

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MÜCMEL TİCÂRET-İ BAHRİYYE KANÛNU ŞERHİ-
KOSTAKİ VAYANI

CANAN ACAR

DANIŞMAN
DOÇ. DR. MESUT KARAKULAK

YÜKSEK LİSANS

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “*Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi-Kostaki Vayani*” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmada yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/04/ 2021

CANAN ACAR

17530300014

ÖNSÖZ

Kostaki Vayani, 19. yüzyılda yetişmiş Osmanlı Devleti'nin önemli hukukçularından biridir. Fener Rum Mekteb-i Kebiri'nden mezun olduktan sonra Atina'da bir süre eğitim hayatına devam etmişse de eğitimini yarıda bıraktı. Buna rağmen yeterli seviyede hukuk ilmine vakıf olduğuna kanaat getirilerek bu alanda istihdam edildi. Kariyerine bir dönem Mekteb-i Hukuk'ta öğretmenlik yaparak devam etti. Bundan başka Mahkeme-i Ticaret Azalığı, Adliye Müsteşarlığı, Ticaret ve ziraat nazırlığı gibi birçok memuriyette bulundu. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşamış ve farklı görevlerde de istihdam edilmiş hukukçulardan biri olan müellif, Türk denizciliği ticaret hukuku üzerine çalışmalar yürütmüş ve bu alanda eserler vermiştir. Osmanlı deniz ticareti üzerine sürdürmüş olduğu neşriyat büyük önem arz etmektedir. Tanzimat Fermanı ile birlikte başlayan kanunlaştırma çalışmaları neticesinde Osmanlı deniz ticareti konusu da ele alınarak yeni kanunlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun bir sonucu olarak batı menşeli bir kanun olan deniz ticareti kanunu hazırlanmıştır. Kostaki Vayani *Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi* adlı eserinde, bu kanunu ayrıntıları ile inceleyerek açıklamalarda bulunmuştur. Eser, Fransız Deniz Ticaret Kanunu temel alınarak hazırlanmasının yanı sıra Hollanda, Prusya, Sardunya ve Sicilya gibi devletlerin deniz ticaret kanunlarından da yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu sebeple giriş kısmında Tanzimat sonrasında batının etkisi ile adli teşkilat alanında meydana gelen değişimler ele alınmış ve yapılan kanunlaştırmalar üzerine de kısaca bilgi verilerek bunun konunun idraki açısından yararlı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmamızın esas amacı, bahsi geçen eseri takdim etmek olup, hakkında teferruatlı bir çalışma yapılmamış olan Kostaki Vayani'nin hayatı ve eserlerini özellikle biyografi ve hukuk tarihi çalışanların hizmetine sunmaktır. Bu sebeple *Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi* adlı eserin aslına sadık kalınarak çevirisi yapılmış ve Kostaki Vayani Efendi'nin biyografisine yer verilmiştir.

Çalışmamızın giriş kısmında, Kostaki Vayani'nin hayatı incelenerek, çevirisini yaptığı “Usul-ı Muhakemat-ı Hukukiyye Kanunu, Mehakim-i Nizamiyye'nin Teşlilat-ı Kanun Muvakkatleri, Mukavelat-ı Muharrerlik Nizamnamesi ve İlamat-ı Hukukiyye'nin Suret-i Tenfizine Dair Kanun Muvakkati” gibi eserler hakkında da bilgiler verilmiştir. Ayrıca kendisinin telif ve neşretmiş

olduğu eserlere de yer verilmiştir. Ardından *Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi* adlı eserin çevirisi takdim edilmiştir.

Tezin hazırlanması sırasında gerekli düzeltmeler açısından beni yönlendiren, tavsiyelerde bulunan ve yardımlarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Mesut KARAKULAK’a ve Dr. Öğr. Üyesi M. Emre KILIÇASLAN’a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam esnasında desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Abdülhamit KIRMIZI’ya da teşekkürü borç bilirim. Çalışmam esnasında desteklerini her daim hissettiğim başta annem Necmiye CAN, babam Celal CAN ve sevgili eşim Ali Can ACAR’a çok teşekkür ederim. Burada ismini sayamadığım daha nice tüm eş, dost ve arkadaşlarıma da teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	vi
ÇEVİRİ YAZIDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR	vii
GİRİŞ	1
1.KOSTAKİ VAYANI' NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	4
1.1 HAYATI	4
1.2 MESLEK HAYATI	4
1.3 ESERLERİ.....	7
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	19
KAYNAKÇA.....	21
EK.METİN TRANSKRİPSİYONU	23
MÜCMEL TİCÂRET-İ BAHRİYYE KANÛNU ŞERHİ	26
ÖZGEÇMİŞ	244

ÖZET

MÜCMEL TİCÂRET-İ BAHİRİYYE KANÛNU ŞERHİ- KOSTAKİ VAYANI

ACAR, Canan

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mesut Karakulak

Ordu 2021

1846'da Nevşehir'de dünyaya gelen Kostaki Vayani Efendi, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş önemli hukukçulardan birisidir. Mekteb-i Hukuk-ı Şahane'de aldığı hukuk eğitiminin ardından çeşitli ticaret mahkemelerinde başkanlık yapmıştır. Bunun yanında hukuk alanında birçok eser telif etmiş, eğitimler vererek uzun yıllar muallimlik yapmış ve ömrünün sonuna kadar pek çok devlet hizmetinde bulunmuştur. Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi, onun neşrettiği en önemli eserlerden birisidir. Eser, Osmanlı deniz ticareti hukuku hükümlerini ihtiva eden kanun maddelerinden ibarettir. Ekseriyetle çevirisi gerçekleştirilen yazıda Osmanlı Deniz Ticareti Kanunu'nda yer alan Gemi ve diğer deniz vasıtaları, gemilerin alım ve satımı, taşınacak mallar, gemi çalışanları ve yolcular, navlun sözleşmeleri gibi hukuk kurallarına yer verilmiştir. Ayrıca Kostaki Vayani bu eserde Osmanlı Devleti'nin deniz ticareti hukuku konusunda eksik kaldığı noktalara da değinerek, deniz ticaret hukukunun geliştirilmeye açık yönlerine de vurgu yapmıştır.

Yaptığımız bu çalışmada, Kostaki Vayani Efendi'nin hayatı ve eserleri mümkün mertebe anlatılmaya çalışılacak ve onun *Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi* adlı eseri takdim edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kostaki Vayani, Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi, Mekteb-i Hukuk, Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesi*

ABSTRACT

COMMENTARY OF MÜCMEL TİCÂRET-İ BAHİRİYYE KANÛNU-KOSTAKİ VAYANİ

ACAR, Canan

Master's Degree, Department of History

Consultant: Doç. Dr. Mesut Karakulak

Ordu 2021

Kostaki Vayani Efendi, who was born in Nevşehir in 1846, is one of the important lawyers who grew up in the last period of the Ottoman Empire. After the legal education he received at Mekteb-i Hukuk-ı Şahane, he presided over various commercial courts. In addition, he has authored many works in the field of law, provided training as a teacher and served in many government services until the end of his life. The commentary of the Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu is one of the most important works published by him. The work consists of laws that contain the Ottoman maritime law provisions. In the text, which is mostly translated, legal rules such as ships and other sea vehicles, purchase and sale of ships, goods to be transported, ship employees and passengers, freight contracts are included in the Ottoman Maritime Trade Law. In addition, Kostaki Vayani also emphasized the aspects of maritime trade law that are open to improvement by referring to the points that the Ottoman Empire lacked in the maritime trade law in this work.

In this study, we will try to explain the life and works of Kostaki Vayani Efendi as much as possible and his work titled Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Commentary will be presented.

Keywords: *Kostaki Vayani, Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi, School of Law, History of Maritime Law*

KISALTMALAR VE SİMGELER

A.g.b. : Adı Geçen Belge

Bkz. : Bakınız

BOA. : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

DH. SAİD. d. : Dahiliye Nezareti Sicilli Ahval Komisyonu Defterleri

İ.MTZ. SM. : İrade Eyalet-i Mümtaze Kalemi Belgeleri Sisam

İ. ŞD. : İrade Şuray-ı Devlet

MF. MKT. : Maarif Nezareti Mektubi Kalemi

S. : Sayı

s. : Sayfa

Ed. : Editör

vb. : Ve benzeri

Y. A. HUS. : Sadaret Hususi Maruzat Evrakı

Çeviri Yazıda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Eserin çevirisi, latin alfabesi esas alınarak sade bir çeviri elde edilmiştir. “A” harfi yerine “o” harfi kullanılmıştır. Âna (ona) gibi. “İ” harfi yerine “e” harfi kullanılmıştır. Finike (Fenike), iden (eden) gibi. “Ğ” harfi yerine “k” harfi, “G” harfi yerine “v” harfi kullanılmıştır. Olmağla (olmakla), gügerte (güverte) gibi. “T” harfi yerine “d” harfi, “B” harfi yerine ise “p” harfi kullanılmıştır. Anadolu (Anadolu), Sinob (Sinop) gibi. Metinde uzun okunan harfler â, î, û şeklinde kaleme alınmıştır. Osmanlı alfabesindeki “ ğ ” harfinin karşılığı olarak (‘) işareti, “ ı ” harfinin karşılığı olarak (’) işareti kullanılmıştır. Doğruluğunda şüpheyeye düştüğümüz kelimeler (?) işareti ile gösterilmiştir. Metnin orijinal sayfa sayıları metin içerisinde köşeli parantez ([]) ile belirtilmiştir. Orijinal metinde kullanılan dipnotlar her sayfada kendi içerisinde numaralandırılmıştır. Çeviri yazıda ise dipnotlar sıralı olarak verilmiştir.

GİRİŞ

Tanzimat dönemi, Osmanlı Devleti'nin her alanda birçok yeni müessese ile tanıştığı bir dönemdir. Bu dönemde hukuki alana dair yapılan yenilikler ve reformlar da hem o dönemde hem de günümüz hukuk sistemini yakından alakadar etmektedir. Tanzimat fermanını takiben çıkarılan ıslahat Fermanı da yeniden yapılandırılmaya çalışılarak hukuk kurumlarının oluşturulmasında ve hukuk hareketlerinde yön belirleyici olmuştur. Bu iki belgede de Avrupa kaynaklı rasyonalizme uygun hukuk hareketlerinin etkisi ile Osmanlı Devleti'nde yeni hukuki bir yaklaşımın benimsenmesine sebep olmuştur.

Batı kaynaklı rasyonel ve tabii hukuk hareketleri, can ve mal güvenliği, eşitliğin sağlanması, hiçbir ayırım olmaksızın kanun önünde herkesin eşit olduğu gibi ilkeleri benimsemiştir. Bu ilkelerin Tanzimat ve Islahat Fermanı ile aynen kabul edilmesi onları hukuki bir zemine taşımıştır¹. Bu süreçte Tanzimat Yönetimi ortaya koymak istediği reformlarını düzenlemek ve kanun ve nizamnameleri hazırlama görevini dönemin en önemli hukuk kurumlarından biri olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye'ye vermiştir. Meclis tarafından idari birimler yeniden düzenlenerek eyaletlerin başına valiler atanmıştır. Valileri kontrol etmek ve denetlemek amacıyla da idari birimlerde yerel meclisler oluşturulmaya başlanmıştır².

Bu dönemdeki hukuk reformlarını adli teşkilat alanında yapılan değişiklikler ve kanunlaştırma hareketleri olarak incelemek mümkündür. Adli alanda yapılan düzenlemeler ile şer'îyye mahkemelerinin yanı sıra birçok yeni mahkeme kurulmuştur. İlk olarak 1840'ta İstanbul'da Ticaret Nezareti'ne bağlı bir ticaret meclisi oluşturulmuş daha sonra bu meclis 1847 ve 1848'de hazırlanan iki nizamname ile Ticaret Mahkemesi'ne dönüştürülmüştür. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile de adli alandaki en önemli köklü değişikliklerin temeli atılmıştır. Böylelikle nizamiye mahkemelerinin kuruluş süreci de başlamış oldu. Esasen Tuna vilayeti için çıkarılan bu nizamname daha sonra ülkenin geneline yayıldı³. Kaza, sancak ve vilayetlerde hukuk ve ceza mahkemeleri kuruldu. Meclis-i deâvî, meclis-

¹ Ercimet Sarıay, "Tanzimat Sonrası Kanunlaştırma Çalışmalarının Kaynakları ve Metodolojisi", *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, C:2, S.1, 2019, s.12.

² Sarıay, 2019, s.10.

³ M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul 2013, s. 424, 425.

i temyiz ve divân-ı temyiz adlarıyla kurulan bu mahkemeler hem ilk derece hem de istinaf mahkemesi olma özelliğine sahipti.

1879’da çıkarılan Mehakim-i Nizamiyye’nin Teşkilat Kanunu ile yeni oluşturulan bu mahkemeler düzenlenerek nizamiye mahkemelerine yeni bir şekil verilip eksikliklerinin giderilmesi sağlandı. Ayrıca Nizamiye mahkemelerinin kurulmasıyla beraber bu dönemde şeriye mahkemelerinin görev alanları daraltılarak büyük oranda görev dağılımı nizamiye mahkemelerine sevk edilmiştir⁴. Böylece klasik dönemden bu yana varlığını sürdüren şer’iye mahkemeleri, cemaat mahkemeleri ve konsolosluk mahkemelerinin yanına yenileri eklenmiş oldu.

Tanzimat dönemindeki en önemli hukuki hareketlilik şüphesiz ki kanunlaştırmalardır. Gülhane Hatt-ı Hümayunu’nda yeni kanunların hazırlamasının gereği üzerinde durulmuş ve kısa süre sonra kanunlaştırma faaliyetlerine girişilmiştir. Bu dönemde, hukukun neredeyse hemen hemen bütün dalları kanunlaştırılmıştır. Kanunların hazırlanmasında ise daha çok meclisler ve birtakım heyetler rol almıştır. Kanunlaştırma hareketlerinin yerli ve milli bir boyutta olmasının yanında Avrupa’dan direkt olarak veya kısmen değiştirilmek suretleriyle yapılması dikkat çekmektedir⁵.

Osmanlı Devleti’nde sürekli olarak değişen ve gelişen siyasi, iktisadi ve sosyal ilişkiler gibi iç ve dış dinamikler Tanzimat dönemi kanunlaştırmalarının en önemli sebeplerindendir. Özellikle iktisadi alanda meydana gelen değişiklikler yeni hukuki düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Osmanlı Devleti’nde var olan hukuki mevzuat bu konuda zamanla yetersiz kalmaya başlamıştır. Ahmet Cevdet Paşa’ya göre Avrupalılar ile ekonomik ilişkiler yönünden artan münasebetler dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin mevcutta bulunan mevzuatları yetersiz kalmaya başlamış ve Avrupalılar Hristiyanların şer’i mahkemelerde yargılanmalarına karışır hale gelmişlerdir⁶.

Bir diğer sebeplerden biri de Osmanlı devlet adamlarının zayıflayan merkezi otoriteyi güçlendirmek adına, kanunlaştırma hareketleri ile güçlü bir merkezi yapı oluşturmak istemeleridir. Dolayısıyla Tanzimat dönemi

⁴ Aydın, 2013, s. 426,427.

⁵ Aydın, 2013, s. 429.

⁶ Sarıay, 2019, s. 12.

kanunlaştırma faaliyetlerinin en önemli sebebini merkezi otoritenin sarsılması teşkil eder.

Avrupa’da başlayan milliyetçilik hareketleri de Osmanlı Devleti’ni etkileyerek hukuki alandaki değışim sürecini hızlandırmıştır. Bu açıdan bu hareketlilik Tanzimat sonrası başlatılan kanunlaştırma faaliyetlerinde yön belirleyici olmuştur. Nitekim daha sonra çıkarılacak olan Millet Nizamnameleri bu konudaki en önemli örnektir⁷.

⁷ Musa Gümüş, “Osmanlı Devleti’nde Kanunlaştırma Hareketleri, İdeolojisi ve Kurumları”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. XIV, İlkbahar-Yaz 2013, s. 165.

1. KOSTAKİ VAYANI'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Kostaki Vayani, 1262 Saferi'nde (Ocak/Şubat 1846) tarihinde Nevşehir'de dünyaya geldi. Babası tüccar ve sarraf olan Yorgaki Efendi'dir. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri'nde⁸ tamamlamıştır. Burada Türkçe, Fransızca, Yunanca ve Latince öğrenmiştir. Bu lisanlardan Latinceye pek vakıf olamamakla beraber diğerlerini okuyup yazabilecek derecede konuşabilmektedir. Atina' ya yüksek öğrenim görmek için gitmiş ve Atina Darülfünû'nda fen ve hukuk üzerine eğitim almıştır. Fakat bilinmeyen sebeplerden ötürü buradan diplomasını alamamıştır⁹.

1.2. MESLEK HAYATI

Kostaki Vayani Efendi, hukuk alanında istihdam edilen Rum tebanın dikkat çeken isimlerinden biridir. Getirildiği görevlerde yabancı dillere iyi derecede hâkim olması ve bu dilleri okuyup yazabiliyor olması önemli bir yer tutar¹⁰. Meslek hayatına ilk defa henüz yirmi beş yaşında iken, 1286 yılında (1869/1870) beş yüz kuruş maaş ile Bahriye Ticaret Mahkemesi tercümanlığına atanarak başladı. Buradaki görevinde başarılı olduğu aşikardır ki dokuz ay sonra bin kuruş maaş ile İcra Cemiyeti zabıt katipliğine memur olarak tayin edildi. Aynı memuriyeti ifa ederken 1873'te rütbesi yükseltilerek maaşı bin üç yüz kuruş olarak artırılmıştır.

⁸ Mektep, Rumların İstanbul'da inşa ettiği en eski eğitim kurumlarından biridir. Günümüzdeki binası 1881 tarihinde Rum zenginlerinin topladığı bağışlar ile yapılmıştır. Mektepte Edebiyat, Din, Felsefe ve hatta Tıp gibi derslere yer verilmiştir. Lozan antlaşmasına kadar Patrikaneye bağlı olan diğer Rum mekteplerinden ayrı bir üstünlüğü olan mektep, Patrikane yakınlarındaki en büyük mekteptir. Mektepte hedeflenen amaç Rum kültür ve geleneğinin devamını sağlamak ve bu kültürü korumaktır. Bu sebeple buradan yetişen Rumlar Rum kiliselerinde ve Osmanlı Devleti'nde çeşitli hizmetlerde görev almışlardır. Rumlardan en meşhur muallim ve müellifler, patrik ve despot gibi din görevlilerinin yanı sıra Babîali tercümanlığı, Eflak ve Boğdan Voyvadaları buralardan yetişmedir. Mektebin Patrikane ile ilişkisi Heybeliada'da kurulan Papaz Mektebi'nin kuruluşuna kadar devam etmişse de zamanla tamamen bu münasebet ortadan kalkmıştır. Bkz. Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt: 1-2, İstanbul, 1977, s.737-43. Ayrıca tarihçesi için bkz. <http://www.fatih.gov.tr/ozel-fener-rum-lisesi>, (10.12.2020).

⁹ BOA. DH. SAİDd. 2-356, 29 Zilhicce 1262 (18 Aralık 1846).; Kostaki Efendi eserlerini “Kostaki Vayani” adı ile neşretmiştir fakat bazı kaynaklarda soyadı “Vayyano” olarak geçmektedir. Bkz: Kostaki Vayyano ve Eserleri Hakkında Biyografik Fiş, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Demirbaş: BEL_Mtf_56690.

¹⁰ Şenay Atam, “Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Nevşehir Doğumlu Memurların Sosyo-Kültürel Durumları (1879-1909)”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, (Nevşehir, 16-19 Kasım 2011), (Ed.) Adem Öger, Nevşehir Üniversitesi Yayınları:2, Ankara, Nisan 2012, s. 373.

Kariyerinde giderek yükselen Kostaki Vayani, 14 Mart 1876 yılında ise iki bin beş yüz kuruş maaş ile Bahriye Ticaret Mahkemesi Azalığına tayin edildi¹¹. Ayrıca bahriyeye dair davaların ve müsademe hususlarının nizamiye mahkemelerinde çözümlenebilmesi için gerek duyulan avukat ihtiyacına binaen liman dairesinde de deâvi mümeyyizi olarak istihdam edildi. Zira bu dönemde Kostaki Efendi deâvi vekili sıfatını taşıyordu ve bahriyeye dair hususlara aşina oluşunun yanı sıra, muhakeme usullerini de iyi biliyor olması bu göreve getirilmesinde büyük önem arz ediyordu¹². Giderek görevde yükselme suretleriyle kademe atlayan Kostaki Efendi sırasıyla; 1877’de İkinci Ticaret Mahkemesi azalığı, 1879’da Bahriye Ticaret Mahkemesi reisliği yaptıktan sonra 1880’de Birinci Ticaret Meclisi azalığına tayin edildi¹³. Yaptığı görevlerdeki üstün başarı ve gayretleri ile dönemin Adliye Nazırı Cevdet Paşa’nın dahi taktirini kazandı. Paşa tarafından yazılan bir mülâhazâda kendisi için “Mumâileyh ashab-ı dirâyet ve malumâtandır.” diye söz edilir¹⁴. Kostaki Efendi çeşitli ticaret mahkemelerindeki görevlerinde birçok kez nişan ve rütbe aldı. 19 Kasım 1883’te Ticaret Mahkemesi ikinci dairesi reisliği yaptığı esnada, rütbe-i saniyye sınıf-ı mütemayizliğine daha sonra da ülâ sınıf-ı sanisine terfi etmiştir. 1889’da İstinaf Mahkemesi ticaret kısmı reisliği de yapan Efendi adliye teşkilatında son olarak ülâ sınıf-ı evvelî rütbesine kadar yükselmişti¹⁵.

Hukuk alanında rüşünü ispatlayan Kostaki Efendi, iyi bir hukukçu olmasının yanı sıra bir dönem mülki idarecilik, muallimlik ve hatta nazırlık dahi yapmıştır. Nitekim 1889’da özerk bir yönetime sahip olan Sisam Adası’na Bey (Prens) olarak tayin edilmiştir¹⁶. Sisam Adası, on dokuzuncu yüzyıl başlarından itibaren Fransız İhtilali’nin genel ilkelerinden etkilenmiş ve bu durum bazı gruplar arasındaki çatışmaların şiddetlenmesiyle de Yunan ihtilaline zemin hazırlamıştır. Ada böylesine çalkantılı bir süreçten geçmekteyken Kostaki Efendi, Osmanlı Devleti’ne gönderdiği arizada Sisam’daki düzen ve asayişin devamı için adanın karşısında bulunan Anadolu sahillerine Osmanlı askerlerinin konumlandırılmasını istemiştir. Ayrıca adadaki ahaliden meydana gelen konsolosların ve özellikle de

¹¹ BOA. DH. SAİDd. 2-356

¹² BOA. İ.ŞD. 32-1544,22 Recep 1293 (13 Ağustos 1876).

¹³ Kostaki Vayyano ve Eserleri Hakkında Biyografik Fiş.

¹⁴ BOA.DH. SAİDd. 2-356.

¹⁵ A.g.b.

¹⁶ BOA.İ.MTZ.SM. 7-172, 24 Şevval 1316 (7 Mart 1899).

Yunan konsoloslarının seçilmesinde ölçülü ve dikkatli olunması konusunda da tavsiyelerde bulunmuştur¹⁷. Fakat Kostaki Efendi'nin dönemin konu ile alakalı tahkikat memuru Nazım Bey tarafından adanın yönetiminde tarafsız kalamadığı gerekçe gösterilerek yönetimden alınarak, Mahkeme-i Temyiz azalığına getirilmesi sağlanmıştır¹⁸. 1909 yılına gelindiğinde adliye müsteşarı Şükrü Efendi'nin istifa etmesi ile adliye müsteşarlığına tayin edilmiştir.

Muallim kimliği ile de karşımıza çıkan Kostaki Efendi, mahkeme-i temyiz azası olduğu dönemde Adliye Nezareti'ne bağlı olarak açılan Mekteb-i Hukuk'ta görev yapan muallimlerden biridir¹⁹ ve üçüncü sınıf talebelerine uzun yıllar deniz ticaret hukuku dersini okutmuştur²⁰. Hatta kısa bir dönem için izne ayrılan kara ticaret hukuku muallimi Yanko Vitinos'un da yerine fahri olarak vekâlet etmiştir²¹. Mektepte fıkıh ve İslam hukukuna dair derslerin yanı sıra; Batı menşeli kanunlar da okutulmaktaydı. Bu kanunlar başta Kostaki Vayani olmak üzere Şahbaz Efendi, Yanko Vitinüs, Yorgaki gibi gayr-i müslim muallimler tarafından tedris edilmekteydi²². Muallimliği esnasında, dönemin ünlü muallim ve hukukçularından Abdurrahman Şeref ve Haydar Efendi gibi isimlerle beraber birinci rütbeden Maarif Nişanı'na layık görülmüştür²³. Bundan başka Bahriye ve Mülkiye mekteplerinde de görev aldığı bilinmektedir²⁴. Kostaki Efendi, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından kurulan Tevfik Paşa Hükümeti'nde de Ticaret ve Ziraat Nazırlığı yapmıştır. Kurulan bu yeni kabinede Kostaki Efendi padişah tarafından seçilen kişiler arasındaydı. Fakat kabine uzun ömürlü olmamış ve 12 Ocak 1919'da

¹⁷ BOA.Y.A.HUS. 407-74, 18 Safer 1318 (17 Haziran 1900).

¹⁸ Ali Fuat Örenç, *Yakın Dönem Tarihimizde Sisam Adası (1821-1923)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995, s. 128.

¹⁹ BOA.MF.MKT. 738-10, 2 Recep 1321 (24 Eylül 1903).

²⁰ Ali Adem Yörük, *Mekteb-i Hukuk'un Kuruluşu ve Faaliyetleri (1878-1900)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 116. Mekteb-i Hukuk'ta tanzim edilen ders programları ve muallimlerinin isimlerini gösteren listede, Kostaki Vayani Efendi'nin mektepteki muallimler arasına üçüncü senede dahil edildiği görülmektedir. Bkz. BOA. MF. MKT 79-58, 18 Rebiülahir 1300 (26 Şubat 1883).

²¹ Yörük, 2008, s.117.

²² Said Nuri Akgündüz, "Osmanlı Devleti'nin Son Yüz yılında Yükseköğretimde Hukuk Öğretimi", (Ed.) Mustafa Gençer, *Türk – İslam Tarihinde Yüksek Öğretim Selçuklu-Osmanlı Sınırlarında Gelenek ve Değişim*, Bolu, 2015, s. 159.

²³ BOA. MF.MKT. 1192-42, 23 Zilhicce 1331 (23 Kasım 1913).

²⁴ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi I. Ve II. Meşrutiyet*, C. II., Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No: 15, 1997, s. 181.

istifa etmişti²⁵. Meslek hayatına birçok başarı sığdıran Kostaki Vayani'nin 16 Mart 1919'da vefat ettiği bilinmektedir²⁶.

1.3. ESERLERİ

Kostaki Vayani, eserlerinin hemen hepsini deniz ticaret hukuku üzerine yazmıştır. Fakat Tanzimat'tan sonra usul hukuku üzerine yeni kanunlar çıkarılmış ve adli yargıda yeni düzenlemelere de yer verilmişti. Böylelikle ortaya atılan yeni kanun ve nizamnameler ile yargı ağındaki karmaşıklık ve eksiklikler giderilmek istenmişti. Çıkarılan bu yeni kanunlar arasında yer alan *Usul-ı Muhâkemat-ı Hukukiyye, İlamat-ı Hukukiyye'nin Suret-i Tenfiziyyesi, Mehakim-i Nizamiyye Teşkilatı Kanunu Muvakkatleri ve Mukavelât-ı Muharrerlik Nizamnamesi* gibi adli teşkilata dair çıkarılan kanun ve düzenlemeler Vayani Efendi tarafından Rumcaya tercüme edilmiştir²⁷. Aşağıda adı geçen bu düzenleme ve kanunlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

1.3.1. İlamat-ı Hukukiyye'nin Suret-i Tenfizine Dair Kanun Muvakkati

Hukuk Usulü muhakemelerine dair ilk düzenleme 1879 İlamat-ı Hukukiyye'nin Suret-i Tenfizine Dair Kanun'un²⁸ yürürlüğe girmesi ile olmuştur²⁹. Tanzimat Fermanı öncesinde ise dağınık halde bulunan fıkıh kitaplarındaki hukuk usulüne dair hükümler, Mecelle'nin 14, 15 ve 16. kitaplarında kısmi olarak toparlanmıştı. Kanun-ı Esasi ise Mecelle'nin bu usûle ilişkin hükümlerini aynen kabul etmişti.

Bu kanunla beraber şekli hukuk kuralları yani kanunun şahıslara tanıdığı hakların korunması ve çıkan herhangi bir ihtilaf halinde de bu hakların savunulabilmesini düzenleyen alanlarda büyük oranda değişikliklere imza atıldı. Yine bu kanunla infaz örgütü mülki amirliklerden alınarak yargı örgütüne dahil edildi. 1879 tarihli düzenleme ile Tanzimat öncesinde Osmanlı hukuk sistemi içerisinde yer almayan hukuk ve ceza muhakemesi usulleri Fransız hukukundan faydalanılarak ayrı ayrı düzenlendi. Burada önemli olan yargı alanında usule ilişkin

²⁵ Melek Öksüz, "Amerikan Belgelerine Göre 1. Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemlerinde Osmanlı Hükümetleri" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume5/ 1 Winter 2010. s. 1259,1261.

²⁶ Güneş, 1997, s. 181.

²⁷ BOA.DH. SAİDd. 2-356.

²⁸ Düstur, I. Tertib, 4. Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1299, s. 225-235.

²⁹ Gümüş, 2013, s. 188.

kanun hükümlerinin ayrıca kategorize edilerek belirgin bir şekilde hukuk ve ceza ayrımının ortaya çıkması olmuştur. Neticede tüm bu düzenleme ve değişiklikler ile aynı yıl içerisinde, arka arkaya önce hukuk sonra ceza Muhakemeleri Usul Kanunları çıkarıldı³⁰.

Kanun, 69 madde yedi fasıldan oluşmaktadır.

Birinci fasıl mukaddime ile başlar. Bu fasılda, Kanunun ikinci ve dördüncü maddesi gereğince; Dersaadet'te bulunan bidayet mahkemesi reisleri, kendi sorumluluğunda olan ve kendisine bağlı şeriat ve ticaret mahkemelerinden gelen hukuk ilamlarını ve istinaf kararlarını yerine getirmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca mahkeme reislerinin görev ve sorumluluklarına dair maddelere yer verilmiştir.

İkinci fasıl, icra daireleri hakkındadır. Her icra dairesinde bulunan icra memurları bağlı oldukları mahkeme reislerine karşı sorumludur. İcra dairelerinin işleyişleri, dairelerde görev alan icra memuru, muavin ve mübaşirlerin atanma usulleri, görev ve sorumluluklarına dair bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü fasıl, icra şartları hakkındadır. Alacak ve borçlu arasındaki ilişkileri düzenleyen ve icraya zemin hazırlayan sebepler sıralanmıştır. İcra ilamlarının işleyişine dair süreler ve tebliğ edileceği kurumlardan bahsedilmiştir.

Dördüncü fasıl, icraya dair bilgileri içerir. İcraya dair ilam hükümlerinin hangi şekillerde yapılacağı ifade edilmektedir. Buna göre ya borçlunun hapsi istenmektedir ya da borcuna yetecek kadar mal ve emlakinin alıkonması sağlanmalıdır.

Beşinci fasıl, borçlunun hapsi hakkındadır. Borç için hapis süresi 91 gün olarak belirlenmiştir. Borçlunun borcuna yetecek kadar mal veya emlakinin bulunduğu halde, borcunu ödemekten kaçınması halinde hapse mahkûm edileceği düzenlenmiştir.

Altıncı fasıl, borçlunun haczedilen para, eşya ve emlakinin zaptı ve satışı hakkındadır.

³⁰ Gülnihâl Bozkurt, *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi (Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci (1839 – 1939))*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996, s. 103.

Yedinci ve son fasıl ise, borçlunun nakit, eşya ve emlakinin haczi hakkında bilgiler sunmaktadır.

1.3.2. Mukavelat-ı Muharrerlik Nizamnamesi

1878 yılında düzenlenen *Mukavelat Muharrirleri Nizamnamesi*³¹ ile Osmanlı Devleti'nde Noterlik kurumu oluşturulmuştur. Nizamname toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Fransa örnek alınarak oluşturulan bu nizamname ile İstanbul ve diğer vilayetlerdeki bidayet mahkemelerinde birer mukavelat muharriri memurluklarının kurulması hedeflenmiştir (md.1).

Nizamnamenin ikinci maddesinde mukavelat muharrirlerinin Adliye Nezareti'nce tayin olunacağı bildirilmektedir. Bundan başka verilen diğer maddelerde bu memurluğa aday olanlardan 25 yaşını dolduranlar, herhangi bir suçla karışmamış ve mahkumiyeti olmayanların memuriyete hak kazanacağı ifade edilmiştir. Düzenlenen maddelerde mukavelat muharrirlerinin sorumluluklarındaki belgeleri muhakkak Osmanlıca düzenlemeleri, bunu yaparken iki şahidin bulunması gerektiği, belgelerin düzenlenme şekli ve istenilen şekilde düzenlenmediği takdirde para cezası ya da memuriyetten uzaklaştırılmaları gibi hususlar yer almaktadır. Ayrıca yabancıların belgelerinin düzenlenmesinde tercüman bulundurulması zorunluluğu ve düzenlenen belgelerin asıllarını mukâvelat muharrirlerinin kendi kalemlerinde muhafaza etmeleri gerektiği de ifade edilmiştir. Nizamnamede mukavelat muharrirlerinin her üç ayda bir müdde-i umumîlerin (savcı) gözetim ve denetimine tabi olacakları, memuriyete alınırken ibraz ettikleri sözleşmelere bağlı olarak alınacak ücret ve tarife detaylarına da yer verilmiştir³².

1.3.3 Usul-ı Muhakemat-ı Hukukiyye Kanunu

21 Haziran 1879 tarihli *Usul-ı Muhakeme-i Kanun-ı Muvakkati* adıyla meydana getirilen Kanun, Şuray-ı Devlet tarafından tanzim olunan mazbatada yazıldığı üzere, ilk önce Mecelle Cemiyeti tarafından 301 maddelik kanun layihası halinde tasarlanmıştır. Bu layiha Şuray-ı Devlet tarafından görülmüş ve Fransız kavanin mecmuasına malumat verilmek üzere müracaat olunarak hazırlanmıştır.

³¹ Düstur, I. Ter., C. IV., s. 338-344.

³² Bozkurt, 1996, s. 127, 128.

Kanunun mazbatasında konuyla ilgili satırlar “mehakim-i umumiyye-i nizamiyenin mevadd-ı hukukîyyeyi rü’yet vazifesiyle mükellef bulunan kısmının usûl-i muhakemâtına dair Mecelle Cemiyetinden 301 maddeyi havi kaleme alınan layiha-i kanuniyye Mahkeme-i Temyiz Hukuk Reisi Faziletli Ramiz Efendi ile azasından saadetli Şefik Efendi hazretleri hazır oldukları halde Şuray-ı Devlet heyet-i umûmiyyesinde kıraat ve bu sırada Şuray-ı Devlet evâil-i teşekkülünde cem‘ ve tertib edilip her nasılsa mevki-i icraya konulmamış ve bu kerre Mecelle Cemiyetince esas ittihaz olunmuş olan usûl-i muhâkemât-ı kanun-ı layihasına indelicap Fransa kavanîn istizâde-i malûmât zımında müracaat olundu.” şeklinde ifade edilmiştir³³.

Kanun’un Ceza Usulü Kanunu’ndan ayrı olarak tanzimi ve medeni usul hukukumuzun temelini oluşturması açısından büyük önemi vardır. Kanun, nizamiye mahkemelerinin ve ticaret mahkemelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çıkarılmıştır³⁴. Mecelle’nin usul hükümleri ile 1807 Fransız Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu birleştirilerek hazırlanmıştır. Kanun pek çok kez değişikliğe uğramıştır. Bundan başka Fransa örnek alınarak hazırlanması ve Mecelle’nin usul hükümlerini de içermesi bakımından karma bir nitelik taşır. Aynı zamanda da ticaret mahkemelerinde uygulanan usul hükümlerini içerisinde barındırmaktadır.

1911 yılına gelindiğinde bu kanunda yenilikler yapan bir ek yayınlanmıştır. Daha sonra aşağıda da bahsi geçeceği gibi Cumhuriyet döneminde yeni bir usul kanunu çıkarılana kadar yürürlükte kalmıştır³⁵.

Kanun bir mukaddime, dokuz bab ve 297 maddeden oluşur. Mukaddime kısmında bidayet ve istinaf mahkemelerinin görev ve yetki kurallarından bahsedilerek ardından birinci babta mahkemelerle ilgili genel hükümlere yer verilmiştir.

İkinci bab, mahkemede görev yapan memurların vazifelerine ayrılmıştır. Buna göre; Nizamiye mahkemelerinde görev yapan memurlar tatil günleri hariç olmak üzere beş saat mahkemede bulunma zorunlulukları, memurların mahkeme kalemlerinde altı adet defter tutması mecburiyeti ve bu defterlerin türlerinin neler olduğu, müddeî ve müddeî aleyh tarafından mahkemeye celp olunan evrak ve senet kayıtlarının memurlarca deftere kaydedilmesi vb. hükme bağlanmıştır.

³³ Kanun mazbatası ve Kanun metni için bkz. Düstur, I. Ter., C. IV. s. 251-318.

³⁴ Halil Cin, Gül Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi*, Sayram Yayınları, Konya, 2003, s. 473.

³⁵ Bozkurt, 1996, s. 104,105.

Üçüncü bab, davaların açılması ve dilekçelerin veriliş şekli, dava taraflarının mahkemeye celbi, yargılama, davanın görülmesi, mahkeme karar çeşitleri, esbab-ı hüküm, senetler, *beyyinat* (şahitler ve kesin deliller), *tahlif* (yemin teklifi), imza ve mühür incelemesi, zarar ve ziyan davaları ile ilk müdafaaları konu alır.

Dördüncü bab, ilk hükümler, vicahi hüküm (yüz yüze yapılan), gıyabi hüküm, beşinci bab ise, kanun yollarından olan gıyabi hükümlere itiraz, istinaf, yargılamanın iadesi ve şartlarına ayrılır.

Altıncı bab, temyiz hükümlerini, yedinci bab, *iştikâ an'il-hükkam* yani mahkeme kararına ve dolayısıyla hâkimin verdiği karara itirazı, kanunda verilen tanıma göre ise, hâkimin yargılamaya fesat karıştırması ve bir hakkı yerine getirmekten imtina etmesi dolayısıyla hâkimin reddini konu alır.

Sekizinci babta ise haciz hükümlerine yer verilmiştir.

Cumhuriyet döneminde 1879 tarihli usul kanunumuzun hukukçular tarafından medeni yargılama hukuku alanındaki ihtiyaca binaen eksik yönlerinin olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu sebeple, İsviçre'nin 7 Nisan 1925 tarihli *Code de procedure civile* adlı usul kanunu örnek alınarak yeni bir kanun hazırlanmıştır. Böylece yeni Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu³⁶, 18 Haziran 1927'de kabul edilmiştir. Fakat ilerleyen süreçte bu yeni kanunda da pek çok kez değişiklik meydana gelmiştir³⁷.

1927 tarihli Kanun, toplamda 10 bab 582 maddeden oluşmaktadır. Bablar da kendi içinde fasıllara ayrılmıştır. Kanunun son altı maddesi özel hükümleri içerir.

Birinci babta usul hukukumuzla ilgili genel esaslara yer verilmiştir. Mahkemelerin vazife ve salahiyetleri, Hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti (yasaklılığı) ve reddi, taraflar ve taraf ehliyeti, üçüncü şahısların davaya müdahalesi, dava vekilleri, ıslah, feragat ve kabul işlemleri, teminat, ihtiyadi tedbirler, davetiye ve tebligat usulü, mahkeme celseleri, zabıt ve dosyalar, süreler, *hal-i sabıka irca* (eski hale getirme) ve tatil gibi konular ele alınmıştır.

³⁶ Hukuk usul muhakemeleri Kanunu (1927), T.C. Resmî Gazete, Kanun no:1086, S. 622, 623,624., 2,3,4 Temmuz 1927.

³⁷ Bozkurt, 1996, s. 207.

İkinci bab, genel olarak sulh mahkemeleri ile asliye mahkemelerinin müdafaa usullerini ele almaktadır. Kanunun bu babında incelenen fasıllar, davanın ikamesi, *itirazat-ı ibtidaiyye* (ilk itirazlar), esasa cevap, *dava-yı müteakbile* (karşılıklı dava), tahkikat, hadise, muhasebeye muhtaç davalarda *ihzar-ı muameleler* (hazır bulunma), tarafların sorguya çekilme usulleri, deliller, şahitlik, *ehl-i vukuf* (bilirkişi), sened hususu, yemin usulleri, keşifler, özel gerekçeli hükümler, delil tespiti, tahkikat hakimi ve mahkemeye dair görev ve sorumluluklar, asliye mahkemeleri ve sulh mahkemeleri tarafından verilen hükümler, gıyap ve *masarif-i muhakeme* (mahkeme masrafları) hükümlerini içermektedir.

Üçüncü babta, mahkemelerce verilen hükümlere karşı müracaat yolları yani kanun yollarından bahsedilmiştir. Bu bab üç ayrı fasılda verilmiştir. İlk fasılda temyiz nasıl yapılacağı, hangi mercilere başvuru yapılacağı ve süreleri, temyiz bozma kararının neden ve sonuçları verilmiştir. Kalan iki fasılda da *iade-i muhakeme* yani yargılamanın yenilenmesi ve hükümlerin tavrı gibi konulardan bahsedilmiştir. Kanunda yapılan tanıma göre hükümlerin tavrı, izahı zor ve birbirine zıt olarak çelişkili ifadeler kullanılan kararların, taraflardan birinin talebi üzerine hükmün icrasına kadar düzeltmelerinin yapılabileceğini ifade eder.

Dördüncü bab, haczi caiz olmayan şeyler hakkındadır.

Beşinci bab, *Müzaheret-i adliyye* (adli yardım) hususunu ele almaktadır. Adli yardım talebinin davanın ikame edileceği mahkemede yazılı ve sözlü olarak yapılabileceği ifade edilmiştir. Kanunda adli yardım talebinin gerektirdiği hususlar maddeler halinde sıralanmıştır (md. 466).

Altıncı bab, sözlü yargılama usulünü ele alır. Sözlü yargılama usulünün kanunda özellikle belirtildiği gibi sulh mahkemesinde yapılabileceği gibi asli mahkemelerde de yapılabilmesinin önü açık tutulmuştur. Sözlü yargılama usulüne ilişkin tahkikat aşaması, hadise, delillerin incelenmesi, muhakeme ve hâkim gibi konular bu babın konusunu oluşturur.

Yedinci bab, özel yargılama usulleri hakkındadır. Bunlardan soyla ilgili davalar, boşanma davalarında barış girişimleri ve *hacz ü fekk* (haczin kaldırılması), haciz, ikametgahı belli olmayan ve firar eden kimseler aleyhindeki davaları içeren seri muhakeme usullerine yer verilir. Kanunda yer alan mahcuz yani haczedilmiş mallara dair açılan istihkak davaları da seri muhakeme usullerine tabi sayılmıştır.

Sekizinci bab, tahkim usulü hakkındadır. Tahkim usulünün hakim tarafından nasıl yerine getirildiği, hakimin verdiği kararlara karşı temyize gitmenin şartlarının neler olduğu (md.533) gibi meselelere yer verilir.

Dokuzuncu babta, ecnebi mahkemelerinden verilen hukuk ve ticaret davalarına dair nihai hükümleri içeren ilamların tenfizi, *temhir* (damga ve mühür) usulü, tahrir olunacak eşyaların mal, cins, sıra numarası ve nevine göre kıymet miktarının belirlendiği tahrir usulü, menkul ve varsa gayr-i menkul malların taksim ve *izale-i şuyû* (ortaklığın giderilmesi) ve malların müzayede ile satışına dair muameleler yer alır.

Son olarak onuncu bab, hakimlerin mesuliyeti hakkındadır. Bu babta, hakim ve icra reisi aleyhine ihkak-ı haktan istinkaf sebebiyle yani bir hakkı yerine getirmekten kaçınma dolayısıyla tazminat davası açılabilceği ve bunların şartlarının neler olduğu düzenlenmiştir (md. 573).

1.3.4. Mehakim-i Nizamiye Teşkilat-ı Kanun Muvakkatleri

Müdde-i umumîlik kavramı ilk defa 1870 tarihli “Dersaadet ve Mülhakat-ı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamnamesi’ne Dair Nizamname’de” kullanılmıştı. *Müdde-i umumîlik* kavramının ülke geneline yayılması ise, 18 Haziran 1879’da çıkarılan “Mehakim-i Nizamiyye’nin Teşkilat-ı Kanun-ı Muvakkati”³⁸ ile sağlandı. Böylece ülkenin birçok noktasında savcılıklar teşkil edildi. Daha sonra da aynı yıl çıkarılan “Usul-i Muhakemat-ı Cezaiyye Kanun-ı Muvakkati”³⁹ ile savcılık kurumunun görev ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlendi⁴⁰. 1879 yılında yürürlüğe konulan Mehakim-i Nizamiyye’nin Teşkilat-ı Kanun-ı Muvakkati ile nizamiye mahkemelerinin teşkilatı yeniden düzenlenmiştir. Bu kanunla merkezdeki mahkemeler de dahil olmak üzere tüm ülkeyi kapsayan genel bir düzenleme yapılmıştır. Tanzimat öncesinde var olan farklı yapılanmadaki mahkemeler ilga edilmiştir.

Kanun bir mukaddime 3 bab ve 94 maddeden oluşmaktadır. Kanunun birinci babında mahkemelere ait düzenlemelere yer verilmiştir. İkinci bab müdde-i

³⁸ Düstur, I. Ter., C. IV. s. 235-250.

³⁹ Düstur, I. Ter., C. IV. s. 131-224.

⁴⁰ Nevin Ünal Özkorkut, “Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti’ne Girişi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S.4, Ankara 2003, s. 150.

umumîlere (savcılar) ve bunların görev ve sorumluluklarına ayrılır. Üçüncü bab ise adli müfettişlerin seçilme ve tayinleri hakkında hükümleri içerir.

Osmanlı Devleti'nde Tazimattan sonra yargı alanında önemli hukuki, değişiklikler meydana gelmişti. Kanun bu alanda özellikle mahkemeler ile ilgili önemli ve adli düzenlemeleri içermektedir. Kanunda mahkemeler ceza ve hukuk mahkemeleri olarak ikiye ayrıldı. Müdde-i umumîlik makamı oluşturulmasının ardından adliye müfettişlikleri kuruldu. 1875 yılında sadece İstanbul'da bulundurulması kabul edilen avukatlık kurumu tüm ülkeye şamil edildi. Bidayet mahkemelerinin görev yönünden işleyişi değişmiş ceza, hukuk ve ticaret alanlarını kapsayan bölümlere ayrılmıştır. Ülke genelindeki vilayetlerin merkezinde bir istinaf mahkemesi, merkezde ise hukuk ve ceza daireleri bulunan bir temyiz mahkemesi kuruldu. Köyler ve nahiyelerde bulunan teşkilatlanmalardan ihtiyar meclisleri ve nahiye meclislerinin de eskisi gibi görevlerine devam edecekleri kararlaştırıldı⁴¹.

Kanunun getirdiği yeniliğe göre, Adliye Nezareti'nin uygun gördüğü yerlerde birer ticaret mahkemesi kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Bir diğer yeniliğe göre, İstanbul Ticaret Mahkemesi üç daireye ayrılmıştır. Buna göre Birinci daire Meclis-i Ticaret, yabancılar ile Osmanlılar arasında vukuu bulacak emlak, kira ve 1000 kuruşa kadar olan alacak davaları hariç her türlü hukuk ve ticaret davalarına bakabilecekti. İkinci daire Mahkeme-i Ticaret, sadece Osmanlılar arasında vukuu bulan kara ticaret davalarına bakarken, üçüncü daire olan Ticaret-i Bahriye Mahkemesi ise Osmanlı tebaası içinde konusu 2500 kuruşu aşan deniz ticaret davalarını ve iflas konularını çözmeye yönelik olarak teşkil edildi⁴².

1.3.5. Telif ve Neşrettiği Eserler

1.3.5.1. Muaddel ve İlaveli Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi

Eser Kostaki Vayani tarafından kaleme alınmıştır. Fakat eseri, Darülfünun hukuk şubesi mezuniyet sınıfı öğrencilerinden A. Fehmi neşretmiştir. Bu çalışma müellifin neşrettiği Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi'nin ekleme ve

⁴¹ Osman Köksal, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", *OTAM Dergisi*, C. 9, S. 9, 1998, s. 264.

⁴² Bahadır Apaydın, *Kapitülasyonlar ve Osmanlı-Türk Adli ve İdari Modernleşmesi*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2013. s. 237, 238, 239.

ilaveler yapılarak genişletilmiş ikinci baskısıdır. 13 Fasıl içinde 486 sayfadan oluşan eserin sonunda hata cetveli yer alır. Aynı eserin farklı matbaadan çıkan bir basımı da mevcuttur⁴³. Eserin *ifade-i mahsusa* kısmında müellif, İkinci Meşrutiyet döneminde Deniz Ticareti Kanununda tadilat yapmak amacıyla, Adliye Nezareti tarafından bir komisyon kurulduğunu ve bu komisyon tarafından Meclis-i Mebusana bir kanun layihası⁴⁴ sunulduğunu ifade eder. Bu layihada ileri sürülen değişiklikler ile ilavelerin eski baskıda olmayışını ifade ederek bu baskının sebebini izah etmiştir.

1.3.5.2. Hukûk-ı Bahriyye Tarihçesi

Kostaki Vayani'nin ilk defa Mekteb-i Hukuk'ta verdiği deniz ticareti dersinin ilk takriridir⁴⁵. Eserin kapağında bu takririn Tercümân-ı Hakikat Gazetesi'nde derc edildiği ve Maarif Nezareti'nin ruhsatıyla da ayrıca kitap olarak basıldığı not düşülmüştür. Abdurrahman Adil Eren tarafından daha sonra bu ders notu Kitaphane-i hukuk bünyesinde neşredilmiştir⁴⁶. Müellif Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesinde, deniz ticaret hukukunun Avrupa'da kadim zamanlardan itibaren var olduğunu ve bu hukuk kurallarının zaman içerisinde yayılma hızı ile uğradığı değişikliklerle Fransa'da kabul edilen *Code Napoleon*'a kadar olan süreci anlatmaktadır. Bundan başka Osmanlı deniz ticaretinin gelişim aşamaları ile Ticaret-i Bahriye Kanunnamesini ele almaktadır. Müellif eserinde, ticaret hukukunu iki kısma ayırmıştır. Birisi ticaret-i bahriyye diğeri ticaret-i beriyyedir.

Deniz ticaretine dair bilinen ilk olay antik dönemlerdeki *Argonot Seferi* olarak zikredilmiştir. Antik çağlardan itibaren varlığını bildiğimiz deniz ticareti konusunda Fenikelilerin, pusulanın henüz icat edilmemiş olmasına rağmen

⁴³ Kostaki, Vayani, *Muaddel ve ilaveli Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi*, Tab-ı sâni, Mahmut Şemsettin Matbaası, İstanbul, 1329.; Kostaki, Vayani, *Muaddel ve ilaveli Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi*, Sırat-ı Müstakim Matbaası, İstanbul, 1329.

⁴⁴ Kanun layihasının metni için bkz: Vayani, Tab-ı sâni, 1329, s. 40.

⁴⁵ Abdurrahman Âdil bu kitapçık için şöyle söylemektedir; "... Ticâret-i Bahriyye dersinin kürsi-i talimini bin iki yüz doksan sekiz senesi evahirinde birinci defa olmak üzere küşad etmiş idi. Fî'l-hâl Mahkeme-i istinâf-ı Ticâret Riyâset-i 'Âliyyesi'ne şeref-bahş olan mu'allim muhterem sâ'adetlü Kostaki Vayani Efendi hazretleri o kürsî-i tedrisin mukarrir-i nuhistinidir. Bu tahrîr o takrîrin mahsûlu, o takrîr hukuk-ı bahriyye-i Osmâniyye târihinin ta'bîr-i peşinidir". Fi 1 Teşrîn-i Sâni sene 1309 (13 Kasım 1893). Kostaki Vayani, *Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesi*, Dersaadet, Kitaphane-i Hukuk no:2, 1311. s. 2. Ayrıca eserin latinize edilmiş hali için bkz: R. Abdurrahman Demirtaş, "Deniz Ticareti Hukuku Tarihine Medhal: Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesi", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 25-26, 2018 Bahar, s.162-174.

⁴⁶ Ali Turan, "Abdurrahman Adil Eren'in (1868-1942) Hayatı, Eserleri ve Mahkeme-i Temyiz Adli Eserinin Tahlili", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 23, 2017 Bahar, s. 67.

Suriye'nin Kuzey sahillerinden Karadeniz kıyılarına oradan da İspanya ve Baltık Denizi'ne kadar ulaştıkları ifade edilir. Hatta Kuzey Afrika sahillerine kadar ulaşarak Kartaca bölgesinde ticareti geliştirmiş ve bolca servet kazanmışlardır. Daha sonrasında Kartaca'nın Romalılar tarafından işgal edildiği ifade edilir. Fenikelilerden sonra deniz ticaretinin Anadolu'nun birçok noktasında gelişmeye başladığı zikredilir. Başta Kadıköy, Tekfur dağı, Ereğli, Sinop, Girit, Kıbrıs, Sakız, Midilli, Rodos, Halikarnasos ve Anadolu'nun Batı sahillerinde denizcilik faaliyetleri icra edilmeye başlanmıştır.

Deniz ticareti konusunda yazılı herhangi bir nizamname olmamasına rağmen eski çağlarda Rodos adasının bu konudaki düzenlemeleri herkesçe kabul gören bir düstur halini almıştır. Rodos Nizamnamesi olarak geçen bu hukuk kuralları Romalılar tarafından cem ve tertip edilerek neşr ve ilan edilmiştir. Eserde Roma kanunlarının bazı tadilat ve düzenlemelerden sonra Code Napoléon'a nakil ve derç edildiği ifade edilir. Eser de verilenlere göre, Avrupa'da birçok ülkenin deniz ticaret ahkâmının olduğu göze çarpmaktadır. İlk olarak Roma'nın Suriye, Filistin ve Kudüs'ü ele geçirdikten sonra miladın 1099 senesinde tanzim ettikleri *Assises de Jerusalem* isimli kanun taslağında deniz ticaretine dair hükümler yer verilmiştir.

Yine Fransa tarafından neşredilme tarihi net olarak bilinmemekle birlikte *d'Oléron veya Ro'les d'oléron* adıyla bir nizamname çıkarılmıştır. Fransa'dan İngiltere'ye nakledilen bu nizamata Hollanda, Flandere ve siland (Zeeland) gibi devletçikler tarafından da kabul görmüştür. Bundan başka Avrupa'da *Consolate de Marin* adıyla Katalan lisanında yazılmış miladın 1494 yılında icraya konulan ve deniz ticaret hükümlerini içeren bir mecmua çıkarılmıştır. Venedik'te İtalyancaya tercüme edilen bu mecmua birçok ülkeye kabul görmüş ve uygulanmıştır. İsveç'in de Milat 1288 tarihli *Visby Kuralları/Laws of Wisbuy* Avrupa'da Rodos Nizamati kadar önem kazanmıştır. Almanya'da bu nizamatin Latin ve Alman lisanlarına çevrilerek *Jus Hanseaticum Maritimum* adıyla yeniden tanzim edilerek neşredildiği ifade edilir.

Bu tarihi seyir içerisinde 1673 tarihinde Fransa'da ticaret-i beriyye muamelatı için *Ordonnance du commerce* ticaret-i bahriye için ise 1681'de *Ordonnance de la Marin* isminde iki kanunun neşredildiği yazılmıştır. Bu iki kanundan ticaret-i bahriyeye dair olan kısım Fransa kralı Napolyon'un kurdurmuş olduğu komisyonda

yeniden cem ve tertip olunarak 1807 tarihinde Code Napoléon adıyla neşredilmiştir. Böylelikle Fransa Ticaret Kanunnamesinin ikinci kitabı olan ve deniz ticaret hükümlerini içeren kanun taslağı hazırlanmıştır.

Müellif Osmanlı Devleti'nin Ticaret-i Bahriye Kanunnamesinin tertip ve tanzimi için Fransız Ticaret Kanunu'na başvurduğunu fakat yolcular hakkında olan dokuzuncu fasıl için diğer Avrupa devletlerinin kanunlarının yanı sıra özellikle Belçika Kanunu'na müracaat ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca 6 Rebiyülevvel 1280/21 Ağustos 1863 tarihli Ticaret-i Bahriye Kanununun neşrinden önce Osmanlıda denizcilik ahkamı üzerine birtakım değerlendirmelere de yer verilmiştir. Buna göre Osmanlı Devleti'nde denizcilik ahkamı üzerine herhangi bir nizamât bulunmamasına rağmen Osmanlı ülkesi içerisinde yer alan kaptan, gemici, sefain ashabı ve tüccar beyninde kadim zamanlardan beri kabul görmüş olan örf ve adetler geçerli sayılmıştır. Fakat denizcilik üzerine yapılan usul ve uygulamalardan tam olarak net bir şekilde söz etmenin mümkün olamayacağı ifade edilir. Müellif bunun nedenini Dersaadet Liman Odasında vuku bulan yangında denizcilik muameleatı üzerine olan evrak ve kayıtların yanmış olmasına bağlamaktadır. Bundan başka gemiciler, kaptan ve taife ile ashab-ı sefain arasında kullanılan İtalyanca terimlerin çokluğundan söz edilmektedir. Bu terimlerin çokluğu münasebetiyle deniz ticaret kanunumuzun diğer Avrupa ülkeleri ile temasları neticesinde usul ve kanunlarından etkilenmiş olduğu aşikardır.

Eserde Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi'nin ilanından sonra ticaret mahkemesinin kurulmasından bahsedilmiştir. Ayrıca Osmanlıda daha önce denizcilikle alakalı çıkan ihtilafların çözümünde, ülke içerisinde geçerli usul ve kanunlara uygun olarak tüccarlardan meydana gelen bir dizi heyet ve meclislerin rol oynadığı ifade edilir. Burada çözüme kavuşturulamayan davaların ise şeri mahkemelerce verilen hükümler sonucunda karara bağlandığı zikredilir. Bundan başka Dersaadet liman odasında bir de meclis-i mahsus teşkil edilmiştir. Müellif eski zamanlardan itibaren gerek Osmanlı Devleti'nde bulunan gemici ve kaptanların gemi inşaatındaki maharet ve cesaretlerinden gerekse coğrafyası gereği Akdeniz'de Trablusgarp, Girit, Rodos, On İki Ada, Sakız ve midilli kıyıları, Karadeniz'de ise Ereğli, Bartın, Ünye, Tirebolu, Rize ve Ahtabolu sahillerinde teçhiz olunan gemilerdeki taife, kaptan ve gemicilerin buradaki gayretlerinden de söz etmektedir.

Ayrıca Osmanlıda gemiye yüklenen eşya ve hamule ile yolcuların salimen gidecekleri yere varmasındaki muvaffakiyetlerinin yanında, Osmanlı Devleti'nde Devlet-i Aliyye sancağını taşıyan gemiler ve yüklenen eşyaların sigorta ettirilmemesi dikkat çekmektedir. Müellif bunun sebebini gemi kaptanlarının Ticaret-i Bahriye Kanununda yazan hükümlere uymamalarından kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu sebeple sigorta şirketlerinin gemi ve hamulesine sigorta yapmaktan imtina ettikleri ifade edilir.

Eser Avrupa ve Osmanlıda deniz ticaret hukukunun tarihi cereyanını bizlere sunmaktadır. Ayrıca Osmanlı deniz ticaretinin geliştirilmeye muhtaç yönlerini de açık ortaya koyduğundan büyük bir öneme sahiptir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılında yaşayıp, hukuk alanında eğitimler veren ve çeşitli ticaret mahkemelerine de başkanlık yapmış olan Kostaki Vayani, hayatı boyunca hukuk alanında kendini geliştirmeye gayret etmiştir. Osmanlı Devleti'nde Vayani Efendi gibi birçok hukuk insanı Batının etkisi ile yeni oluşturulmaya çalışılan kurumlar ve kanunlar ile devletin ihtiyacı olduğu düşünülen alanlardaki eksiklerin giderilmesi için birçok yeni düzenlemeye imza atmıştır. Bu ihtiyaca bağlı olarak batılı devletlerden iktibas yolu ile alınan deniz ticâreti kanunu Kostaki Vayani'nin telif ettiği *Mücmel Ticâret-i Bahriyye Kanûnu Şerhi* adlı eser ile açıklanmaya çalışılmıştır. Eser hakkında bilgi verecek olursak eğer, 14 fasıl ve 282 maddeden oluşmakla beraber başlangıçta fihriste yer verilmiştir. Esere giriş, *Tahdis-i nimet* denilen müellifin teşekkür kısmı ile başlamakta olup devamında üç ayrı makale ile taçlandırılmıştır. Makalelerin ilkinde deniz hukukunun kısımlara ayrılışı, ikincisinde deniz hukukunun tarihçesi ve üçüncüsünde ise deniz ticaret hukuku alanına giren konu ve işlerden bahsedilmiştir.

Eserin ilk faslında, gemi ve diğer deniz nakil taşıtlarına dair bilgiler sunulmaktadır. Kanunun ilk maddesinde, Osmanlı sancağına hamil gemilerin Osmanlı vatandaşı olmayanlara tasarruf hakkı verilmeyeceği ifade edilmiştir. Gemilerin satışı yalnızca resmi senetle yapılabilecektir (md.3). Gemiler bu kanuna göre menkul mal sayılmıştır. Dolayısıyla zabtı ve fûruhtu mümkün kılınmaktadır (md.4). İkinci fasılda gemilerin zabtı ve fûruhtu (satışı) düzenlenmiştir. Üçüncü fasıl gemi sahipleri hakkındaki düzenlemeleri ihtiva eder. Her bir gemi sahibi gemi kaptanının hal ve hareketlerinden dolayı mesul tutulmuştur (md.30). Savaş zamanlarında kullanılan gemilerde çıkan cünha, cinayet ve ihtilaflar, gemi sahibi ile kaptan arasında yapılan sözleşmeler, gemi hissedarları arasında çıkan ihtilaflarda kararların oy çokluğu ile alınması gibi hususlar bu fasılda düzenlenmiştir.

Dördüncü fasılda kaptanlara ait düzenlemeler yer alır. Kaptanların sorumlulukları, sefere çıkmadan önce geminin son durum kontrollerinin yapılması ve tutması gereken defterler şeklinde ayrıntılı konular kanunda düzenlenmiştir. Beşinci fasıl, gemilerin hizmetinde istihdam edilecek taife ve ücretleri hakkındadır. Altıncı fasıl, Gemilerin icar ve isticarına dair sözleşmeleri ve nevl kontoratosunu (md.92-100) içerir. Yedinci fasıl, tahmiliye senetleri hakkındadır (md.101-105).

101'inci madde gereğince tahmiliye senedi, özel bir şahıs adına veya emrine ya da hamiline düzenlenen bir belgedir. Bu senette gemiye yüklenecek eşyalar ve bu eşyaların cinsi, miktarı, nevi, yükleyenin ismi, kaptanın ismi, malın gönderileceği ikametgâh adresi, geminin ismi, hangi devletin sancağına hamil olduğu, varış ve kalkış noktaları vs. gibi bilgiler tanzim edilmiştir. Sekizinci fasıl, yine geminin icar ve isticarına dair sözleşmelerden bahsetmektedir.

Dokuzuncu fasıl, yolcular hakkındaki hükümleri içermektedir. Onuncu fasıl, istikrazı bahri hakkındadır. Kanunun tanımına göre istikraz-ı bahri kontoratosu; sefine veya hamulesi ya da bunlardan her ikisi üzerine yapılan istikraz (borçlanma) mukavelesidir. On birinci fasılda sigorta ile ilgili hükümler yer almaktadır. On ikinci fasıl, avarya ya da hasarat-ı bahriyeyi, bir diğer ifade ile denizde meydana gelen kazalar sonucu geminin ve yükün uğradığı hasarları konu edinmiştir. On üçüncü fasıl, mürur-ı zaman yani zaman aşımı konusunu, on dördüncü ve son fasıl ise, mesmu olmayan davaları yani hangi sebeple olursa olsun dava edilemeyecek durumları içermektedir.

Eser, deniz ticaret hukukumuzu anlamaya yönelik içeriği ve kapsamı geniş bir eserdir. Eserin şerh özelliği taşımasından dolayı müellif, deniz ticaret kanunumuzun anlaşılması güç noktalarını maddeler halinde sıralayarak akıcı bir üslup ile açıklamaya gayret etmiştir. Müellif eserin teşekkür kısmında, çalışmasını mekteb-i hukukta muallimlik yaptığı esnada uzun yıllar süren tecrübelerine dayanarak telif etmiş olduğunu ve bu eserden ilim ve fen ehli düşünürlerin istifadesini amaçladığını ifade etmiştir. Umuyoruz ki eser döneminin şartlarında titizlikle hazırlanmış, müellifin de ümit ettiği gibi geçmiş ve gelecek kuşaklara denizcilik hukukuna dair ışık kaynağı olacak ve kılavuzluk edecektir.

Kanaatimizce bu eser, Osmanlı Devleti'nde deniz ticareti hukuk tarihinin safhalarını da ayrıntılı olarak ihtiva ettiğinden, dönemin tarihi seyri içinde hukukumuzun bir portresini bizlere yansıtmaktadır. Böyle bakıldığında kıymeti büyük olan eserin yapmış olduğumuz çeviri yazısı, Osmanlı hukuku alanında çalışma yapacak olanlara önemli derecede kaynaklık edecektir. Arıca denizcilik ahkamı üzerine döneminin şartlarına göre hazırlanmış kanun metnini ihtiva ettiğinden, bizlere o dönemin hukuk anlayışı üzerine bilgiler sunan eser bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

BOA. DH. SAİDd. 2-356, 29 Zilhicce 1262 (18 Aralık 1846)

BOA. İ.ŞD. 32-1544,22 Recep 1293 (13 Ağustos 1876)

BOA. İ.MTZ.SM. 7-172, 24 Şevval 1316 (7 Mart 1899).

BOA. Y.A.HUS. 407-74, 18 Safer 1318 (17 Haziran 1900)

BOA. MF.MKT. 738-10, 2 Recep 1321 (24 Eylül 1903)

BOA. MF. MKT 79-58, 18 Rebiülahir 1300 (26 Şubat 1883)

BOA. MF.MKT. 1192-42, 23 Zilhicce 1331 (23 Kasım 1913)

Düstur, I.Tertib, 4. Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1299.

ARAŞTIRMA VE TETKİK ESERLER

Akgündüz, Said Nuri, “Osmanlı Devleti’nin Son Yüz yılında Yükseköğretimde Hukuk Öğretimi”, Mustafa Gençer (Ed.), *Türk – İslam Tarihinde Yüksek Öğretim Selçuklu-Osmanlı Sınırlarında Gelenek ve Değişim*, Bolu, 2015., s. 159-162.

Apaydın, Bahadır, *Kapitülasyonlar ve Osmanlı-Türk Adli ve İdari Modernleşmesi*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2013.

Atam, Şenay, “Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Nevşehir Doğumlu Memurların Sosyo-Kültürel Durumları (1879-1909)”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, (Nevşehir, 16-19 Kasım 2011), (Ed.) Adem Öger, Nevşehir Üniversitesi Yayınları:2, Ankara, Nisan 2012, s. 359-398.

Aydın, M. Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul 2013.

Bozkurt, Gülnihâl, *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi (Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci (1839 – 1939))*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996.

Cin, Halil–Gül Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi*, Sayram Yayınları, Konya, 2003.

Demirtaş, R., Abdurrahman, “Deniz Ticareti Hukuku Tarihine Medhal: Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesi”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 25-26, 2018 Bahar, s.162-174.

Ergin, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt: 1-2, İstanbul, 1977.

Gümüş, Musa, “Osmanlı Devleti’nde Kanunlaştırma Hareketleri, İdeolojisi ve Kurumları”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. XIV, İlkbahar-Yaz 2013, s. 163-200.

Güneş, İhsan, *Türk Parlamento Tarihi I. Ve II. Meşrutiyet*, C. II., Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No: 15, Ankara, 1997.

Kostaki Vayyano ve Eserleri Hakkında Biyografik Fiş, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Demirbaş: BEL_Mtf_56690.

Köksal, Osman, “Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit’e Sunulan Bir Layiha”, *OTAM Dergisi*, S. 9, s.263-285.

- Turan, Ali, “Abdurrahman Adil Eren’in (1868-1942) Hayatı, Eserleri Ve Mahkeme-i Temyiz Adlı Eserinin Tahlili”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 23, 2017 Bahar, s. 57-80.
- Öksüz, Melek, “Amerikan Belgelerine Göre 1. Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemlerinde Osmanlı Hükümetleri” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume5/ 1 Winter 2010. s. 1248-1270
- Örenç, Ali Fuat, *Yakın Dönem Tarihimizde Sisam Adası (1821-1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995.
- Özkorkut, Nevin Ünal, “Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti’ne Girişi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S.4, Ankara 2003, s. 147-154.
- Sarıay, Ercimet, “Tanzimat Sonrası Kanunlaştırma Çalışmalarının Kaynakları ve Metodolojisi”, *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, C:2, S.1, 2019, s.9-35.
- Vayani, Kostaki, *Muaddel ve ilaveli Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi*, Tab-ı sâni, Mahmut Şemsettin Matbaası, İstanbul, 1329.
- Vayani, Kostaki, *Muaddel ve ilaveli Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi*, Sırat-ı Müstakim Matbaası, İstanbul, 1329.
- Vayani, Kostaki, *Hukuk-ı Bahriyye Tarihçesi*, Dersaadet, Kitaphane-i Hukuk no:2, 1311.
- Yörük, Ali Adem, *Mekteb-i Hukuk’un Kuruluşu ve Faaliyetleri (1878-1900)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2008.

DİJİTAL KAYNAKLAR

<http://www.fatih.gov.tr/ozel-fener-rum-lisesi>. (10.12.2020).

GAZETELER

Hukuk usul muhakemeleri Kanunu (1927), T.C. Resmî Gazete, Kanun no:1086, S. 622, 623,624., 2,3,4 Temmuz 1927.

EK. METİN TRANSKRİPSİYONU

[2] Fihrist

Sahife

2- 4 Tahdîs-i Ni‘met

6- 18 Medhal-Makale-i Evvelî – Hukûk-ı Bahriyye Aksâmı

Ve Hukûk-ı Düvel'in Kavâ'id-i Mütferri'ası

19- 41 Medhal- Makale-i Sâniyye – Hukûk-ı Bahriyyenin Ahvâl-i

Târihiyyesiyle Mülâhazât-ı Mütferri'a

42- 53 Medhal- Makale-i Sâlise – Ticâret-i Bahriyye Mu'âmelâtı

54- 86 Kanûn-ı Ticâret-i Bahriyye'nin Birinci Faslı

Gemi Vesâ'ır Merâkib-i Bahriyye Hakkındadır

87- 113 İkinci Fasl – Sefâ'inenin Zabt ve Fûrûhtu Hakkındadır

114- 125 Üçüncü Fasl – Sefîne Sahipleri Hakkındadır

126-175 Dördüncü Fasl – Kapudânlar Hakkındadır

176- 207 Beşinci Fasl – Geminin Hıdmetinde İstihdâm Olunan

Tâ'ifenin Tutulmaları ve Ücretleri Hakkındadır

[3] Fihrist

Sahife

208- 265 Altıncı ve Yedinci ve Sekizinci Fasllar

Sefâ'inin icbâr ve istîcârı ile tanzîmi îcâb eden senedât ve husûsât-ı müteferri'a hakkındadır

266- 281 Dokuzuncu Fasl – Yolcular hakkındadır

282- 309 Onuncu Fasl – İstikrâz-ı Bahrî hakkındadır

310- 338 On birinci Fasl – Kısım-ı Evvel- Sigorta hakkındadır

338- 361 On birinci Fasl – Kısım-ı Sâni- 'Âkideynin hukûk ve vezâ'ifi hakkındadır

361- 394 On birinci Fasl – Kısım-ı Sâlis- Terk-i eşya hakkındadır

395- 419 On ikinci Fasl – Kısım-ı Evvel- Hasârât-ı Bahriyye'nin envâ' ve keyfiyyâtıyla sûret ve tesviye ve 'â'idiyyetine dairdir

419- 440 On ikinci Fasl – Kısım-ı Sâni- Denize mâl atmak hûsusunda îfâsı lazım gelen mu'âmelât ve Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye'nin suret-i taksîm ve tevzi'ne dâirdir.

[4] Fihrist

Sahife

441-451 On üçüncü Fasl – Mürûr-ı zamân hakkındadır

451- 457 On dördüncü Fasl – Mesmû‘ olmayan dâ‘vâlar hakkındadır

MÜCMEL TİCÂRET-İ BAHRİYYE KÂNÛNU ŞERHİ

MÜELLİFİ

MAHKEME-İ İSTİNÂF TİCÂRET KISMI RE'İSİ VE MEKTEB-I HUKÛK-I
ŞÂH-ÂNE HUKÛK-I BAHRIYYE MUALLİMİ

KOSTAKİ VAYANİ

MAÂRİF-İ 'UMÛMİYYE NEZARETİ CELİLESİNİN 4 MUHARREM SENE
313, 5 HAZİRAN SENE 311 TARİHLİ VE 220 NUMEROLU
RUHSATNAMESİYLE TAB' OLUNMUŞTUR.

İSTANBUL

(MAHMUD BEY) MATBAÂSI- BÂB-I ALÎ CIVARINDA EBU'S SU'ÛD
CADDESİNDE

NUMERO 72

1313

[2] Tahdîs-i Ni'met

Padişah-ı ma'delet-güster ve şehin-şâh-ı ma'ârifet-perver efendimiz hazretlerinin yevm-i culûs-ı meymenet-i me'nûs-ı hümâyûnlarından berü bi'l-cümle sunûf-ı teba'a-i şahanelerinin nâ'il-i feyz ve rif'at ve vâsıl-ı mertebe-i mes'ûdiyyet olmaları cihetine mebzûl ve ma'tûf olan âmâl ve makâsıd-i hayr-ı merâsıd mülûkânelerinin âsâr-ı meşkûre-i celile-i intizâmperverileri cümle-i hasenesinden olarak umûr-ı Devlet-i 'Aliyyeleri'nin eczâ-yı ferdiyyesine varıncaya değin istihsâl-i esbâb-ı inzibâtiyyesi zımında ilcâât-ı zamaniyye ve ihtiyâcât-ı mahalliyyeye muvafık ayrı ayrı kavânîn ve nizâmât vaz'-ı mevki'-i mer'ıyyet ve istifâde buyurulduğı gibi emr-i adaletin te'mîn-i hüsn cereyânı muhtâc-ı teşrih ve tavzîh olan ahkâm-ı kânûniyyenin tedkik-i maânî-i sahîhasına ve ta'mîk-i mebânî-i hakıkiyyesine vâ-beste ve bu emr-i [3]mühimmin sâhe-yi husûle vusûlü olbâbda hasr-i iştigâlât ve sarf-ı mütâlaât-ı mütevâliyyeye ve erbâb-ı ihtisâsın tefsîrât ve tedkikat vâkı'asının ta'lîm ve ta'mîmine peyveste olmaktan nâşî ulûm ve fûnûn-ı sâ'ire için küşâd ve te'sîs olunan mekâtib-i müteaddide ve medâris-i mütenevvi'a sırasında birde (mekteb-i hukûk) küşâdına müsâade-i hakayık-i mu'tâde-i hazret-i şehin şâhileri şeref müte'allik buyurulmuştur. İşbu mekteb-i feyz-i mükessibin bidâyet-i te'sisinden berü uhde-i âcizâneme min gayr-ı istihkak ihâle ve tevdî' buyurulan muallimlik vazîfesinin dilhâh-ı âliye tevfiķan îfâ-yı levâzımı emrinde masrûf olan mesâ'î ve tettebbuât-ı mütevaliye ve hasbe'l-me'mûriyye mükteseb ve mesbûk olan tecârib ve tatbikat-ı mütemâdiyyenin mahsûlû olmak üzere nazar-gâh-ı a'mâyâ 'arz ve irâ'e olunan işbu (*Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi*) ni'am ve avatıf-ı mâ-lâ-nihâye-i şehriyârîlerinin bir semere-i takdîs ve tahmîdi [4] olmaktan nâşî eser-i mezkûrden erbâb-ı mütâla'a için her ne sühûlet ve istifâde görülürse esniye ve edi'ye-i müteferri'asının mekteb-i mezkûrun mü'esses-i mu'azzamı ve fûnûn ve maârifin hâmî-i mufahhamı velî ni'met-i bî-minnetim velî ni'met-i âlim padişâhımız Sultân Abdülhamid Han-ı Sanî efendimiz hazretlerinin atebe-i fârûk mertebe-i tâcdârilerine râcî ve mahsûs olması aksâ-yı âmâl ve temenniyât-ı âcizânemendir.

Kostaki Vayani

[6] Medhal

Makale-i evvelî

Hukûk-ı Bahriyye aksâmı ve hukûk-ı düvelin kavâ'id-i müteferri'ası

Hukûk-ı bahriyye umûr ve ukûd- ı bahriyyeyi takyîd eden ve bunların sûret-i cereyânıyla esbâb-ı sıhhat ve keyfiyât-ı mer'iiyeti irâ'e ve ta'yîn eyleyen kavânîn ve kavâ'idi câmi'dir.

Kavânîn ve Kavâ'id-i Bahriyye iki nev'e münkasem olup birincisi Hukûk-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye'ye (droit maritime public) ve ikincisi Hukûk-ı Bahriyye-i Husûsiyye'ye (droit maritime prive) müte'alliktir.

Hukûk-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye dahi üç kısım olup kısım-ı evvelî her devletin zâbıta-i bahriyyesine ve limanları dâhilinde muhâfaza- i intizâm ve asâyişine ve rûsûm-ı mu'ayyeninin sûret-i istîfâsına mütedâir nizâmât-ı müteferrika-i dâhiliyyeyi şâmilidir. Kısım-ı sânisî merâkib-i bahriyyenin seyr ü seferinden ve Ticâret-i Bahriyye Umûru'ndan dolayı düvel ve milel beyninde veyâhûd teba'aları arasında vukû'a gelen mu'âmelât ve ihtilafâtı takyîd [7] ve tesviye eden kavâ'id-den ibaretdir. Kısım-ı sâlisî kavâ'id-i harbiye-i bahriyyeyi müştemeldir ki süfûn-ı harbiyyenin nizâmât-ı dâhiliyesine ve düvel-i mütehâribe beyninde veyâ bunlarla bî-taraf devletler arasında ri'âyet olunması lâzım gelen ve hukûk-ı düvele ta'alluku bulunan nizâmât-ı 'umûmiyyeye müteda'irdir. - hukûk-ı bahriyye-i 'umûmiyyenin aksâm-ı muhtelifesi Saltanat-ı Seniyye ile düvel-i ecnebiyye beyninde mün'akid olan mu'âhedât ve Nezâret-i Celile-i Bahriyye'nin ta'lîmât-ı mahsûsası ve nizâmât-ı müteferrika ile takyîd olunmuştur.

Hukûk-ı Bahriyye-i Husûsiyye, Ticâret-i Bahriyye Kanûnu'nda münderic olan ahkâmıdır ki işbu ahkâm ile ashâb-ı sefâ'in ve mellâhân ve eşhâs-ı sâ'ire beyninde Ticâret-i Bahriyye 'Umûru'ndan dolayı cereyân eden 'ukûd ve mu'âmelât-ı mütenevvi'a takyîd ve ta'yîn olunmuştur.

Makalât-ı meşrûhadan müstefâd olduğunu vechle Ticâret-i Bahriyye Kanûnu sırf hukûk-ı bahriyye-i husûsiyyeye müteda'ir bulunduğundan Kanûn-ı mezkûrun tefsîr ve teşrihi esnasında hukûk-ı bahriyye-i 'umûmiyyenin yalnız hukûk-ı ticâret-i bahriyyeye ta'alluku olan kavâ'idinden bahsedilerek mebhas hâricinde bulunan kavâ'id-i sâ'irenin meskûtün - anı bırakılacağı tabîidir.

Binâberîn Ticâret-i Bahriyye Kanûnu'nun tefsîr-i mündericâtına mübâşeretden evvel hukûk-ı düvelin Ticâret-i Bahriyye Mu'âmelâtına ta'alluk ve te'sîri olan ba'zı kavâ'id-i ber- vech-i âtî-i bast-ü beyân kılınacaktır. [8] Kavâ'id-i mezkûrden birisi düvel-i mütemeddine beyinde mer'î olan ser-bestî-i ticâret-i bahriyye ka'idésidir. Fî'l-vâk'î mecelle-i celilenin 1247'nci maddesi sarâhati iktizasınca ve ahkâm-ı tabîiyye ve kavâ'id-i mevzûa-yı mer'îyye îcâbınca ticâret-i bahriyye serbest olmak gerekdir. Bînâberîn açık denizlerde sefâ'in-i ticâriyyenin seyr ü sefer eylemesi her devletin teba'ası her milletin efrâdı içün mübâh ve müşterek bir hakk olduğundan hiçbir devletin sulh ve müsâlemet esnâsında memâlikinin etrafında bulunan deniz sularında düvel-i sâ'irenin veyâ bunlardan ba'zısının sancağı hâmil olan sefâ'in-i ticâriyyenin seyr ü seferini men' ve ke-zâlık açık denizlerde rusûm ve tekâlif mutâlebe ve sâ'ir esbâb-ı mûmâna'at ve müşkilât îka' idememesi îcâb eder.

Ser-bestî-i Ticâret-i Bahriyye ka'idesiyle beraber denizin karaya muttasıl olan cihetlerinin ya'nî kara sularının (Mer Lerritoriale) karada hakk-ı hüküm-rânîsi olan devletin mülkü 'add olunması kâ'idesi cârîdir. Kara sularının hadd-i imtidâdını ta'yîn etmek içün ezmine-i kadîmeden berü kanûn-şinâsân ve devletler arasında birçok ihtilâfât tekevvün etmiş ve bu bâbda bir kâ'ide-i matrede vaz' ve ittihâz olunamamış olduğundan meselâ top menzili veyâ savt-ı beşerin yetişebileceği derece veyâhûd ufuk-ı mer'î hadd-i nihaye-i i'tibâr edilmiş ve ba'zı devletlerce iskandil vâsıtasıyla ta'yîn etmek ya'nî gemiden iskandil (Sonde) denilen ip atılarak bunun ka'r-ı deryaya vâsıl olabildiği yerlere [9] kadar kara suları i'tibâr olunmak usûlü kabul olunmuş ise de bu mikyâs ve mi'yârların ihtilâf ve tenevvü' tabîisi hasebiyle kavâ'id-i müteferri'anın adem-i isâbeti der-kâr bulunduğundan kara sularının bir esâs-ı kavî ve muttarid üzerine ta'yîn ve tahdîdi zımnında düvel-i mütemeddine beyinde mütekevvin müzâkerât ve mübâhasât henüz ber-karâr-ı kat'îye rabt olunamamış şu kadar ki milâden 1818 senesinde İngiltere ile Memalik-i Müctemia-yı Amerika hükûmeti arasında 'akd olunan mu'âhede mücebince bu hakk-ı tasarruf ya'nî karasuları tarafeyn-i 'âkideyn içün sahilden üç mil mesâfeye mümtedd olmak üzere tahdîd edilmiştir. Düvel-i sâ'irenin bu karârı suret-i resmîyyede kabul ve tasdik eylediklerini mübeyyen mu'âhedât-ı mün'akidede kayd ve işâret yogusa da ekserisi bu kâ'ideye fiilen ri'âyet etmekte oldukları gibi ilm-i hukûk muallimlerinin re'yleri dahî bu merkezde müctemi'dir. İşte bu dâ'îre-i

tasarruf dâhilinde bulunan sularda her devletin seyr ü sefâ'ının men'ine ve istiklâl ve asâyiş-i memleketi muhâfazaten her türlü tedâbîr ittihâzına ve seyr ü sefâ'in ile sayd-ı mâhî hakkında nizâmât-ı mahsûsa vaz'ıyla bunlara tevfiğ-i mu'âmele için herkesi icbâr etmeye ve rusûm mu'ayyeneyi talep ve istihsâle hakk ve salâhiyyeti vardır. Mâmafih düvel-i mütemeddine beyninde mukâbeleten cârî olan ka'ide-i ri'âyet ve mu'âmele-i nezâket icâbınca bu salâhiyyetin suret-i şedîdede mevki' istifâdeye konulmadığı müşâhede olunmaktadır.

Dört tarafı münhasıran bir devletin memâliki ile muhât olan [10] denizlerin (Mer enclavée) hakk-ı tasarrufu yalnız ol devlete 'â'iddir. Binâberîn irade-i mu'âhedât-ı mahsûsa bulunmadığı sûrette düvel-i sâ'ire gemilerinin seyr ü seferini men' etmeye ol devlet hâ'iz-i salâhiyyettir.

Suları bir veyâ müte'addid devletlerin memalik-i berriyyesiyle ihâta olunan denizlerin hakk-ı tasarrufu ve bunlarda sefâ'in-i ticâriyyenin seyr ü seferi için nizâmât vaz'ı irade-i mu'âhedât-ı mahsûsa bulunmadığı halde düvel-i mütecavereye 'â'iddir. Boğazlara (Detroit) gelince bunların hakk-ı tasarrufu ke-zâlik mu'âhedât-ı mahsûsa olmadığı takdîrde boğazın iki tarafında memaliki bulunan devletlere 'â'iddir. Lakin iki açık denizin suları arasında bulunan boğazların açık denizler hakkında cârî olan kavâ'id ve ahkâma tâbi' olması icâb eder. Körfezlerin (Golfe) hakk-ı tasarrufu müellifeyn beyninde muhtelifün fi' olup ağıleb-i ara açık denizler hakkındaki kâ'idenin körfezler hakkında dahi mer'î tutulması merkezindedir.

Ser-bestî-i Ticâret-i Bahriyye ka'idesini ihlâl eden mevânî' vardır ki bunlardan ba'zısı hîn-i sulh ve müsâlemette ve kısım-ı küllîsi muhârebe zamanında vâki' olur. Sulh esnasındaki mevâniden birincisi her devletin gümrük nizâmâtıdır ki bunlar hadd-i zâtında mevâniden değil gibi görünüyorsa da bu nizâmâtın muhâfaza-i ahkâm için seyr ü sefâ'in ba'zân tahdîd ve te'hîr ve ba'zân dahi men' ve ta'tîl idilebileceğinden [11] mevânî'-i ser-bestîden ma'dûd olduğundan şübhe idilemez. İkincisi rıhtım, şamandıra ve fener gibi her limanca mukteziyât-ı mahalliyyeye göre istifâsı mukannin olan rûsum-ı mütenevvî'adır. Bunda dahi evvelce der-miyân olunan mülâhazât tamamıyla vardır. Şöyle ki bu misillû rusûm-ı tesviye kılınmayan geminin 'azîmeti men' ve te'hîr ve ba'zan zabt ve fîrûht dahi olunabiliyor. Üçüncüsü nizâmât-ı sahihanın istilzâm eylediği mu'âmelât ve te'hîrâtıdır. Dördüncü üsera-yı zenciye ticâretinin men'i için Saltanat-ı Seniyye murahhası dahi hâzır

bulunduğu halde Bürüksel'de ictimâ' eden kongrenin mukarrerâtı ahkâmınca mu'âyene ve zabt ve tevkîf gibi ifâsı îcâb eden tedâbîrdir. Ber-vech-i bâlâ-zıkr ve ta'dâd olunan ahvâlden mâ-'adâ sulh ve müsâlemet esnasında nâdiren vukû' bulan ahvâl-i sâ'ire dahi vardır. Bunlardan birincisi (Blocus pacifique) denilen haldir ki i'lân-ı harb olunmaksızın bahren bir devletin kâffe-i sevâhilini veyâ bir kısmını muhâsara altına almak demektir. Bu halde muhâsara altına alınan mahallere sefâ'in-i ticâriyyenin duhûl ve hurûcu men' olunur. Düvel-i mu'azzama cânibinden Yunanistan 'aleyhine bundan on sene ahdem ittihâz olunan abluka hâli bu kabildendir. İkincisi i'lân-ı harb idilmeksizin ihtiyâc-ı kavî üzerine bir geminin yolundan çevrilerek içindeki eşyanın zabt olunmasıdır. Buna misâl olarak Korfu Cezîresi'nin Venedik tâbiyyetinde bulunduğun zaman cezîre-i mezkûrede killet-i zahâ'ir zuhûr etmesi üzerine oralardan geçmekte olan zahîre yüklü ve Ceneviz Devleti'nin [12] sancağını hâmil bir geminin hükümet-i mahalliye tarafından tevkîf olup hamûlesinin ahâlîye tevzî' ve bedelinin süvârî-i sefîneye i'tâ olunmuş olduğununa dâ'ir sahâ'if-i tarihde münderic olan vak'anın zikri kâfidir. Lakin bu sûret gasb veyâ müsâdere kabilinden olmayub zabt olunan eşyanın esmânı sahibine verilmek lâzım gelür. Vapurların îcâdından evvel vesâit-i nakliyenin 'adem-i intizâmı bu misillü tedbirlere lüzûm gösterir idiyse de terakkiyât-ı hâzıra îcâbınca sinin-i vefireden berü böyle bir tedbîr ittihâz olunmamaktadır. Üçüncüsü (Embargo civil ou pacifique) dir. Bir geminin muvakkaten tevkîfî ya'nî 'azîmetin men'i demektir ki bu da esbâb-ı zarûriyyeye mebni hâl-i sulhte dahi icrâ' olunabilir. Dördüncüsü (Droit de visite) denilen hakk-ı muâyenedir ki bu da ba'zı eşya-yı memnû'anın bir memlekete men' idhâli içün ifâ idilen yoklama usûlünden ibârettdir.

Muharebe Zamanında Ser-bestî-i Ticâret Bahriyye Kâ'idelerini İhlâl Eden

Ahvâl ve Mevânî

Ticâret-i bahriyye-i mevânî'nin en çoğu hâl-i harbde vaki' olur.

Mukteziyât-ı harbiyyeden olarak ikâ' olunan bu misillû mevânî' yalnız düvel-i mütehâribe hakkında olmayub ba'zan düvel-i sâ'ire sefâ'in-i ticâriyyesine de şâmilidir. [13] İki veyâ daha fazla devlet beyinde i'lân-ı harb vukû'unda muhârib olan devletlere mensub sefâ'in-i ticariyyenin yek-dîgeri limanlarına duhûl ve hurûcu tabî'atiyle taht-ı memnûiyyete alınmış olur ve bunlar arasında evvelce bi't-tabî' ser-best olan ticâret-i bahriyye i'lân-ı harb vukû'unda hâlel-pezîr olup bu hâlde iki düşman devletin tüccâr sefîneleri artık yek-dîgerinin sevâhiline yanaşmaması iktizâ eder fakat ba'z ihtiyâcât-ı zarûiyyeye mebnî düvel-i mütehâribeden birisinin düşmanı olan devlete mensup tüccâr sefînelerinin dahi ba'z mahâle gidüp gelmesi ve ba'z emtî'a ve eşyayı ihrâc ve idhâl etmesi için (*Licenne*) ta'bîr olunan ruhsat-nâmeler virmesi dahi usûl-ı câriye icâbındandır.

Düvel-i mütehâribe sevâhilinde ticâret-i bahriyyenin memnûiyyeti harbin i'lânı ile beraber hemân mer'îyyü'l-icrâ olacak derecede mutlak ve âcîl değildir. Meselâ i'lân-ı harb olunduğu zaman limanlarda bulunmuş olan düşman gemilerine veyâ kapudânlarının i'lân-ı harbden haberi olmaksızın limana girmiş olan sefâ'ine bir müddet münâsibe ta'yîn olunarak ol müddet zarfında hareket etmeleri i'lân ve ihtâr olunur ve inkızâ-yı müddette hareket etmemiş olan gemiler hitâm-ı muharebeye kadar 'azîmetten men' olunur. İşte Devlet-i 'Aliyye cânibinden bu kâ'ideye ri'âyeten mes'ele-i mündefî'ada 19 Nisan sene 1877 Mîlâd tarihli tahrîrâtla Rusya Devlet'i tüccâr sefînelerine sevâhil-i Osmaniye'den müfârekat eylemeleri için beş gün müddet ta'yîn buyurulmuş ve Rusya [14] devleti tarafından dahi mukabeleten ol-vechle ifâ-yı mu'âmele edilmiş idi.

Açık denizlerde seyr ü sefer eden ve düvel-i mütehâribeden birisinin sancağı altında bulunan tüccâr gemilerinin i'lân-ı harbden sonra dîğer devletin sūfūn-ı harbiyesi tarafından zabt ve müsâdere olunması usûlü dahi beyne'd-düvel cârî idisede bir müddetden berü ba'z devletler tarafından mukabele-i bi'l-misl olmak şartıyla bu usûlden ferâgat olunacağını mübeyyen ya muahedât-ı mahsûsa-ı 'akd veyâ i'lân-nâmeler neşr olunmakta bulunmuştur. (Course maritime) ta'bîr olunan ya'nî düvel-i mütehâribenin sūfūn-ı harbiyyesinden mâ-'adâ tüccâr gemilerine dahi düşmanın sancağına hâmil olarak denizde rast geldikleri gemileri zabt ve tahrîb

etmeye salâhiyyet virmekten ibâret olan usûl-ı kadîme Kırım Muhârebesi'nden sonra mîlâdın 1856 senesinde Saltanat-ı Seniyye murahhasları dahi hâzır bulunduğu hâlde Paris'te ictimâ' eden kongre kararıyla külliyyen ilga olunmuştur. Kongrenin bu kararını dâhil-i müzâkere olmayan düvel-i mütemeddeninin ekserisi sonradan kabul ve tasdik eyledikleri halde yalnız İspanya ve cemâhîr-i mütefakkîh-ı Amerika ve Meksika hükûmetleri iştirâk itmamıştır.

Ser-bestî-i Ticâret-i Bahriyyeye etnâ-yı muhârebede mâni' olan esbâbdan en mühimi (Blocus) denilen abluka hâlidir. Abluka i'lân ve tebliğ olunduktan sonra abluka tahtına alınmış olan sevâhile [15] düşmanın tüccâr gemileri yanaşamayacağı gibi bî-taraf devletlerin sancağı altında bulunan gemilerin dahi yanaşmaması îcâb eder. Lakin yine 1856 senesinde Paris'te ictimâ' eden mezkûr kongre mukarrerâtından olduğu vechle işbu abluka hâlinin lâzımü'r-ri'âye olması hakikî bulunması kaydıyla mukayyedir ya'nî abluka ile taht-ı memnûiyyete alınan sevâhil ve mevâki'de kuvve-i kâfiye-i bahriyye bulundurulur abluka hâlinin inde'l-îcâb fi'len muhâfaza olunabilmesi lazımdır. Bu şartlara tevfikân i'lân ve icrâ kılınan abluka ile memnû' olan mevaki' ve sevâhile girmek veyâ bunlardan çıkmak üzere iken der-dest olunan gemiler ile hâmileleri gerek düşman sancağı ve gerek bî-taraf bir devlet bandırası altında bulunsun zabt ve müsâdere olunabilir.

Bî-taraf olan devletlerin sancağını keşide eden gemiler düvel-i mütehâribenin abluka ile memnû olmayan sevâhiline âmed ü şüd ile icrâ-yı ticâret etmeye me'zûndur. Ancak bu ticâretin kâ'ide-i bî-tarafîyi ihlâl edecek sûrette cereyân itmamesi lâzımdır. Binâberîn erzâk ve zahâ'ir ve levâzım-ı sâ'ireyi bi'l-iltizâm düşmanın limanlarına kesretle idhâl idübde kendi hakkında ol-vechle mu'âmele olunmadığını müşâhede eden devlet o yolda hareket eden bî-taraf devletin tüccâr sefâ'inini tevkif ile seyr ü seferden men' edebilir.

Bî-taraf devletler tüccâr-ı sefâ'inenin (Contrebande de guerre) ya'nî harb kaçağı ismiyle ma'rûf olan eşyayı nakl etmeleri memnû'dur. [16] Bunun hilâfında hareket eden geminin hamûlesi ele geçdikde ganâim-i bahriyye-i meşrû'adan 'add ile müsâdere olunur ve ba'z kere bu misillü eşyâyı nakl eden gemi dahi zabt olunur. Eşyâ-yı memnû'a-i harbiye top ve tüfeng gibi esliha ile âlât ve edevât ve barut vesâ'ire gibi levâzım-ı harbiyenin envâ'-i mütenevvi'asını câmi'dir hattâ tarafeyn-i mütehâribeynden birisinin asâkir-i nizâmiyye veyâ mu'âvinesi efrâdını ve ihtiyâcât-ı askeriyye içün lâzım gelen hayvanâtı ve'l-hâsıl

İhtiyâcât-ı harbiyede kullanılabilecek her dürlü eşyâyı nakl etmek dahi kaçakçılıktan ma'dûddur. Bu misillü eşyâyı nakl eden tüccâr gemisini gerek açık denizde ve gerek kara sularında bulunsun düvel-i mütehâribenin zabt ve seyr ü seferden men' etmeye salâhiyyeti kabil-i inkâr değildir.

Ahvâl-i meşrûhadan mâ-'adâ bî-taraf devletlerin sancağı hâmil sefâ'inin açık denizlerde seyr ü seferine düvel-i mütehâribe tarafından aslâ mümâna'at olunmayacağı gibi gemi ve harb kaçağından ma'dûd olmayan hamûlesi üzerine vaz'-ı yed olunmamak îcâb eder. Bu kâ'ide dahi 1856 kongresinde ittihâz olunmuş mukarrerâtdan olup (Le pavillon couvre la marchandise) ya'nî geminin sancağı emti'a-i mahmûlenin hâmî ve muhâfızıdır denilmek sûretiyle ma'rûftur.

Bu kâ'ideye nazaran bî-taraf devletin tüccâr gemisinde mahmûl olup düvel-i mütehâribeden birisinin veyâ teba'asının mâlî olan [17] eşya hiç bir sebeble zabt ve hacz olunmamak îcâb eder çünkü ileride îzâh idileceği vechle bir tüccâr gemisi sancağını hâmil olduğu devlet arâzîsinden seyyâr bir pâr-çe demek olduğuna ve bî-taraf devletlerin memâlik-i berriyyesinde düvel-i mütehâribeden birisine veyâ teba'asına 'â'id bulunan emvâlin diğer taraftan hiçbir vechle zabt olunamayacağı der-kâr bulunmuş idüğüne binâ'en bî-taraf devletlerin tüccâr gemilerinde mahmûl o misillü emvâlin zabt ve müsâderesine hakk ve salâhiyyet olamaması tabîidir.

Paris Kongresince kararlaştırılan mevâddan birisinde düvel-i mütehâribenin sancağı altında bulunan gemilerde mahmûl olup bî-taraf devletlerin veyâ teba'alarının mâlî olan eşyânın zabt ve hacz olunamaması husûsudur. Ancak bî-taraf devletlerin gemilerinde eşyâ-yı memnûa olup olmadığını tahkik etmek için düvel-i mütehâribe süfün-ı harbiyesinin şübheyi dâ'î olan ahvâlde açık denizlerde bile hakk-ı muâyene ve tahkiki hâ'iz olduğu müstağnî-i kâffe-i beyândır. Lakin bî-taraf devletlerin süffün -ı harbiyesinin refâkati ve himâyeti tahtında seyr ü sefer eden tüccar gemileri (Navire convoyé) zikrolunan mu'âyene usûlünden hâric tutulmak lâzımdır. Çünkü bî-taraf bir devlet cânibinden tüccâr gemilerine sefâ'in-i harbiye terfiki o gemiler derûnunda eşyâ-yı memnû'a olmadığına bir nev'i kefâlet-i zımniye [18] demek buna itimâd olunmayarak icâ-yı taharriyât idilmek beyne'd-düvel cârî olan kâ'ide-i nezâkete menâfi'dir.

Bâlâde zikr ve bahsolunan husûsatdan dolayı ihtilâf ve münâza'a zuhûrunda icrâ kılınan zabt ve müsâdere husûsunun ve mu'âmelât-ı sâ'irenin muvafık usûl ve

ka'ide olup olmadığını tetkik ile tesviye-i maslahat zımnında düvel-i mütemeddeninin her birinde başka başka merci'ler ta'yîn olunmuş ise de muharebe-i ahîrede Saltanat-ı Seniyyece Ganâim-i Bahriyye Mahkemesi nâmiyla bir heyet-i mahsûsanın ta'yîni sûreti tercîh buyurulmuş idi.

İşte Ser-bestî-i Ticâret-i Bahriyye Kâ'idesi ve bu kâ'idenin cereyân-ı ahkâmına gerek sulh ve müsâlemet ve gerek muharebe esnasında mâni' olan ahvâlîn başlucaları ber-vech-i bâlâ-zıkr ve ta'dâd olunmuş ve Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun tefsîr-i mûndericâtına mübâşeretden evvel nizâmât-ı bahriyyenin gerek memâlik-i ecnebiyyede ve gerek Memâlik-i Osmaniyye'de sebk eden ahvâl-i târihiyyesinden ba'z ma'lûmât i'tâsı fâ'ideden gayr-ı hâlî görünmüş olmakla makale-i sâniyyede ahvâl-i mezkûreden bahsle ol bâbda ba'z mülâhazât îrâd olunacaktır.

[19] Makâle-i Sâniyye

Hukûk-ı Bahriyye'nin ahvâl-i târihiyyesiyle mülâhazât-ı müteferri'a

Bir memleketin esbâb-ı servet ve ma'mûriyyetinden biri de emr-i ticârettir. Fî'l-vâki' zirâat ve sanâyî gibi menâbi'-i servetden hâsıl olupta ihtiyâcât-ı mahalliyyeden ezyed olunan emvâl ve ma'mûlâtı hârîce çıkarub sarf etmek ve ol memleketde fîkdânı veyâ nedreti olan emti'a ve eşyâyı ihtiyâcât-ı mahalliyyeye göre idhâl ve Pazar-ı şiraya îsâl eylemek gibi mu'âmelât-ı ticâriyye hem bu yolda ahz ü i'tâ edenlerin istifâdesine ve hem de zirâat ve sanâyî-i mahalliyyenin terkîsine medâr-ı azîm olur.

Bu hakâyıkın ityânından maksad emr-i ticâretin vech-i ehemmiyyeti ve ahâliyyenin sa'âdet-i hâline olan derece-i te'sîrini nazar-ı dikkate 'arz etmek ve ticâretsiz zirarat ve sanâyînin ilerü gitmesi kâbil olmadığını tasvîr eylemektir.

Emti'a ve ma'mûlâtın ticâret kasdıyla bey'i ve mübâdelesî veyâhûd tebdîl-i şekl ve hâliyle elden çıkarılması ve ihtiyâcât-ı ahâlînin bu yüzden [20] def' olunması emti'a ve ma'mûlâtı mahal-i husûl ve i'mâlden mevki'-i sarf ve revâca îsâl ile kâbil olabilir.

Şu hâlde emr-i ticâretin cereyânı berrî ve bahrî vâsıtalara lüzûm gösterir ve ik'âd bu vesâite mürâcat olunmaksızın kâbil-i icrâ olan ba'z mu'âmelât-ı ticâret var ise de tâ ezmîne-i kadîmeden beri ma'rûf ve müsta'mel olan ve şimdiki

mu‘âmelâtta dahi esâs-ı ittihâz olan nev’-i ticâret bir mahalden diğere mahale nakli-i eşyâ ettirmeye mütevakıftır. Komisyonculuğa ve simsârlığa ve sarraflığa ve mu‘âmelât-ı sâ’ireye müte‘allik umûr ise nev’-i esâsiyye-i ticâretin fûrû‘âtından ve vesâil-i teshîliyyesinden ma‘dûddur.

Mahsûlât ve masnûat ve nûkûd ve eşyâ-yı sâ’irenin karada bulunduğu müddetce bey‘ü şirâsı ve vesâ’it-i berriyye ile nakli ve bunlara müteferri‘ kâffe-i husûsat umur-ı ticâret-i berriyyeden olduğu gibi mahsûlât ve masnûat ve eşyâ-yı sâ’irenin vesâit-i bahriyye ile nakli ve merâkib-i bahriyye ile bunlara müteferri‘ husûsâta dâ’ir ‘ukûd ve ta‘ahhûdât Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye Mu‘âmelâtı a‘dâındandır. İşte bu mülâhazâta mebnî Kânûn-ı Ticâret iki kısma taksîm olunmuşdurki birisi ticâret-i berriyyeye diğere ticâret-i bahriyyeye müte‘allik ahkâmı hâvîdir.

Mensûbiyyet ve tâbi‘iyyetiyle müftehir bulunduğumuz Saltanat-ı Seniyye-i Osmanniyye'nin dâhil kalem-rev hükûmeti olan memâlik tâ ezmîne-i kadîmeden beri menba‘-ı [21] fûnûn ve medeniyyet olduğu gibi ticâret-i bahriyye ile vesâ’it-i icrâiyyesininde mahal-i ihdâsı ve merkez-i tevsî‘i olmuştur. Tarihince gayr-i mazbûd olan asırlar hakkındaki rivâyâtından yalnız (Argonot) seferi nâmıyla şu‘ra-yı kadîmenin yad eyledikleri vak‘ayı zikr eylemek isbât-ı hâle kifâyet eder.

Sefer-i mezkûr hakkındaki rivâyâta göre (Yason) nâm re’îsin taht-ı idaresinde olarak çend nefer bahâdır Selanik’in cenub tarafında kâ’in Ayalukos nâm mahalde inşâ ve (Argo) tesmiyye eyledikleri gemiye râkiben birçok meşakkat ve muhataraya uğradıktan sonra nihâyet ‘ül emr Lazistan sevâhiline muvâsalatla orada bulunan altun postu muhafızı olan ejderhanın pençesinden ahz ü igtinâm ile memleketlerine avdet eylemişlerdir. Esâtîr-i evvelînden olan şu hikâyeye zımnında mütecellî bir hakikat var ise oda Tırhala civarından ba‘z emti‘a nakl ve bahr-i siyâhide altun ile mübadele olunmasından nâşî erbâb-ı seferin büyük ticâret ve istifâde eylediklerinin îmâ olunmasıdır. Bu vak‘a ise bir ticâret-i bahriyye seferinden kinâye olduğu zâhirdir.

Târîh-i ‘umûmî sahâyîfinden mazbûd olan ezmîne-i vakâyî‘ne gelince müverrihîn-i kadîmenin rivâyâtına ve husûsiyle müşâhîr müverrihînden (Herodot'un) kavline nazaran Suriye sevâhil-i cenûbîyyesinde mutavattın Fenikeliler tüccârlıkta mahâret ve bu yüzden fevka'l-âde yesâr [22] ve servet kesb

etmişler idi; hattâ (sûr) ve (saydâ) da inşâ ve techîz olunan sefâ'in ile şimâlen Karadeniz Sevâhili'ne ve garben Cebeli Tarık Boğazı'na ve mu'ahharan mezkûr boğaz dahî tecâvüz idilerek Baltık Denizi'ne kadar âmed ü şüd ile icrâ-yı ticâret eyledikleri ve ticâret ve fûnûn-ı bahriyyenin mûcidi namını ihrâz ettikleri târîh-şinâsân indinde müsellemdir.

Seyr ü sefâ'ine medâr-ı küllîsi olan pusulanın ihtirâ' olunmamış olduğu bir zamanda olkadar ba'îd mahallere gidüp gelmek ne derecede muhâtaralı bir şey' olduğu der-kâr olduğundan Fenikelilerin bu bâbdaki mahâret ve cesâretleri târîh-i atîkin en ziyâde müstelzem-i hayret ve şâyân-ı takdîr vukû'âtındandır. Fenikelilerin Afrika Sevâhil-i Şimâliyyesinde ve Sicilya Adası'nın karşusunda binâ ve te'sîs eyledikleri (Cartago) nâm belde ahâlisinin az vakit zarfında ve ticâret-i bahriyye sayesinde kazandıkları servet ve miknet kendilerini magbût-ı âlem eylemiş idi.

İşte bu gıpta ve hasedin eseri olarak Romalılar ma'nasız ve ehemmiyetsiz bahânele ile Cartagolulara i'lân-ı harb ederek muhâseme birçok seneler sürmüş ve bir aralık Romalılarla olan muhârebât-ı berriyye ve bahriyyenin neticesinde Romalılar Cartago Şehrini zabt ve tahrîb eylemleriyle ol vakitten berü mezkûr şehrin ticâret-i bahriyyece olan ehemmiyyeti mahvolmuştur.

[23] Fenikelilerden sonra el-yevm memâlik-i Şâhâne'den ma'dûd olan mahallerde kâ'in olup ticâret-i bahriyyede şöhret kazanmış olan bilâd-ı atîkadan isimlerini birer birer zikr ve ta'dâd-ı tatvîl-i kelâmı intâc ideceğinden bunların başlucalarını yeni tezkârla iktifâ idülür. Şöyle ki:

Kapu Dağı ceziresinde vâki' (Kizikos) Kal'ası ve ol vakt (Vizantiyon) demekle ma'rûf İstanbul ve (Halkidon) ismiyle mevsûm Kazî köy ve (Nikomidya) denilen İzmit ve Tekfurdağı kurbunda vâki' Ereğli ve Karadeniz Ereğlisiyle Sinop ve Girit, Kıbrıs, Sakız, Midillü, Rodos Cezireleri ve Bodrum civarında kâ'in (Alikarnasos) ve yine Anâtolu Kıtası'nın sevâhil-i garbiyesinde vâki' (Miletos) ve (Aleksanderya) demekle ma'rûf İskenderiye şehirleri limanlarında inşâ ve techîz olunan harb ve ticâret sefinelerinin metânet ve kesreti ve ahâlisinin icrâsıyla me'lûf ve müntefi' olduğu ticâret-i bahriyyenin ehemmiyyet ve vüs'ati hasebiyle aktâr-ı âlemde şöhret-i şî'âr olmuşlar idi.

İnşâ ve techîz-i sefâ'in ile bahren seyr ü sefer ve icrâ-yı ticâretle me'lûfiyyetleri müverrihin-i kadîmenin ittifâk-ı akvâliyle muhakkak olan bilâd ve

cezâ'ir-i mezkûrenin Ticâret-i Bahriyye mu'âmelâtını takyîd eden ve bir münâza'a vukû'unda sûret-i fasl ve tesviyesini irâ'e eyleyan nizâmât-ı mahsûsanın vücûduna dâ'ir târihlerde bir gûnâ kayd ve işâret yok [24] ise de her hâlde tatbikat-ı mütevâlîye ve teâmül-i kadîm ile nizam hükmüne girmiş a'dât ve kavâ'idin vücûdu ca-yı tereddüd olmamak îcâb eder. Zirâ ticâret-i bahriyyenin o zamândaki terakkiyyâtı başka sûretle kâbil olamaz idi. Ez-cümle limanlarında inşâ olunup rub' meskûnun evvel vakt münkeşif ve ma'lûm olan her tarafına âmed ü şûd eden sefinelerin resânet ve kesreti ve ticâret-i bahriyyenin ehemmiyyeti hasebiyle temeyyüz etmiş olan Rodos Ceziresi'nin usûl-ı bahriyyesi birçok asırlar düstûr'l milel mesâbesinde tutularak her tarafça vukû' bulan mu'âmelât ve münâza'ât usûl-ı mezkûreye tevfikân fasl tesviye olunur idi.

Rodos Nizâmât-ı Bahriyye'sinin muntazam bir sûrette kaleme alınarak mazbût olup olmadığına dâir müverrihin beyinde cereyân etmiş olan ihtilâfâtın uzun uzadıya bahsetmek sadedden hâric olacağı cihetle bundan sarf-ı nazar olunur. Zirâ bu nizâmâtın vücûdu muhakkak olduktan sonra bunların tahrîran mazbût veya ağızdan ağıza menkûl olup olmadığı mes'elesi bizim için pek de şâyân-ı itinâ ve tedkik bir mes'ele olamaz.

Ancak Rodos Nizâmâtı'nın Roma Kavânini miyânında sûret-i resmîyyede derc ve idhâli keyfiyyetine dâir sahâif-i tarihte murakkam olan mâ'lûmâta göre mîlâd-ı hazret-i İsa'nın elli üçüncü senesinde ba'z tüccâr esna-yı seyr ü seferde şiddetli bir furtınaya [25] uğrayarak emval-i mahmûlenin kısm-ı a'zamını denize atmaktan başka bir çare bulunamamış ve bu sûretle gemi tahfîf ve muhâtara bertaraf edilerek sâhil-i selâmete vâsıl olduklarında evvelâ menfa'at ve selâmet-i âmmе için denize mâlları atılmış olan ashâb-ı hamûlenin cümlesine bu yüzden dûçar oldukları zararın tazmîn ettirilmesi ve sâniyyen bir sefine korsanlar tarafından zabt olundukta tahlîsi için verilecek akçenin veyâhûd gemiyi bir muhâtaradan kurtarmak için geminin alât ve edevât ve techîzâtından denize ilkâ olunan eşyâ bedelinin gemi ile hamûlesinde 'alâka-dâr olanlar beyinde bir nisbet-i âdilede taksîm ve tevzî' olunması husûsunun kâ'ide ittihâzını Roma imparatoru (Klodyos)' a mürâca'atle istid'â etmeleri üzerine imparator (Klodyos)'un emri ve meclis-i a'yânın inzimâm-ı re'yiyle sefâ'inin seyr ü seferine ve ukûd ve mukâvelât -I bahriyyeye ve ticâret-i bahriyye şirketlerine ve sefâ'in inşâatıyla nakliyyât-ı bahriyyeye müte'allik beyne'd-tüccâr ma'rûf olan usûl ve kavâ'idin zabt ve tahrîri

me'mûriyyetiyle bir heyet-i mahsûsa Rodos ceziresine i'zâm olunmuştur. Bu heyetin Rodos'ta ikmâl-i me'mûriyyetle Roma'ya avdetinde cem' ve tertîb idilen nizâmât-ı bahriyye imparatora takdîm olunarak kavânîn-i sâ'ire misillû mer'ıyyü'l-icrâ olmak üzere neşr ve i'lân olunmuştur ve el-yevm Roma Kavânînin'de mevâdd-ı bahriyyeye dâ'ir mevcûd olan ahkâm ve kavâ'idin ekserisi Rodos nizâmâtından me'hûz şey'lerdir. Zikrolunan ahkâm-ı nizâmiyye Roma Kânûnu'ndan zamânın tagayyürü hasebiyle lüzûm görünmüş olan ba'z ta'dîlât ile [26] (Kod Napolyon)'a nakl ve derc olunmuş ve el-yevm milîl-i mütemeddinenin esâs kavânîn-i bahriyyesi mesâbesinde bulunmuştur. Rodos nizâmâtından me'hûz ahkâm-ı kânûniyyeden başka Roma Kânûnu'nda evvel ü ahir neşr ve i'lân olunmuş ba'z ahkâm dâhi mevcûd olup bunlar Romalılardan sonra birçok asırlar memâlik-i garbiyyede düstûrî'l-amel olduğu gibi makarr-ı hükûmeti Kostantiniyye'ye nakl olunan imparatorluğa tâbi' memâlik-i şarkıyyede dahî mu'âmelât-ı ticâret-i bahriyyenin muhâfaza-i intizâmı ve münâza'ât-ı vakıanın fasl ve hesmî için kânûn-ı mücerred hükmünde kalmıştır.

Roma Kânûnu'ndan sonra (Kod Napolyonun) târîh-i tanzîmine değin vaz' ve i'lân olunan nizâmât-ı bahriyyenin başlıcalarında dahî bu sırada muhtasaran bahsetmek îcâb eyledi.

Avrupa'nın akvâm-ı muhtelifesinden mürekkeb olarak memâlik-i şarkıyye üzerine îsâl dest-i tasallut eden erbâb-ı salibin Kudüs'te bulundukları sırada milâdın bin doksandokuz târîhinde tanzîm ve i'lân eyledikleri (Assises de Jerusalem) nâm mecmuâ-i kavânîninde mevâdd-ı bahriyye için dahî ba'z ahkâm münderictir. (Jugements ou Rôles d'Oleron) nâmıyla ma'rûf olan nizâmât-ı bahriyyenin târîh-i neşri mâlûm değil ise de ba'z ahvâlin delâletiyle milâdın bin yüzelli üç târîhinden biraz evvel bir vakitte kaleme alındığı maznûndur. Bu nizâmâtın ol-vechle tesmiye olunması Fransa'nın [27] sevâhil-i şarkıyyesinde kâ'in Oleron nâm cezîreye nisbet olunmaktan ilerü gelmiş ve nizâmât-ı mezkûre Fransa'dan İngiltere'ye nakl olunarak ve mu'ahharan (Holand), (Fland) ve (Siyland) nâm memâlikce dahî kabûl ve tasdikle Atlantik bahr-i muhîtinin Avrupa'ya mensûb olan sevâhilide birçok zamânlar düstûr-i bahri hükmünde tutulmuştur.

(Consolato del mare) nâmıyla yad olunan mecmuânın dahî târîh-i tanzîmi ma'lûm olmayıp yalnız birinci nüsha-i matbû'ası Katalan lisânında olarak milâdın bin dört yüz doksandört senesinde mevki'-i intişâre konulmuş ve mu'ahharan

Venedik'te İtalyancaya tercüme ve tab' ettirilmiş olduğu muhakkaktır. Bu mecmuâ dahî umûr-ı bahriyyeye müte'allik birçok mevâdd-ı nizâmiyyeyi câmi' olup haylî zaman bahr-i sefid sevâhilinde ahkâmı cereyân eylemiş ve İspanya ve Fransa ve İtalya ve İngiltere'nin kavânîn-i bahriyyelerine esâs ittihâz olunmuştur.

İsveç Devleti'ne tâbi' (Kotland) cezîresinde vâki' ve Avrupa'nın en meşhûr ticâretgâhlarından ma'dûd olan (Visby) şehrinde mîlâdın bin ikiyüz seksân sekiz senesinde tanzîm olunan nizâmât-ı bahriyye mecmuâsı ol vakitten şimdiye kadar Avrupa-yı şimâlîde mutavattın milelin Mu'âmelât-ı Bahriyyesi'ne esas-ı tatbîk ittihâz olunagelmektedir. Bu mecmuânın Rodos Nizâmâtı'nın ezmine-i kadîmede hâ'iz olduğu derece-i i'tibâr ve meriyyete vâsıl olduğu mervîdir.[28] Almanya'nın (Lubeick) nâm şehrinde mîlâdın bin beşyüz doksân bir senesinde Latin ve Alman lisânlarında tanzîm olunan nizâmât-ı bahriyye mu'ahharan 1614 târîhinde ba'z ta'dîlât icrâsıyla ikmâl olunarak (jus anseaticum maritimum) (Yus anseatikum maritimum) ser-levhasıyla neşr olunmuştur.

Nizâmât-ı mezkûre Almanya ve Fransa ve İtalya ve İspanya'da kâ'in olup ehemmiyet-i ticâretleri hasebiyle ol vakitlerde kesb-i şöhret etmiş olan mâlûmû'l esâmî on dokuz şehrin (Ansatik) nâmında teşkîl eyledikleri heyet-i ticâriyye için düstûrû'l-amel ve mer'ıyyü'l-icrâ tutulmuştur.

Mîlâdın 1593 senesinde Fransa'nın Revan şehrinde tanzîm olunan (Gido lamer -Guidon de lamer) ya'nî rehber-i derya nâm nizâmât-ı târîh tanzîmine değin mesbûk olan nizâmât-ı bahriyyeyi ve mahakimce mevâdd-ı bahriyye üzerine verilmiş olan hükümleri şâmil bir mecmu'â-i muntazamadır.

Şimdiye kadar zikr ve ta'dâd olunan nizâmât-ı atîkadan başka birde İtalya'nın Napoli eyaletinde kâ'in (Amalfi) nâm şehrinde tanzîm mecmuâ-i kavânîn-i bahriyye dahî vardır.

Bunun târîh-i tanzîmi ma'lûm değilse de mevâdd-ı mûndericesinin Rodos Cezîre'si nizâmâtıyla Roma Kânûnu ahkâmını hâl ve zamâna [29] tevfikân ta'dîlden ibâret olduğu ve hattâ bu belde de müteşekkîl olan mahkeme-i bahriyyede ahâlî-i memleketin münâza'âtından mâ-'adâ Bahr-i Sefid Sevâhili'nde mutavattın ve ticâret-i bahriyye ile me'lûf olan kâffe-i milelin münâza'ât-i bahriyyesi fasl ile hükmen tesviye olduğu gibi Kostantiniyye'den dahî birçok de'âvînin bu mahkemeye gönderildiği şâyân-ı i'tibâr rivâyât cümlesindendir.

Yunanistan-ı kadîmde (Periklis) ve Roma (Avgostos) ve memâlik-i İslâmiyye'de (Harunu'r-Reşid) asırları gibi Fransa'da dahî on dördüncü Lui'nin asrî fûnûn ve maârif ve edebiyât cihetince a'sâr-ı sâ'irenin mümtâzi olduğu ma'lûmdur. İşte bu asr-ı maârifte ve 1673 târîhinde ticâret-i berriyye mu'âmelât için (Ordunans dö commers-Ordonnance du commerce) ve mevâdd-ı bahriyye için 1611'de (Ordunans dö la marin-Ordonnance de la marine) isminde iki kânûn neşr olunmuştur. Ticâret-i Bahriyye Mu'âmelâtına müte'allik olan Kânûn-ı mezkûr ahkâmı pey-der-pey Fransa'dan başka milel-i sâ'ire tüccarı beyinde dahî cereyân etmesiyle Avrupa'ya kabûl ve tasdîk-i 'Umûmiyye mazhar olmuştur. Bu Kânûn'un mûndericâtı mu'ahharan Fransa'da neşr olunan Kânûn-ı Ticâretin mevâdd-ı bahriyyeye dâ'ir olan kısmının mevâdd-ı mûndericesine esâs-ı ittihâz olunmuştur. Hattâ Fransa Kânûn-ı Ticâreti'nde meskûtün-anh kalmış olan mevâdd ve husûsiyle denizde bırakılmış olan [30] eşyânın ücret-i tahlîsiyyesine müte'allik husûsat için el-yevm Fransa mahâkimi (Ordunans dö la marin) ahkâmına mürâca'atle hâl-i mesâ'il idegelmektedir.

Büyük Napolyon tagayyür-ı zamân hasebiyle devâm-ı cereyân-ı ahkâmı mahzûrden gayr-i sâlim olan nizâmât müteferrika-i atîka yerine ihtiyâcât ve âdât-ı mahalliyeye muvafık ve mukteziyyât-ı asrîyyeye mutâbık bir mecmuâ-i kavânîn tanzîmi zımında ilm-i hukûk-ı nazariyyât ve tüccâr beyinde vukûf-ı tâm ashâbından merkeb olarak teşkil idildiği bir heyet-i mahsûsa cânibinden cem' ve tertîb olunup (Kod Napolyon-Code Napoléon) ma'rûf olan kavânîn ile beraber 1807 târîhinde neşr ve i'lân olunan (Cod dö Komers-Code de Commerce) ya'nî Ticâret Kânûnu'nun ikinci kitabı münhasıran mevâdd-ı bahriyyeye dâir ahkâmı hâvîdir, Fransa'nın işbu Ticâret Kânûnu'nu düvel-i mütemeddinece her birinin nizâmât esâsiyyesine ve ihtiyâcât-ı mahsûsasına muvâfık ba'z ta'dîlât icrâsiyla nakl ve kabûl olunarak kânûn 'umûmî meziyyetini ihrâz eylemiştir. El-yevm Memâlik-i Şâhâne'de düstûrû'l-amel olan Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun tertîb ve tanzîmi için başlıca Fransa Kânûn-ı Ticâreti nazar-ı dikkate alınub yâlnız yolcular hakkında olan dokuzuncu fasl için Flemenk Devleti Kânûnu'na mürâca'at olunmuştur.

Kaldıki Ticâret-i Bahriyye Kânûn-nâme-i Hümâyûnu'nun târîh-i neşri [31] olan bin ikiyüz seksân senesine gelinceye kadar Memâlik-i Osmâniye'de sefâ'inin kesreti ve mu'âmelât-ı bahriyyenin vüs'ati umûr-ı ma'lûmeden ve bu mu'âmelâtın takyîd ve tanzîmi ve münâza'a vukû'unda fasl ve tesviyesi için ba'z usûlün

cereyânı luzûmu bedîhiyyâtıdır. İmdi Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'nin neşrine kadar mer'ıyyü'l-icrâ olan kavâ'id neden ibâret idi ve mu'âmelât-ı bahriyye ne usûle tevfiik olunur ve münâza'ât-ı bahriyye kangî dâirede ve ne sûretle rü'yet ve tesviye kılınur idi? Bu mesâ'ilin bilinmesi ehemmiyetden ârî değildir.

Gerçi Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'nin neşr ve i'lânı târîhine kadar kâffe-i mu'âmelât-ı bahriyyeye câmi' bir kânûn kılma alınmamış idi ise de Memâlik-i Osmâniye'de bulunan kapudân ve gemici ve sefâ'in ashâbı ve tüccâr beyninde gerek teâmül-i kadîm ve âdât-ı me'lûfeden bulunmuş ve gerek i'tilâfât ve münâsebât-ı ticâriyyeden dolayı düvel-i sâ'ire-i mütemeddinenin nizâmâtından me'hûz olup kesret isti'mâl ve tatbîk ile usûl-ı 'umûmiyye hükmüne girmiş olan birçok kavâ'idin mevâdd-ı bahriyyede cârî olduğu ma'lûmdur. İşte bu usûl ve kavâ'idin cereyânı hasebiyle sefâ'in-i Osmâniyye dahî düvel-i sâ'ire-i mütemeddinede cârî olan usûl-ı 'umûmiyyeye dâhil olup bu sûretle emr-i ticârette ve 'ale'l-husûs ticâret-i bahriyyede elzem olan ıtrâd-ı usûl ve ittihad-ı mu'âmelât bir dereceye kadar husûl-pezîr olmuş idi. [32] Kâffe-i tafsîlden müstagni olduğu vechle emr-i ticâret her şey'den ziyâde düvel-i sâ'ire tüccârıyla i'tilâfât ve münâsebât hasenenin vücûduna muhtâc olup tüccârın birbiriyle olacak mukâvelât ve ta'ahhüdâtında tarafeynin emniyyet ve i'timâdını ve mu'âmelâtın tevsî ve tekessürünü müceb esbâbdan başlucası tarafeyn-i 'akideyn ileride bir münâza'ası zuhûrunda bunu fasl idecek mahkeme kangî memleket dâhilinde bulunur ise bulunsun tevfiik-i mu'âmele ideceği kânûn veyâ usûlün kavâ'id-i esâsiyyece müttehid bulunması husûsudur.

İşte bu sebeblere mebnî Ticâret-i Bahriyye ile me'lûf olan teba'a-i Devlet-i 'Aliyye dahî sevâhil-i Osmâniyyede cârî olan usûlden mâ-'adâ Avrupa'nın Bahri Sefîd sevâhilinde mer'î olan kavâ'id-i nizâmiyyeyi 'ukûd ve mukâvelât-ı vakı'ada esâs-ı tatbîk ittihâz etmeleriyle mu'âmelât-ı dâd ü sitâd ve umûr-ı ticâret-i bahriyye sûret-i matlûbe ve mutarridede cereyân idelmekte idi.

Ticâret-i bahriyye mu'âmelâtında cereyân eden usûl ve kavâ'id neden ibâret olduğunu lâıykıyla ta'yîn etmek imkân hâricindedir. Zirâ bu bâbda ma'lûmât-ı târîhiyyenin mefkûdiyyetine inzimâmen bundan akdemleri Dersaadet Liman Odası'nın vukû' bulan harikinde evrâk ve kuyûd-ı mevcûdenin mahvolması bu bâbda tettebbuât icrâsına meydân bırakılmamıştır. Ancak gemiciler beyninde İtalyancadan alınmış birçok ta'bîrât ve istilâhâtın el-yevm müsta'mel olmasından

ve kapudân [33] ile tâife ve âshâb-ı sefâ'in beynindeki mu'âmelât vesâ'ire mukâvelât-ı bahriyyeye mütedâir mine'l-kadîm cârî olan usûlün Kânûn-nâme-i Ticâreti Bahriyye ahkâmına mümasil ve nukâd-ı esâsiyyesine muvâfık olmasından istidlâl olunduğuna göre usûl ve kavâ'id-i atîkanın düvel-i mütemeddine nizâmâtına 'adem-i mübâyeneti kabûl ve teslîm îcâb eder.

Kânûn-nâme-i Ticâreti Bahriyye'nin neşr ve i'lânı akıbetinde Mahkeme-i Ticâret-i Bahriyye dahî teşkîl olunarak Ticâret-i Bahriyye Umûru'ndan münba'is münâza'ât işbu mahkemede fasl ve rû'yet olunmakda olduğu ma'lûmdur. Evvelki zamânlarda ise teba'a-i Osmâniyye beyninde cârî olan münâza'ât-ı bahriyye usûl ve kavâ'id-i kadîmeye tevfikân ba'z tüccârın ictimâiyle teşekkül eden ve hükm-ü heyetî sıfat ve salâhiyyeti hâ'iz olan meclisler ma'rifeti ve ekseriyâ musâlaha tarîkıyle tesviye kılınur ve ol sûretle hal ve tesviyesi kâbil olamayan mesâil ve münâza'ât mahkeme-i şer'iyye havâle olunarak ahkâm-ı şer'iyyeye tevfikân fasl ve hükm olunur idi.

Mahkeme-i bahriyyenin teşkîlinden birâz makdem dahî husûsât-ı bahriyyenin rû'yeti için Dersaadet limanında bir meclis-i mahsûs teşkîl olup meclis-i mezkûr ümerâ-yı bahriyyeden bulunan liman re'îsinin riyâseti tahtında olarak bir müfti ve zâbitân-ı bahriyyeden bir zât ile tüccârdan cend-i nefer-i âzâdan merkeb idi. Teba'a-i Devlet-i [34] Âliyye ile teba'a-i ecnebiyye beyninde tehdâd eden de'âvînin rû'yeti için mu'âhedât-ı mevcûda îcâbınca huzuru lâzım olan tercümândan mâ-'adâ tüccâr-ı ecnebiyyeden iki nefer âzâ dahî hâzır bulunarak tarafeyni bilâ-istimâ' müzâkerede fikr ve mutâla'alarını beyân ederler ve ol-vechle fasl-ı de'âvî olunur idi.

Tarafeyni teba'a-i Devlet-i 'Âliyye'den olan de'âvî arzuhâlleri de'âvî nezaretine ve tarafeynden birisi teba'a-i ecnebiyyeden bulunduğu taktirde ol bâbdaki arzuhâl hariciye nezaretine i'tâ ve takdîm olunarak buyuruldu-i 'âlî ile zikrolunan liman meclisine havale olunduğu gibi mezkûr meclisten verilen kararları hâvî mazbatalar dahî ehcâbına göre mezkûr nezâretlerin birisi ma'rifetiyle icrâ olunur idi. Meclis-i mezkûrde muhâkemâtın sûret-i cereyânı tarîf ve ta'yîn eder bir nizâm bulunduğu gibi mevâdd-ı münâza'a faslı için 'ale'l-'umûm destûre'l-amel tutulur bir kânûn olmadığı rivâyât-ı mevsûka cümlesindendir. Ancak Bâb-ı Âlî cânibinden veyâ kapudân paşalık makâmından mevâdd-ı bahriyye hakkında ara sıra görülen luzûma mebnî kaleme alınmış ve devâir-i bahriyyede mahfûz bulunmuş

olan ta'limât-ı müteferrika ve Saltanat-ı Seniyye ile düvel-i sâ'ire beyinde 'akd olunan mu'âhedât ile ta'yîn idilen ahvâlde işbu ta'limât ve mu'âhedât ahkâmını tatbîk ile beraber ahvâl-i sâ'irede tüccâr ve mellâhân beyinde ma'rûf olan usûl ve kavâ'id-i kadîmeye ri'âyetle rû'yet mesâlih olunagelmekte idi. [35] Ahvâl-i mebsûtadan müstefâd olduğu vechle Memâlik-i Osmâniyye'de Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'nin tanzim ve i'lânına değin mu'âmelât-ı bahriyyede 'örf ve 'âdetten başka tevfiğ-i hareket olunacak bir kânun mahsus olduğundan gerek ukûd ve mukâvelâtta ve gerek münâza'ât-ı vakı'anın rû'yet ve tesviyesinde nizâm ve ahd olmaması hasebiyle ıtrâd ve intizâm muallimle derece-i matlûbeye vâsıl olamamış idi. Zîrâ 'örf ve 'âdetin her belde ve memlekette ayrı ayrı olması ve bir beldenin ihtiyâcâtına ve mukteziyyât-ı mahalliyyesine muvafık olan âdâtın diğer bir beldece mer'îyyü'l-icrâ tutulması mahzûrdan gayr-i sâlim bulunması husûsî pîş nazar-ı dikkate alındıkta ve diğer taraftan mecâlis ve mahâkim için 'örf ve 'âdâtın başka hattâ hareketlerini mübeyyen bir nizâm bulunduğu taktirde 'örf ve 'âdâtın herkesin kuvve-i fikriye mümeyyizesine ve ilcâât-ı vicdâniyyesine göre mütehâlif olması husûsî mütâlâ'a olundukta bu hâlin devamından zuhûru tabî'î olan o yoğunlulukların esbâb-ı indifâ'ı aranılmak lüzûmu nümâyân olmuş idi. İşte bu mülâhazâta mebnî 'örfen carî olan usûl ve kavâ'idin ve düvel-i mütemeddine-i sâ'irede mer'î olan ahkâm-ı nizâmiyyenin cem' ve tertibiyle bi'l-cümle Memâlik-i Osmâniyye'de ahkâmına tevfiğ-i hareket olunmak ve şu suretle ıtrâd mu'âmelât-ı husûsî mevki' husûle getirülmek maksadıyla el-yevm destûrû'l-amel olan Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye tanzîm ve neşr olunmuştur.

Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'nin tanzîminden evvel Memâlik-i Osmâniyye'de [36] cereyân eylemiş olan kavâ'id ve de'âvî-i vakı'anın sûret-i rû'yetine müte'allik olan tafsîlât-ı meşrûhadan sonra ticâret-i bahriyyemizin ahvâl-i mâziyyesi ve hâzırası hakkında dahî mütebâdir-i hâtır olan ba'z mutâlatâtın serd ve îradî muvafık hâl 'add olunmuştur.

Ma'lûm olduğu vechle Memâlik-i Osmaniyye mevki'-i coğrâfiyyesi ve sevâhilinin vüs'atiyle ahalisinin kâbiliyyet-i fitriyesi hasebiyle sefine inşââtı ve kapudânlarımızın mahâret ve cesâreti ve nakliyyât-ı bahriyyenin ehemmiyet ve cesâmeti cihetlerince takdîm zamânlardan biri temyîz etmiş olan memâlik-i mutemeddünenen birisidir.

Bir devletin sūfūn-ı harbiyyesi sefâ'in-i ticâriyyesinin hâmî ve muhâfızı bulunduđu cihetle sūfūn-ı harbiyemizin ihrâz eylediđi şân ve satvet sayesinde sefâ'in-i ticâriyemiz dahî bahr-i sefid ve siyâhın her tarafına seyr ü seferle Osmanlı Sancağı'nın şeref ve meziyyetini izhâr ve isbât etmeden bir güne bırakılmamıştır.

Bahr-i sefid'de Trablus, Arap ve Girit ve Rodos ve Sporades ve Sakız ve Midilli Cezîreleri ve Marmara Denizi'nde Gemlik ve İzmit ve Karadeniz'de Ereğli ve Bartın ve Ünye ve Tirebolu ve Rize ve Ahtapolu Sevâhili'nde ve mahâl-i sâ'irede inşâ ve techiz olunan müte'addid gemilerde süvâr olan kapudânlar ve müstahdem bulunan gemiciler ta eskiden berü âsâr-ı memdûha ile mahâret ve gayretlerini ibrâz ve deniz kuşları nâmını bi-hakkın ihrâz etmişlerdir. Ve bu gayyûr gemiciler Sevâhil-i Osmaniyye meyânındaki [37] mürâselât ve nakliyâtı yedd-i inhisârlarına aldıktan başka diyar-ı ecnebiye limanlarına dahî gidüp gelerek ve Memalik-i Osmaniyye'nin ticâret-i dâhiliyyesi ve hâriciyyesini tahsîl ederek ecnebi gemilerinin sevâhilimizde görünmesini vaka'-yı nadire ve fevka'l-âde hükmünde bırakılmışlar idi.

Mevdû' yedd-i muhâfazaları olan eşyâ-yı mahmûleden bir miktarını sirkat ve ahfâ ile sahibini azrâr eylemek ve husûsiyle gemi bir güne muhâtara-i bahriyyeye uğramamış olduğu hâlde denize mâl atılmış deyû sahte rapor yapmak ve sigortadan fuzûlî para ahzi için kasten gemiyi karaya uğratmak veyâhûd gark eylemek gibi deniz hileleriyle taşıdıkları sancağın nâmûs ve itibârını lekedâr etmekten mellâhân-ı Osmaniyye öteden beri tevakkî idgelmiştir.

Osmanlı Sancağı'nın himâyeti tahtında olan gemilerimiz süvârîleri mevdû' yedd-i idâre ve muhâfazaları olan gemi ve hamûleyi kendi malları gibi muhâfaza uğurunda canlarını fedâ etmişler ve ekserisi bu vazife-i fütüvvet ve sadâkatin îfâsı yüzünden kendi evlât ve 'iyâlini dūçar varta-i bî-kesî ve zarûret etmemişlerdir. Hele yolcular hakkındaki gösterdikleri âsâr-ı mürûvvet ve bir kazâ vukû'unda yolcuların sâhil-i selâmete îsâlini temîne değin kendi nefislerini fedâ edercesine ibrâz eyledikleri ma'asir-i hamiyyet ve mekânnet hakikaten şâyân-ı takdîr mevâddan bulunmuştur. [38] Bugünkü günde dahî gemicilerimizin gayret ve istikâmeti olunandan dün olmadığı hâlde sefâ'in ticâretimizin dūçar-ı idbâr ve killet ve mellâhânın giriftâr-ı fakr ve zarûret olması ve mürâselât ve nakliyât-ı bahriyyede meydân-ı müsabakat ve rekâbetten çekilmesi gibi halatın esbâbı mülâhazât-ı âtiyye ile nümâyân olur.

Muhtâc-ı tafsîl olmadığı vechle gemicilik san'atı ve ticâret-i bahriyye mu'âmelâtı her meşgaleden ziyâde muhâtarât-ı adîde ve azîmeye tâbî'dir. Sefinenin semt-i maksûde sâlimen vusûlü takdîrinde gemide ve hamûlesinde 'alâka-dâr olanların kâffesi derece-i istihkâkları nisbetinde müstefîd olması ma'mûl olduğu gibi bi'l-akîs muhâtarât-ı bahriyyeden birisine uğrayarak sefine ve hamûlesi dûçar-ı hasâr veyâhûd külliyyen gark ve telef musîbetine giriftâr olur ise kapudân ile tâ'ifenin emekleri beyhûde yere masrûf olacağı misillû hamûle sahiplerinin dahî mutazzarrır ve perişân olması melhûzdur. İşte denizde vukû'a nâdir olmayan her dürlü hasârın ikâ' eylediği netâyic ve vahîmeye bir medâr-ı tahfîf olmak üzere sefine ve techîzâtıyla hamûlesinin sigorta ettirilmesi kâ'idesi ihtirâ' olunarak nakliyât ve mu'âmelât-ı bahriyye bir kât dahâ tezâyüd ve tevessü' eylemiştir. Ve en yakîn ve muhatarası az olan bir sefer için bile sigortasız gemiye mâl yüklemek beyne'd-tüccâr şâzz-ı kabîlinden bir mu'âmele sayıldığı ma'lûmdur. Ne çare ki Devlet-i 'Aliyye sancağını hâmil olan sefâ'ini bunlara tahmîl olunan [39] emti'a ve eşyayı sigorta kumpanyaları sigorta etmemekte idiler. Ve sigorta eden ba'z kumpanyalar var ise de bunların talep ve ahz eyledikleri sigorta ücreti evvel derecelerde fâhiş ve muzır ve sigorta kontratolarına derç eyledikleri şerâ'it olmaktır. Ağır dereke-i esbâb sefine ve hamûlenin ekserisi merhamet-i rabbânîyyeye tevekkül ve istinâddan başka bir tedbîr ile nâil te'mînât olamamaktadırlar. Bu hâl ile sefâ'in inşâ'atına müdâvemet ve ticâret-i bahriyye umûruyla me'lûfiyyet hiç mesâbesinde kalacağı bedîhî bulunmağla işte zânn-ı âcizâneme göre Osmanlı sefâ'ininin pey-der-pey aded ve cisâmetce tenezzül eylemesi esbâbından başlıcası bu oluyordu.

Osmanlı gemilerinin sigortasında bu kadar istiğnâ olunmasından îcâb ideyordu? Bunun sebebi mahzân kapudânlarımızın düvel-i sâ'ire-i mütemeddine kavânînininden kavâ'id-i esâsiyyece hiçbir farkı olmayan Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'de muharrir olan ahkâma tevfiq-i mu'âmelede olan kusurları idi. Fi'l-vâki' Kânûn-nâme-i Bahriyye îcâbınca ekser ahvâlde kapudânın takrîr ve defterlerine ihticâca sâlih senedât gibi ehemmiyet verilmiş olduğu ve fakat bu ehemmiyeti hâ'iz olmak için takrîrlerin usûlü dâ'iresinde zabt ve tahrîr olunması ve defterlerin müntezeim bir sûrette tutulması lâzımeden bulunduğu hâlde bu dakâyıka ekser kapudânlarımız tarafından derece-i matlûbeden sarf-ı dikkat olunmamakta olduğundan bi't-tabi' sigorta kumpanyaları ve tüccâr bu misillû hareketde [40]

müdâvim olan kapudânların taht-ı idarelerinde olan gemileri sigorta etmekten ve mâl yüklemekten ictinâb etmektedirler. Tecrîbe ve meleke ve gayret ve istikâmet cihetlerince kapudanlarımızın hâlleri derece-i matlûbede bulunduğu hâlde hükm-ü kânûna gösterdikleri ri'âyetsizlikleri adem-i dikkat ve vukûfdan başka hiçbir şey'e haml olunamaz. Binâ'en-'aleyh ticâret-i bahriyye-i Osmaniyye'nin istikbâlini, fûnûn-ı bahriyyenin nazariyyatını mekâtib-i mahsûsada tahsîl etmiş ve fiilen tecrîbe gördükten sonra lâzım gelen şehâdet-nâmeye bâlâ-mütehan isbât ehliyet etmiş dirâyetli ve ma'lûmâtlı kapudânlar te'mîn idecektir.

Bu mülâhazâtın yelken gemilerine 'â'id idüğü zâhirdir. Buhar kuvvetiyle merâkib-i bahriyyenin tahrik ettirilmesi esbâbını ihtirâ' ve ikmâl olunalıdan berü evvelki gibi yelken gemilerinde ehemmiyet kalmadığından şu son zamânlarca her memleketçe vapurlar inşâsına sarf-ı mesâi-i mahsûsa olunarak ticâret-i bahriyyeye bir kat daha takviyet verilmiştir. Husûsiyle sevâhil-i Osmâniyye'ye gelüp giden posta ve yolcu ve emti'a-i nefise naklîyâtına mahsûs olan kumpanya vapurlarından başka her dürlü zahâ'ir ve emti'ayı nakl etmek için birçok yön vapurlarını hergün limanlarımızda görmekteyiz ve ecnebi vapurlarının teksiri sebebiyle de sefâ'in-i Osmaniyye'nin dâire-i seyr ü istifâdesi dayyık ve mahdûd kalmıştır.

Sevâhilimiz gayetle vâsi' ve seyr-i sefâ'ine elverişli olduğu ve teba'a-i [41] şâhânenin fenn-i bahriyye kâbiliyyet ve isti'dâdî âbâ ve ecdâddan mevrûs bir fazîlet olmakla beraber Kılıç Ali ve Hayrettin ve Cezairli Hasan ve Tahir paşalar gibi kapudânları yetiştirmiş olan ilm-i Osmânî aktâr-ı âlimde 'alâmet-i fâhire-i şân ve iclâl olduğu gibi ticâret vapurlarımız dahî aded ve cisâmetce derece-i lâyıkaya vâsıl ve bu sûretle meşhûn uyûn-ı iftihâr olan bunca muhassenât ve terakkîyât-ı asriyyeye bir zamîme-i celile daha hâsıl olacağı melhûzât kuvviyyedendir.

[42] Makâle-i Sâlise

Ticâret-i bahriyye mu'âmelâtı

Ticâret-i Bahriyye Mu'âmelâtı'nın neden ibâret olduğu zeyl Kânûn-ı Ticâretin 29, 30'uncu maddelerinde tasrîh olunmuş ve bu maddelerle Mahkeme-i Ticâret-i Bahriyye'ninde vazifesi ta'yîn ve tahdîd edilmiştir.

Mevâdd-ı ticâret-i bahriyyeden mütevellid münâza'anın rû'yetine mahsûs olmak üzere Dersââdet'te Mahkeme-i Ticâret Mecâlisi'nden ma'dûd olarak bir Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi vardır ki münâza'ât-ı mebhûsa münhasırân

mahkeme-i mezkûrede fasl ü rü'yet olunur. Fakat ahîren şerr fesader olan irâde-i seniyye-i Hazreti Padişâhî mücebince mesâlih-i iflasiyyenin bir kısmı dahî mahkeme-i mezkûrede rü'yet ve tesviye kılınmaktadır.

Taşralarda Ticâret-i Bahriyye Umûru'na mahsûs mahâkim mevcûd olduğuna mebnî umûr-ı mezkûreden mütevellid de'âvî Ticâret-i Berriyye Mahkemelerinde fasl olunur. Ticâret Mahkemesi olmayan mahallerde ise zeyl Kânûn-ı Ticâret'in birinci ve Teşkil-i Mahâkim Kânûnu'nun onuncu maddesinde zikrolunduğu üzere mahallî Bidâyet Mahkemesi'nde rü'yet-i da'vâ [43] olunur. Ancak mahallî bidâyet mahkemesi o misillü de'âvîyi rü'yet ideceği sırada ticâret mahkemesi şeklinde olarak ya'nî mahkeme-i ticâret âzâlığına intihâb olunmuş âzâ dahî bulundurulurak teşekkül etmiş olması Ticâret-i Bahriyye Kânûn-ı Ahkâmına tatbîk-i mu'âmele olunması meşruttur.

Zeyl Kânûn-ı Ticâretin 29'uncu maddesi mündericâtına nazaran evvelâ “sefâ'in inşâsına mütedâ'ir olan bi'l-cümle ta'ahhüdât Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'dendir”

İşbu ibâre-i kânûniyyenin ıtlâk elfâzından anlaşıldığına göre sefine-i ta'bîr olunan her dürlü merâkib-i bahriyyenin inşâsına müteferri' olan 'ukûd ve mukâvelât ve ta'ahhüdât Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den olup şu hâlde geminin inşâsı için tahta, zift, bakır çivi, demir gibi levâzımı bey' edenler ve emr-i inşâda istihdâm olunan erbâb-ı sanat ve amele ile sahib-i sefine beyinde cereyân eden mu'âmelâtтан neş'et eden münâza'ât Mahkeme-i Ticâret-i Bahriyye'de rü'yet olunmak 'icâb eder.

Saniyen — sevâhil-i Osmâniyye ve ecnebiyyeye seyr ü sefer etmeye mahsûs olan sefâ'inin iştirâ ve fûrûhtuna müte'allik mu'âmelât ve ta'ahhüdâtın dahî Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den olduğu madde-i mezkûrede gösterilmiştir. [44] Bu bâbda metn-i Kânûn'da “*dâhilen ve hâricen seyr ü sefer için*” deyû muharrer olan ibâreden istidlâl olunduğuna nazaran karaya çıkılarak depozito mağazası veyâhûd mesken sûretinde kullanılmak veyâ bozularak inşâat ve ihtiyâcât-ı berriyyede isti'mâl idilmek maksadıyla bir geminin bey' ü şirâsı mu'âmelesi Ticâret-i Bahriyye Umûru'ndan 'add olunmamak iktizâ eder.

Sâlisen yine madde-i mezkûre hükmünce bir mahalden diğer mahale bahren vukû bulan nakliyât ke-zalik Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'dendir.

Buna dâir metn-i Kânûn'da mûnderic olan ibârenin “*bahren emvâl ve eşyâ nakl ve irsâli*” deyû mestûr bulunmasından vehle-i evvelîde yâlnız eşyâ nakline müte‘allik mu‘âmelâtın Ticâret-i Bahriyye Umûru'ndan ma‘dûd olması lâzım geleceği zehâbı vârid-i hâtır olabilür ise de sefâ’ın eşyâdan başka yolcu nakliyâtında ve sayd-ı mâhî umûrunda dahî isti‘mâl olunagelmekte olduğundan mu‘âmelât-ı mezkûrenin dahî Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den ‘add olunması tabî‘îdir. Zâten kânûnun bu fıkrası me‘âhizinden mevcûd olan (Expédition maritime) ibâresinden nakl edilmiş olup bunun ma‘nâsı ise “*sevkiyat-ı bahriyye*” demek olduğu gibi bu fıkradan maksad aslınında sevkiyat-ı bahriyye idiğü Kânûn-nâme-i Ticâret’in mevki‘ mer‘iyyete vaz‘ı esnasında Bâb-ı Âlî cânib-i sâmisinden süferât-ı ecnebiyyeye resmen teblîğ olunan Fransızca [45] nüshasında (Expédition maritime) ibaresinin kullanılmış olmasıyla te’yîd eder.

Ancak şurası cây-ı tedkîkdir ki zeyl-i mezkûrun yigirmi sekizinci maddesi mûcebince “*Karada ve denizde ve nehir ve göllerde eşyâ nakli*” Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den ‘add olunmuş yigirmi dokuzuncu maddenin mebhûs anı olan fıkrasında “*Bahren eşyâ nakli*” Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den olduğu gösterilmiş olmasından nâşî işbu iki madde meyânından tenâkus ve mübâyenet bulunduğu vârid-i hâtır olursa da bu yolda teddüde mahal yoktur. Çünkû bu maddelerin meâhizi olan Fransa Kânûnu'yla sefârâte teblîğ olunan mârûl-beyân nüshada (*Enlreprise de transport par eau et par terre*) ibâresi muharrer bulunmuş ve bunda delâlet eylediği ma‘nâ “*su ve kara tarîkiyle nakliyât hususu*” demek olmasına nazaran yigirmi sekizinci maddedeki fıkra ile hem kara ve hem su tarîkiyle vukû‘ bulan nakliyât ticâret-i berriyyeye mu‘âmelâtından ‘add idilmek istenildiği anlaşılr. Şu halde bir limandan aldığı eşyayı diğeri bir limana bahren isâl etmek üzere ‘akd-i mukâvele eden nakliye komisyoncusunun ta‘ahhüdü 29’uncu madde mûcebince ticâret-i bahriyye mu‘âmelâtından ve yâlnız bahren vâki‘ olamaylb vesâ’it-i nakliye-i berriyyeye dahî muhtâc bulunan nakliyâtta nâşî ‘akd idilen ta‘ahhüdâtın 28’inci maddesi vechle Ticâret-i Berriyye Umûru'ndan ‘add olunması lâzım gelür ve bu sûretle mübâyenet-i lafzîye madden mürtefi‘ olur. [46] Rabian — Geminin yelken ve direk ve halat gibi âlât ve edevâtının ve techîzâtı ile derventinde bulunan gemicilerin ihtiyâcâtı için alınan erzak ve zehâir vesâ’ir her dürlü levâzımâtın bey‘ ü iştirâsı ke-zalik Umûr-ı Bahriyye'dendir.

Metn-i Kânûn'da “*Mübâyaa ve fîrûhtu*” ibâresinin terkîm olunmuş olmasına nazaran bu misillû eşyâyı satun alan ve sıfatına tab‘ân tüccâr-ı bahriyyeden ma‘dûd olan sahib veyâ kapudân-ı sefîneden başka hadd-i zâtında tüccâr-ı bahriyyeden olmayan bâyi‘in mu‘âmelesi dahî Ticâret-i Bahriyye Umûru'ndan ‘add olunur. Hâlbuki zikrolunan levâzımdan ba‘zıları meselâ yelken, halat vesâ‘ire gibi seyr ü seferden başka bir şey’de kullanılmazsa kömür ve erzâk gibi eşyâ hem kara ve hem denizde isti‘mâl olunabilirki bu ikinci kısım eşyânın bey‘i ticâret-i bahriyye mu‘âmelâtından ‘add olunabilmek için sefînede sarf ve isti‘mâl olunmak üzere iştirâ olunmuş olduğu kaziyyesinin mütehakkık olması lâzımedendir.

Hamsen — Sefînenin îcâr ve istîcârına ve nevl ta‘bîr olunur. Bedel-i icrâsına dâ‘ir ukûd ve mukâvelât dahî umûr-ı ticâret-i bahriyyeden ‘add olunmuştur.

Gemilerin inşâ ve iştirâsından maksat tenezzüh ve seyahat gibi ahvâl-i nâdire-i istisnâ idülürse âtî-i icâr idirek hâsıl olacak nevliden [47] ya‘nî bedel-i icrâsından istifâde etmektir. Bu icâr ve istîcâr kaziyyesi iki sûretle vâkî‘ olur birisi sahib-i sefîne ile mahmiller veyâ yolcular beyninde mün‘akid olan ‘akd ve mukâveledir. Diğeri sahib-i sefîne ile mücehhiz (Armaleur) beyninde vâkî‘ olan ‘akd-i îcâredirki sefînenin icrâ seferi için techîz ve levâzım -ı sâ‘iresini tedârik ve ikmâl ederek işletilmek üzere sahib-i sefîne tarafından mücehhiz ta‘bîr olunan bir şahsa bir müddet mu‘ayyene için îcâr sefîne olunur. Gemi bu sûretle îcâr olunarak idaresi mücehhiz uhdesine muhavvel bulunduğu taktirde mahmiller ve yolcular ile vukû‘ bulacak icârât bi’t-tabî‘ mücehhiz tarafından ‘akd ve icrâ olunur. Gerek ‘akd-i icrâ sahib-i sefîne ile mücezhiz veyâ müste‘cirler ve gerek mücehhiz ile müste‘cirler beyninde vâkî‘ olmuş olsun her hâlde münâza‘â-i müteferri‘a Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi'nde fasl ü rü‘yet olunur.

Sâdisen – Geminin veyâ hamûlesinin muhâfazası veyâ te‘mîn seyr ü seferi için geminin veyâ hamûlesinin terhîniyle mün‘akid olan istikrâzât istikrâz-ı bahrî demekle marûf mu‘âmelât-ı mümtâzeden olup bundan mütevellid de‘âvînin ticâret-i bahriyye mahkemesinde rü‘yet olunması iktizâ eder.

Metn-i Kânûn'daki ibârenin ıtlâk-ı elfâzına nazaran istikrâz-ı bahri tarafeyn ne sıfatda bulunursa bulunsun her hâlde umûr [48] ticâret-i bahriyyedendir. İstikrâz-ı bahrî hakkında ileride izâhât-ı mukteziyye verilecek ise de şimdiden şurasının

bilinmesi lâzımdır ki bu mu'âmeleden terhîn idilen şey' dâyne teslîm idilmeyüb medyûnun yeddinde kalur ve bu misillû istikrâzâtan dolayı verilecek fâ'iz murâbaha nizam-nâmesine tâbî' olmayarak terâzî-i tarafeyn ile had-i nizâmîden ziyâde olarak dahî ta'yîn idilebilir.

Sâbi'an — sigorta denilen ve seyr ü sefer esnasında esbâb-ı mücbireden dolayı vukû'a melhûz olan hasârâtan dolayı sahib-i mâlın dûçar olacağı zararın tesviyesini te'mîn eylemekten ibâret bulunan mu'âmele dahî Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'dendir.

Sigorta usûlû emvâl-i berriyye hakkında dahî cârî ise de Kânûn'un buradaki maksadı emvâl-i berriyye ya'nî hasârât-ı bahriyyeye tâbî' olan gemi ile teferrûâtı ve emvâl-i mahmûle üzerine 'akd olunan sigorta olduğundan bu sûretle vâkî' olan mu'âmeleden mütevellid ihtilâfâtın merci' hallî ke-zalik Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi olmak tabî'îdir.

Sâminen — Bir geminin seyr ü seferi, âlât ve edevât-ı lâzîmenin vucûdundan başka evvel gemiyi idâre ve muhafazâ ile sâ'ir icâb eden hıdmetleri îfâ' etmek üzere bir kapudânın zîr-i idâresinde olarak müte'addid gemicilerin bulundurulmasına mütevakkıf bulunduğundan [49] bunların sûret-i istihdâmları içün 'akd olunan mukâvelât dahî ticâret-i bahriyye umûr-ı meyanında dâhildir.

Bu nev' mukâvelât her zâman doğrudan doğruya sahib veyâ mücehhiz-i sefine ile gemiciler beyinde 'akd olunmayub ba'zan buna delâlet eden eşhâs ma'rifetiyle icrâ kılınur.

İşte bu misillû tâ'ife tedârükî umûruyla müştakil eşhâs ile sahib veyâ mücehhiz-i sefine beyinde mün'akid mukâvelât dahî Ticâret-i Bahriyye Mu'âmelât'ından 'add olunur.

Metn-i Kânûn'da “*Tüccâr sefâ'ininin hıdmeti içün tâ'ifelerinin ta'ahhüdâtı*” deyû mestûr olan ibâre mârû'l-beyân simsarlarla 'akd edilen mukâvelâta matûftur.

Zeyl Kânun-ı Ticâretin otuzuncu maddesinde ticâret-i bahriyye mahkemesinin her nev' avârya husûsata dâ'ir olan münâza'âtı dahî rü'yet ü fasl ideceği gösterilmiştir. Avârya gelmesi beyne'n-nâs bir mâlın hasârâta uğrayarak ziyâde bozulması ma'nâsında müsta'mel ise de lisân-ı kânûnda külliyyet ve cüz'iyetine bakılmayarak kâffe-i hasârâta ve hilâfü'l-âde vukû'a gelen her dürlü

masârifâta şümûlû vardır. Avârya bahsi Kânûn-ı Ticâret-i Bahriyye'de bir fasl mahsûs işgâl [50] etmekte olup fasl-ı mezkûrûn mevâdd-ı mûndericesi hasârâtın sûret vukû'uyla derece-i ehemmiyetine göre ta'rîfât-ı muktezîyyeyi hâvî 'â'idiyyetini mübeyyen bulunmuştur.

Mârrü'z-zikr otuzuncu maddede müsâdemât-ı bahriyyeden (Abordage maritime) dahî bahsolunmuştur.

Müsâdeme âdiyen iki geminin birbirine çarpmasına ıtlâk olunursa da bermûcib-i Kânûn bir geminin sevâhildeki binalara veyâ sâ'ir sâbit şey'lere çapması dahî müsâdemededen ma'dûddur.

Müsâdemât-ı Bahriyye'nin bi'l-vücûh der-kâr olan ehemmiyeti usûl-i muhâkemece ba'z kavâ'id-i mahsûsanın ittihâzına vücûb gösterilmekten nâşî madde-i mezkûreye *“sefâ'inin yek-dîğerine veyâ sâhilde bulunan binalara çarpması maddesinin tahkîkâtı evvel-emrde erbâbından mürekkeb bir komisyona havâle ederek ba'dehu evvel komisyondan tanzîm olunacak raporto me'âiline nazaran fasl ve tesviye eyleyecektir”* fıkrası derc ve terkim kılınmıştır.

Bu fıkra beyân olunan havâle husûsu ibâre-i kânûnun ıtlâk-ı elfâzından dahî anlaşıldığı üzere mahâkim için ihtiyârî olmayıp mecbûrîdir. Çünkû müsâdemenin vak'a üzerine ikâme olunacak tazmînât da'vâsında evvel-be-evvel tahkîki îcâb eden şey' Kânûn-ı Ticâret-i Bahriyye'nin 249'uncu maddesinde gösterildiği vechle [51] müsâdemenin sebep vukû'a ya'nî esbâb-ı mücbireden mi veyâhûd hatâ ve tekâsülden veyâ sâ'ir esbâbdan mı ilerü gelmiş olduğu meselesi olup bunun hallî ise fenn-i bahriyye âşinâ-i zevât tarafından tahkîkât-ı icrâsına mütevakkıf mevâddan bulunmasına ve Mahkeme-i Ticâret-i Bahriyye'yi veyâ taşralarda ânın makamına kâ'im olan mahâkimi teşkîl eden zevâtın evsâf-ı hâkimiyyeti hâ'iz olmaları tabî'î ise de fenn-i mezkûrde ıtlâ' ve tecrübeleri mevcût ve mesbûk olması meşrû olmamasına mebnî buna mümâsil ahvâl hakkında usûl-i muhâkemece mu'ayyen olan kâ'ideye tevfiқан erbâb-ı vukûfdan mürekkeb bir hey'ete havâle-i keyfiyyet olunmak îcâb eder. Ancak tafsîlât-ı mebsûtadan müstedell olacağı vechle sebep-i müsâdemededen dolayı tarafeyn-i mütehâsımeyn beyninde ihtilâf yoğusa komisyona havâleye luzûm kalmaz.

İşte bu komisyon tarafından gerek ekseriyyet gerek ittifâk-ı ârâ ile verilecek karara hâvî takrîrin mûndericâtına nazaran mahkeme fasl de'âvî eder. Fakat bu

misillû takrîrlerin kabûl ve tasdîk-i mündericâtı mahkeme için mecbûrî olmayıp Usûl-i Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun 59 ve 63'üncü maddeleriyle Usûl-i Muhâkeme-i Ticâret Nizam-nâmesi'nin 38'inci maddesinin ta'mîk-i mündericâtından anlaşılacağı üzere sâ'ir erbâb-ı vukûf takrîrleri gibi müsâdemeye mütedâir takrîrlerin dahî kabûl ve 'adem-i kabûl cihetinde mahkemenin hakk-ı takdîri olması tabîidir. Müsâdeme takrîrleriyle dîğer erbâb-ı vukûf takrîrleri [52] beyinde yalnız şu fark vardır ki bir müsâdeme takrîri mündericâtının mahkemece 'adem-i kabûlüne karâr verildiği sûretde nevâkıs-ı meşhûdenin ikmâl ve ıslâhı veyâhûd yeniden keyfiyyetin tedkîki zımnında evvelce ta'yîn olunan ehl-i hibre hey'etine veyâhûd dîğer bir hey'ete havâle-i keyfiyyet olunması bilâde best ve beyân olunan esbâba nazaran mahâkim için taht-ı mecbûriyette bulunduğu hâlde Usûl-ı Muhâkeme Nizâmâtı'nın ehl-i hibreye havâle-i keyfiyyete luzûm gösterdiği ahvâl-i sâ'irede böyle bir mecbûriyet olmayıp ehl-i hibre takrîrlerinde görülen hatî'âtın ve nevâkıs mahâkim ıslâh ve ikmâle muktedirdir.

Müsâdeme bahsinde erbâb-ı vukûfun ve bunlar beyinde ihtilâf vukû' bulursa üçüncü veyâ beşincinin intihâbı tarafeyne 'â'id ise de ehâd tarafeynin hakk-ı intihâbından ferâgat veyâ istinkâf ettiği veyâhûd üçüncü mümeyyiz ta'yîninde ittifâk-ı tarafeyn hâsıl olmadığı takdîrde muhâkeme cânibinden intihâb ve ta'yîn idilür.

Zikrolunan otuzuncu maddeye fî 10 Zi'l-Hicce ve fî 26 Kânûn-ı evvel sene 1291 târihiyle şeref-sudûr eden irâde-i seniyye mücebince “*kazâ'en vukû'a gelen müsâdemât cüz'ıyye misillû vukû'âtıdan müdde'î ve müdde'î-'aleyhin muvâfakatiyle sülhen tesviyesi kâbl olanlar Dersââdet'te liman idâresinde ve taşralarda mahalleri liman reîsleri ma'rifetiyle tesviye ve rü'yet olunacak ve sûret-i sülhiyyede tesviye kabûl etmeyen mevâdd Dersââdet Ticâret-i Bahriyye [53] Mahkemesinde ve taşralarda Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi olmayan yerlerde Berriyye Mahkemesinde fasl-ü rü'yet idilecektir*” fıkrası tezyîl eylemiştir ki işbu fıkra ile Dersââdet'te liman idâresine ve taşralarda liman reîslerine müsâdemenin derece-i hasârâtı i'tibârıyla cüz'î olması ve müdde'î ve müdde'î-'aleyhin muvâfakati ile sülhen tesviyesi kâbl bulunması şartlarının vücûduna mevkûf olarak sülhen tesviyeye vesâyet salâhiyyeti verilmiş ve şurût-ı mezkûre mevcûd olmadığı sûretde yine mahkemeye mürâca'at luzûmu te'yîd burulmuştur.

[54] TİCARET-İ BAHRIYYE KÂNÛNU

BİRİNCİ FASL

(Gemi vesâ'ir merâkib-i bahriyye hakkındadır)

Mülâhazât-i 'umûmiyye

Ticâret-i Bahriyye Kânûn-nâme-i Hümayû'nun ahkâm-ı mündericesi üç kısma taksîm olunabilir. Birinci kısmı; merâkib-i bahriyyenin envâ' keyfiyyatıyla sefâ'in üzerine ta'alluk idecek hukûk-ı muhtelifeyi ikinci kısmı ashâb-ı sefâ'in ile sefinde müstahdem kapudân ve tâ'ife ve eşhâs sâ'irenin hukûk ve vezâ'ifi ve üçüncü kısmı Ticâret-i Bahriyye Umûru'nun tevellüd eylediği 'ukûd ve ta'ahhüdât-ı mütenevvi' ile 'âkdinin vesâ'ir 'alâka-dâr olanların hukûk-u vezâ'ifini muhtevîdir.

İcra-yı seyr ü sefer ile yolcu ve emti'a taşımak ve sayd-ı mâhî icrâ etmek üzere yapılmış olan her dürlü merâkib-i bahriyye lisân-ı kânûnda "gemi" veyâ "sefine" ıtlâk olunur. [55] Merâkib-i bahriyye şekl inşâlarına ve derece-i cisâmetlerine göre vapur, brik, gulet, bumbarta, çekdirme, çırnık, ma'ûna, salapurya, sandal, kayak gibi başka başka isimlerle tevsîm idilür.

Metn-i Kânûn'da kesretle münderic olan "sefine" ta'biri takım ve âlât ve teferrû'âtı hakkında kayd-ı istisnâ'î olunduğu hâlde seyr ü sefer icrâsı için lâzım olan ve sefine üzerinde bulundurulması tabîi olunan âlât ve edevât eşyâ ve techîzât-ı sâ'ireyi dahî şâmil olmak üzere tefsîr ve ânâ göre tatbîkât olunmak gerektir. Bu kâ'ide-i 'ukûd ve mu'âmelât-ı bahriyyede dahî tamamıyla cârî idiğünden bir kimse şu sefineyi sattım veyâ rehn ittim veyâhud icâr ittim diyecek olursa kâffe-i âlât ve edevâtıyla ve hattâ sandalı dahî dâhil olarak satmış veyâ terhîn veyâhud icrâ etmiş demektir.

Sefâ'in hadd-i zâtında menkulâtından ise de sûret-i tasarruf ve idâresine ve bey' ü şîrâ gibi mu'âmelâtdan müte'allik olan ahkâmın ekseriyyesi emvâl-i gayr-i menkule hakkında mevzû' olan usûl ve kavâ'ide mümâsil ve müşâbihtir. Ez-cümle emvâl-i menkule hakkında cârî olan zî'l-yedin mutasarrıf 'add idilmesi (*Possession vaut tilre*) kâ'idesi sefâ'in hakkında mer'î değildir. Ya'nî emvâl-i menkuleden bir mâla bir müstehakk çıksa o mâlın kendinin olduğuna dâir ikâme-i beyyine etmesi da'vâ-yı istihkâkda bulunan şahsa teveccüh idüp [56]

bundan âciz kalırsa mâlın zî'l-yedi kim ise hakk-ı temlikî ânâ 'â'id olduğuna hükm olunması lâzım geldiği hâlde sefâ'ının tasarrufunda zî'l-yedin olmak kâfi olmayıp zî'l-yedin bir de “*sened-i bahrî*” denilen sened tasarrufu hâmil olması muktezîdir.

Sefîne hakkında cârî olan ba'z kavâ'id eşhâsa müte'allik kavâ'id müşâbihtir. Şöyle ki eşhâsın ta'yîn hüviyyeti için müttehâz olan usûle müşâbiheten sefâ'ının dahî birbirinden tefrîk ve temyîziyle ta'yîn hüviyyeti için evvelâ her geminin “*Şahîn-i bahrî*”, “*Hüdâvirdî*”, “*Selâmet*”, “*İzmir*”, “*Trabzon*”, “*Tuna*” gibi bir ismi sâniyyen eşhâsın ikâmet-gâhı olmak lâzım geldiği gibi sefâ'ının dahî mu'âmelât-ı kânûniyye nokta-i nazarından “*liman-ı irtibât*” (Port d'attache) denilen bir limana mensûbiyyeti sâlisen eşhâs misillû her sefinenin bir tâbi'iyyeti olmak îcâb eder. Keyfiyyet tâbiyyet hâmil olduğu sancak ile ta'yîn eder ise de olbâda su-i isti'mâl vechle vukû'a melhûz olmasına mebnî tabi'iyet hakkında iştibâh zuhûrunda gemide bulunması lâzım gelen “*sancak ve berâtının*” mu'âyenesiyle tahakkuk eyler. Evsâf-ı meşrûhadan mâ-'adâ sefâ'inde (Tonnage) ya'nî mikdâr-ı tahammül ve isti'âbın ma'lûm ve mu'ayyen olması îcâb eder.

Sefinenin nev' ve numerous ve sâhibinin ve ekser evrâk-ı bahriyyede zikri lâzım gelen kapudânın isimleri dahî ta'yîn hüviyyeti için medâr-ı ittihâz olunan mevâddandır. [57] Evvelce beyân edilmiş olduğu vechle bir sefine hangi devletin sancağını keşide idiyorsa o devlet memâlikinden bir cüz'ü müteharrik 'add olunur. Binâberîn Devlet-i 'Aliyye Sancağı'nı keşide eden bir gemide müstahdem olan efrâd hangi devlet teb'asından olurlarsa olsunlar hıdmetlerine müte'allik husûsâtta Devlet-i 'Aliyye tebası nazarıyla bakılmaları îcâb eder ve seyr ü sefer esnasında gemide müstâhdem olan eşhâs ile yolculardan merkeb-i hey'et-i müctemi'a Devlet-i 'Aliyye Nizâmâtı'na tabi'dirler. Hattâ seyr ü sefer esnasında tâ'ife veyâhûd kapudân tarafından ef'âl-i cürmîye vukû'a götürülecek olursa ândan dolayı hakk-ı ta'kîb ve muhâkeme geminin bulunduğu mahal nazar-ı i'tibâre alınmayarak Saltanat-ı Seniyye me'mûrlarına 'â'iddir.

Bir sefinenin ta'mîrât mütevâliye îcrâsıyla eczâ-yı aliyyesinden hiçbir şey' kalmamak derecesine gelmiş olsa bile yine hüviyyeti bâkî farz olunur. Meselâ bundan otuz sene evvel yapılan bir gemi hasârât vukû'a ve ta'mîrât icrâsıyla öyle bir hâle gelseki evvelki hey'et ile mukâyese olunduğunda evvelce isti'mâl edilen eşyâdan hiçbir şey' kalmadığı anlaşılsa bile sefinenin ismi ve ta'yîn hüviyyetine

medâr olan ahvâl-i sâ'iresi tagayyür ve şekli tebeddül etmedikçe yine hüviyyetine (Identité) hâlel gelmez.

Birinci madde bir kimsenin Devlet-i 'Aliyye teb'asından olmadıkça [58] Osmânlı sancağına hâmil olan sefînenin gerek mecmû'na ve gerek hissesine mâlik ve tasarruf olamayacaktır. Fakat teba'a-i Osmâniyye tasarrufunda bulunan sefînenin mecmû'î tâbi'iyet-i Osmâniyesi'ni ta'yîn eden berât ve evrâkı istirdâd olunarak ecnebîye fûrûhtu olunabilir.

Sefâ'inin esbâb-ı tasarrufiyyesi 'aliyyü'l-ekser emvâl-i sâ'irenin esbâb-ı temellükete muvâfık ya'nî irs ve bey' ve hibe gibi şey'lerden 'ibâret olup iğtinâm ve terk gibi esbâb-ı istisnâ'iyreden ileride sırası düşdükce bahsolunacaktır. Lakin sefâ'in ticâretinin vesâit icrâiyyesinden ve memleketin esbâb ve vesâ'il servetinden olduğu gibi hîn-i muhârebede gerek nakliyâtta ve gerek harb ve korsan gemisi hâline bi'l-ifrâğ ihtiyâcât-ı harbiyede isti'mâl olunmak sûretiyle mensûb oldukları devletin esbâb-ı mukâvemetine bir zamîme ve sulh ve müsâlemet zamânında dahî devlet sancağını memâlik-i ba'ideye getirerek intişâr-ı şeref ve meziyyete vâsita olacağına mebnî bunların bey' ü şîrâsı mu'âmelâtı ba'z kavâ'id-i istisnâ'iyeye rabt edilmiştir. Bu kavâ'id-i istisnâ'iyeye cümlesinden olarak Ticâret-i Bahriyye Kânûn-nâme-i Hümâyunu'nun birinci maddesinde teba'i Devlet-i 'Aliyye'den olmayan bir kimsenin Osmânli Sancağı'nı keşide eden sefîneye mâlik olamayacağı gösterilmiş

Fasl-ı evvel — Gemi vesâ'ir merâkib-i bahriyye hakkındadır.

ve “*ne mecmûan ne kısmen mutasarrıf olamaz*” fıkrasıyla bu bâbdaki memnû'iyet had-i nihâyeye kadar götürülmüştür. Fakat bu memnû'iyet bir Osmânli sefînesinin ecnebîye satılamayacağı ma'nâsını tazammun etmeyeceğinden bu hâlde bir osmânli gemisinin bir ecnebîye fûrûhtu câ'iz olup şu kadarki eğer sefîne birkaç kişi beyninde müşterek ise yalnız bir hissesinin satılamayarak cümlesinin birden bey'i icâb eder ve bu hâlde sancak berâtıyla “*izn-i sefine*” emr-i âlîsinin makâm-ı mahsûsuna i'âde ve takdîmi muktezî olur.

Bu sûretle kânûnun ta'dîl ve ibâre-i sâbıkanın tayy ve terkîn olunmasından Osmânli Sancağı altında sefâ'in işletmek üzere müteşekkîl şirketlerden ecnebîlerin hisse alabilmesine müsâ'ade edilmiş olacağı ma'nâsı çıkarılmamalıdır.

Çünkû sefîne seyr ü sefer ettirmek için teşekkül eden bir şirkette hisse-dâr olan bir ecnebî bi't-tab' şirketin sefâ'ininde de hisse sâhibi demek olacaktır ki bu

hâl ibâre-i lâhika-i kânûniyye ile [60] memnûdur. Binâ'en-'aleyh bu misillû şirketlerin Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye ahkâmınca kollektif veyâ komandit veyâ anonîm olarak teşekkül etmeleri zarûrî bulunduğuna mebnî ekser şirket kollektif veyâ komandit sûretinde müteşekkil ise bu nev' şirketlerin kavâ'id-i i'lâniyyeye tâbi' olmaları muktezî bulunduğundan ve i'lân edilen evrâk miyânında şürekâtın ismîde münderic bulunacağından şirkette ecnebî dâhil olup olmadığı anlaşıl原因 olarak mercî'ince iktizâsı îfâ idileceği gibi anonîm şirketlerde dahî şirketin şart-nâmesi bi't-tab' makâmât-ı mahsûsasınca tedkîk eyleyeceğinden şart-nâmede şirketin sermâyesi isimsiz hisse senedâtına rabt olunacağı zikrolunmuş ise bu şart bi'l-âhire ecnebîlerinde hisse senedâtı olarak kısmen şirkete dâhil olabilmesini ve belki de külliyyen emvâl-i şirketi ya'nî sefâ'in-i Osmâniyye'yi yedd-i tasarruflarına geçürmelerini intâc ideceğinden dolayı ya isme muharrer hisse senedâtı üzerine teşekkül etmesi veyâ senedâtın teba'a-i ecnebîyyeden olanlara devr ve ferâğ olunamaması sûretlerinin kabûlü dâ'ire-i 'â'idesince şirketin mü'esseselerine teklîf olunarak bu sûret kabûl olduğu hâlde teşekkül şirkete müsâ'ade idilmek aksî takdîrde ruhsat i'tâsından sarf-ı nazar olunmak iktizâ eder ve bu sûretle maksûd olan hukûk ve menâfi' mühimme-i siyâsiye muhâfaza edilmiş olur.

İşte şu izâhâttan anlaşılacağı üzere fıkra-i mezkûrenin [61] tayy ve ihrâcî esâsen lüzûmsuz ve fıkra-i evvelânın ıtlâk ibâresine nazaran zâ'id görünmüş olmasından neş'et idüb başka bir maksada mübtenî olmamak gerektir.

Sefâ'in-i Osmâniyye'ye ecnebîlerin mâlik olamaması hakkında evvelce dermiyân olunan esbâba ilâveten mülâhazât-ı âtiyye dahî vârid-i hâtırdır:

Evvelâ hukûk-ı düvel kavâ'id-i icâbınca Devlet-i 'Aliyye ile mu'âhedât-ı mahsûsası olmayan devletlerin sefâ'in-i ticâriyyesi sevâhil-i Osmâniyye'nin bir noktasından diğerine yolcu ve eşyâ taşımağa (Cabotage) salâhiyyeti hâ'iz olmayıp bu hakk Devlet-i 'Aliyye sefâ'inine 'â'idtir. Ma'a-hazâ Osmânlı Sancağı'na hâmil vapurların adedî sevâhil-i Osmâniyye'nin vüs'at ve mesâfatıyla gayr-i mütenâsib olması hasebiyle mücerred teba'a-i şâhânenin bu yüzden dahî mazhar-ı tezhîlât olması maksadına müsteniden Saltanat-ı Seniyye'nin ba'z devletlerle mün'akid olan mu'âhedât-ı ticâriyyesi ahkâmınca sefâ'in-i ecnebîyyeye dahî müsâ'ade buyurulmuş ise de ileride Osmânlı vapurlarının tekessür 'adedî hâlinde bu husûsunda nazar-ı ehemmiyyetden devr tutulmayacağı şüphesiz tutulmuştur.

Sanîyen tabi'iyet-i Osmâniyyede bulunan sefâ'inin sevâhil-i Osmâniyyede dîğer devletler sefâ'inine nisbetle fenâr ve liman ve palamar ve şamândra ve sıhhiye rûsûmu gibi tekâlîfi dahâ hafîf olmak usûlünün sâ'ir [62] devletlerce cârî olan kâ'ide-i himâyet ve sıyânete kıyâsen mevki'-i mer'iyete vaz'ı esbâbının istihsâl ve istikmâli tabîidir.

Sâlisen bir muhârebe vukû' bulubda Devlet-i 'Aliyye bî-taraf olduğı sûretde Devlet-i 'Aliyye sancağına hâmil olan sefâ'inin bî-taraflığa 'â'id menâfi'den istifâde etmesi tabîi olup ecânibin sefâ'in-i osmâniyyeye tasarrufuna müsâ'ade olunsa bî-taraflığı hasebiyle Devlet-i 'Aliyye tüccârının hâ'iz olduğı hukûk ve menâfi'den dolayısıyla ecânibin hisse-mend olmalarına müstelzim olurki bu hâl siyâsen ve maslahaten tecvîz olunamaz.

İkinci madde Devlet-i 'Aliyye teba'asından olanlar sefâ'in-i ecnebîyyeye mutasarruf olmakla ve ol sefâ'ini sefâ'in-i Osmâniyyeye mahsûs şerâ'ite tatbîkan Osmânî sancağı keşidesiyle seyr ü sefer ettirmeye me'zûn olup fakat bu misillü ecnebî sefinelerin hîn-i iştirâsında tarafeynden yapılacak kontorato senedine madde-i sâbîka hükmünde mugayyer olarak bir ecnebînin menfa'ati için bir güne şart ve mukâvele derc ve imlâ olunmayacaktır. Olunur ise ol sefâ'in cânib-i mîrîden zabt kılınacaktır. [63] Birinci madde mücebince teba'a-i ecnebîyyenin Osmânî sefâ'inine mutasarrıf olamayacağı der-kâr ise de teba'a-i Osmâniyye ecnebî gemisine mutasarrıf olabilirler. Hattâ teba'a-i Osmâniyye armatör (armadar) ya'nî mücehhiz sıfatıyla dahî bir ecnebî gemisini işletebilirler. Fakat işletilecek geminin tâbî' olduğı devlet nizâmâtının buna müsâ'id olması iktizâ eder. İkinci maddede beyân olunduğı vechle bir osmânî ecnebî gemisini iştirâ tarîkiyle dahî uhde-i temellüküne geçürecek ve Osmânî sancağını keşîde ederek işletebilir yâlnız bunun için üçüncü madde mücebince makâm-ı mahsûsuna mürâca'atla istihsâli îcâb eden sened-i bahrî ile beraber sefineyi osmânî tâbî'iyetine idhâl eylemek ve hîn-i seferde Devlet-i 'Aliyye nizâmâtına tâbî' olmak ve ikinci maddenin ikinci fıkrasına tevfikân ecnebîden bu sûretle teferru' idilecek sefinenin idâresine müte'allik husûsâtda birinci maddede gösterilen memnû'iyet hilâfında şurût bulunmak iktizâ eder. Bu fıkra ile men' idilmek istenilen hâl sefinenin asl sahibi ecnebî olduğı hâlde nâm müste'âr sûretiyle bir osmânînin mutasarrıf gibi gösterilmesi kazîyyesi olup böyle bir hâlin

tahakkuku takdîrinde o misillû sefâ'ının zabt ve müsâdere olunacağı ikinci maddenin fıkra-i ahîresi iktizâsındandır.

Zabt ve müsâdere mu'âmelesinin ne sûretle îkâ' olunacağı ya'nî mülkiyye ve mâliye me'mûrlarının buna me'zûn olup olmadığı bahsine [64] gelince: Kânûn'daki "*cânib-i mîrîden zabt olunacaktır*" ibâresine nazaran mîrînin menâfî'ni muhâfazaya me'mûr olan makâmâtın buna me'zûn olduğu tabîî gibi görünürsede evvelce beyân olunduğu üzere evvel-be-evvel zabt ve müsâderenin kânûna muvâfakati merci'-i mahsûsdan tasdîk olunmak lâzım geldiği cihetle mülkiye ve mâliye me'mûrlarının vazîfeleri böyle bir hâl vukû'unda müdde'î sıfatıyla mahâkime mürâca'atla hükm-ü kânûnun îfâsını taleb ve ta'kîbât-ı muktezîyye-i kânûniyyede bulunmaktan ibârettir.

Üçüncü madde bir sefinenin gerek seferinden evvel ve gerek esnâ-yı seferinde kâmilen veyâ hisseten bi'r-rızâ fûrûhtu husûsî Memâlik-i Devlet-i 'Aliyye'de vukû' bulur ise de mahalli liman re'îsi huzurunda ve memâlik-i ecnebiyyede vâki olur ise Devlet-i 'Aliyye şebenderleri ya'nî konsolosları muvâcehesinde sened-i resmî ile icrâ olunacaktır. Eğer bu yolda olmaz ise bey' ve fûrûhtu ke-en-lem-yekûn hükmünde tutulacaktır. Ve bu fûrûht keyfiyeti Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'den liman re'îsi olmayan mahalde olur ise memleket [65] meclisinde icrâ olunarak evvel mahale en yakîn bulunan liman re'îsine ihbâr olunacaktır. Ve memâlik-i ecnebiyyeden Devlet-i 'Aliyye şebenderi bulunmayan mahalde vukû' bulur ise keyfiyeti bildirmek üzere yakînda bulunacak Devlet-i 'Aliyye konsolosuna haber verilmek şartıyla ora hükûmetinin me'mûr-ı mahsûsa ma'rifetiyle icrâ kılınacaktır.

Sefâ'ının bey' ve fûrûhtu hükmen veyâ rızâen icrâ olunur. Bir geminin esbâb-ı kânûniyyeden nâşî hükmen fûrûhtu îcâb ederse bunun için Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun ikinci faslında kavâ'id-i mahsûsa mevcûd olduğuna mebnî fasl-ı mezkûre tevfiğ-i mu'âmele olunmak lâzım gelir.

Sefîne rızâen sahibi tarafından satılacak olursa üçüncü maddeye tatbîk mu'âmele olunmak iktizâ ederki madde-i mezkûrede dahî bu bâbda kavâ'id-i mahsûsa münderic olup bunlardan birinci ve başlucası sefinenin emr-i ferâğî emvâl-i gayr-i menkûle gibi bir makâm-ı mahsûsun inzimâm 'ilm ve ma'rifetiyle icrâ olunmak lâzım geldiğinden makâm-ı mahsûsuna mürâca'at olunmaksızın vukû'

bulan ferâğların [66] ke-en-lem-yekün hükmünde ‘add olunmuştur. İkinci keyfiyyet ferâğı mutazammın “*sened-i bahrî*” denilen senedin luzûm-ı tanzîmidir. Şu hâlde bâyi‘ ve müşterî bir geminin ferâğı için beyinlerinde ‘akd-i mukâvele etmiş olupta mu‘ahharân bey‘ icrâ-yı ferâğından veyâ müşterî teferru‘ğundan nükûl ve imtinâ‘ ederler ise sarâhat-i kânûniyyeye nazaran mezkûr mukâvelenin hükmü olmamak ve taraf-ı hâkimden ilzâm olunamamak tabîidir. Şâyed mukâvele-i vâk‘ada nezr ta‘yîn olunmuş ise bunun lâzım gelüb gelmeyeceği bahsine gelince emvâl-i gayr-i menkulede olduğu gibi nezrin adem-i makbûliyyeti hakkında bir işâret-i kânûniyye olmadığından zeyl kânûnun ticâretin ve Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kânûnu’nun zarar ve ziyâna müte‘allik ahkâmının mevki‘-i tatbîka konsolos îcâb eder.

Mevzû-i bahsolan mârrü‘z-zikr üçüncü maddenin ba‘z cihetleri fî 10 Zi‘l-Hicce sene 1292 ve fî 26 Kânûn-ı evvel sene 1291 târîhli irâde-i seniyye mücebince bilâde mestûr olan sûretle ta‘dîl olunarak ferâğ mu‘âmelesi evvelce mahkeme-i ticârete muhavvel olduğu hâlde bu salâhiyyet liman re‘îslerine verilmiştir ki bundan maksad ashâb-ı mesâlihi mahkeme-i ticârete arzuhâl virmek vesâ‘ir mu‘âmele îkâ‘ etmek gibi külfetlerden âreste kılmak ve zâten ferâğ icrâ olunduktan sonra verilecek sened-i bahrî öteden berü liman odaları cânibinden i‘tâ olunmakta olduğundan bir iş zımnında müte‘addid mahallere mürâca‘at mecbûriyyetten erbâb-ı mesâlihi âzâde [67] bir sefînenin hakk-ı ferâğı her hâlde sâhibine ‘â‘iddir. Bina‘en-‘aleyh ol bâbdaki takrîr makâm-ı mahsûsunda ya sâhibi veya bey‘e me‘zûn vekîli tarafından verilmelüdür. İlerüde görüleceği vechle kapudân sahib-i sefîne tarafından vekâlete birçok hukûku hâ‘iz ise de elli ikinci maddede musarrah olduğu üzere sefîneyi fûrûht ve ferâğ idemez. Meğerki sefînenin sefere ‘adem-i kâbiliyyeti tahakkuk eylemiş ola.

Dördüncü madde her nev‘ sefîne eşyâ-yı menkûleden ise de eşyâ-yı gayr-i mennkûle misillû ol sefîneden dolayı borçlu olan sâhibi tarafından diğer bir üçüncü adama fûrûht ve nakl olunduğu hâlde ol sefîneyi ashâb-ı matlûb satûn alan üçüncü adam yeddinden alacakları için zabt ve fûrûht ettirebilecektir. Binâberîn o mukâvele sefîneler sâhiblerinin borçlarına ve husûsiyle kânûnen imtiyâzlu ‘add olunan deynlerine mahsûstur.

İşbu maddede sefâ‘in için (*Droit de suite*) ya‘nî hakk-ı ta‘kîb mevcûd olduğu beyân olunmuştur. Hakk-ı ta‘kîb, bir mâl gayr-i menkûl mutasarrıfının ol

mâldan dolayı deyni olduğu meselâ bir menzil mutasarrıfının [68] tuğla ve taş ve kiremit ve tahta gibi eşyâ osmânından veyâ kalfa veyâ amele ücretinden dolayı hârice borcu bulunduğu hâlde ol mâlî başkasına satmış olur ise ashâb-ı matlûbun mefrûgün leh yedinden ol mâlî istirdâd veyâ semen henûz ferâğa verilmiş ise mefrûgün leh yedinde bulunan semenden sûret-i mümtâze istihsâl hukûk edebilmek kaziyyesidir. Sefâ'in hakkında mü'esses olan hakk-ı ta'kîb dahî aynî sûretten ibâret olup sahib-i sefîne ber-minvâl-i muharrer medyûn olduğu hâlde sefînesini bey' ederse alacaklıların mefrûgün lehden sefîneyi istirdâd ve fûrûht ettirerek Osmân hâsılasından istîfâ-yı deyn etmeleridir. Lâkin hakk-ı ta'kîbin zaman-ı bey'den itibâren müddet-i mu'ayyene-i kânûniyye zarfında muvakki' isti'mâle vaz' lâzımedendir. Müddet-i mezkûre münkaziyye olur ise hakk-ı ta'kîb dahî sâkıt olur (7'nci maddeye bak).

İşbu hakk-ı ta'kîbin ne dürlü düyûnatdan dolayı sefîne üzerine cârî olacağı bahsine gelince: Kânûnda her dürlü düyûnatdan ve husûsiyle imtiyazlı düyûnatdan dolayı mer'î olacağı gösterilmiştir. Binaberin düyûn-ı mümtâzenin tesviyesinden sonra semen sefînedeki artacak akçe ile düyûn-ı âdiye dahî tesviye ettirülür. Böyle bir hakk-ı ta'kîbi ba'z kavânîn-i ecnebîyyede mevcûd ise de Kavânîn-i Osmâniyye ahkâmınca ne emvâl-i gayr-i menkuleden ve ne de sefâ'inden başka menkûlâtta cârî olduğundan dördüncü maddede “*emvâl-i gayr-i [69] menkule misillû*” deyû münderic olan ibâre külliyyen zâ'id ve mücerred biraz sehvidir.

Beşinci madde âtîde beyân olunan düyûn-ı zîrde gösterilen tertîb üzere birbirine müreccah tutularak imtiyazlı 'add olunur.

Evvelâ — sefînenin icrâ-yı fûrûhtuyla Osmân hâsılasının tevzî'î için olunan de'âvî vesâ'ire masârif

Sânîyen — kılâğoz ücreti ve tonilato yâhûd kîle nisbeti üzerine alınan liman resmî ve palamar ve havuz harc ve resimleri

Sâlisân — geminin limana duhûlundan fûrûhtuna kadar emr-i muhâfazası için bekçi icrâtı ile masârif-i sâ'iresi

Râbian — sefînenin takım ve âlâtının emâneten vaz' olundukları mağaza icârı [70] Hâmsen — sefînenin sefer-i âhîri esnâsında ve liman duhûlüyle turduğu müddette ol sefînenin takım ve âlât-ı sâ'iresinin muhâfazası için vâki' olan masârif

Sâdisen — sefer-i âhîrde süvar olan kapudân ile tâ'ifelerin ücret ve ma'âşları

Sâbian — geminin lâzimesi için sefer-i âhîr esnâsında kapudânı tarafından istikrâz olunan akçe veyâhûd hamûlesinden fûrûht olup istirdâdı lâzım gelen mâl semeni

Sâminen — henûz sefer etmemiş olan seffinenin sâtun alınmasından dolayı semeninden satana borç kalan ve inşâsı için ikrâz ve î'tâ olunan akçe ile kereste ve eşyâ-yı sâ'ire semeni ve istihdâm kılınan amele ücreti ve sefer etmiş bulunan seffinenin dahî yola çıkmazdan evvel olan levâzımâtı ve ta'mîrâtı ve işçi ücreti ve kalafatı ve kumanyası ve donanması [71]

ve tâ'ife konulması için hârice el'ân bulunan akçeler

Tâsi'an — seffine yola çıkmazdan evvel ta'mîr ve kumanyası ve donanması vesâ'ir levâzımâtı tedârîki için gemi ve takımlarının üzerine vâki' olan istikrâzât-ı bahriyye

Âşeren — seffinenin sefer-i âhîri için gemi ve takımı ve donanması üzerine olunan sigorta icrâtı

Hâdî-'aşer gemiye tahmîl olunan mâl ve eşyânın kapudân veyâ tâ'ifesinin taksîrâtlarına mebnî zâyî' olup sâhibine teslîm olunduğu veyâhûd avârya sûretiyle ya'nî hasârât-ı bahriyye kabîlinden olarak bozulduğu için verilmesi lâzım gelen zarar ve ziyân tazmîni husûsları

Deyn için fûrûht olunan seffinenin semeni bi'l-cümle deynlerinin îkâ'sına vefâ etmediği takdîrde işbu maddenin her bir fıkrasında mestûr olan alacaklı birleşerek [72]

herkes alacağına nisbeten semen-i mezbûrdan garâmeten hisse alacaklardır. Fakat bunun icrâsında âtîde beyân olunacak yüz altmış ikinci maddenin hükmüne hâlel getirilmeyecektir.

Altıncı madde madde-i sâbıkada muharrer bulunan düyûnun imtiyâzı zîrde tasrîh olunacak vechle sâbit oldukça kabûl olunmayacaktır.

Evvelâ — de'âvî-i masârif seffinenin zabt ve fûrûhtunu hükm eden mecâlis-i ticâret tarafından tasdîk olunacak müfredât pusulalarıyla müsbet bulunacaktır.

Sânîyen — kılagoz icrâtı olmayan ve palamar ve havuz harc ve resmleri ahz edenler tarafından verilecek ‘ilm ü haberler ile isbât olunacaktır.

Sâlisen — beşinci maddenin birinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci fıkralarında beyân olunan düyûn-ı meclis-i ticâret [73] tarafından tasdîk olunacak müfredât pusulalarıyla tebeyyün idecektir.

Râbian— tâ’ifelerin ücret ve maâşları liman odalarında ve liman odaları bulunmayan mahallerde ticâret kançılaryalarında tutulacak tâ’ife defterlerinden tahakkuk eyleyecektir.

Hâmsen — sefer-i âhîr esnâsında sefînenin levâzımâtı için istikrâz olunan akçe ile hamûlesinden satılmış olan emvâl ve eşyânın semeni istikrâzın lüzûmu musaddık kapudân ve gediklü tâ’ifesi tarafından tanzîm olunacak mazbata ile tebeyyün idecektir.

Sâdisen — bir sefînenin kâmilten veyâhûd hâsseten fürûhtu keyfiyyeti bilâde mestûr üçüncü maddenin şerâ’iti üzere tanzîm olunmuş olan bir sened-i resmî ile ve sefînenin inşâsı ve donanması ve levâzımâtı techîzi ve kumanyası için [74] verilen akçe ve eşyâ-yı sâ’ire dahî geminin sahibi tarafından iki nüsha üzere tanzîm ve kapudânı tarafından tasdîk olunup bir nüshası geminin kıyâm ve hareketinden evvel veyâhûd bundan nihayât on gün sonra Meclis-i Ticâret Kalemine veyâ ticâret kançılaryasına emâneten vaz’ olunan pusula ve ilm-i haberler ile isbât olunacaktır.

Sâbian — sefînenin teknesi ve takım ve âlâtı ve donanması ve levâzımât-ı sâ’iresi üzerine sefînenin hareketinden evvel vukû‘ bulan İstikrâzât-ı Bahriyye’nin akçeleri resmen veyâ yalnız tarafeyn beyninde iki nüsha üzerine tanzîm ve nüsha-i saniyeleri Meclis-i Ticâret Kalemine veyâhûd ticâret kançılaryasına târîhlerinden nihâyet on gün zarfında emâneten vaz’ olunacak kontorato ile sübût bulacaktır.

Sâminen — sigorta harc ve resmleri sigorta [75] kumpanyaları tarafından ilm ü haberler ile veyâhûd muntazam defterlerinden mahrec icmâl pusulalarıyla tebeyyün idecektir.

Tâsi’an — sefîne müste’cirlerine verilmesi lâzım gelen zarar ve ziyân tazmînâtı ticâret meclisinin i’lâmlarıyla veyâhûd tarafeyn da‘vâlarına

mümeyyiz ma‘rifetiyle bakılmamasına râzı olmuşlar ise mümeyyizlerin karar-nâmeleriyle tahakkuk ıdecektir.

Sefine üzerindeki imtiyâzlı düyûnât sefinenin ihtiyâcâtından ilerü gelmiş şey’lerden olup beşinci maddede ta‘dâd olunmuş ve bir geminin fûrûhtu îcâb eylediği takdîrde Osmânından evvel- emirde bunların tesviyesi muktezî bulunmuştur.

Î‘lâmât-ı hukûkiyyenin fî 28 Şevvâl sene 304 ve fî 7 Temmuz sene 303 târîhli İrade-i Seniyye mantûkunca tezyîl buyurulan fıkra-i kânûniyyeye nazaran imtiyâz ‘umûmî ve husûsî nâmlarıyla iki kısma takdîm olunmuşturki Kânûn-ı ticâret’in beşinci maddesinde mevzû-i bahsolan imtiyâz dahî bu ikinci kısımdandır. Zîrâ bir alacak imtiyâz-ı ‘umûmî ile mümtâz olduğu hâlde medyûnun bi'l-cümle emvâlinden [76] vesâ’ir düyûnuna müreccahan istîfâ olunmak lâzım gelerek işbu beşinci maddede ise tesviye-i düyûna yâlnız sefine karşuluk gösterildiği ve medyûnun emvâl-i sâ’iresine şümûl ve sirâyeti olamayacağı cihetle imtiyâzın husûsî nev‘inde olduğu der-kârdır.

Sefine sahibinin düyûnât-ı mümtâzesi beşinci maddede tertîb ve ta‘dâd olduğu vechle yek-dîğerine müreccah olduğu gibi bunun altıncı maddede gösterilen sûretlerle derece-i sübûte îsâli lâzımeden olup aksî takdîrde düyûnât-ı âdiyyeden ‘add olunur.

Düyûnât-ı mümtâzeden birincisi masârif-i da‘vâ ve rûsûm-ı müteferi‘adır ki bunun altıncı maddenin birinci fıkrasında beyân olunan ‘ilm ü haberlerle isbâtı îcâb eder.

İkincisi kılaguz ücreti ve liman ve palamar ve havuz harc ve resmleri olup buda madde-i mezkûrenin ikinci fıkrasında beyân olduğu vechle me’mûr-ı husûsi tarafından verilecek ‘ilm ü haberlerle isbât olunmak muktezîdir (burada beyân olunan kılaguz ücreti derûn-ı sefinede sûret-i dâ’imada bulunan vezâ’ifeden ma’dûd olan kılaguz ücreti olmayıp sûret-i fevka'l-âdeye ve husûsîyle kırk ikinci maddede beyân olunan esbâba mebnî alınan kılaguz ücretidir).

Üçüncü ve dördüncü ve beşinci fıkralarda gösterilen matlûbât [77] altıncı maddenin üçüncü fıkrasında beyân olduğu üzere geminin emr-i fûrûhtuna nezâret eden makâm-ı resmî tarafından verilecek müfredât pusulasıyla isbât olunmak lâzım gelür.

Altıncısı sefer-i âhîrde kapudân ile tâ'ifelerinin kesb-i istihkâk eyledikleri ücret ve ma'âşları altıncı maddenin dördüncü fıkrasında beyân olunduğu vechle liman odalarıyla ticâret kançılaryalarında veya şehbender-hânelerinde tutulacak tâ'ife defterleriyle tahakkuk eylemelidir. (*Usûl-ı muhâkeme Kânûnları'yla mukâvelât muharrerleri nizam-nâmesinin târîh intişârî olan 1296 sene-i bahriyyesine kadar ticâret-gâh olan ba'z mevâki'de mevcûd bulunan ticâret kançılaryaları ya'nî De'âvî-i Ticâret Kalemleri lağv ile birbirlerine mukâvelât muharrerlikleri te'sîs buyurulmuş ve yâlnız Dersaâdet'e mahsûs olmak üzere liman odasında “De'âvî-i Ticâret-i Bahriyye Kalemi” ikâ' olunmuştur.*)

Hâsıl olacak kârdan hisse almak şartıyla müstahdem olan tâ'ifelerin matlûbatı dahî bu fıkra da gösterilen matlûbat-ı mümtâzeden ma'dûd olmak lâzım gelüb gelmeyeceği mes'elesi cây-ı tedkîkdir: ileride beyân olunacağı vechle bu yolda 'akd olunan mukâvelât pek de sahib-i sefîne ile tâ'ife beyninde mün'akid icrâdan ma'dûd olduğundan ve 'âdetâ hisse-dârlık vechle bir şirket-i ticâriyye kabîlinden bulunduğundan bu sûretle müstahdem olan tâ'ifenin hisse-i temettu'ları müşâriklerden birisinin müdür şirket zimmetinde umûr-ı şirketden dolayı [78] olan alacağına müşâbih ve binâberîn hâric ez-şirket olan eşhâsın imtiyâzlu hukûku beşinci maddede gösterilen tertîb vechle tesviye olunmadıkca kârdan hisse almak üzere müstahdem olan tâ'ifenin hisse-i ticâretlerine tesviye olunması kavâ'id-i külliyye-i müselleme icâbındandır.

Yedincisi kırk dokuzuncu maddede gösterildiği üzere seyr ü sefer esnâsında lüzûm kat'î görüldüğü hâlde kapudân ba'z mu'âmelâtın ikâ'sından sonra istikrâz-ı âdî ve mümkün olamazsa istikrâz-ı bahrî tarîkleriyle akçe tedârik ve bu sûretlerin hiçbirisi kâbil olamadığı hâlde sefînde mahmûl olan emti'adan lüzûmî mikdârını bedeli ileride lâzım gelenlere te'diye olunmak üzere fûrûhta me'zûn olduğundan işte gerek istikrâz-ı âdî tarîkiyle tedârik edilen para ve gerek fûrûht olunan eşyâdan dolayı mâl sâhibine verilmesi lâzım gelen bedel-i emti'a matlûbat-ı mümtâzeden olup bunlar dahî altıncı maddenin beşinci fıkrasında beyân olunduğu ve kırk dokuzuncu maddede tafsîlâtı muharrer bulunduğu vechle kapudân ve tâ'ife taraflarından tanzîm olunacak mazbata ve merci'-i mahsûsunun ruhsatı hâvî varaka-i resmîyye ile isbât olunmak lâzım gelür.

Sekizinci fıkra da muharrer olan matlûbatdan semen-i sefîne bakiyyesi ferâğı mübeyyen sened-i resmî ile isbât olunacağı gibi matlûbat-ı sâ'ire dahî altıncı

maddenin altıncı fıkrasında gösterilen geminin sahibi tarafından iki nüsha olarak tanzîm ve kapudânı cânibinden tasdik [79] olup bir nüshası geminin hareketinden evvel veyâhûd on gün sonra merci'-i mahsûsuna emaneten verilen 'ilm ü haberle isbât olunmalıdır. (mezkûr 'ilm ü haberin merci'-i mahsûsuna tevdi'i lüzûmundan gösterilmesinden maksad 'ilm ü haberde mestûr olan hâl ve mu'âmelenin zamân vukû'nu resmen tasdik ettirmek (Date certaine) ve sümme't-tedârik senedât i'tâsıyla ashâb-ı hukûkî azrâr gibi bir sû-i isti'mâli men' etmek kaziiyesine mübtenîdir).

Dokuzuncu fıkrada beyân olunan istikrâz-ı bahrî keyfiyeti altıncı maddenin yedinci fıkrası hükmünce ya resmen tanzîm ve tasdik olunan veyâhûd tarafeyn beyninde tanzîm olunupta tanzîmi târîhinden i'tibâren nihâyet on gün zarfında mahkeme-i ticâret kalemine emaneten vaz' olunmuş olan mukâvele-nâmelerle sâbit olmak iktizâ eder. (153 ve 154 ve 155'inci maddelere bak).

Onuncu fıkrada beyân olunan sigorta ücreti altıncı maddenin sekizinci fıkrasında gösterildiği vechle sigorta kumpanyaları tarafından verilecek 'ilm ü haberler veyâ kayd defteri sûretleriyle isbât olunmak gerektir. Bunda 'âkideynden yalnız birisi ya'nî sigorta kumpanyası tarafından verilen ilm ü habere i'timâd idilmesinin sebebi şudurki ekseriyâ sigorta mu'âmelâtı anonim şirketler tarafından ikâ' olunmakta olmasına ve bu misillû şirketler ise hükûmetin taht-ı nezâretinde olmak lâzım gelüb mu'âyene-i defâtir ile tahkîk-i keyfiyet olunması kâbil bulunmasına [80] mebnî sigorta ücreti gibi cüz'üyyat kabîlinden olan bir meblağ için irtikâb, kizb ve hile idilmesinin ba'ide'l-ihtimâl bulunmasıdır. (176'ncı maddenin 6'ncı fıkrasıyla 191'inci maddenin ikinci fıkrasına bak).

Onbirinci fıkrada muharrer olduğu vechle sahib-i sefine tarafından mahmillere verilmesi lâzım gelen tazmînât altıncı maddenin savk fıkrası mücebince ya ticâret mahkemelerinin i'lâmları veyâhûd tarafeyn cânibinden ta'yîn olunmuş olan hakemlerin karâr-nâmeleriyle isbât olunmak lâzımedendir. Bu sûretlerle isbât-ı müdde'â eylemiş olmasının lüzûmu sahib-i sefinenin aslâ borcu bulunmadığını veyâ olan deyni başka bir cihetden mütevellid olduğu hâlde mahzen ashâb-ı imtiyâzı azrâr etmek için muvâza'aten vaz' iyyeten ikrâr sûretiyle vukû'a melhûz olan sû-i isti'mâlâtın önünü almak maksadına müsteniddir. Tazmînât-ı mezkûre ne dürlü şey'ler olduğu anlaşılmak için Kânûn'un 30 ve 35 ve 36 ve 43 ve 44 ve 53 ve 63 ve 105 ve 111 ve 117 ve 119 ve 147 ve 247 ve 249. maddelerine mürâca'at olunmak icâb eder.

Beşinci maddenin savk fıkrasında “*deyn için fîrûht olunan sefinenin semeni bi'l-cümle deynlerin ikâ'sına vefâ etmediği hâlde işbu maddenin her bir fıkrasında mestûr olan alacaklılar birleşerek herkes alacağına nisbeten semen-i mezbûrdan garâmeten hisse alacaklardır*”. [81] deyû muharrer olmasına nazaran yukarıdan birü verilen îzâhâtla şu fıkra beyninde bir mübâyenet var gibi görünürse de işbu ibârenin ma'nâ-i hakîkîsi bir kaç alacaklının matlûbatı bilâde gösterilen fukarâdan birine tâbî' matlûbatdan olupta medyûnun bunlardan müreccah olan diğer borçları sırasıyla tesviye kılınur ve mütebâki akçe nev' ehaddan olan matlûbatın kâffesini tesviyeye kıyafeyet etmezse matlûbat-ı mezkûre ashâbına meblağ-ı mütebâkiyeden garâmeten hisse îtâsını beyândan ibâret olmasıyla işbu fıkra ile îzâhât-ı sâlife beyninde mübâyenet olduğu der-kârdır. Birde “*162'nci hükmüne hâlel getirilmeyecektir*” deyû mestûr olan ibâre “*165'inci maddenin hükmüne hâlel getirilmeyecektir*” ibâresi yerine sehven terkîm olunmuş olmak gerektir.

Şu cihet dahî şâyân ihtârdır ki beşinci maddede ta'dâd olunan matlûbatın birbirinden akdem ve ercah olmasının sebebi ashâb-ı matlûb için rehn-i müşterek demek olan sefinenin muhâfazasına evvelki fıkralarda gösterilen erbâb-ı hukûkun en sonra hıdmet etmiş olmasına mübtenîdir.

Bu beşinci ve altıncı maddelerin îzâhâtine hitâm virmezden evvel [82] sefine rehn-i âdî sûretinden terhîn olunmuş ise bunda imtiyâz olup olmadığı mes'elesini tedkîk idelim: rehn-i âdîde terhîn edilen mâlın mürtehen yedinde bulunması kavâ'id-i külliyye îcâbındandır. Sefâ'ının mümtâziyyen seyr ü seferde bulunmaları îcâb ideceğinden mürteherine teslim olunamayacağı der-kâr bulunmağla bunlarda rehn-i âdî sûreti pek de cârî olamaz. Fakat sefine mutasarrıfının istikrâz eylediği akçenin te'mîn-i te'diyesi için sefinesini mukriz 'uhdesine resmen ferâğ etmek ve emr-i ferâğın ol-vechle te'mîn-i deyn maksadıyla yapılmış olduğu borcun te'diyesi takdîrinde i'âde-i ferâğ olunacağı tarafeyn beyninde ya sened-i husûsî mukavele idilmek sûretiyle bir 'akd ve mu'âmele vukû' bulduğu takdîrde bu mu'âmele 'akd ve rehni mutazammın olmaktan nâşî mukrazın imtiyâzı olması îcâb eder ise de kavânîn-i mahsûsa-i istisnâ'ıyyeden ma'dûd olan Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nda ta'dâd olunan imtiyâzât-ı husûsiyye bi't-tab' buna takaddüm eder ya'nî beşinci maddede zikrolunan imtiyâzâtı mütevellid düyûn ikâ' eyledikçe dâyin-i mürtehinin alacağı tesviye itdirilmez.

Yedinci madde sâlifü'z-zikr âshâb-ı matlûbun imtiyâzları âdî ta'ahhüdâtın feshini mûcib olan esbâb-ı 'umûmiyyeden mâ-'adâ sefinenin fasl-ı âtîde beyân olunacak [83] şerâ'it üzere hükmen fûrûhtu veyâhûd sefine rızâen fûrûht olup bâyi'nin alacaklıları tarafından bir güne muhâlefet olunmayarak alanın ismine ve kâr ü zararına bahre sefer etmesi ile münfesih olur. Ancak ber-minvâl-i muharrer bu husûs için Kânûn'a mukarrer olan rûsûm ve kâ'ideye tevfikân bir alacaklı tarafından vukû' bulacak muhâlefetden yâlnız ol muhâlefeti icrâ eden kimesne fâ'ide-mend olacaktır.

Beşinci maddede gösterilen imtiyâzdan dolayı sahib-i hakkın altıncı maddede muharrer suver-i sübûtiyyeye göre alacağını isbât etmekle beraber muhâfaza-i hukûkî için işbu yedinci madde mücebince ba'z tedârîk-i dehâ ittihâz etmesi iktizâ eder ve aksî takdîrinde imtiyâz sâkıt olur. Şöyle ki sefine hükmen fûrûht olunuyorsa ikinci faslda gösterildiği vechle emr-i fûrûhat ve müzâyedeye nezâret eden me'mûra müddet-i muâyenesi zarfında usûle tevfikân mürâca'atla muhâfaza-i hukûk idilmesi lâzımedendir. Sefine rızâen fûrûht olunmuş ise fûrûht keyfiyyeti gemi seyr ü sefer esnâsında iken vukû' bulduğu hâlde imtiyâzlu alacaklı bi't-tab' bundan haberdâr olarak muhâfaza-i hukûk için teşebbüsâtta [84] bulunamayacağından nâşî mu'âmele-i ferâğın ashâb-ı imtiyâz için ke-en-lem-yekûn hükmünde olacağı dokuzuncu maddede zikrolunmuştur. Fakat rızâen fûrûht keyfiyyeti gemi bir limanda lenger-endâz veyâ palamar-bend olduğu hâlde vukû' bulmuş ise imtiyâzlı dâyinler sekizinci maddede gösterilen müddetler zarfında muhâfaz-i menfaatleri zımnında lâzım gelen mu'âmeleyi îkâ' etmekle mükelleftirler. İşbu maddede beyân olunan esbâb-ı 'umûmiyye def' teslim ve takas ve mahsûb ve irs ve hibe ve ibrâ-i iskat gibi her dürlü düyûndan berâ'et-i zimmeti müstelzim olan esbâbdır ki bunların tahakkuku takdîrinde hem deyn hem de buna müteferri' imtiyâz sâkıt ve zâil olur.

Sekizinci madde bir sefine hareketinden otuz gün sonra başka başka iki limanlarda 'azîmeti ile muvâsalatı tasdîk olunmuş veyâ dîğerk bir limana vâsıl olmaksızın yine hareket itdiği limana avdetine değin altmış günden ziyâde müddet mürûr etmiş veyâhûd sefer-i ba'îd için hareket idüb bâyi'nin alacaklıları tarafından bir güne mutâlebe ve iddi'â vukû' bulmayarak altmış günden mütecâviz seferde [85] bulunmuş olduğu takdîrde ol sefine bahre sefer etmiş 'add olunacaktır.

Meselâ gemi Dersaâdet'ten İzmir limanına hareket idüb avdet etmiş ve aradan otuz gün müddet geçmiş olması veyâ gemi Dersaâdet'ten Marsilya'ya müteveccihen hareket idübte Dersaâdet'e 'avdet idinceye kadar aradan altmış gün mürûr etmiş bulunması veyâhûd Gemi Kânûnu'nun 221'inci maddesi mücebince esfâr ba'îdeden ma'dûd bulunan ümîd burununa müteveccihen hareket idübde ke-zalik aradan altmış gün mütecâviz müddet cereyân eylemesidir. İşte bu üç sûretle mu'ayyen olan müddetlerin iktizâsında sefîne bir sefer icrâ olunmuş nazarıyla bakılarak bu müddetler zarfında sâhib-i imtiyâzın mürâca'atı vukû' bulduğu hâlde imtiyâzı sâkıt olur. Lakin bu sûretle sâkıt olan şey' yalnız imtiyâz olup deyn düyûn-ı âdîden olmak üzere medyûn zımmetinde bâkî kalur.

Dokuzuncu madde bir sefinenin esnâ-yı seyr ü seferinde rızâen vâkî' olan fûrûhtundan dolayı bâînin alacaklılarının hakk ve imtiyâzlarına halel gelmez. Binâberîn her ne kadar satılmış ise de veyâ semeni mârrü'z-zikr [86] alacaklılara rehn olmaktan halâs olmayacaktır. Bundan başka mârrü'z-zikr ashâb-ı matlûb istedikleri hâlde işbu fûrûht keyfiyeti kendi hakk ve imtiyâzlarını ibtâl etmek için yapılmış hile ve desîsedir diyerek bu fûrûhtun fesh ve ilgâsını da'vâ edebileceklerdir.

Yedinci maddenin tefsîri sırasında dahî beyân olunduğu vechle bir geminin sefer üzerinde iken rızâen âhire bey' ve ferâğı ashâb-ı matlûbun hukûk ve menâfi'ni ihlâl etmez. Bunun dördüncü madde ile tefvîz olunan hakk-ı ta'kîbin netîce-i tabîisi idüğü der-kârdır. Hakk-ı mezkûrun ya sefîne veyâhûd Osmânî üzerinden istifâsında ashâb-ı matlûb muhtâr olduklarından fesh-i bey'i taleb etmek işlerine elvirmediği sûretde alacaklılar bâî' veyâ müşterî veyâhûd yedd-i addle bulunan semeni-sefineden istifâ-yı hakk edebilirler ve îcâbı takdîrinde da'vâ-yı cezâiyye ikâme ederler.

İKİNCİ FASL

[87] (Sefâ'inin zabt ve fûrûhtuna dâ'irdir)

Onuncu madde her dürlü sefâ'in ve merâkib-i bahriyye mahâkim-i ticâretin hükm ve i'lâmı ile zabt ve fûrûht olunabilir. Alacaklıların imtiyâzları dahî âtîde zikrolunan usûl ve kavâ'idelerin icrâsıyla mülga olur.

On birinci madde bir sefinenin zabtını murâd eden alacaklının istid'âsı üzere mahkeme-i ticâretin sâlifü'z-zikr hükm ve i'lâmından sonra evvel-emirde medyûna ikâ'-yı deyn husûsu resmen emr ve teklîf olunup arası yigirmi dört sâ'at geçmedikçe ol sefinenin zabtı husûsuna teşebbüs olunamaz.

On ikinci madde ânifü'z-zikr emr ve teklîf [88] Husûsî-i mahallî hükûmeti ma'rifetiyle bi'l-icrâ ikâ'sı talep olunan akçe sefine üzerine imtiyâzlu düyûndan değil ise sefinenin sahibine veyâhûd ikâmet-gâhına teblîğ olunacaktır. Fakat bilâde mestûr beşince maddenin hükmünce sefine üzerine imtiyâlu düyûndan ma'dûd ise emr ve teklîf keyfiyyeti ister gemi sâhibine ister kapudânına teblîğ olunabilir.

On üçüncü madde mârû'l-beyân emr ve teklîf husûsundan yigirmi dört sâ'at mürûrunda sahib-i matlûb alacağının tahsiline destres olamadığı hâlde âtîde beyân olunacak usûl ve kavâ'ideye tevîkan hükûmet tarafından sefinenin zabtına teşebbüs olunacaktır. Şöyle ki bir nefer mühendise terfîkan mahsûsan ta'yîn kılınacak bir me'mûr iki şâhid istishâb ederek sefineye gidüb zabt husûsunun mazbatasını tanzîm eyleyecektir. İşbu [89] mazbatada- zabt husûsunu istid'â eden sahib-i matlûbun ism ve şöhreti ve san'atı ve mahal-i ikâmesi - mu'âmele-i cârîyyenin icrâsına esâs olan i'lâm - te'diyesi talep olunan akçenin miktarı - huzûrunda sefinenin fûrûhtu iddi'â olunacak ticâret mahkemesinin mahali - sefinenin lenger-endâz olduğu veyâhûd palamarda bulunduğu mahalde dâ'in-i merkûmenin intihâb ve ta'yîn etmiş olacağı mahal-i ikâmeti - sefinenin sâhibi ile kapudânının ism ve şöhretleri - sefinenin ismi ve nev'i ve tonilata (tonilato) veyâ külliyye i'tibâriyle mikkdâr tahammülü - ve bunlardan mâ-'adâ fülke ve sandal ve takım ve edevât ve esliha ve mühimmât ve kumanyanın kayd ve tasrîhiyle bir nefer bekçinin ta'yîn olduğu dahî zikr ve beyân olunacaktır.

On dördüncü madde zabt olunan sefînenin sâhibi zabtı vukû‘ bulan mahalin ticâret-i mahkemesinin bulunduğ[u] [90] bilâde veyâ altı sâ‘at kurbunda mukîm ise zabt ettiren kimesne üç gün zarfında mezkûr mazbatanın bir sûreti medyûn-ı merkûma teblîğ ile beraber zabt olunan sefîne ve müteferri‘âtının fûrûhtu teşebbüsâtına Usûl-ı Muhâkeme-i Ticâret Nizam-nâmesi'nde beyân olunan mehl-i âdî zarfında hazır bulunması için merkûmu muhâkeme-i mezkûrda huzûruna davet ve celb ettirecektir. Ve eğer bundan daha uzâk mahalde ise mazbata sûretiyle celb ve davet tezkereleri sefîne-i mezkûrenin kapudânına ve evvel dahî bulunduğ[u] hâlde sefîne sâhibinin veyâhûd kapudânının vekîli bulunan âdeme i‘tâ olunur. Ve bu takdîrde sefîne sâhibi Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'nin kıtaât-ı berriyyesinde sâkin ise celb ve davetine tahsîs olunan mehl-i âdî üzerine mahkemenin mahalinden mahal-i ikâmetine kadar beher konak mesâfe için bir gün mehl dahâ zamm ve ilâve olunur ve Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin [91] Kıt‘ât-ı berriyyesinden hâric bir mahalde veyâhûd diyâr-ı ecnebîyyede mütemekkin ise teblîğ ve celb husûsları Usûl-ı Muhâkeme-i Ticâret Nizam-nâmesi'nin on ikinci maddesinde beyân olunan mehl zarfında icrâ olunacaktır. Ve îcâbına göre nizam-nâme-i mezkûrun onuncu maddesine dahî mürâca‘at kılınacaktır.

On beşinci madde mahkeme-i ticâretin i‘lâmıyla hükm olunan sefînenin fûrûhtu keyfiyeti âtîde beyân olunacağı vechle ta‘yîn kılınan me‘mûrun ma‘rifetiyle evvel-emrde münâdî ve evrâk ve matbûa ve i‘lâmât ve vasıtasıyla neşr ve i‘lân kılınarak ba‘dehu ‘alenen bi'l-müzâyede icrâ olunacaktır.

On altıncı madde zabt ve fûrûht olunacak sefîne on tonilatolukdan ya‘nî dört yüz kîlelikden büyük ise emr-i fûrûhtu münâdî ve gazeteler ve i‘lânât vasıtasıyla [92] Üç def‘a neşr ve i‘lân olunacaktır. İşbu nidâ’ ve neşr ve i‘lân husûsları beher sekiz günde bir kere mütevâliyyen sefînenin palamarda bulunduğ[u] mahalin etrâfında ve borsasında ve çarşu ve pazar gibi mecmû‘ olan mahallerinde icrâ olunacaktır. Ve eğer mahalinde gazete yoğusa oraya en yakîn olan mahalde tab‘ olunan gazetelere derc ile i‘lân olunacaktır.

On yedinci madde – nidâ’ ve i‘lân husûslarından her birinin icrâsından sonra nihâyet iki gün zarfında zabtolunan geminin orta direğine ve zabt ve fûrûhtu da‘vâ olunan mahkeme-i ticâretin kapusuna geminin palarmarda olduğı mahalin mecma‘ olan mevki‘ne ve liman kenarında olan başluca bir

mahale ve Bursa var ise kapusuna ve yoğusa hükûmet konağı kapusuna birer yâfte ta'lik olunacaktır.

On sekizinci madde dellâl tarafından nidâ' ve gazete [93]ve yâfteler ma'rifetiyle icrâ olunacak i'lânlarda müdde'înin ism ve şöhreti ile sanatı ve mahal-i ikâmesi merkûmun zabt ve fûrûht iddi'âsına esâs olan senedâtıyla alacağı olan meblağın mikdârı -mahkeme-i ticâretin mahaliyle sefînenin palamarda olduğu mahalde merkûmun intihâb eylediği ikâmet-gâhı -zabt olunan sefîne sâhibinin ism ve şöhreti ve mahal-i ikâmeti sefînenin ismi ve techîz olunmuş veyâhûd olunmakta bulunmuş olduğu hâlde ke-zâlik kapudânın dahî ismi -tonilato veyâ keyl i'tibâriyle geminin mikdâr tahammülü sefînenin lenger-endâz veyâhûd palamar-bend olduğu mahalin ismi -me'mûr-ı mahsûs ile mübâşirin isimleri -müzâyede için vaz' olunan pey ya'nî ilk verilen bahâ ve nihâyet müzâyedenin icrâ olunacağı günler zikr ve tasrîh olunacaktır.

On dokuzuncu madde nidâ'-yı evvelden sonra yaftelerde [94] beyân olunan günde müzâyedeye teşebbüs ve ke-zâlik her bir nidâ'dan sonra emr-i fûrûhtuna me'mûr olan zât tarafından beher sekiz günde bir kere olarak ta'yîn olunacak günde müzâyedeye devâm ile zammı icrâ olunacaktır.

Yigirminci madde üçüncü nidâ'dan sonra olunacak müzâyedede en sonra ve en ziyâde zamm eden her kim ise müzâyedenin hîn-i bed'inde 'âdet üzere yakılacak mumların hitâm ve intifâsında sefînenin ol kimesne üzerine takarrür etmesi lâzım gelür. Fakat keyfiyyete yine ol gün karar verilmeyübde ziyâde zamm me'mûlüyle bir veyâ iki def'a sekiz gün sonraya tevfiik ve te'hîr me'mûr-ı mahsûsun yedd-i iktidârında olup işbu tevfiik ve te'hîr maddesi gazeteler ve yafteler ma'rifetiyle i'lân-ı berle bu vechle tehhür eden günlerde olunacak müzâyedelerde bir güne zamm ve ilâve vukû' bulmaz [95] ise artık sefînenin tevfiik-i mezkûrden makdem üzerine takarrür eden kimesnede kat'iiyen kalması lâzım gelür.

Yigirmi birinci madde zabt ve fûrûht husûsî on tonilatoluk ya'nî dört yüz kîlelik sefîne veyâ daha aşağı küçük olan kayık ve ma'ûna vesâ'ir liman tekneleri hakkında icrâ olunacak olur ise bilâde beyân olunan teklîfâta hâcet kalmaksızın yâlnız üç gün mütevâliyen liman kenarında dellâl ma'rifetiyle nidâ' ve teknenin sereni var ise serenine ve yoğusa bir mahal zâhirine ve

mahkeme-i ticâret kapusuna i'lân-nâme yapıştırılarak i'ân-ı keyfiyyet olduktan sonra bi'l-ziyâde fûrûht kılınacaktır. Fakat teknenin zabtı husûsunun teblîğinden fûrûhtuna değin tam sekiz gün mürûr etmek lâzımdır.

Yigirmi ikinci madde sefinenin bi'z-ziyâde fûrûhtu [96] ile kapudânın me'mûriyyeti hitâm bulur. Fakat îcâb ettiği takdîrde zarar ve ziyân tazmînâtının istihsâli için sefîne sahibi ile kefillerinden ve kendüsüne taht-ı ta'ahhüdde bulunanlardan kapudân-ı merkûmun da'vâ etmeye salâhiyyeti olacaktır.

Yigirmi üçüncü madde sefinenin mikdâr tahammülü ne olur ise olsun bi'l-ziyâde üzerinde takarrür eden kimesneler müzâyede-i kat'iyyesinden i'tibâren yigirmi dört sâ'at zarfında mahkeme-i ticâret tarafından ta'yîn olunan me'mûr-ı mahsûsa semen-i mukarrerin bir sülüsünü îfâ ve teslîm ve sülüsânı için dahî teba'a-i Devlet-i 'Aliyye'den olarak bir mu'teber kefil irâ'e etmeye mecbûr olacaktır. Kefil-i merkûm sefinenin fûrûhtundan on bir güne değin sülüsân-ı mezkûrinin tamamıyla teslîm ve te'diyesi zımında müşterî ile birbirine kefil ve zâmin olup îfâ'sına habs ile dahî ihbâr olunabileceklerdir. Faslı sâni- Sefâ'ının zabt ve fûrûhtuna dâirdir ber-vech-i bâlâ yigirmi dört sâ'at zarfında semen-i mukarrerin bir sülüsü îfâ' ve sülüsânı için kefil irâ'e olunmadıkça sefinenin müşteriye teslîm olunmayacağı misilli sülüsân-ı mezbûreyin dahî i'tâ kılınmadıkça kendüsüne bi'z-ziyâde fûrûhtu mübeyyen tanzîm olunacak ilm ü haber verilmeyecektir. Semen-i mukarrer yigirmi dört sâ'at zarfında bir sülüsü îfâ olunmadığı veyâhûd sülüsü verilüb de diğer sülüsânı için kefil irâ'e kılınmadığı taktîrde sefîne tekrâren müzâyedeye konulub nidâ' ve evrâk matbûa ve i'lân-nâmeler ile bir def'a olarak neşr ve i'lân olunduktan üç gün sonra mukaddemâ üzerlerine takarrür eden kimesneler ile kefillerinin hesâbına olarak bi'z-ziyâde fûrûht olunup işbu def'a semen-i mukarrer sâbıktan noksân bahâ ile takarrür eder ise işbu noksânın ve bundan dolayı terettüb eden zarar ve ziyânın ve güzeşteler [98] ile masârifat-ı vâkı'anın te'diyesine mukaddemâ bi'l-müzâyede üzerlerinde takarrür eden kimesneler ile kefilleri mecbûr olacaklardır. Fakat mukaddemâ bir sülüsü verilmiş olduğu takdîrde işbu meblağ tazmînât-ı mezkûreye mahsûb idilecektir. Gerek işbu sülüsden ve gerek evvelki müzâyedeki karardan

ziyâdeye satılmasından fazla zuhûr ederse işbu fazlanın dahî kendülerine verilmesi lâzım gelecektir.

Yigirmi dördüncü madde zabt olunan sefînenin bir hissesiyle eşyâdan ba‘zılarının fûrûhtuna adem-i rızâ ve izhâr-ı mûmâna‘at iddi‘âları müzâyedenin takarrüründen evvel mahkeme-i ticâretin kalemine tahrîreten takdîm ve tefhîm olunacaktır. Fakat ânifü’z-zikr iddi‘âlar takarrür mezkûrdan sonra vukû‘ bulur ise artık icrâ olunan fûrûht husûsunun ilgâsı tecvîz olunamayub ândan hâsıl olacak esmânı [99] Zabıt ve fûrûht ettiren kimesneye verilmemek üzere kânûnen mûmâna‘at olumuş gibi ‘add olunacaktır.

Yigirmi beşinci madde misillû fûrûhta veyâhûd esmân hâsılasının i‘tâsına mûmâna‘at iddi‘âsında bulunan kimesnenin esbâb ü delâilini beyân ve i‘tirâz etmek için üç gün ve üç müdde‘î- ‘aleyhe ya‘nî zabıt ve fûrûht ettiren kimesneye dahî cevâp vermek için yine üç gün mehl verilüb da‘vâ-yı vâk‘anın rû‘yeti zımında olunacak istid‘â üzerine tarafeyn mahkeme-i ticârete celb olunacaktır.

Yigirmi altıncı madde müzâyede bedelinin verilmemesi zımında mûmâna‘at edenlerin iddi‘âları emr-i takarrürden sonra üç güne kadar vâkî‘ olmuş ise kabûl olunmayacaktır. Fakat esmân-ı hâsıla-i vâk‘a zabıt ve fûrûht ettiren kimesneler alacağından ziyâde ise ber-minvâl-i muharrer üç günden [100] sonra vâkî‘ olan mûmâna‘at iddi‘âları yalnız ziyâde fazlası için mer‘î tutulacaktır.

Yigirmi yedinci madde izhâr-ı mûmâna‘at eden ashâb-ı matlûb zabıt ve fûrûht ettiren alacaklı tarafından veyâhûd sefînesi zabıt olunmuş kimesne veyâ vekîl ve vârisleri cânibinden isbât-ı müdde‘âya davet ve teklîf olundukları günden i‘tibâten üç gün zarfında ticâret meclisi kalemine ve olmadığı hâlde emr-i fûrûhtu hükm etmiş olan hükûmet tarafına senetlerini ibrâz etmeye mecbûr olup etmedikleri hâlde bunlara hisse çıkarılmayarak esmân-ı hâsıla-i vâkî‘a yalnız bilâde mukarrer olduğu vechle lâzım gelenlere tevzî‘ ve taksîm olunacaktır.

Yigirmi sekizinci madde: ashâb-ı matlûbe akçenin tevzî‘ ve taksîmi husûsî imtiyâzlu olanlar hakkında [101] bilâde muharrer altıncı maddede

beyân olunan tefâvüt ve tertîb üzere vesâ'ir alacaklı hakkında dahî herkesin alacağına göre garâmeten icrâ olunacaktır. Ve işbu alacaklıların her biri matlûbunun hem asl mâlî ve hem de güzeste ve masârifi için hesâba dâhil olacaktır.

Yigirmi dokuzuncu madde sefere hâzır olan sefinenin zabtı câ'iz olmayıp fakat hâzır olduğu sefer için vâki' olan düyûndan dolayı zabt olunabilir ise ol hâlde bile düyûn-ı mezkûrenin edâsına kefil verildiği takdîrde zabt olunmaktan halâs olunur. Sefinenin sefere hâzır olduğu yalnız sefinenin evrâk-ı mürûriyyesini kapudânın ahz etmiş olmasıyla tebeyyün eder. Tenfiz-i i'lâmât-ı hukûkiyye hakkındaki kânûn-ı mahsûs ahkâmınca deyn ile mahkûmün 'aleyh olan şahsın her dürlü emvâlî rızâsına bakılmaksızın icrâ dâ'iresi vâsıtasıyla fûrûht olunacağı gibi [102] bir sefine sâhibi dahî lâzım lâzımül-îfâ deynini idâdın istinkâf eylediği hâlde emvâl-i sâ'iresinden başka sefinesinin dahî bu ikinci faslda münderic kavâ'id tevfîkan fûrûhtu câ'izdir. Sefinenin fûrûhtu hakkında bu faslın hâvî olduğu kavâ'id sefinenin yalnız deyninden dolayı fûrûhtu kazıyyesine münhasır ise de diğer sebepten dolayı meselâ sâhib-i sefinenin vefâtıyla veresesinin muhâfaza-i hukûku için fûrûhtu îcâb eylediği takdîrde dahî mazbûtiyyet ve mahâsinâtı der-kâr olan kavâ'id-i mezkûreye ri'âyet olunsa daha ziyâde muvâfık maslahat ve ma'delet olur.

Yigirmi dokuzuncu madde seyr ü sefere müteheyi'-i 'azîmet olan sefâ'inin zabt ve fûrûhtu mümkün olamayacağı zikrolunmasına nazaran seyr ü sefer esnâsında satılamayacağı evleviyette kalur. Sefîne bir sefer icrâsı için kıyâm ve hareket idübde esbâb-ı mecbûreden nâşî avdete veyâ bir limana ilticâya mecbûr olur ise yine satılamaması îcâb eder. Binâ'en-'aleyh bir gemi satılabilmek için bir limanda palamar-ı bend olmakla beraber müteheyi'-i 'azîmet olmamalı ve âfide zikrolunacak ahvâl dahî mevcûd bulunmalıdır.

Ticâret-i Bahriyye Kânûnu mevki'-i mer'îyyete konulmazdan evvel icrâ vazîfesi Dersaâdet'te mülgâ de'âvî nezâretine ve taşralarda me'mûrîn-i mülkîyyeye muhavvel bulunmuş olmasına mebnî Kânûn-ı mezkûrun onuncu maddesinde zabt ve fûrûht keyfiyyetinin mahkeme-i ticâret vasıtasıyla kâbil olacağı [103] zikrolunmuş ise de sâlifü'z-zikr tenfiz-i i'lâmât-ı Hukûkiyye Kânûnu deyn için emvâl fûrûhtu vazîfesini icrâ me'mûrlarına tevdi' etmiş olduğundan elde lâzımül-icrâ ya'nî kesb-i kat'îyyet etmiş bir i'lâm mevcûd bulunduğu hâlde vazîfe-dâr olan

icrâ me'mûrlarının emr-i fûrûhtu usûlî dâ'iresinde îkâ' edebileceği şübhesizdir. Ma'a- hazâ Dersaâdet'te ticâret-i bahriyye mu'âmelâtına mahsûs liman dâ'iresinde “*de'âvî-i Ticâret-i Bahriyye Kalemî*” bulunmaktan nâşî mûcib sühûlet ve intizâm olmak üzere sefâ'inin hükmen fûrûhtu mu'âmelâtı kalem-i mezkûr ma'rifetiyle îkâ' olunagelmektedir.

On ve on birinci maddelerin mütâla'asından müstebân olacağı üzere bir gemi hükmen fûrûht idilebilmek için sâhibinin deyni olması ve bu deynin lâzımü'l-icrâ ya'nî kat'îyyeti kesb etmiş bir i'lâma merbût bulunması şartlarıyla beraber yigirmi dört saat zarfında îfâ'-yı deyn etmesi medyûna bir ihtâr-nâme ile teklîf olunarak îfâ'dan istinkâf eylemiş olduğunun dahî tahakkuk eylemesi lâzımedendir. Bu üç şartın vücûdu yalnız geminin mecmûanın fûrûhtu için değil hasseten fûrûhtu hâlinede tahakkuk etmelidir.

On ikinci maddede yigirmi dört saat zarfında îfâ'-yı deyn etmesi hakkında medyûna vâki' olacak emr ve teklîfin “*hükûmet-i mahalliye*” vâsıtasıyla vukû' bulacağı zikrolunmuş ise de bundan maksad meclis-i idâre vesâ'ir mülkiyye olmayıp bu misillü teblîgâtı [104] îfâyâ kânûnen me'zûn olan mukâvelât muharrerleri vesâ'ir devâir-i adliyyedir. Bu ihtâr-nâmenin eğer deyn âdî ise sâhib-i sefinenin bi'z-zât kendüsüne veyâhûd mahal-i ikâmetine ve eğer deyn mümtâz ise ya sâhib-i sefineye veyâhûd kapudâna teblîğ olunacağı yine madde-i mezkûrede gösterilmiştir. Bu bâbdaki hakk-ı ihtiyâr ileride dördüncü faslın tefsîri sırasında nakıl olunacağı üzere kapudânın sefineye müte'allik mu'âmelâtında sâhib-i sefinenin vekîl-i kânûnisi 'add olunmasına mebnîdir. Deyn-i âdîde ya'nî sefine mu'âmelâtından mütevellid olmayan bir borçta kapudânın o yolda vekâlet-i kânûniyyesi bulunmadığı vâreste-i kayd îzâhıdır.

Müddet-i teklîf dört sâ'at olarak ta'yîn edilmiş ve bu müddet gâyet cüz'î bulmuş olduğundan alınacak ilm-ü haberde sâ'at-i teblîğin dahî tasrîhi îcâb eder. İhtâr-nâmenin sâ'at teblîğinden i'tibâren irâde-i devâ'ir-i resmiyye için yevm veyâ eyyâm ta'tîl vâreste dâhil hesâb olmamak üzere yigirmi dört sâ'at güzerân idübte deyn îfâ' idilmezse onüçüncü maddede muharrer olduğu vechle mahkeme cânibinden ta'yîn olunacak nâ'ib (juge Commis) ma'rifetiyle sefinenin zabt ve fûrûhtuna teşebbüs idilüb ve nâ'ib iki nefer şâhid ile sefineye 'azîmet ve zabt husûsunun mazbatasını tanzîm eder. Bu mazbatanın hâvî olacağı mevâdd-ı mezkûr on ikinci maddede sarâhaten ve tafsîlen beyân [105] olunmuş olduğundan ol bâbda

izâhat i'tâsına mahal yoktur. Zabt ve fûrûhta teşebbüs olunmasına müte'âkib vukû' bulacak teblîgât-ı kânûniyyenin sür'at îfâsı için dâyin diğer mahalde mukîm ise sefinenin fûrûhtu icrâ olunduğu mahal civârında yine o belde kendisine muvakkat bir ikâmet-gâh ta'yîn itdirilür. Sefineyi zabt ettiren kimesne mârû'l-beyân mazbatanın bir sûretini medyûna bi't-teblîğ Usûl-i Mahkeme-i Ticâret Nizâm-nâmesi'nin dokuzuncu maddesinde beyân olunan mehl-i âdî ya'nî sekiz gün esnâsında mahkemeye celb ve dâvet ettireceği on dördüncü maddede mezkûrdur. Dâyin isti'câl itdiği ve te'hîr maslahatda mahzûr görüldüğü hâlde mezkûr nizâm-nâmenin onuncu maddesi mücebince re'is-i mahkeme bu sekiz gün müddeti nazar-ı i'tibâre almayarak medyûnun üç gün zarfında veyâ hemân celbini emr edebilir lakin bu sûret medyûnun emr-i fûrûht icrâ olunan mahalde veyâ bir konaklık ya'nî altı sâ'at mesâfede mukîm bulunması hâlinde câ'iz olup mahal-i ikâmeti ba'îd olursa bu'd-ı mesâfesine göre mehl-i âdî üzerine zamm olunacak müddetlerine Kânûnu'n mezkûr on dördüncü maddesinde gösterilmiştir. Bir şu cihet-i şâyân ihtârdır ki her ne kadar Usûl-ı Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun madde-i mahsûsa-i âhîresinde Usûl-ı Muhâkeme-i Ticâret Nizâm-nâmesinin ahkâm-ı muhâlifesi mefsûh olduğu gösterilmiş ise de Kânûn-ı Ticâret-i Bahriyye fesh ve ilgâ olunmamış olmasına nazaran [106] nizâm-nâme-i mezkûrun Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nda mezkûr olan ahkâm-ı mer'îyyü'l-icrâ olmak gerektir.

On beşinci madde keyfiyyet-i fûrûhtun i'lân olunması muktezî idüğünü ve 'alenen bi'l-müzâyede vâki' olacağını ve on altıncı madde vesâ'it-i i'lâniyyenin neden ibâret bulunduğunu ve ne gibi sefineler hakkında ne yolda icrâ kılınacağını ve on yedinci madde i'lânâtından sonra ta'lik olunacak yâftelerin mahal-i ta'likini ve on sekizinci madde i'lânâtın muhteviyyâtını ve on dokuzuncu madde müzâyedenin sûret-i cereyânı mübeyyen olup mevâdd-ı mezkûrde gâyet sarîh ve munfasıl olduğundan îzâh külfetinden müstagnîdir.

Müzâyedeye hitâm virmek için her memleketde ayru ayru usûller var ise de gemilerin fûrûhtunda müzâyedenin hadd-i hitâmına vâsıl olduğu ve artık zamâimin kabûl olunmayacağını beyân etmek için bir takım sû-i isti'mâlâtın men' vukû'nu te'mîn eder bir tedbîr yigirminci madde ile irâ'e ve taayyün edilmiştir. Şöyle ki, son müzâyede gününde mahal-i müzâyedede mumlar yakılması ve bu mumların hitâm ve intifâsında sefinenin en sonra ve en ziyâde zamm eden kimse uhdesinde takarrür eylemesi sûreti gösterilmiş olup mumların müzâyede me'mûrlarının istediği vakit

itfâ olunmayarak hitâm ve intifâsına kadar intizârdaki muhâsenât muhtâc-ı îzâh değildir. Lakin vukû' bulan zamâimin ittifâk eseri olarak kıymet-i hakîkiyyeden dûn bulunduğunu veyâhûd dîğەر [107] talibler zuhûruyla sefinenin bahâsının daha ziyâde artacağını emr-i fûrûht ve müzâyedeye nezâret eden me'mûr hiss eder ise o gün netîce vermeyerek bir veyâ iki def'a sekiz gün sonraya te'hîr etmek me'mûr mûmâ-ileyhin yedd-i iktidârında olduğı ve eyyâm-ı müteahhire müzâyedelerinde zamâim memûle vukû' bulmazsa sefinenin evvelce üzerinde takarrûr eden kimseye fûrûhtu kat'îyyen îcâb ideceğı ve bu te'hîr mes'elesinde i'lânı muktezî idüğü yigirminci maddenin cümle-i ahkâmındandır.

İşte buraya kadar îzâh edilen mevâdd ahkâmı büyük sefâ'in hakkında olup yigirmi birinci madde merâkib-i bahriyye-i sagîrenin sûret-i fûrûhtundan bahsediyor ki madde-i mezkûre hükmünce bu misillû merâkibin ya'nî on tonilatoya mu'âdil olan dört yüz kilelik veyâ dahâ aşağı sefine ve kayık ve ma'ûna ve emsâlinin hîn-i fûrûhtunda büyük sefâ'in hakkında mer'î olan kavâ'id-i lâniyyenin bir kısmından sarf-ı nazar olunur ve bu da hadd-i zâtinde kıymeti cüz'î olan bu misillû merâkib-i osmânının masârif-i i'lâniye vesâ'ir düçâr idilmeyerek 'alâka-dâr olanların muhâfaza-i menâfi' maksadına mebnîdir.

Lâkin 11,12,13 ve 14'üncü maddelerde gösterilân kavâ'id merâkib-i bahriyye-i sagîre hakkında dahî tamamen lâzımü'l-îfâdır. Birde bu nev' gemilerin fûrûhtunda emr-i müzâyedeye me'mûr olan zâtın müzâyedeyi te'hîr etmemesi iktizâ eder.[108] Yigirmi üçüncü madde müzâyedenin hitâmından sonra Osmân-ı sefinenin müşterîden sûret-i istihsâline mütedâ'ir bu madde muhteviyyâtına göre büyük ve küçük sefâ'in kavâ'id-i mahsûsasına tevfiқан müzâyedesi icrâ olunarak her kimin uhdesinde takarrûr eder ise karâr-dâde târîhinden i'tibâren yigirmi dört sâ'at zarfında semen-i mukarrerin sülüsünü me'mûr-ı mahsûsuna ya'nî mahkeme tarafından fûrûhta me'mûr olan zâta teslim ile mütebâkisi için bir kefil irâ'esine mecbûr olacaklardır. Bu bâbda irâ'e olunacak kefilin teba'a-i Osmâniyyeden olması ve iktidârının bir mevki'-i resmîden musaddık bulunması iktizâ eder. Kefil 'âdetâ asîl hükmünde olacağından ve ecnebîlerin uhûd-ı ma'lûme îcâbınca ba'z mu'âmelât-ı istisnâ'îyyeye tâbi' olmaları hasebiyle kefil 'aleyhinde icrâsına lüzûm görünecek teşebbüsâtın ba'z tehhürâta uğraması zarûrî bulunacağından bu gibi tehhürâta meydan kalmamak üzere husûsât-ı sâ'irede olduğı gibi bu husûsta dahî kefilin teba'a-i Osmâniyye'den olması şartı vaz' olunmuştur. Birde şurası şâyân

îzâhdır ki madde-i mezkûrenin bir fıkrasında müşterî ile kefilin birbirine kefil zâmin olacağı beyân idildikten sonra “îfâ’sına habs ile dahî ihbâr olunabileceklerdir” denilmiştir. Birbirine kefil ve zâmin demekten maksad me’mûr-ı mahsûsun Osmân-ı sefineden dolayı kangisinden ister ise müşterîye veyâ kefile mürâca‘at edebilmesi salâhiyyetini beyândan ibâretidir. Habs bahsine gelince: Tenfiz-i İ‘lâmât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun neşrinden akdem mer‘îyyü'l-icrâ [109] olan nizâmât ve usûle kânûn-ı mezkûr ahkâmına nazaran medyûn-ı mütemerrid hakkında habs mu‘âmelesinin îfâsı lâzımeden bulunduğu ve Mecelle-i Celilenin 643 ve 644'üncü maddeleri ahkâmınca kefil-bi'l-mâlın asıl hükmünde tutulması icâb eylediğine mebnî kefilin habs ile icbâr olunacağının zikrinden maksad kefil ‘aleyhinde hükm-i mahsûs lühûkuna hâcet olmaksızın tevkîfi tarafına gidileceğini îmâ ve irâ’eden ibârettir. Zirâ bu bâbda irâ’e olunacak kefil Carant Judiciaire ya’nî bir mu‘âmele-i resmîyenin îfâsı sırasında irâ’e olunmuş küfelâdan ma’dûd olduğundan îfâ-yı ta’ahhüde görülen temerrüdünden dolayı tevkîfi için mahkemeden ayrıca bir hükm sudûrına lüzûm olmamak gerektir.

Mezkûr yigirmi üçüncü maddenin ahkâm sâ’iresi sefinenin takarrüründen sonra Osmân-i sefineden ber-vech-i peşin i’tâsı meşrût olan kısmı te’diye olunmadığı veyâ kısm-ı mütebâkisi kefil irâ’e edilmediği taktirde sefinenin yeniden müzâyede idileceğine ve bu müzâyededeki mütevellid kâr veyâ zararın ve masârif vâk‘a ve güzeştesinin mukaddemâ üzerinde takarrür eden kimse ile kefillerine ‘â’id olacağına dâir izâhât lâzımevi hâvîdir.

Yigirmi dördüncü madde zabt olunan sefinenin mecmû‘na veyâ ba’z hisselerine veyâ derûnundaki âlât ve edevât ve eşyânın mecmûna veyâ bir kısmına bir müttehak çıkararak ikâme-i da‘vâ eylediği hâlde îfâ [110] olunacak mu‘âmeleyi mübeyyendirki bu nev‘ da‘vâlara *Demande en disraction* ya’nî tefrîk da‘vâları dinilüb bu misillü de‘âvîlerin sefinenin takarrürüne kadar istimâ‘ olunacağı ve bunun için Mahkeme-i Ticâret Kalemine tahriren mürâca‘at etmek lâzım geldiği madde-i mezkûrede musarrahdır. Sefinenin bir şahs üzerinde takarrüründen sonra vukû‘ bulan tefrîk da‘vâları dahî makbûl ise de bu nev‘ de‘âvî sefinenin ande'l-müzâyede her kimin uhdesinden takarrür etmiş ise ona icrâ-yı ferâğına mâni‘ olamaz. Ancak Osmân-ı sefinenin zabt ve fûrûht ettiren kimseye tamamen veyâ kısmen verilmemesini müntic olur. De‘âvî-i mebhûsa mevâdd-ı müsta‘celeden olmakla müdde‘î şahsın üç gün zarfında evrâk ve delâilini diğerk tarafa ya’nî sefineyi

zabt ve fûrûht ettiren kimseye teblîğ olunmak üzere mahkemeye tevdi‘ etmeye beşinci madde mücebince mecbûr olduğu gibi müdde‘î- ‘aleyh dahî üç gün esnâsında cevâp vermek mecbûriyyetindedir ki bundan sonra vukû‘ bulacak talep üzerine tarafeyn mahkemeye celb ve istimâ‘ olunur.

Müzâyede bedelinin külliyyen veyâ kısmen dâyin mu‘accele verilmesi hakkındaki muhâlefet ve tefrîk da‘vâları dahî ke-zâlik takarrürden üç gün zarfında ikâme idilmek lâzım gelür, üç günden sonra vâki‘ olmuş ise kabûl olunamayacağı ve ancak sefinenin icrâ-yı ferâğından sonra **[111]** Osmânî imtiyâzlu ashâb-ı matlûbun alacağından fazla ise yalnız fazla için makbûl olacağı yigirmi altıncı maddede mezkûr olup buda ashâb-ı imtiyâzın hukûkî düccâr tehhür olmamak maksadına mebnîdir.

Zikrolunan tefrîk da‘vâsından mâ-‘adâ birde ashâb-ı matlûb tarafından alacaklarının imtiyâzlu olduğundan bahs ile veyâ dâhil guramâ olmaları talebiyle ikâme olunan muhâlefet da‘vâları vardır ki bu yolda izhâr-ı mûmâna‘at edenler sefineyi zabt eden kimse veyâ vekîli tarafından vukû‘ bulacak davetten üç gün zarfında evrâk-ı lâzımeyle ibrâz etmeye mecbûrdurlar. Yigirmi yedinci maddede beyân olunan ahkâm bu misillû mutâlebâtta bulunan alacaklılar hakkında mer‘îyyü'l-icrâdır.

İşte sefinenin fûrûhtu hakkında lâzım gelen mu‘âmelât ifâ idildğinden ve vâki‘ olan tefrîk ve muhâlefet da‘vâları fasl olunduktan sonra yapılacak mu‘âmele Osmân-ı sefinenin ashâb-ı matlûbe tevzî‘nden ibâret kalur ki bu da yigirmi sekizinci maddede gösterildiği vechle evvelâ beşinci madde mücebince yek-dîğesine müreccah olan imtiyâzlı alacaklar sırasıyla ma‘-masârif ve güzestesine te‘diye olunmak ve sâniyen bunlardan para artar ise düyûn-ı âdiye dahî ke-zalik masârif ve güzesteleriyle tamamen ve ‘adem-i kifâyeti takdîrinde garâmeten tesviye kılınmak sûretleridir. **[112]** Bu fasla hitâm virmezden evvel akdemce mündericâtından muhtasarân bahsolunmuş olan yigirmi dokuzuncu madde hakkında daha ziyâde îzâhât i‘tâsı derece-i vücûbdadır. Şöyle ki: madde-i mezkûrede sefere hâzır bulunan sefinenin zabtı hâ‘iz olmadğı yolundaki fıkra sâhib-i sefinenin borcunda medhali olmayan ve fakat bir sûretle seyr ü seferde ‘alâkası olan meselâ müste‘cirler mukarriz-i bahrîler, sigortacılar gibi bir takım eşhâsı zarardan vekâye maksadıyla derc kılınmıştır. Lakin fıkra-i mezkûreyi takyîd eden fıkra-i müte‘âkibe mücebince seyr ü sefere hâzırlanmış olan bir gemi icrâsı musammem olan seyr ü sefere

müte'allik deynden dolayı zabt ve fûrûhat itdirilebilür. Ancak bu hâl-i istisnâ'iyrede dahî îfâsı deyn idileceğinden zâ'ir kefâlet verildiği veyâhûd sâ'ir dürlü te'mînât irâ'e idildiği sûrette sefînenin fûrûhtu câ'iz olamayacağı madde-i mezkûrenin cümle-i ahkâmındandır. Bu kefâlet veyâ te'mînâtın irâ'e ve i'tâsı yalnız medyûna 'â'id ve münhasır olmayıp seyr ü seferde 'alâkası olan eşhâsın her biri tarafından verilebilir.

Kânûn'un böyle seyr ü sefere hâzırlanmış olan gemilerin zabt ve fûrûhtu men' etmesi deyni olan her sâhib-i sefîne içün îfâ-yı deynden imtinâa vesîle olabileceği vârid-i hâtır olursada madde-i mezkûrenin son fıkrasında gösterildiği vechle bir sefîneye müteheyi-i 'azîmet nazarıyla bakılabilmesi ancak sefîne kapudânının kırk [113] birinci maddede beyân edilen evrâk-ı mürûriyyeyi istihsâl eylemiş olduğu hâlde câ'iz olacağına nazaran ol bâbda sû-i-isti'mâlin mümkünü'l-icrâ olmadığı tezâhür eder. Bir de şurası şâyân-ı ihtârdır ki işbu yigirmi dokuzuncu madde ile memnû' olan şey' sefînenin men' hareketini istilzâm eden haciz icrâ'î olup yoksa yalnız sefînenin âhire icrâ-yı ferâğını men' içün vaz'ına lüzûm görülecek haciz ihtiyâtı işbu memnûiyyete tâbi' değildir.

Yigirmi ikinci maddede sefînenin bi'l-müzâyede fûrûhtuyla kapudânın me'mûriyyeti hitâm bulacağı zikrolunmuştur. Bu maddenin sefînenin zabt ve fûrûhtuna müte'allik olan işbu ikinci fasla idhâl olunmasından maksad sefînenin fûrûtundan sonra kapudânın ilerüsü içün maâş ve ücret iddi'âsına hakkı olamayacağını beyândan ibârettir (32 ve 89'uncu maddelere mürâca'at oluna).

[114] ÜÇÜNCÜ FASL

(Sefîne sâhibleri hakkındadır)

Otuzuncu madde her bir sefîne sâhibi kapudânının hareket ve mu‘âmelâtından hukûkça mes’ûldur. Ya’nî kapudânın hareket ve mu‘âmelâtından neş’et eden zarar ve ziyânların tamînine ve sefîneye ve seyr ü sefere dâ’ir itdiği mukâvelât ve ta‘ahhüdâtın ifâsına mecbûrdur. Lakin işbu ta‘ahhüdât kendüsünün emr-i mahsûsuyla vâki‘ olmamış ise sâhib-i sefîne geminin ve nevlinin terkiyle ol ta‘ahhüdâtdan her hâlde halâs olunabilir. Ancak sefinenin kapudânı müstakillen ol sefinenin sâhibi olduğu taktîrce ber-minvâl-i muharrer gemi ve nevlinin tekiyle aslâ kurtulamayacağı gibi hisse-dârân-ı sâ’ire ile müştereken ol sefinenin sâhibi olduğu taktîrce [115] dahî sefîneye ve seyr ü sefere dâir ‘akd itdiği mukâvelât ve taahhüdâtından dolayı yâlnız kendi hissesine isâbet idecek mikdâra kadar şahsen mes’ûl olur.

İşbu madde ile mü’esses olan kavâ’idin birincisi ve başlucası kapudânın sefîneye müte‘allik ef’âl ve hareketinden ukud eylediği mukâvelât ta‘ahhüdâtın dolayı sâhib-i sefinenin hukûkça mes’ûl olması kavâ’idesidir. Zîrâ bir geminin kapudânı sâhibine nisbetle ecîr-i hâs olmakla vekîl me’mûr sıfatını dahî câmi‘ olduğundan sâhib-i sefinenin bulunmadığı mahallerde gerek geminin bulunduğu mahalin uzaklığından ve gerek esbâb-ı mücbîreden nâşî sâhible idilcek muhaberenin ve istizânın ve savl cevâbına intizârda mahzûr görüldüğü sûrette sâhibi nâmına sefinenin icbâr ve ta‘mîr ve sigorta itdirilmesi ve umûr-ı sâ’ire için vekâleti hasebiyle lâzım gelen mu‘âmelâtı ifâ ve mukâvelâtı ‘akd ve icrâ edebileceğinden ve vekîlin müvekkiline izâfetle vukû’a gelen ukûd ve ta‘ahhüdâtdan müvekkilin dahî mes’ûl olması Mecelle-i Celile ahkâmı iktizâsından olduğundan sâhib-i sefinenin dahî bilâde zikrolunduğu vechle mes’ûl tutulması tabîî bir hâldir. Bundan mâ-‘adâ ticâret-i bahriyye mu‘âmelâtına mahsûs bir hâl vardır ki kapudânın vazîfe-i mu‘ayenesi hilâfında vâki‘ olan mu‘âmelâtdan ve ba‘z kimselere zararı mü’eddî olan [116] ef’âlinden dolayı kendisi şahsen mes’ûl olacağı gibi sâhib-i sefîne dahî hukûkça mes’ûl olur. Meselâ vukû’a gelen bir müsademe kapudânın kusûrundan neş’et etmiş veyâhûd gemiye vaz’ olunan eşyâ kapudânın dikkatsizliğinden dolayı bozulmuş veyâ muhterik olmuş ise bu hâlde kapudânın

mes'ûliyyetiyle berâber sahib-i sefîne dahî hâsıl olan zarar ve ziyânı tazmîn ile mükelleftir.

Bu mes'ûliyyetin pek ağır olmasına mebnî ashâb-ı sefâ'inin vekâyeten buna bir hadd-i ta'yîn edilmiştir ki oda îfâsı lâzım gelen tazmînâtın hiçbir hâlde geminin bedelini tecâvüz edememesidir. Bu hâlde verilmesi lâzım gelen meblağ ve tazmînâta mukâbil sâhib-i sefîne îcâbına göre gemideki hissesini nevli ile beraber terk ederek bundan ziyâdesi için mes'ûliyyetden halâs olabilir. Burası lâıykıyla anlaşılmak için ber-vech-i âtî iki misâlin îrâdî münâsib görülmüştür ki:

Bundan birkaç sene mukaddem bir İngiliz vapuru Kabataş pîşgâhında sefâ'in harbiye-i Osmâniyyeden biriyle müsâdeme etmiş ve ba'de'l-muhâkeme İngiliz gemisi kapudânının muhtî olduğu tebeyyün etmesine mebnî îkâ' eylediği hasârâtın tazmînine hükm olunmuş idi. İşte bunun üzerine İngiliz gemisinin sâhibi Kânûnu'muzun bahsettiği terk salâhiyyetinden istifâde ederek müsâdeme-i mebhûsa üzerine külliyyen gark olmuş ve ka'r-ı deryada bulunmuş olan sefînesini terk ile başkaca [117] tazmînât îfâsından halâs olmuştur. Ke-zâlik birkaç sene evvel Rusya Kumpanyası vapurlarından birisi Fransız Mesajeri Maritim Kumpanyası vapurlarından Peru ve Ans nâm vapurla Tophane pîşgâhında müsâdeme ederek mezkûr vapuru gark etmiş ve bunun üzerine Rusya konsolatosunda cereyân eden muhâkemede Rusya vapuru kapudânının muhtî olduğu mertebe-i sübûta vâsıl olmuş olmasına binâ'en müzevveb olduğu kumpanya tazmînâtla mahkûm olmuş idi. Rusya Devlet'i Nizâmât-ı Bahriyyesi'nin bu hususa müte'allik ahkâmı işbu otuzuncu madde hükmüne mutâbık olmadıktan nâşî Rusya kumpanyası dahî gark olan Fransız vapuruna nisbetle kıymeti pek dîn olan kendi vapuru bedelini Mesajeri Kumpanyasına terk ederek bundan ziyâde tazmînât îkâ' etmemiştir.

Sâhib-i sefînenin gemi ile beraber nevlini terk ile bundan ziyâde tazmînâtdan kurtulacağı evvelce zikrolunmuş idi. Terk olunacak nevl son seferde kesb-i istihkak edilmiş olan ve sâfî bulunan ya'nî masârîfinin tenzîlinden sonra bâkî kalacak ve icâre-i sâfiyyeden ma'dûd olacak nevl mikdârıdır.

Sahibi sefînesini bir armatore ya'nî mücehhize icâr etmiş ve hukûkça mes'ûliyyeti mûcib olan hâl müddet-i îcârda vukû'a gelmiş ise mes'ûliyyet-i mezkûre sâhib-i sefîneye mi yoksa armatöre mi 'â'id olacağı mes'elesi câıy-ı tedkîkdir: Gemi bir mücehhiz [118] tarafından nef' ve zararı kendüsüne 'â'id olmak

üzere seyr ü sefer ettirildiği takdîrde kapudânın mücehhiz tarafından intihâb ve ta'yîn olunmuş olacağı tabîi idüğünden kapudânın ef'âl ve mukâvelâtından dolayı îfâ' olunacak meblağ ve tazmînâtın mes'ûliyyet-i hukûkîyyesi emr ve müvekkili bulunan mücehhize 'â'id olmak gerektir. Bu hâlde mücezhhez kendüsünün mâlî olan nevli terk edebilmesi bedîhî ve mâlî olmayan sefineyi terk edememesi tabîi gibi görünür ise de sâhib-i sefine dolayısıyla kapudânın müvekkili sıfatına hâ'iz olduğundan ashâb-ı hukûkun sâhib-i sefinden taleb-i tazmînâta ve sefinenin terkine istid'âya salâhiyyetleri olur bu takdîrde sâhib-i sefine dahî mücehhiz ile kapudâna rücû' ile tazmîn-i zarar ettirebilir.

Sefinenin mutasarrıfları müte'addid olduğu takdîrde nizâma muhalif ef'âl ve hareket için îfâ'sı lâzım gelen tazmînâtdan dolayı mes'ûliyetleri mes'ûliyet-i âdiye müteselsile olup olmadığı bahsine gelince: Avrupa'da bu bâbda cârî olan nizâmât îcâbınca müfesserler ashâb-ı hissenin müteselsilen mes'ûliyyeti iktizâ ideceğinde ittifâk etmişlerse de Mecelle-i Celilenin Kitâbü'l-Gasb'ı mündericâtına nazaran gasbdan ma'dûd olan ef'âlinden mütevellid mes'ûliyyet ve zımmetin gasblardan yek-diğeri kefil olmak üzere mecmû'en her birine tahmîl câ'iz olmadığından hisse-dârandan her biri hissesi nisbet ve derecesinde mes'ûl olur. [119] Sâhib-i sefinenin zikrolunan mes'ûliyyeti kapudânın müvekkili olmasından neş'et itdüğü için ber-vech-i meşrûh mahdûd ise de kapudân müstakilen geminin sâhibi olur ise ef'âl ve mukâvelâtdan dolayı verilmesi lâzım gelen meblağ ve tazmînâtdan gemi veyâ nevli terk ederek halâs olamayacağı ve sefinden başka emvâl-i sâ'iresinden istifâ-yı hakk itdirileceği işbu otuzuncu maddenin cümle-i ahkâmındandır. Fakat kapudân geminin mecmû'ana mutasarrıf olmayıpta bir veyâ birkaç hissesine mutasarrıf ise bu hâlde îfâ'sı lâzım gelen meblağ ve tazmînâtdan rub' sülüs veyâ nısf gibi yâlnız hissesine isâbet eden mikdârı mecmû' emvâliyle zâmin olur.

Kapudânın mûcib mes'ûliyyet olan ta'ahhüdât ve mukâvelâtı sâhib-i sefinenin izni ile vukû'a gelmiş ise o hâlde sâhib-i sefine dahî terk salâhiyyetinden istifâde idemeyerek îfâsı lâzım gelen meblağ ve tazmînâtı külliyyen edâya olur.

Otuz birinci madde kefâlet ira'esi ve devletin ruhsatı ile muharebe zımnında tevhih olunan sefinelerin esnâi seferlerinde üzerlerinde bulunan asker ve tâ'ifeler tarafından vukû'a gelen cünha ve cinâyet ve gasb ve gâretten [120] dolayı ol sefine sâhibleri kefâlet etmiş oldukları meblağa kadar mes'ûl

olup ziyâdesinden mârrü'z-zikr fenâlıkları kendüleri bi'l-zât icrâ etmiş veyâ ettirmiş oldukları hâlde mes'ûl olmazlar.

Kefâlet-i mezkûre yüz elli nefere kadar asker ve tâ'ifeleri olan asker ve sefineler için iki yüz bin ve ziyâdesi olanlar için dahî dört yüz bin guruştan ibâret olacaktır.

Bu misillû gemilerde kapudân ve tâ'ifenin mucib zâman olan hareketi bi't-tab' sâhib-i sefinenin izn ve müsâadesiyle olamayacağından eğer bunlardada sâhib-i sefinenin kâffe-i emvâliyle mes'ûl olması lâzım gelse muktezâ-yı harbdan olarak çıkarılmasına lüzûm görülen korsan gemilerinin tedârik-i mümkün olamazdı. İşte bu cihetin teshîli zımnında bu misillû ashâb-ı sefâ'ının kefâlet gösterdikleri mikdâr meblağı kadar mes'ûl olmaları sûreti işbu otuz birinci maddede gösterilmiştir. [121]

Ticâret-i Bahriyye Kânûn-nâme-i Hümâyûnu'nun hîn-i neşrinde 1854 sene-i milâdiyyesinde Paris Kongresi'nin (Korus Maritim) hakkındaki mukarrerâtı mevcûd ve ma'lûm nazaran zikrolunan otuz birinci maddenin kânûn-ı dercine pek de lüzûm yok idise de her nasılsa me'hûzdan nakl ve tercüme edilmiş ve kongrenin sâlifü'z-zikr mukarrerâtına iştirâk etmeyen devletlerden başkası hakkında kabil-i tatbîk olmadığı tabî'î bulunmuştur.

Otuz ikinci madde sâhib-i sefine kapudânıyla olan mukâvelesinde ânın te'bîd ve ihrâc olunmasına dâir bir şart münderic olsa bile yine merkûme her hâlde izn virmeğe sâlih olacaktır. Binâberîn kendüsüne ruhsat verilen kapudânın başkaca bir mukâvele-i muharresi oldukça ruhsatı virmiş olan sâhib-i sefineden tazmîn olarak nesne talebine dahî hakkı olmayıp fakat kapudân ta'yîn olduğu mahalden başka bir mahalde kendüsüne ruhsat verilmiş ise yâlnız ol mahale avdet için masârif-i lâzımenin istihsâline hakkı olacaktır. [122]

Sahîb-i sefinenin otuz birinci madde mücebince mu'ayyen olan ağır mes'ûliyyete mukâbil bu misillû muzırrâtından kendisini muhâfaza edebilmesi için işbu otuz ikinci maddede gösterildiği vechle bir salâhiyyet istisnâ'ıyyesi vardır ki oda istediği zamân ve mahalde kapudâna izn virebilmesidir. Sâhib-i sefinenin bu salâhiyyeti o kadar vâsi'dir ki kapudânın müddet-i mu'ayenesi hitâmından evvel çıkarılamaması hakkında bir mukâvele mevcûd olsa dahî bu şarta bakılmayarak

istediği zamân çıkarabilir ve kapudân başkaca bir mukâvelesi olmadıkça müddet-i mu‘ayeneden evvel hıdmetinden çıkarıldığı takdîrde tazmînât i‘tâ’sı hakkında mukâvele-nâme-i vâk‘ada bir şart münderic bulunmadıkça sahib-i sefineden zarar ve ziyân olarak bir şey’ taleb edemez. Yalnız ta‘yîn olduğu mahalden başka bir mahalde ruhsat verilmiş ise mahal-i ‘akde avdeti için masârif-i seferiyyenin istihsâline hakkı vardır.

Otuz üçüncü madde ruhsat verilen kapudânın gemide bir hissesi olduğu hâlde işbu hissesini terk ve isti‘fâ’ ederek bedelinin istirdâd ve istihsâline hakkı olacaktır. Bedel-i mezkûrun mikdâr ve kemmiyeti ehl-i hibre ma‘rifetiyle takdîr olunur. Ehl-i hibre dahî tarafeynin [123] ittifâkıyla ve olamadığı hâlde mahkeme-i ticâretin inzimâm re’yi ile nasb ve ta‘yîn kılınur.

Kapudânın gemide hakk tasrifi bulunur ve mutasarrıf olduğu hisse geminin nısfından ziyâde olur ise otuz dördüncü maddede muharrer olduğu üzere sefinenin idâresine müte‘allik mevâdd ekseriyyet ile rü‘yet ve tesviye olunacağından ve bu hâlde ekseriyyet kapudân tarafında vücûh bulacağından bu misillû kapudân diğer hisse-dârları cânibinden çıkarılamaz. Ve diğer ashâb-ı sefine mes’ûliyetden kurtulmak için hisselerini satmaktan başka bir çâre yoktur. Bu hâlde işbu otuz üçüncü maddenin tatbîk-i ahkâmı kapudânın gemideki hissesi nısfından az olmasına veyâ kendüsünün izhâr-ı muvâfakat etmesine mütevakkıftır. Ber-minvâl-i muharrer hissesinin icrâ-yı ferâğı icbâra salâhiyyet muhakkak bulunduğu veyâ muvâfakati hâsıl olduğu takdîrde hissesinin bedelini diğer hisse-dârlardan taleb ve istihsâl edebilir. Bu salâhiyyetin mevki‘ istifâdeye konulup konulmamasından kapudân muhayyir olduğundan mahzan kapudânın muhâfaza-i hukûk için verilmiş olan işbu salâhiyyetden istifâde etmek istemeyan kapudân müşterekleri tarafından hissesinin bey‘ ve ferâğına icbâr olunamaz.

Otuz dördüncü madde sefine hisse-dârlarının [124] menâfi‘ ‘umûmiyyesi için tedâbir lâzıme ittihâzına dâ’ir olan müzâkerelerinde ittifâk hâsıl olmadığı hâlde ekseriyyet-i ârâ ile karâr verilecek ise de işbu ekseriyyet-i ârâ keyfiyyeti re’y viren eşhâsın adedine nisbeten olmayıp geminin kıymetine göre nısfından ziyâde hissesi olanların re’yi ile hâsıl olacaktır. Sefine müştereken çend nefer kesânın mâlî olup da beynlerinde veyâ resmen bi’z-ziyâde fûrûht ve Osmânî taksîm olunmak murâd olduğu hâlde bunun icrâsı

aher güne bir mukâvele-i muharrere olmadıkça kıymet-i nisfiyyesi kadar hissesi olan hisse-dâranın istid‘âları üzere hükm olunur.

Sefine hisse-dâranının menâfi‘-i müşterekesi kabl taksîm olmadığından ve her bir hisse-dârın hakk tasrîfi hisse-i şâyi‘e kabil-i tefrîk olmayan umûr-ı sâ’iresine müte‘allik mu‘âmelât hisse-darânın ittifâk veyâ işbu maddede gösterilen sûrete tevfikân hâsıl olacak ekseriyyet-i ârâsıyla îfâ olunur. Meselâ kapudânın ta’yîn ve azli ve geminin îcbârı ve ta‘mîr ve techîzi gibi [125] mu‘âmelât bu kavâ’ideye tabi‘dir. Fakat sûret-i müteferrikada muhâfazası kabil olan hukûk ve menâfi‘ meselâ bey‘ ve istikrâz-ı bahriye mukâbil terhîn ve sigorta gibi ayrıca îfâsı mümkün olan mu‘âmelât için ittifâk veyâ ekseriyyet husûlüne ihtiyâc mess etmez. İşbu 34’üncü maddenin fıkra-i ahîresinde bahsolunan bey‘ ve ferâğ mu‘âmelesi her hisse-dârın hissesini ayrıca satmakta mahzûr kuvvî ve mühim vâki‘ ve mütehakkık olduğu takdîrde lâzımü’l-îfâdır. Yoksa her bir müşârekin hissesini istediği vakit ahire bey‘ ve ferâğda muhtâr ve serbest olması umûr-ı tabîidendir. İttifâk veyâ ekseriyyet aranılması lâzım gelen mevâdda tesâvî-i ârâ zuhûr ederse böyle bir hâlin devâmından vukû‘a melhûz olan mahâzîr ve muzırâta ve sefine sâhiblerine 40’ıncı madde mücebince müteveccih olan mes’ûliyyet ‘uzemâ’ya nazaran geminin satdırılması evlâ-yı tedâbîr olmak gerekdir.

— Hakk-ı şüf‘anın sefâ’inde hâvî olmadığı Mecelle-i Celile’nin 1017’nci maddesi sarâhati iktizâsındandır.

[126] DÖRDÜNCÜ FASL

(Kapudanlar hakkında)

Otuz beşinci madde bir sefine veyâ sâ'ir her nev' teknenin süvârisi olup kumandası uhdesinde havâle olunan her bir kapudân veyâ reîs esnâ-yı esnâ-yı memûriyyetinde eylediği hatâların en hafiflerinden dolayı dahî mes'ûl ve zarar ve ziyânın tazmînine mecbûr olacaktır.

Kapudânın kânûnen ve sülhen hâ'iz olduğu sıfat dört nev'dir. Evvelâ sâhib-i sefinenin ecir-i hâsıdır. Şu hâlde kapudanlara 'â'id hukûk ve vezâ'ifi ta'yîn içün Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nda sarâhat olmayan ahvâlde mecellenin kitâbü'l-icrâsının ecir-hâsa müte'allik olan ahkâmına mürâca'at olunur. Sâniyen sâhib-i sefinenin bulunduğu mahallerde ânın tarafından tevkîl olunmuş bir müdür-i umûr hükmündedir. Bu hâlde sâhib-i sefinenin ve seyr ü seferde 'alâkası olan diğer eşhâsın muhâfaza-i hukûkuna me'mûrdur. Sâlisen bi'l-cümle müstahdemîn sefinenin emr ü reîsidir. Rabian seyr ü sefer esnâsında gemide [127] tâ'ife ve yolculardan müteşekkil Hey'et-i Müctemi'a-i Beşeriyye'nin zâbit muvakkatidir.

İşte kapudân hâ'iz olduğu bu gibi hukûk-ı vâsi'ye mukâbil bir tâkım vezâ'ifle mükelleftir ki bu vezâ'iften en hafifinin bile 'adem-i îfâsından dolayı kendisi şahsen ve meâlen mes'ûl olur. Böyle vezâ'ifi der-uhde eden şahsın ol vezâ'ifi matlûb kânûna muvâfık sûretde îfâ edebilmek içün evsâfı hâ'iz olup olmadığının tahkîkine hükûmetin salâhiyyeti olması umur-ı tabîîyyedendir. Çünkû lâıykıyla vazîfesini îfâ idemeyen bir kapudânın yüzünden birçok eşhâs bi'l-vücûh mutazarrır olabilürki selâmet ve hukûk-ı efrâdın himâyesi hükûmete 'â'id olduğundan hükûmetin nezâret ve müdâhale etmesindeki lüzûm muhsenât kâffe-i tafsîlden vârestedir. Hele kapudanın be-heme-hâl hâ'iz olması lâzım gelen evsâfın birincisi fenn-i bahrîde vukûf ve tecrîbe sâhibi olmaktır. İkincisi müvekkili bulunan sâhib-i sefine ile seferde 'alâkası olan eşhâs-ı sâ'irenin muhâfaza-i hukûku temsiliyyet-i umûru zımnında dirâyet-i muktezîyye ve istikâmet-i matlûbe erbâbından ve ahlâk-ı memdûha ashâbından ve zabt ve rabta muktedir zevâtdan bulunmaktır. Birinci ve ikinci ve üçüncü kapudanı sefâ'in-i cesîmede işbu faslın mündericâtı birinci kapudâna ve bunun mazeret ve gaybûbeti takdîrinde vazîfesini vekâleten îfâ eden ikinci kapudâna râci' ve müte'alliktir.

[128] Birinci kapudâna süvâri ve kumandan dahî dinilüb çekdirme, çırnık, ma‘una gibi merâkib-i bahriyye-i sagîrenin kapudânları re‘îs ünvânıyla yâd olunur. İşbu madde hatardan mütevellid zararlara münhasır olup esbâb-ı mücbîreden ilerü gelen hasârattan dolayı kapudan mes‘ûl ve zâmin olamaz.

Otuz altıncı madde naklini der-‘uhde eylediği eşyâ ve emti‘anın zâyî‘ ve telef ve harab olmasından dolayı mes‘ûl ve eşyâ ve emti‘a-i mezkûrenin ahz ü kabzını meş‘ar sened i‘tâsına mecbûr olup işbu sened, polîçe-di-kariko veyâ konşimento ya‘nî tahmîliyye senedi tesmiye olunur.

Evvelki maddede ‘aliyyü’l-ıtlâk kapudânın mes‘ûliyyeti beyân olunmuş idi. Bu maddede dahî sefineye tahmîl ve teslîm olunan eşyânın zâyî‘ veyâ hasâr-dîde olmasından dolayı mes‘ûliyyet-i mahsûsasından bahsolunuyor. İşbu mes‘ûliyyet envâ‘ ve derecâtı mevâdd-ı âtiye ile ta‘yîn kılınmıştır. (polîçe) asl lügatde sened demektir. (dikariko) İtalyanca hamûle ma‘nâsındadır. Binâ‘en-‘aleyh polîçe dikariko *tahmîliyye senedi* demektir. (konsman) dahî ol vechle muharrerdir. İtalyancası konşimentodur ki Kânûn‘da dahî ol vechle muharrerdir. [129]

Otuz yedinci madde gemi tâ‘ifesinin tedârîki vesâ‘ir bi‘l-cümle mellâhânın intihâb ve nasbıyla ma‘âş ve ücretlerinin ta‘yîni husûsları kapudânın iktizâ-yı me‘mûriyyetindendir. Fakat işbu husûsları ashâb-ı sefinenin bulunduğu mahalde icrâ idecek olur ise bunların inzimâm re‘yiyle icrâyâ mecbûr olacaktır.

Mukaddemâ beyân olunduğu vechle kapudânın sıfatından biride tâ‘ifenin emri olmaktır. İşte tâ‘ifelerin tutulması kapudânın işbu sıfatına müteferri‘ bir maddedir. Zirâ kapudân fenn-i bahriyye vukûfu hasebiyle kimler gemiye beraber maâşları ne kadar olmalıdır? Bu cihetleri bi‘t-tab‘ sâ‘irlerinden daha iyi takdîr eder. Metn-i Kânûn‘da sefine sâhiblerinin sûret-i dâ‘imada mukîm oldukları veyâ muvakkaten bulundukları mahalde bunların inzimâm re‘yiyle tâ‘ife alınacağı muharrer olmasına nazaran mutasarrıflar ile kapudânın ol bâbdaki re‘ylerinde ihtilâf zuhûr eder ise kapudânın re‘yinin müreccah tutulması îcâb ideceği vârid-i hâtır olur ise de bu sûretle hıdmete alınan tâ‘ifenin uygunsuz hâllerinden zuhûra gelecek hasârât intihâb ve ta‘yînlerinde ısrâr eden kapudâna ‘â‘id olacağından bu misillü ağır bir mes‘ûliyyeti kapudânın

[130] der-‘uhde etmesi ve sâhib-i sefinenin re’yiyle amel etmesi umûr-ı tabîîyedendir.

Otuz sekizinci madde sefine kapudânı mahalli liman re’îsinin veyâ kañçılaryasının ve bulunmadığı hâlde meclis-i beldenin bir me’mûru tarafından numero vaz’ ve sahh keşide olunmuş ve zeyl mârrü’z-zikr liman reîsi ve meclis-i belediye cânibinden tasdîk kılınmış gemi jurnalı ta’bîr olunur bir yevmiye defteri tutumağa mecbûr olacaktır. İşbu yevmiye defterine evvelâ havâ ve rüzgârların evvelâ ahvâl yevmiyyesi sâniyen geminin beher gün ilerü gitmek ve geçünmek üzere vâki’ olan hareketi sânisin geminin her gün bulunduğu derece-i tûl ve garzı râbian gemiye ve hamûlesine vukû’ bulan zarar ve ziyân ile bunların sebepleri hâmsen kazâ’ en vukû’ bulan telefât ile kat’ veyâ terk olunan şey’lerin mümkün mertebe tefsîli sâdisin geminin tutduğu tarîk ile tav’an veyâ kerhen ol tarîkten [131] şaşmasının sebepleri sâbian gemi tâ’ifesinin zâbitanı ve rü’esâsı ile beraber kapudân tarafından limanca ittihâz olunan tedâbîr ve kararlar sâminen gemi tâ’ifesinin zâbitan ve neferâtdan her kangisine izn verilmiş ise ânların isimleri ile izn verilmesinin sebepleri tâsian geminin ve emvâl-i mahmûlesinin îrâd ve masarrıfları ve’l-hâsıl gemiye veyâ hamûlesine dâir olup bir muhâsebe irâ’esini veyâ bir güna iddi’â ve münâza’ayı mucîb olacak mevâdd vukû’âtının kâffesi zikr ve beyân olunacaktır.

İşbu madde ile madde-i âtîden ticâret-i bahriyye ile neşgûl olanlar misillû kapudânların dahî defter tutmağa mecbûr olduğu anlaşılır. Kapudânın evvel-be-evvel jurnal defterine kayd edeceği şey’ler seyr ü sefere müte’allik ahvâldir. Bundan başka gemide bulunan emti’a vesâ’ireye müte’allik mu’âmelât-ı hesâbiyyeyi dahî kayd etmek lâzım gelir. Ahvâl- i seferiyyede fevkâ’l-‘âde bir şey’ vâki’ olmamış ise işbu deftere yigirmi dört sâ’atte bir kere kayd düşürmek kâfidir. Defter-i mezkûr ile madde-i âtiyyede beyân olunan libretto defterinin merâsim tasdîkiyyesi Ticâret-i [132] Berriyye Kânûnu’nun beşinci maddesi tarîkâtına müşâbih olmasına nazaran usûl-ı tanzîmiyyesi dahî mârrü’z-zikr beşinci madde ahkâmına muvâfık olmak gerektir. İşbu 48’inci madde ile 40’ıncı maddenin ibârât-ı hazırası 10 Zi’l-hicce sene 92 ve 24 Kânûn-ı evvel sene 91 tarihiyle bâ-irâde-i seniyye icrâ buyurulan ta’dîlât mahsûlûdür.

Otuz dokuzuncu madde gemi kapudânı sâlîfü'z-zikr yevmiyye defterinden başka yine madde-i ânifenin ibtidâsında beyân olunan usûl ve kavâ'ide üzere librato ta'mîr olunur. Dîğer bir deftercik tutmağa mecbûr olup buna hâssaten vaki' olan istikrâzât-ı bahriyye sebt ve kayd olunacaktır.

(*madde-i anife üzere*) ibâresinden maksad bu defterin usûl tasdîkiyyesinin dahî jurnnal defterine mutabık olması demektir. Bu defter yâlnız istikrâzât-ı bahriyyenin kaydına mahsûs olduğundan büyük olmasına mahal yoktur. Zâten librato gelmesi İtalyanca ufak defter ma'nâsındadır.

Kırkınıcı madde sefinenin seyr ü seferine lâzım olan mühimmâtın hâzır olup olmadığı ve seyr ü sefer edebilecek [133] hâlde bulunup bulunmadığı bilinmek için tahmîlinden evvel kapudân liman re'îsi ve olmadığı hâlde meclis-i belde de bi't-tevfik musaddık bir nüshası kapudânın yedine i'tâ olunacaktır. Mahmiller sefinenin keşf ve mu'âyesesinden sarf-ı nazar itseler bile kapudân mârrü'z-zikr keşf mazbatasını ibrâz etmedikçe mürûr tezkiresini istihsâl idemeyecektir. Hukûk-ı Ticâret-i Bahriyyeye müte'allik keşfiyât için ehl-i hibre ta'yîni Dersââdet Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi'nde ve taşralarda Ticâret Mahkemesi olmayan yerlerde Ticâret-i Berriyye Mahkemesi'nde icrâ kılınacaktır.

Sefîne uzak bir yere gitmek üzere sefere hâzırlanmış ise mutlaka en nihâyet gideceği iskeleye kadar havâyici bulunması meşrût olmayıp ilk yanaşacağı mahale kadar kâfi kömürü ve havâyici [134] olması kifâyet eder. Bundan mâ'-adâ sefinenin icrâsı icrâsı mukarrer olan sefere kabil bir halde olup olmadığı dahî keşf ve mu'âyene ile tahkîk olunmak îcâb eder. Bu keşf mazbatasının bir sûreti kapudânda bulunacak der ki inde'l-hâce sefinenin sefere kabil bir hâlde olduğunu isbât eylesün. İşbu keşif maddesi nazar-ı kânûnda ol kadar mühim 'add olunmuştur ki bu bâbda en ziyâde menfa'ati olan mahmiller tarafından muvâfakat olunsâ bile belâ-yı keşf-i mürûr tezkiresinin verilmesi emr olunmuştur. Bunun esbâb-ı mûcibesine gelince sefinede mahmillere 'â'id olan hamûleden başka muhkarrız bahrî ve sigorta gibi ba'z eşhâsın hukûk ve menâfi' müte'allik olduğu gibi az çok yolcu dahî mevcûd olacağından eğer sefine kabil sefer olmadığı hâlde yola çıksa muhâtarât-ı seferiyye ile hasârât azîme vukû'a ihtimâli daha ziyâde olmuş olur ve bu misillû nüfûs ve emvâlce zâyî'ât ve telefâtın men' vukû'uyla âmehinin vekâyesi zımnında kable'l-hareke keşf ve mu'âyeneye lüzûm gösterilmiştir. Ma'a-mâ-fih Kânûn'un bu bâbdaki

hükümü pek sarîh ve kat'î ve esbâb-ı mûcibeside gâyet mühim ve mâkûl olduğu hâlde her nasılsa bu maddenin tatbîk ahkâmına lâzım gelenler tarafından dikkat ve i'tinâ olunmamaktadır. Bu hâlin esbâb-ı sefine ve kapudân ve mahmiller ve yolcular vesâ'ir 'alâka-dâr olanlar hakkında ne derecede muzır olduğu vâreste-i külfе-i îzâhtır.

Hergün sefer eden gemilerin keşf kâ'idesine tâbi' olup [135] olmadığı bahsine gelince bu misillû vapurlar şirket-i hayriyye ve idâre-i mahsûsa gibi anonim şirketler veyâ hükümet tarafından idâre olunmakta ve idâre ve şirket-i mezkûreye mensûb olan vapurların gerek teknelerini ve gerek makinelerini keşf ve teftîş için sûret-i dâ'imada inspektor nâmıyla bir me'mûr-ı mahsûs bulundurulmakta olduğundan maksad-ı kânûn bu sûretle hâsıl olmaktadır. Hâlbuki yelken gemilerinin ve muntazam şirketlere mensûb olmayan vapurların böyle me'mûrları bulunduğundan bundan nâşi birçok uygunsuzluklar vukû'a gelmekte ve maksad-ı kânûn muhâfaza edilememektedir.

İşbu maddeye 38'inci maddenin şerhinde târîhi zikrolunan irâde-i seniyye mûcebince ilâve olunan son fıkrada Umûr-ı Ticâret-i Bahriyye'den dolayı keşf ve mu'âyene için intihâb olunacak ehl-i hibrenin Ticâret Mahkemesi ma'rifetiyle ta'yîn olunacağı gösterilmiş olmasına ve madde-i mezkûrenin fıkra-i evvelisinde liman re'îslerine mürâca'atla geminin keşf itdirileceği beyân olunmasına nazaran bunlar beynlerinde mübâyenet var gibi görürse de bir güne da'vâ ve ihtilâf vukû'a gelmeksizin keşf için me'mûr idilecek olan ehl-i hibrenin berây-i suhûlet liman re'îsleri tarafından ve fakat iş nizâ'a düşübde da'vânın esnâ-yı tedkîkinde intihâb ve ta'yîni lâzım gelen ehl-i hibrenin mahkeme cânibinden ta'yîni sûretiyle îfâ-yı mu'âmele idildiği takdîrde maksad-ı hukûk-ı kânûn edâ ve mübâyenet-i mebhûsa ref' ve te'lîf edilmiş olur. [136]

Kırk birinci madde bilâde muharrer defâtir ve mazbata sûretinden başka kapudân derûn sefinede evvelâ sefine kimin mâlî olduğunu müş'ar-ı sened-i bahrîsini veyâhûd bir musaddık sûretini sâniyen sancak berâtını ya'nî Devlet-i 'Aliyye sancağı altında olduğunu mübeyyen berâtı sâlisân tâ'ife defterini râbian tahmîliyye senediyle nevl kontoratosunu hâmsen manifesto ta'bîr olunur. Hamûle kâ'imesini sâdisen sefine hamûlesi için verilmesi lâzım gelen rûsûmâtın îfâ' olunduğu veyâhûd hamûlesinin götürülmesi şart olunan iskeleden başka bir iskeleye nakl olunmayacağına dâ'ir kefâlet verildiği

mübeyyen gümrük tezkiresi ve ‘ilm ü haberini sâbian izn-i sefîne emr-i âlîsini sâminen karantina ya’nî sıhhiye tezkiresini tâsian Kânûn-nâme-i Ticâret-i Bahriyye'nin bir nüshasını istishâb etmeye mecbûr olacaktır.

Her şey’den evvel sened-i bahrî denilen tasarruf senedi veyâ musaddık [137] sûreti kapudanın yanında bulunmak lâzım gelür. Zîrâ kapudân sahîb-i sefinenin vekil-i kânûnisi olduğundan lede’l-hâce âtî ibrâz ederek sefîne kimin mâlî olduğunu isbât eder.

Sânîyen — sened-i bahîden mâ-‘adâ bir de Osmânî sancağı keşide etmeye me’zûniyyeti mutazammın berâtın bulundurulması hükm-i kânûn iktizâsından ise de el-yevm câri olan usûle nazaran yâlnız sened-i bahrî ile iktifâ idilerek sancak berâtı bulundurulmamaktadır. Zîrâ sened-i bahrîde Osmânî Sancağı’na hâmil fûlân sefîne deyû muharrer ve mezkûr olduğundan liman dairelerince o yoldaki zikr ve işâret kâfi görülüyor.

Sâlisân — tâ’ife defterinin sûret-i tanzimi 65’inci maddenin fıkra-i âhîresinde gösterilmiştir.

Râbiân — tahmîliyye senediyle nevl kontoratosu mûcir ile müste’cir beyninde yapılan mukâvelâta mübeyyen senedâtır ki bunlara dâ’ir tafsîlât-ı muktezîyye altıncı yedinci fasllarda münderictir. Sâhib-i sefîne kendüye ‘â’id eşyâdan başka bir şey’ nakl etmez ise bi’t-tab‘ nevl kontoratosu ve tahmîliyye senedi tanzîmine ihtiyâc hissetmez. Ve bir nüshasının gemide bulundurulmasına dâir olan hükm-ü kânûnun tatbîkine mahal kalmaz.

Hâmsen — manifesto- bir gemide mahmûl olan emti‘anın [138] müfredâtına mübeyyen olan kâ’imedir. Rûsûmât nizâmâtı muktezîyâtından olduğu üzere manifestonun bir nüshası her yerde gümrük idârelerine verilmek lâzım gelür ki resm-i gümrüğe verilmemiş veyâ icrâ-yı ticârete men‘ edilmiş eşyâ olup olmadığı takîk olunabilsin. Dersââdet gümrüğü mu‘âmelâtı vâsi‘ olduğundan manifestoları mu‘âyene ve ol bâbdaki mu‘âmelâtı ifâ’ için manifesto kalemi nâmıyla bir kalem-i mahsûs vardır. Bir gemi müte‘addid limanlara yanaşacak olduğu hâlde limana çıkarılacak eşyanın manifestosu mahallî gümrüğüne virebilir.

Sâdisen — gümrük tezkiresi ve ilm-ü haberi gümrük tezkiresi resm-i gümrüğün ifâ’ olduğu mübeyyen ilm-ü haber olup işbu tezkire bulunmadığı hâlde eşyâ-yı hamûleye kaçak nazarıyla bakılır. Eşyâ-yı mahmûle rem-i gümrükten

mu'af olan eşyâdan olursa veyâ ba'z esbâba mebnî mihâl-i muâyeneye idhâl olunacak eşyâdan resm-i gümrük alınmaması hükümet-i seniyyece tensîb ve i'lân buyurulmuş ise bu misillûlerden resm-i gümrük alınmayacağı gibi gümrük tezkiresi dahî verilmez. Fakat sû-i isti'mâlâta meydân kalmamak üzere eşyânın mahal-i mu'âyyene götürüleceğine dâ'ir sahib-i eşyâdan bir kefil alınarak yedine bir 'ilm ü haber verilebilür ki bu ilm-ü haberde lede'l-hâce ibrâz ve ihtiyâc olunmak üzere kapudân nezdinde bulunmak lâzımdır.

Sâbian — izn-i sefîne emr-i âlîsi- sefînenin seyr ü seferine izni hâvi verilmesi icâb eden bir varaka-i resmîyedir. Fakat liman [139] dâ'irelerinden böyle bir varaka verilmemektedir. Bunun makâmına kâ'im olmak üzere mürûr tezkiresi verilmemek usûlü cârîdir.

Sâminen — sıhhiye tezkiresi- sıhhiye tezkiresinde sefînenin hareket veyâ yanaşdığı mahallerde ilel-i sâriyye olup olmadığı gösterileceğinden mezkûr tezkire kapudân nezdinde bulunmak vâsıl olduğu mahalde me'mûrîn-i sıhhiyyeye ibrâz olunmak icâb eder ki nizâmât-ı sıhhiyyenin müstelzim olduğu mu'âmelât ve tedâbîr ânâ göre îfâ ve ittihâz olunur.

Tâsian — Ticâret-i Bahriyye Kânûnu nüshasının gemide bulundurulması seyr ü sefer esnâsında lüzûm görülmedikçe bi'l-mutâla'â ahkâm-ı mündericasına tevfiğ-i mu'âmele edilebilmesi maksadına mübtenîdir. Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun tüccâr mağazalarında bulunması hakkında mecbûriyyet olmaması ise ânların istedikleri zamânda bir nüshasını tedârik ve mütâla'a ve lede'l-hâce bir da'vâ vekîline hall-i müşkil edebilmeleri mümkün olması mülâhazasından ileri gelmiştir.

Kırk ikinci madde kapudân sefere başladığı andan sâhil-i selâmete veyâ bir emin limana muvâsalat idinceye kadar sefîne derûnünde bi'l-zât bulunmağa mecbûrdur. Gerek kendüsünün ve gerek tâ'ifeden hiçbirinin mukaddemâ duhûl etmedikleri [140] bir limana veyâ boğaz veyâhûd nehre girilmek icâb idübde orada duhûle vâkit kılağozlar bulunduğu takdîrde geminin hesâbına olarak kapudân bir kılağoz istihdâmına mecbûr olacaktır.

Ezmine-i sâbıkada ekser sefâ'inde kapudânın ilk def'a ettiği seferler için bir kılağoz bulundurulması vâki' idise de bir müddetden berü gemilerde bulundurulmakta olan mükemmel harîta ve pusulalar sâyesinde buna pek de ihtiyâc kalmamıştır. El-yevm fenn-i bahriyyede lâyıkiyla vâkıf olan bir kapudân kılağoz

olmaksızın evvelce sefer icrâ etmediği denizlerde seyr ü sefer edebilir. Ma'a-mâ-fih boğaz ve liman ve nehr ve kanallarda kumsal ve taşlık ve'l-hâsıl tehlikeden gayr-i hâlî sevâhil ve mevâki'de zâten kılağoz ihtiyâc olduğu gibi kılağoz bulundurulması dahî nizâmât-ı mahalliye iktizâsındandır. Nizâmen kılağoz bulundurulması îcâb eden mevâki'de kapudânın kılağozun delâletiyle tutduğu hatt-ı hareketden ve mu'âmelât-ı müteferri'adan nâşî vukû'a gelen hasârâtdan dolayı kapudânın mes'ûl olmaması müfesserleri beyninde müttefakun-'aleyhdir.

Kırk üçüncü madde kapudân bilâde muharrer beş maddenin ahkâmına mugâyir hareketde bulunduğu hâlde ândan [141] gerek sefîneye ve gerek hamûlesine vâki' olacak muzarrâtdan dolayı mes'ûl olacaktır.

Mevâdd-ı sâbıkada gösterilen vezâ'îfi kapudân îfâ etmediği sûretde taaddî etmiş olacağından sefîne ve hamûlesine vâki' olan zararı tazmînden mes'ûl olur. Nasıl ki mu'âmelât-ı âdîde dahî taaddî mûcib-i zamândır (45'inci maddeye bak).

Kırk dördüncü madde Ke-zalik geminin güvertesi üzerine mahmilin tahrîran rızâsı olmayar kapudan tahmîl etmiş bulunacağı emvâl ve emti'aya isâbet eden her nev' hasârâtdan dolayı mes'ûldür. Fakat işbu maddenin hükmü seyâhat sâhiliyye-i kasira nâmıyla yakîn mahallere kadar âmed ü şüd eden ufak sefîne ve kayıklar hakkında cârî olmayacaktır.

Bu maddenin mütâla'asından anlaşıldığı üzere kapudân sefinenin emti'a tahmîline mahsûs her mahaline emt'a ve vaz'ına me'zûn ise de güverteye emti'a koyamaz. Meğerki emti'a sâhibinin tahrîren muvâfakati [142] istihsâl olunmuş ola. Esbâb-ı memnûiyyete gelince sefinenin mahfûz ve mestûr mahallerine tahmîl olunacak eşyâ seyr ü sefer îcâbâtından olmak üzere birçok hasâra uğrayabilür ise de güverteye konulan emti'a bu gibi hasârettan mâ-'adâ ıslanmak ve çiğnenmek gibi bir takım hasârata dahî ma'rûzdur. Mahâzîr-i mezkûreden mâ-'adâ güverteye mâl koymaktan idâre-i sefîneye müte'allik emr ve tedbîrlerin icrâsını dûçâr-ı müşkilât etmek gibi bir mahzûr mühim dahî vârid-i hâtırdır. Bunlara ilâveten üçüncü bir mazûr daha vardır ki oda Kânûn'un 263'üncü maddesinin mütâla'asıyla ta'ayyün eder. Şöyle ki geminin ve hamûlenin te'mîn selâmeti için hamûlenin bir mikdârı denize atılsa bu zararın Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye'den olmak üzere herkesin derece-i mef'aatine göre taksîm olunmuş kâ'ide-i külliyyeden bulunduğu hâlde ekser güvertedeki hamûle denize atılmış ise bu zarar Hasârât-ı

‘Umûmiyye’den ma‘dûd olmaz. Ama bi’l-‘akis anbârdaki hamûle denize atılırsa dîğer mahmiller misillû bu zarardan güvertedeki hamûlenin sâhipleri hisse-mend olur. İşte bu esbâba mebnî güverteye hamûle tahmîli sâhibi hakkında bi’l-vücûh mûcib zarar olduğundan kendisinin tahrîren rızâsı olmadıkça kapudânın güverteye eşyâ tamîlini Kânûn men‘ etmiştir. İşbu maddenin fikrâ-i ahîresinde muharrer olan ve (*pelit cabotage*) denilen sibâhat-i kasîreye müte‘allik kayd-ı istisnâ’iyyenin sebep-i mûcebi bu misillû seferlerde muhâtarât-ı bahriyyenin bi’l-nisbeten dahâ hafif ve bu gibi esfâr kasîreyi icrâ eden ve ekseriyye kömür ve hutab ve meyve ve samân [143] gibi havâyîci nakl eyleyan gemilerin anbârları pek küçük bulunmuştur.

Kırk beşinci madde bir sebep-i mücbirin mâni‘ olduğunu isbât etmedikçe mes’ûliyyetden halâs olamaz.

Gerek sefine hamûlesine ‘arzolacak hasârdan dolayı ‘alâka-dârlara ya’nî sefinenin sahibi ve mukâriz-î bahrî ve müste‘cir ve sigortacı doğrudan doğruya veyâ dolayısıyla seyr ü seferde ‘alâka ve menfa‘ati olan eşhâsa karşı karşı mes’ûl olan kapudândır. Ma‘lûmdur ki hamûle-i celilenin 8’inci maddesi hükmünce gerek mevâdd-ı hukûkiyyede ve gerek cezâiyyede berât-ı usûldür. İşte bu kavâ‘ide-i külliyye kapudân hakkında dahî cârî ise de kapudân bu kavâ‘ideden istifâde edebilmek için kânûnen mükellef olduğu vezâ‘ife ri‘âyet etmiş olmak şarttır. Binâberîn kapudân gerek 38 ve 39 ve 40 ve 41 ve 42 ve 44’üncü maddelerde ve gerek bundan sonra nazar-ı mütâlâ’a ve tedkîkden geçürülecek olan mevâdd-ı kânûniyyeden gösterilen ahkâm-ı kânûniyyeye tevfi̇k-i hareket etmiş olursa berât zimmet asl olmak hasebiyle hilâfını edâ eden ‘alâka-dârların müddeâlarını isbât etmeleri lâzımdır. Aksî takdîrinde külf-i benîyye ile fikdânî-i beyân takdîrinde mes’ûliyyet kendisine râcidir.

[144] Kırk altıncı madde seyr ü sefer etmek üzere derûn-ı sefinede olan veyâhûd sefineye gitmek zımnında fülkede bulunan kapudân ve tâ’ife edâ-yı deyn için ahz ü girift olunamazlar. Meğer deyn-i mezkûr ol sefer için vâki‘ olmuı ise ola. Ve bu hâlde dahî edâsına kefil irâ’e ederler ise yine ahz ü girift husûsundan halâs olunacaklardır.

Bu madde ile yigirmi altıncı maddenin ahkâmı yek-dîğerini müebbed ve esbâb-ı mûcibeleride mutâbıktır. Kapudân ve tâ’ifesiz bir sefine kendi başına hareket idemeyeceğinden ânları tevfi̇k etmek sefinenin hareketine mâni‘ olmaktadır

ki bununda adem-i cevâzî esbâbı madde-i mezkûre şerhinde beyân olunmuş idi. Fakat kapudan ve tâ'ifenin mevâdd-ı cezâiye ve alıyyü'l-husûs asâyiş memlekete ta'alluku olan esbâb-ı siyâsiyye için tevfikleri bu memnûiyyete tâbi' değildir. Zirâ hukûk ve menafi'-i 'umûmiyye sefine 'alâka-dârlarının hukûk-ı maddiye-i şahsiyyesine takaddüm eder. Kapudânın süferâ hayr için vukû' bulan deynnden dolayı kefil irâ'e idemediği takdîrde tevfik olunacağı musarrah bulunmasına nazaran kefil irâ'esi ve aksî takdîrde tevfiği müstelzim [145] olan deyn seyr ü sefer için vâki' olan düyûn mücerrebeden ma'dûd olması şarttır. Yoksa seyr ü sefere ta'alluku olmayan düyûn-ı şahsiyye ve beytiyyeden dolayı müteheyyi-i 'azîmet olan sefine müstahdemini ne kefil irâ'esine mecbûr olur ve ne de tevfik idilür.

Kırk yedinci madde sefine sâhiblerinin veyâ vekîllerinin bulundukları mahalde kapudan rızâlarını istihsâl etmedikçe sefinenin ta'mîrine ve yelken ve ip ve halât ve eşyâ-yı lâzıme-i sâ'irenin iştirâsına ve bunun için gemi üzerine akçe istikrâzına ve geminin emr-i icârına mübâşeret idemeyecektir.

işbu maddede ta'dâd olunan mu'âmelât hadd-i zâtında ashâb-ı sefineye müte'allik bulunmak hasebiyle bi'z-zât hâzır bulundukları veyâ bu misillû mu'âmelâtı îfâ'ya hâssaten me'zûn ve kefil veyâ acente veyâ komisyoncuları bulunan mahallerde kapudân tarafından bi'l-vekâle îfâ-yı mu'âmeleye ve 'akd-i mukâveleye mahal yoktur. Fakat sefine sâhibi kendüsünün dahî bulunduğu mahalde mukâvelât-ı mezkûreyi îfâ etmek için kapudâna me'zûniyyet-i mahsûsa virmiş ise işbu maddenin tatbîk [146] ahkâmına mahal olmayıp memnûiyyet-i kânûniyye bi'l-icâze ref' eylemiş olur. Sahib-i sefinenin bi'l-zât hâzır bulunduğunu bilmeyerek işbu maddede gösterilen ukûddan birisini kapudân ile 'akd etmiş olan şahs-ı sâlisin hukûk-ı müktesebesi ihlâl olunamaması umûr-ı tabî'iyedendir.

Kırk sekizinci madde sâhiblerinin rızâsıyla sefine icrâ olunupta bunlardan ba'zıları seferine hâzırlanması için muhtâc olduğu masâriften hisselerini virmekten imtinâ' eyledikleri hâlde kapudân işbu masârif hisselerini virmeleri zımında kendülerine resmen ihtâr ve teklîf ettikten yigirmi dört saât sonra mahkeme-i ticâretin ve bulunmadığı mahallerde meclis-i memleketin ruhsatı ile merkûmun hesâbına olarak gemide olan hisseleri üzerine bir istikrâz-ı bahrî edebilecektir.

Bi'l-cümle hisse-dâranın istihsâl rızâsı veyâ otuz dördüncü maddede gösterildiği vechle ekseriyyetin tahakkuku üzerine sefine îcbâr olduğu takdîrde bunda ashâb-ı hisseden mâ-'adâ sâ'ir [147] 'alâka-dâr olanların dahî hukûk ta'alluk eylemiş olduğu ecluden 'alâka-dâr olanların kânûnen muhâfız-ı hukûkları sıfat ve salâhiyyetine hâ'iz olan kapudân işbu maddede gösterilen mu'âmelâtı îfâ' ve esbâb-ı 'azîmeti istikmâle me'zûn oluyor. (*meclis-i memleket*) ibâresi ticâret mahkemesi veyâ ânın makâmına kâ'im olan hukûk mahkemesi demektir. Yoksa idâre veyâ belediye meclisleri değildir. Resmen ihtârın Dersaâdet'te De'âvî-i Ticâret-i Bahriyye Kalemi ve taşralarda mukâvelât muharrerleri ma'rifetiyle icrâ ve teblîğ olunması tabîdir.

Kırk dokuzuncu madde sefinenin seyr ü sefer esnâsında ta'mîrine veyâhûd yelken ve ip ve halat ve takım ve kumanya mücerred elzem olan eşyâyı sâ'ire iştirâsına lüzûm görüldüğü vakt ü hâle veyâ gemi ile hamûle sahiplerinin mahal-i ikâmetlerinin uzaklığına nazaran emr ruhsatlarını istihsâl idemeyecek olduğu hâlde kapudân işbu şiddet-i lüzûmu kendisiyle mu'teberân tâ'ife tarafından mumza veyâ memhûr bir kıt'a mazbata ile tasdîk eyledikten sonra Memâlik-i Mahrûse'de ise mahkeme-i ticâretin ve bulunduğu mahallerde [148] Meclis-i memleketin ve diğer ecnebîyyede ise Devlet-i 'Aliyye'nin şebkenderi ya'nî konsolosu ve bulunmadığı yerlerde mahalince îcâb eden hükümetin ruhsatıyla sefine ve teferru'âtı ve îcâb ettiği takdîrde hamûlesi üzerine istikrâz-ı bahrî edebilip bunun tamamı veyâ bir mikdârı mümkün olamadığı hâlde sâbit olan lüzûmun mikdârına kadar emvâl-i mahmûlesinden rehne vaz' veya bi'l-müzâyede fûrûht etmeye me'zûn olacaktır. Ve ba'dehû sefine sâhipleri veyâ bunların vekîli 'add olunan gemi kapudânı ber-vech-i muharrer fûrûht olunmuş olan emvâl ve emti'anın hesâbını geminin mahal-i maksûde vâsıl olduğu vakitte orada ol cins ve ol nev'den olan sâ'ir emti'anın râyic fiyatı her ne ise ol fiyat üzere vermeğe mecbûr olacaktır. Sefinenin bir müste'ciri olduğu veyâ müte'addid mahmilleri olupta beynlerinde kâffesi müttetik bulundukları hâlde geminin kat' etmiş olduğu mesâfeye [149] göre îcâb eden nevlini te'diye ve emvâl ve emti'alarını gemiden ihrâc eyliyerek fûrûht veyâ rehine vaz' olunmasına mümânat edebilirler. Amâ mahmiller müttetik olmadıkları takdîrde emvâl ve emti'asını

gemiden çıkarmak isteyenler emti‘alarına isâbet eden nevlini sefer-i tâmm üzere virmeğe mecbûr olacaklardır.

Bu madde hükmünün icrâsı için tedâriki îcâb eden eşyânın şiddet-i lüzûmu mütehakkık olmak şarttır. Ya‘nî te‘hiri mümkün olamayacak veyâ olsa bile hasârat-ı külliyyeyi mü‘eddâ olacak sûretde bir lüzûm-ı şedîd tahakkuk etmelidir. Gemide eğer ikinci ve üçüncü kapudân varsa müttehizen tâ‘ifeden akdem bulunmak cihetiyle mazbatada ânlarında imzâsı olmak lâzımdır.

Bu maddenin ta‘mîk mündericâtından müstefâd olduğu vechle lâzım olan akçenin tedâriki için üç tarîk gösterilmiştir. Evvelâ istikrâz-ı bahrî sâniyen rehn-i âdî sûretiyle emti‘a-yı mahmûleyi terhîn ve sâlisân bi'l-müzâyede fûrûht etmek sûretleridir. Birinci sûret dahî iki kısıma münkasımdır. (1) sefîne ve teferru‘âtı, (2) mümkün olmadığı hâlde hamûlesi üzerine istikrâz-ı bahrî ‘akdîdir. İşte [150] ol vechle lüzûm tahakkuk ettikte ve mahkeme-i ticâretin veyâ metn-i maddede gösterildiği vechle bir makâm-ı resmîyyenin ruhsat-ı resmiyyesi istihsâl kılındıkta kânûnen mu‘ayyen olan sûret-i tertîbe ri‘âyet olunmak vâcibdir. Ya‘nî sefîne ve teferru‘âtı üzerine istikrâz-ı bahrî akdi kabil iken sefinenin hamûlesi üzerine istikrâz-ı bahrî ‘akd eylemesi hâ’iz değildir. Ve istikrâz-ı bahrî tarîkiyle akçe tedârikinden imkânsızlığı tahakkuk etmedikçe emti‘anın terhîn veyâ fûrûhtu tarafına gidilemez. Zirâ kapudân evvel-emirde sahib-i sefinenin vekîli sıfatına hâ’iz olduğundan müvekkil-i aslîsi olan sefîne sâhibinin mâlî ya‘nî sefîne ve teferru‘âtı üzerine istikrâz-ı bahrî akdi çâresine bakmalıdır. Kabil olamazsa sefîne ve hamûlenin te‘mîn selâmeti için ittihâzına lüzûm görünecek diğerk tedâbîrden dolayı ashâb-ı hamûlenin mâlına mürâca‘at etmelidir. Metn-i Kânûn'da (*bunun tamamı veyâhûd bir mikdârı kabil olmadığı hâlde*) deyû muharrer olan meblâğ ibâreden maksad (*lüzûm görünen akçenin istikrâz-ı bahrî tarîkiyle tamâmen tedâriki kabil olmadığı takdîrde*) demektir.

Sûret-i sâniye: hamûleye rehne vaz‘ ya‘nî rehn-i âdî tarîkiyle mukarrize terhîn ve gemiden bi'l-ihrâc teslim ve sûret-i sâlise dahî bi'l-müzâyede fûrûht etmekten ibârettir. İstikrâz-ı bahrî rehn-i âdiye mukaddem olmasının iki hikmeti vardır. Evvelâ istikrâz-ı bahrîden dolayı fâ’iz fâhiş verilür ise de sefîne ve hamûle [151] gark ve telef oldukda mukâbili deyn dahî sâkit olacağından usûl-ı müstakriz olan sahib-i sefîne için mes’ûliyyet nokta-i nazarınca bir nev‘ hiffet vardır. Sâniyen istikrâz-ı bahrî tarîkiyle terhîn olunan mâl mürtehîne verilmeyerek kemâ-kân râhin

yedinde kalur. Hâlbûki rehn-i âdîde işbu iki nev' sühûlet mefkûd olmasına binâ'en istikrâz-ı bahrî tarîki rehn-i âdî sûretine takdîm olunmuştur (Tafsîlâtı istikrâz-ı bahrî faslında verilecektir).

Terhîn bey'e rüchân ve takaddümü esbâbı ise ednâ mülâhaza ile zâhirdir. Şurâsı şâyân dikkattirki istikrâz-ı bahrî gerek sefineye ve gerek emti'a-i mahmûlenin terhîniyle 'akd olunabilir ise de rehn-i âdî ve bey' sûretleri yâlnız emti'a-i mahmûleye münhasır olup sefine ile teferru'âtı rehn-i âdî ile terhîn veyâ fûrûht olunamaz. Zîrâ rehn veyâ bey' olunmak lâzım gelse emvâl mürtehine veyâhaûd müsterîye teslîm olunmak lâzım gelür. Hâl-bu-ki sefine veyâ teferru'âtından olan bir şey' yedd-i âhire teslîm olursa terhîn veyâ bey'den maksûd olan ve seferin ikmâliyle semt-i selâmete isâlinden ibâret olan netîce külliyyen fevt olmuş veyâ seyr ü seferin mevkûfün-'aleyhi olan esbâb ve erkândan biri gemiden çıkarılarak seyr ü seferin muhâtarâtı artmış olur.

İşbu tedâbirin ittihâzından akdem kapudânın gemi ve hamûle sâhibleriyle bi'l-muhâbere izn ve ruhsatlarını istihsâl eylemesi lâzımeden bulunmasına [152] nazaran kapudân evvel-emirde sahib-i sefine ve ashâb-ı hamûle ile muhâbere mümkün müdür ve sefinenin hâl-i hâzırı icrâ-yı muhâberâta ve intizâr-ı ta'lîmâta müsâ'id midir? Burâsını ba'de'l-mülâhaza intizârda mahzûr görüldüğü hâlde mazbatasını bi't-tanzîm Kânûn'un emr itdiği mu'âmelâtı mevki'-i fîi'le îsâl eder.

Sûret-i sâlisinin şâyân-ı dikkat bir ciheti vardır. Böyle bir ihtiyâc âcil üzerine satılmasına lüzûm görûnân mâl mehl revâc ve i'tibâr olmayân bir yerde sûret-i müsta'celede satılacağından tutacağı fiyâ'tın kıymet hakîkîyyesinden pek dûn olması tabîidir. Bunun için Kânûn'da 'adâlete tamâmıyla muvâfık bir usûl ittihâz edilmiş ve mâl sâhibi gadrden muhâfaza olunmuştur. Şöyle ki sefine def'-i ihtiyâcdan sonra yoluna devâm ile bir günâ kazâ ve hasâra düşâr olmamış ise mâl güyâ mehl bey'de satılmamış ve emti'a-i sâ'ire ile beraber sâlimen semt-i maksûde vâsıl olmuş gibi bakılarak mehl tahliyedeki fiyâtı her ne ise ol fiyât üzere bedeli sahib-i mâla i'tâ olunur. Fakat gemi mu'ahharan gark ve telef olur ise yüz yigirminci maddede muharrer olduğu vechle emti'a ne mikdâra satılmış ise ol mikdâr akçenin sâhibine i'tâ'sı lâzım gelerek mehl tahliyenin fiyâtına i'tibâr olunmaz.

Bir de gemide mahmûl olan eşyâ ashâbı mallarının sâtılmasına veyâ terhîn olunmasına bi'l-ittifâk muhâlefet ettikleri hâlde eşyâlarını [153] gemiden çıkarabilürler fakat bu takdîrde 118'inci maddede mestûr olduğu üzere mâlları nereye kadar nakl eylemiş ise oraya kadar takdîr olunacak ücret-i nisbiyyeyi verirler. Amâ emti'a ashâbı müte'addid olupta ittifâk etmedikleri hâlde mâlları çıkarmak isteyânlar 115'inci madde hükmüne tevfikân tamâm nevl masârif vesâ'ireyi i'tâ'ya mecbûr olurlar.

Ellinci madde kapudân diyâr-ı ecnebîyyede veyâhûd Memâlik-i Mahrûse'den Basra Körfezi'nde veyâ Cezîretü'l-Arab ile Afrika'nın sevâhilinde kâ'in bir limandan sâ'ir sevâhil Devlet-i 'Aliyye'ye avdet etmek üzere kıyâm ve hareket etmezden evvel gemi sâhiblerine veyâhûd vekillerine hamûlesinin kâ'imesini ve ânların hesâbına olarak iştirâ ve tahmîl etmiş olduğu emvâl ve emti'anın fiyâtlarını ve istikrâz etmiş olduğu meblağ ile ikrâz edenlerin ism ve şöhret ve mehl ikâmetlerini mübeyyen tarafından mumza bir kıt'a hesâb-nâme göndermeğe muchbûr olacaktır. Fakat sâlifü'z-zikr limanlarda hamûle gibi müste'cirlerinin hesâbına olarak komisyoncuları [154] cânibinden tahmîl olunmuş olur ise o hâlde kapudân gemi sâhiblerine veyâ vekillerine yalnız imzâ etmiş olduğu senedât-ı tahmîliyye mücebince hamûlenin kâ'imesini ve istikrâz etmiş olduğu meblağın mikdâr ve kemmiyyeti ile ikrâz edenlerin ism ve şöhret ve mehl ikâmetlerini irsâle mecbûr olacaktır.

Kapudân gemi sâhibinin sefîneye müte'allik umûrunun müdürü olduğundan işbu maddenin fıkra-i evvelisinde gösterildiği vechle hesâb-nâme irsâline mecbûrdur ki gemi sâhibi vakit-ü zamânıyla umûr-ı sefîne ne hâlde olduğunu bilsün ve ânâ göre muhâfaza-i hukûkî için lâzım gelen tedâbîri ittihâz eylesün. Fakat gemiye tahmîl olunan mâl sefîne sâhibine 'â'id olmayıpta müste'cirler tarafından tahmîl olunmuş ise o hâlde yalnız tahmîliyyesindelerinin nüshaları irsâl olunmak ve sırf gemiye müteferri' husûsât beyân idilmek kifâyet eder.

Elli birinci madde kapudân bilâ-mûcib sefîne veyâhûd me'kûlâtı ve zahîre vesâ'ir mühimmâtı veyâ tâkımları üzerine akçe almış veyâhûd emvâl ve emti'adan veyâ zahîreden terhîn [155] veyâ fûrûht etmiş veyâhûd âslı olmayân ba'z avârya ve masârif hesâba geçirmiş olur ise bundan dolayı lâzım gelenler tarafından mes'ûl olduğu akçenin redd ve i'âdesine ve terhîn ve fûrûht ettiği

eşyânın tazmînine bi'l-zât mecbûr olup îcâbı takdîrinde cezâ Kânûn-nâmesi mûcebince dahî mahkûm olmak üzere ‘aleyhine da‘vâ olunabilecektir.

Bu maddede (Baralerie) Barâtârya denilân ef‘âl ve harekâtdan bahsolunur. Ef‘âl-i mezkûre iki nev‘dir: (1) Âdî barâtârya (Baraterie simple ou civile) (2) hîleli bârtarya (Baraterie frauduleuse) dır. Âdî barâtârya kapudânın vazîfesini hüsn-i îfâ etmemesi ve ol bâbda zühûl ve gaflet ve teşeyyüb ve ‘adem-i takayyüd göstermesi gibi hâlleridir. Meselâ kapudânın dikkatsizliği veyâ ‘adem-i mahâreti eseri olarak geminin karaya oturması ve başka bir gemiye çatması ve dahâ bu misillû taksîrât ve hatâatdan ma‘dûd evvelâ ef‘âl ve harekâta âdî barâtârya ıtlâk olunur. Ve yalnız zamân ile mükellefiyyeti intâc ederek mes‘ûliyyet-i cezâiyyeyi tevlîd etmez. Kapudânın lüzûm hakîkî olmadığı hâlde semenini lâzım gelenlere virmek üzere [156] hamûleden bir mikdârını sâtması dahî bu kabîldendir. Hîleli barâtâryaya gelince hîle ve sâhtekârlık emniyyet sû-i isti‘mâl zarfında îkâ‘ olunân ef‘âl cürmiyyedir. Meselâ hîçbir kazâya uğrâmamış bir gemiyi hasâr-dîde olmuş gibi göstermek ve güyâ furtunanın şiddetinden hamûlesi denize atıldı diye jurnâle kayd eylemek ve hâl-bu-ki emvâl-i sefîneyi sâtarak bedelâtını zimmetine geçürmek gibi ef‘âldir. Bu takdîrde kapudân kavânîn-i cezâiyye mûcebince mücâzât-ı muâyeneye müstehak olduktan başka diploması elinden alınmak ve müebbeden veyâ muvakkaten kapudânlıkda kullanılmamak gibi hakkında ba‘z mücâzât-ı mahsûsa dahî tertîb ve icrâ olunur.

Elli ikinci madde geminin sefere nizâmâ müsbet olan adem-i kâbiliyyetinden mâ-‘adâ hîçbir hâlde kapudân sâhiblerinden ruhsat-ı mahsûsa istihsâl etmedikçe fûrûhtunu icrâ idemeyecektir. Ve ettiğî hâlde fûrûhtu ke-en-lem-yekûn hükmünde tutulacağından başka îcâb eden zarar ve ziyânın tazmînine dahî kendisi bi'z-zât mecbûr olacaktır. Geminin sefere ‘adem-i kâbiliyyeti keyfiyyeti mahsûsan ta‘yîn ve tahlîf olunan ehl-i hibre ma‘rifetiyle bi't-tasdîk taraflarından tanzîm [157] ve imzâ kılınacak bir kıt‘a mazbata ile isbât olunur. Merkûmların ta‘yîni husûsu Memâlik-i Mahrûse'de mahkeme-i ticâret ve olmadığı hâlde ticâret kançılaryası ve bu dahî bulunmadığı takdîrde meclis-i memleket tarafından ve diyâr-ı ecnebîyyede Devlet-i ‘Aliyye'nin şebhenderi ve bulunmadığı sûretde îcâb eden hükümet-i mahalliyye cânibinden icrâ olunacaktır. Geminin sefere ber-vech-i muharrer isbât olunmuş olan adem-i kâbiliyyeti cihetiyle fûrûhtu îcâb idûbde

sâhiblerinin ruhsatı ve tâlîmâtı istihsâl olunduğu hâlde sevk-i sultânîde bi'l-müzâyede icrâ olunacaktır.

Kapudân sahib-i sefinenin bulunmadığı mahallerde vekîl-i kânûnîsi ve ecir-i hâsı olmak hasebiyle ânâ vekâleten sefineye müte'allik her türlü ukûd ve mu'âmelâtı 'akd ve îfâ edebilir ise de müvekkilinden hasseten me'zûn olmaksızın taht-ı idâresinde bulunan bir sefineyi fûrûht idemez. Fakat eğer kapudân sûret-i mahsûsada sefinenin fûrûhtuna dâir ihrâz vekâlet etmiş ise ol hâlde bi't-tabî' vekâleten bey' sefineye kâdir olacağında şübheye mahal görülemez. Bunun [158] hâricinde kapudân tarafından vukû' bulan bey' ve ferâğ bey' fuzûlî olup ke-en-lem-yekûn hükmündedir. Böyle bir bey'in hükümsüz bırakılmasından dolayı mutazarrır olan müşterînin hakk-ı şikâyeti olamaması tabî'îdir. Zîrâ kapudânın gemiyi bey' edememesi sarâhat-i kânûniyye iktizâsından bulunduğu cihetle vekâlet-i hâssa olup olmadığı tedkîke ibtidâr ve ânâ göre iştirâ ve teferru'a râğbet veyâ istinkâf sûretlerinden birini ihtiyâr etmesi îcâb eder idi (274'üncü maddeye dahî mürâca'at oluna).

Bir de bu maddenin son fıkrasında bir sefinenin sefere adem-i kâbiliyyeti sâbit olursa o hâlde kapudân me'zûniyyete ya'nî vekâlet-i mahsûsaya muhtâc olmaksızın satabileceği sûreti gösterilmiştir. Meselâ sefine kapudânın taht-ı idâresinde bulunduğu hâlde kazâ-zede olmuş veyâ köhnelenmiş olsa bu gibi hâller sefinenin sefere 'adem-i kâbiliyyeti müstelzim olduğu mahalli ticâret mahkemesi cânibinden ta'yîn olunan ehl-i hibre ma'rifetiyle ba'de'l-mu'âyene taht-ı tasdîke alınsa me'zûniyyet-i mahsûsa hâcet kalmaksızın keyfiyyet fûrûht câ'iz olur. Bu takdîrde emr-i bey' eğer muhâbere kâbil ise sahib-i sefineden ba'de'l-istizân müzâyedesiz değilse sevk-i sultânîde 'alenen müzâyede tarîkiyle icrâ olunur. Meselâ müsta'cil bir şey'den dolayı veyâhûd vesâit muhâberenin mefkûd olmasından nâşî muhâberede [159] imkânsızlık veyâ netice-i muhâbereye intizârda mahzûr görülür ise sefine ber-vech-i müzâyede tarîkiyle sâtulur. Hasâr-dîde olan sefine tâmîrât-ı külliyye-i vecdiyye icrâsıyla itmâm sefere kâbil bir hâle getirülmesi mümkün olupta masârif-i ta'mîriyye ol cesâmet ve metânetde yeni bir gemi iştirâsı için lâzım olan akçeden zîyâde olduğu takdîrde dahî işbu maddeye tevfiğ-i mu'âmele olunur.

Elli üçüncü madde bir seferi müte'ahhid olan kapudân ol seferin itmâmına mecbûr olup etmediği hâlde gerek gemi sâhiblerinin ve gerek

müste'cirlerinin masârif vâk'asının i'tâsına ve zarar ve ziyânlarının tazmînine mahkûm olacaktır.

Bu maddenin hükmü kapudânın hem sahib-i sefîneye ve hem de müste'cir ile sâ'ir 'alâka-dâr olanlara karşı mes'ûliyyeti ta'yîn eder. Şöyle ki kapudân esbâb-ı mücbire olmaksızın seferi icrâdan imtinâ' veya îfâ-yı vazîfeden istinkâf ederse o hâlde müste'cir ve sahib-i sefîne ve seferde 'alâkası olan eşhâs-ı sâ'ire zarar ve ziyânlarının ve masârif vâk'alarının tazmînini kapudândan talep edebilirler fakat müste'cir vesâ'ir 'alâka-dârlar kapudânın kefil ef'âli olan sahib-i sefîneden dahî Kânûn'un otuzuncu maddesi mücebince tazmînât [160] talebine haklı olur. Bunun tafsîlâtından nevl hakkındaki faslın tafsîri sırasında bahsolunacaktır.

Elli dördüncü madde hamûleden hâsıl olacak kâr ortanın olmak üzere sefer eden kapudân aher güne bir mukâvele-i mahsûsası olmadıkça kendü hesâbı için hîçbir ahz ü i'tâ ve ticâret idemeyecektir.

Elli beşinci madde madde-i ânifede muharrer olan ahkâma mugâyir olarak sefîneye kapudân tarafından kendü hesâbı için tahmîl olunan emvâl ve emti'a mahkeme-i ticâretin hükm ve kararıyla sâ'ir bi'l-cümle hisse-dâranın menfa'tine olmak üzere zabt olunacaktır.

İşbu iki maddenin ahkâmı nakl olunan emti'adan hâsıl olacak kârda kapudân ile sahib-i sefîne müşterek olmak üzere vâki' olan 'akde mahsûs ve müte'âkidir. Zîrâ ileride beyân olunacağı vechle kapudânların ve ta'îfenin istihdâmı hakkındaki mukâvele birkaç sûretle mün'akid olur (1) sefer üzerine (2) [161] mâhiyye ile (3) nevlde müşâreket ve (4) hâsıl olacak kârda müşâreket sûretiyle ya'nî gemi ile nakl olunan emti'anın inde'l-bey' hâsıl olacak ticâretten hisse almak sûretiyle vukû' bulur. Bu dördüncü sûret ekseriyyâ kömür ve samân ve meyve ve hutab nakline mahsûs olan ve sevâhil-i mütecâvirede icrâ-yı esfâr eden küçük merâkib-i bahriyyede cârî olur. Bu hâlde sahib-i sefîne gemiyi ve kapudân ile tâife dahî emeklerini sermâye ittihâz ederek akd-i şirket etmiş olurlar. Şöyle ki hamûle maksûd olan limana muvâsalatında satılarak inde'l-iştirâ verilmiş olan akçe ve masarîf vâk'a tenzîl olunduktan sonra fazla kalan ve temettu'-i sâfiden ma'dûd olan meblağ şurût-ı mukâvele mücebince sahib ve müstahdemîn-i sefîne beynlerinde tevzî' ve taksîm olunur. İşte bu takdîrde kapudâna 'âdetâ bir şirket müdürî nazarıyla

bakılacağından bi't-tab' kitâbü'l-icrâ ahkâmına tabi' olmayıp hakkında şirket ve vekâlet ahkâmı cereyân etmek lâzım gelür.

Binâ'en-'aleyh kapudân eğer bu maddenin memnû'iyyeti hilâfında olarak icrâ-yı ticâret idecek olursa bundan iki mahzûr tevellüd eder. (1) umûr-ı müsterekenin gereği gibi idâresi te'mîn idilmemiş olur zirâ kapudânın başka umûr ile iştigâli idârenin mükemmeliyyetine mâni' olur. (2) Eğer kapudân emvâl-i müstereke cinsinden olarak [162] başka bir mâl ticâretiyle meşgûl olur ise bu hâl menâfi' şirketi bi't-tab' sekte-dâr eder. Meselâ kömür yüklü bir geminin kapudânı husûsî olarak kendi hesâbına yine kömür ticâreti ile meşgûl olur ise o hâlde şirket mâlî olan kömürün satılmasında teehhür veyâ kesret mebî'den nâşî fiyâtında tenezzül gibi hâllerin vukû'yla menfa'at-i şirketin halel-pezîr olması ihtimâl dâ'iresindedir. Ânın için kapudân bu maddelerin ahkâm-ı sarîhesi icâbınca kendü hesâbına olarak icrâ-yı ticâretten memnû' dur. Hattâ bu memnû'iyet hilâfında hareket eden kapudâna mücâzât-ı şedîde ta'yîn olunmuştur. 66'ncı maddenin hükmü dahî işbu iki maddenin ahkâmına müebbeddir.

Elli altıncı madde esnâ-yı seyr ü seferde her ne hâzır olur ise olsun kapudân tâifenin zâbitân ve mü'teberânın re'yini istihsâl etmedikçe sefînesini terk ve isti'fâ idemez. Ve ol-vechle me'zûn olduğu takdîrde dahî gemiye terk ederk iken kendüsüyle berâber nevl kontoratosu ve tahmîliyye senedâtı ve mürûr tezkiresi misillû sâ'ir bi'l-cümle evrâk-ı mühimmeyi ve nükûd-ı mevcûde ile hamûlenin en kıymetli emvâl ve emti'asından alabileceği [163] mikdârını kurtarağa mecbûr olup kurtarmadığı hâlde zâyî' ve teleflerinden kendüsü bi'l-zât mes'ûl olacaktır. Fakat ber-minvâl-i muharrer eşyâ-yı mezkûre gemiden ihrâc olupta bir günâ kazâ ile zâyî' ve telef olur ise ol hâlde kapudân mes'ûliyyetinden halâs olacaktır.

Kapudân der-'uhde ettiği vazîfenin meşâk ve müşkülâtından bahsle veyâ sahib-i sefîne tarafından kendüsüne i'tâ olunan ücretin cüz'ûi olduğunu beyân ve başka bir bahâneyle der-miyân ile zimâm-ı idâreyi seyr ü sefer esnâsında terk ve hıdmetinden isti'fâ' idemez. Fakat sefîne gark olacak derecede düçar teklike olursa ol hâlde müttehizân tâ'ifenin istihsâl re'yiyle sefîneyi terk ile esbâb selâmetine teşebbüs edebilir. Şu sırada usûl ve âdât-ı bahriyye iktizâsından olan ba'z şey'leri dahî beyân ve ifâ etmesi lâzımedendir.

Bir gemi düçâr tehlike oldukda kapudânın ehem-i vezâ'îfi her şey'den makdem yolcuların esbâb selâmetini te'mîn ve istikmâl ettikten sonra tâifenin ve nihâyet kendi nefsinin selâmetini düşünmelidir. Ke-zalik kapudân yalnız nefsini istihlâsa hasr mesâ'î etmeyüb evrâk ve senedât ve nükûd ve mücevherât gibi elzem zî-kıymet eşyâyı dahî [164] beraberce kurtarmağa himmet eylemelidir. Bunun hilâfında hareket eden kapudânın düçâr-ı mücâzât olması îcâb eder birde bu bâbda mevâdd-ı nizâmiyye henûz mevki'-ı intişâre konulmamış ise de da'ire-i bahriyyece îcâbî icrâ olunmaktadır. Ma'a-hazâ yolcu ve ta'ife ve evrâk ve eşyâdan başka hamûlenin dahî külliyyen veyâ kısmen tahlîsi mümkün iken kapudânın ol bâbda kusuru vâki' olmuş ise bundan dolayı meâlen mes'ûliyyeti dahî tabî'îdir.

Bu maddenin son fıkrasındaki (kazâ) ta'bîri esbâb-ı mücbireden ilerü gelmiş ma'nâsını mutazammındır. Meselâ kapudân evrâk ve eşyâ-yı mezkûreyi sandallara vaz' idübte furtına hasebiyle sandallar batmış veyâ talgalar alub götürmüş ise kapudânın 'adem-i mes'ûliyyeti iktizâ ideceği vâreste-i tezkârdır.

Bir de metn-i Kânûn'da yalnız kapudânın ismi zikr edilmiş ise de seyr ü sefer esnâsında birinci kapudân fevt veyâ hasta olduğu veyâhûd idâreden her nasılsa 'âciz kaldığı takdîrde kapudânlık vazîfesini muvakkaten ikinci kapudân veyâ ta'ifeden birisi îfâ ideceğinden işbu maddenin hükmü kapudânlık vazîfesini îfâ eden sâ'ir eşhâs hakkında dahî cârîdir.

Elli yedinci madde gemi gideceği limana vâsıl [165] olduktan yigirmi dört sa'at zarfında kapudân zîrde muharrer iki maddede gösterilen mahal-i îcâbîyyeye jurnal defterinin yoklatmasına ve tarîrinin ya'nî raportosunun takdîmine mecbûr olup takdîm eylediği hâlde bir kıt'a musaddık sûretini istihsâl idecektir. Zikrolunan takrîrinde kapudân yola çıktığı mahal ve zamânı ve tuttuğu tarîki ve uğradığı kazâ ve hatarları ve şâyet gemide vukû' bulan nâbecâ harekât ve uygunsuzlukları ve'l-hâsıl esnâ-yı seferde cereyân eden ve şâyân-ı işâret olan keyfiyyetleri beyân idecektir.

Bir geminin seyr ü seferine iki sûretle nihâyet verilür. (1) Mahal-i maksûde muvâsalat etmesi, (2) Esbâb-ı mücbireden naşî geminin tamâm sefere gayr-i kâbil bir hâle gelmesidir. Her iki taktîrde işbu maddede gösterilen mu'âmelenin îfâ'sı vâcibâtandır. Bu maddedeki (liman) ta'bîrinden maksad (port de destination) denilen liman maksûddur ki sefinenin en son varacağı liman demektir. Yoksa âra

yerde uğrayacağı limanlarda takrîr virmeğe hâcet yoktur. Bir de metn-i [166] maddede mestûr olan raporto deniz takrîridir ki buna gemiciler beyninde (pruova di fortuna) ta'bîr olunmaktadır. Ta'bîr-i mezkûr sebt vukû'ât ma'nâsında İtalyanca bir ıstılâhtır. Yoksa ta'bîr-i mezkûrdeki furtına gelmesi lisân-ı 'âmmede bildiğimiz furtına ma'nâsına mutazammın olmadığından sâlifü'z-zikr raportonun yâlnız furtına vukû'unda terkîmi îcâb eder fikrine zehâb olunmamalıdır. Liman-ı maksûdden mâ-'adâ limanlarda takrîr yapmak mecbûriyyeti o misüllü limanlara yanaşılmak husûsunun esbâb-ı mücbireden ilerü gelmiş olmasına mütevakkıftır. Yoksa Dersaadet'ten İskenderiye'ye icrâ-yı sefer etmek üzere hareket eden bir vapurun zâten Kal'a-i Sultâniyye ve Midillü ve İzmir gibi limanlara yanaşması mukarrer bulunmuş olduğu takdîrde her birinde birer takrîr verilmesine ihtiyâc mess etmez. Meğerki mezkûr limanlara gidilmek zâten mutasavver olmayıp esbâb-ı mücbireden neş'et etmiş ola. «jurnal defterinin yoklama» edilmesi sonradan ta'dîlât veyâ 'ilâvât icrâsını men' etmek maksadına müsteniddir.

Elli sekizinci madde takrîr-i mezkûr Memâlik-i Mahrûse'de mahkeme-i ticâretin re'îsine ve mahkeme-i ticâret olmayan yerlerde ticâret kañılaryası me'mûrîne ve bunun dahî bulunmadığı mahallerde hükûmet-i mahalliyyenin baş me'mûrîne takdîm olup [167] kañılaryanın veyâ hükûmet-i mahalliyyenin me'mûrlarına verilmiş ise taraflarından der-'akab en yakîn olan mahkeme-i ticâretin kalemine emâneten vaz' ve tevkîf olunacaktır.

Elli dokuzuncu madde takrîr-i mezkûr diyâr-ı ecnebîyyede Devlet-i 'Aliyye'nin şebbenderine ve şebbender bulunmayan yerlerde îcâb eden hükûmet-i mahalliyyesine i'tâ olup taraflarından kapudân oraya 'azîmetinin ve oradan dahî kalkmasının târîhini ve hamûlesinin hâl ve cinsini mübeyyen bir kıt'a 'ilm ü haber istihsâl idecektir.

İşbu iki madde ile madde-i sâbıkada gösterilen yoklama mu'âmelesine beyne'l-mellâhân vizâ (visa) ta'bîr olunur. Bilâde beyân olunduğu ve cümle ahvâl-i 'âdiyye yâlnız liman-ı maksûdde yoklama icrâ olup âra limanlarında lüzûm yoktur ancak mevâdd-ı âtiyyede gösterilecek ahvâl-i istisnâ'ıyyede liman-ı maksûdun gayr-ı yanaşacağı mahallerde de bu takrir verilerek yoklama itdirilmesi lüzûm-ı kat'î.[168] **Altmışıncı madde kapudân esnâ-yı seyr ü seferinde osmânîlû veyâ ecnebî limana tarîk-i mahsûsundan ayrulub bi'z-zarûre yanaşması iktizâ**

eylediği sûrette mahaline göre bilâde elli sekizinci ve dokuzuncu maddelerde gösterilen me'mûrlara yanaşmasının sebeblerini beyân idecektir.

Madde-i sâbika tefsîrinde bahsolunan ahvâl-i istisnâ'iyeden birincisi maddede muharrerdir. (*tarîk-i mahsûsundan ayrılmak*) 'ibâresinin ma'nâsı zâten maksûd olan limana muvâsalat için fennen ve tecribeten mu'ayyen bulunan yoldan sapmak demektir. Velez ki o mahal yolu üzerinde bulunmuş meselâ Dersââdet'ten doğruca Mersin'e gidecek olan vapur zarûret ilcâsıyla Kal'a-i Sultaniyye ve Rodos iskelelerine yanaşmış olsun yine tarîk-i mahsûs ve mu'ayyeninden ayrılmış demek olur.

Altmış birinci madde gemisi gark olup yalnız kendüsü veyâ ta'ifeden ba'zılarıyla beraber halâs olan kapudân der-'akab mahaline göre bilâde gösterilen me'mûrlara gidüb takrîrini virmeye ve garktan kurtulub kendüsü ile beraber olan ta'ifenin ifâdeleriyle ol takrîrini [169] tasdîk ettirmeye mecbûr ve bir kıt'a musaddık sûretini istihsâle haklû olacaktır.

Bilâde bahsolunan ahvâl-i istisnâ'iyenin ikincisini bu maddede beyân olunan gark vukû'âtıdır. Hasârât-ı bahriyyenin en ehemmiyetlisi gark sefine kazîyyesi olduğundan Kânûn'da bu bâbda bazı kayûd ve şurûtun ta'yînine lüzûm görülmüştür. (Mahalline göre) denilmesinden maksat gemi gark vukû'unda kapudân ve ta'ifesi sandal ile veyâ yüzerek (en evvel nereye) takarrüb edebilmiş ise der-'akab orada vukû'-i hâle dâ'ir takrîrini bi'l-'itâ tasdîk ettirecek demektir. Ve bu takrîrin musaddık bir sûretinde kapudân alacaktır ki ânınla hasârât-ı vak'adan dolayı berâet-i zimmet müdâfa'asını îrâd ve ihticâc edebilsün.

Altmış ikinci madde takrîr-i mezkûrün tasdîki için îrâd olunabilecek sâ'ir delillere halel getirilmeyerek mârrü'z-zikr memûrlar tarafından ta'ifelerin ve mümkün olduğu sûrette yolcuların dahî istintâklarıyla ifâdeleri istimâ' ve zabt olunacaktır. Tasdîk olunmayan tekârîr kapudânın [170] mes'ûliyyetden tahlîsi ve hîn-i muhâkemedede kendü iddi'âlarının isbâtı zımında kabûle şâyân olmayacaktır. Meğer takrîrini virdiği yerde kapudân yalnız olarak garktan halâs bulmuş ola her hâlde kapudânın 'aleyhinde bulunan müdde'îler anın beyân eylediği mevâdın 'aksini isbâta salâhiyyetleri vardır.

Bu maddede gösterilen kayûd ve şurûrun ta'yîn ve te'sîsi gark olmayan bir sefine içün gark oldu denilerek vukû'a melhûz olan sû-i istimâlâta meydân vermemek maksadına mübtenîdir. (îrâd olunabilecek sâ'ir delillere halel getirilmeyerek) fikrasından maksat şudur ki kapudânın vereceği takrîrin esbâb-ı te'yîdiyyesi ta'îfelerin ve yolcuların ifâdeleridir. Ânların ifâdesiyle hükkâm için kanâ'at-ı kâmile hâsıl olmazsa başka sûretle dahî kapudân tarafından husûl-ı kanâ'at esbâbı ikmâl olunabilir. Meselâ o civârda bulunan sâ'ir gemi ta'ife veyâ yolcularının bu bâbda şahâdetlerine müraca'at olunabilir. Ve ke-zâlik tahlîsiyye me'mûrlarının dahî istişhâdı yoluna gidilebilir. İşte Kânûn'da muharrer «sâ'ir delâ'il» 'ibâresi bu makûle-i edilleyi mutazammındır. Mukaddemâ dahî beyân olunmuş olduğu üzere kapudânın zîr-i idâresine mevdû' olan [171] Sefine ile emvâl-i mahmûlenin mes'ûlü kapudândır. Eğer kapudân vazîfesini mükemmelen îfâ etmiş ise berî'ü'z-zimme olur. İşte gark vukû'undaki vazîfesini de Kânûn burada ta'rîf ediyor. Kapudân bu vezâ'îfî îfâ etmiş olduğu hâlde takrîri mündericâtının 'aksini iddi'â eden olursa isbât etmesi lâzım gelür. ma'lûmdur ki 'inde'l-muhâkeme-i beyyinenin kangî tarafa düşeceği mühîm bir mes'eledir. Ânın için Kânûn burada tefrîk mes'ele ederek hilâfını iddi'â edenin isbât etmesi lâzım gelir deyû tasrîh etmiştir. Âmâ kapudân vazîfesini îfâ itmamiş ve meselâ takrîr yapmamış veyâhûd yapubda ta'rîfât-ı kânûniyye tevfikân te'bîd ve tasdîk ettirmemiş ise gark vukû'âtını isbât eylemek külfetini kapudâna teveccüh eder ve bu sûretde kapudânın mevkı'î pek müşkil olur; çünkü kapudân bunu olsa olsa 'inde'l-muhâkeme ya yolcuların veyâhûd ta'îfelerin şahâdetiyle isbât idebülür. Hâlbuki muhâkeme zamanında her biri bir tarafa dağılmış gitmiş olan yolcuların mevkı'-i muhâkemeye götürülmesi kâbil olmaz. Ta'îfelere gelince ânlarda kendi ma'îyyeti nev'ummâ hıdmetkârı demek olduğundan bunların kendi lehine şahâdetinin ne derece ehemmiyyeti hâ'iz olacağı cây-i mülâhazadır. Binâ'en-'aleyh kapudân işbu vezâ'îf-i kânûniyyesini vakt ü zamanında ve yoluyla îfâ etmelidir. Yoksa berâ'et-i zimmetin asl olması kâ'idesinden istifâde idemez. Bir de şurası şâyân-ı dikkatdir ki gerek sâlimen limana muvâsalatda ve gerek gark vukû'unda takrîr verilmek içün Kânûn'un ta'yîn itdiği müddet 24 sâ'at [172] olup iki hâlde de bu müddet zarfında o emr-i kânûniyye infâz olunmak lâzım ise de bu müddetin mebde'leri her iki sûretde ayn vechle değildir. Limana muvâsalatda mebde'-yi Kânûnu muvâsalat

sâ'atidir. Amâ gark vukû'unda mebd'e'-yi mezkûr zaman imkândır. İşte fark bundan ibârettir.

Ahvâl-i 'âdiyyede tasdîk-i takrîr için şahâdet ve tahlife hâcet olmadığı hâlde gark gibi bir mühim musîbet vukû'unda takrîr-i mezkûru alacak me'mûrların ifâdât-ı vâk'a ile iktifâ etmeyerek kapudân ve yolcu vezâ'ifeden lâzım gelenleri dahî istintâk ideceği bu maddede tasrîh olunmuştur. Bu hâlde kazânın sûret-i vukû'una dâ'ir istifsârı lâzım gelen cihetler 'âdetâ bir müstantık huzûrunda istintâk idilür gibi maa't-tahlîf i istievâb ve tahkîk olunur. Ve tahlîf 'ibâresi her ne kadar Kânûn'da mûnderic değilse de istintâk ta'bîri ânîde şâmilidir. Ve 'âmâ-yı hukûkun vesâyâsıyla te'âmül-i kadîm ve usûl-ı câriyye muktezîyyâtı dahî bu merkezdedir.

Altmış üçüncü madde kapudân takrîrini virmedikçe gemiden hîçbir vakt emvâl ve emti'â ihrâc idemez. Ve itdiği takdîrde 'aleyhinde fevka'l-âde da'vâlar olunabilir. Meğerki kuvve-i kureybeye gelmiş bir tehlikeden dolayı emvâl ve emti'â hemân zâyî' ve telef olmak üzere buluna. [173] bu maddede gösterilen menû'îyyetin sebebi hamûleye bir günâ hasârât vukû' bulmuş ise bunun lede'l-icâb keşf ve mu'âyenesi icrâ kılınmaksızın teslîminden zuhûru melhûz olan mahâzîrin men' vukû'u kazîyyesidir. (kapudân 'aleyhine fevka'l-âde da'vâlar ikâme olunabilir) ta'bîrinden maksad 'aleyhine zarar ve ziyân da'vâsından başka nizâmât-ı sahiyye ve rûsûmiyyenin icâb ettirdiği mu'âmelât ve mücâzât îfâ ve tertîb olunmak üzere ikâme-i da'vâ olunabileceğini mutammındır. (kuvve-i kureybeye gelmiş bir tehlike) 'ibâresinin mazmûnu dahî şudur ki sefinenin hamûlesi mâ'il-i işti'âl mevâddan veyâ çürüyüb bozulmağa yüz tutmuş emvâlden olup da te'hir-i tahliyyesi hâlinde harîk zuhûru veyâ külliyyen bozulub telef olması muhtemel olur. Veyâhûd sefinenin bulunduğu hâl ve mahal bir an evvel-emir tahliyyenin icrâsına müstelzim bulunur ise tahliyeden sonra takrîr î'tâ olunmak üzere emti'anın çıkarılabileceğine mübeyyendir.

Altmış dördüncü madde esnâ-yı seyr ü seferde geminin kumanyası tükenübde derûnunda bulunanlardan ba'zılarının ayruca me'kûlâtı olduğu takdîrde kapudân mu'teberân ta'ifenin re'yini istihsâl ederek kıymetlerini virmek [174] şartıyla me'kûlât-ı mezkûreyi ortaya kodurtmağa me'zûn olacaktır.

Bu maddede yâlnız me'kûlâtıdan bahsolunmuş ise de havâyic-i zarûriyyeden olan meşrûbât dahî bu kabîldendir. Hattâ yolculardan birinin nezdinde mu'âlecât bulunsa ve mu'âlecât-ı mezkûreye lüzûm görünse ol yolcunun rızâsına bakılmaksızın bedeli verilerek elinden alınması câ'iz olur. Bu külfet ve mecbûriyyete mukâbil yüz kırk beşinci madde hükmünce bu yolcularında 'inde'l-hâce parasıyla kapudândan me'kûlât ve levâzım-ı sâ'ireyi almağa salâhiyyeti vardır.

İşbu fasla nihâyet virmezden evvel düstûrun dördüncü cildinin 273'üncü sahîfesinde münderic tahrîrât-ı 'umûmiyyeden bahsetmek ve ol bâbda ba'z mülâhazât der-miyân etmek vâcibdir. Şöyle ki mezkûr tahrîrât-ı 'aliyye me'âline nazaran Devlet-i 'Aliyye Sancağı'na hâmil bir sefînde müstahdem ta'ife ve kapudân teba'a-i ecnebiyyeden dahî olsa hıdmetlerine müte'allik husûsâtıda teba'a-i Devlet-i 'Aliyye'den ma'dûd olacağından bunun ile teba'a-i Devlet-i 'Aliyye beyninde mütehaddis da'vâlar muhtelit mecliste rû'yet olunmaz ve tercümân bulundurulmaz; ancak şurasına dikkat etmelidir ki mârrü'z-zikr tahrîrâtıda bilâ-tefrîk ve 'ale'l-ıtlâk teba'-i [175] Devlet-i 'Aliyye'den ma'dûd olacaktır deyû gösterilmiş ise de bir ecnebî kapudân Osmânî Sancağı'na hâmil sefînelerde müstahdem olmakla tâbi'îyyet-i asliyyesine bütün bütün gâ'ib etmez. Âlâ kapudânlık vazîfesinden dolayı teba'a-i Devlet-i 'Aliyye nazarıyla bakılarak mu'âmele olunmak tabî'îdir. Tahrîrât-ı mezkûrenin ta'mîk mündericâtı dahî bu mülâhazaya müeyyiddir.

[176] BEŞİNCİ FASL

(Geminin hıdmetine istihdâm olunan tâ'ifenin tutulmaları ve ücretleri hakkında)

Altmış beşinci madde kapudân ve zâbitân ve bi'l-cümle tâ'ifelerin tutulmaları şerâ'iti tâ'ife defteri veyâ tarafeyninin mukâvelât muharriresi ile tasdîk ve isbât olunur. Fakat mukâvelât-ı muharrire olmadığı vezâ'ife defterinde dahî buna dâ'ir hiçbir şey' zikr ve beyân olunmadığı takdîrde tâ'ifenin tutuldukları ya'nî hıdmete alındıkları yerde cârî olan usûl ve kavâ'ideye tevfi-k-i hareket olunacaktır. sâlifü'z-zikr tâ'ife defteri Memâlik-i Osmâniyye'de ise liman me'mûru olduğu yerde ticâret kançılaryası ve bu dahî bulunmayan mahalde Memleket Meclisi ve diyâr-ı ecnebîyyede ise Devlet-i 'Aliyye [177] şebbenderi veyâ şebbender vekilleri ve olmayan mevki'lerde îcâb eden hükûmet-i mahalliyyesi ma'rifetiyle tanzîm olunacaktır.

Metn-i maddede muharrer olan «zâbitân» kelimesi ikinci ve üçüncü kapudândan başka yazıcı ve ser çarhçı ile mu'âvini âdî tâ'ifeye nisbetle zâbitândan ma'dûd olan eşhâs şâmilidir. Koca re'îs ve lostromo ve marankoz ve kılağoz ve yelkenci gibi eşhâs dahî mütehayyizân tâ'ifeden ma'dûddur. İşbu maddenin mütâla'a ve tedkikinden anlaşıldığı üzere tâ'ifelerin tutulması maddesi tâ'ife defterinde mukayyed bulunmadığı veyâ bu bâbda 'akd ve tahrir olunmuş bir mukâvele-i mahsûsa olmadığı hâlde bundan dolayı tahaddüs de'âvînin başka sûretle dahî isbâtına mesâg var ise beşinci altıncı ve altıncı maddenin dördüncü fıkralarına nazaran mahal-i resmîyyede tanzîm kılınmış tâ'ife defteriyle müsbet olmayan ma'âş ve ücretin imtiyâzı olmamak îcâb eder. Tâ'ife defteri 41'inci madde mücebince gemide bulundurulması lâzım gelen defterdir. — Tâ'ifenin suver-i istihdâmı 54 ve 55'inci maddenin şerhinde gösterilmiş olduğundan oraya mürâca'at oluna.

Altmış altıncı madde kapudân ve zâbitân ve tâ'ifeler [178] sefine sâhiblerinin veyâhûd gemi ıskarçaları üzerine ya'nî toptan istîcâr olunmuş ise müstâ'cirlerinin rızâlarını istihsâl etmedikçe ve nevlini dahî virmedikçe kendü hesâbları için hiçbir özr ve bahâne ile sefineye emvâl ve emti'a tahmîl idemeyeceklerdir. Ve ederler ise tahmîl olunan mâl lâzım gelenlerin ya'nî sefine sâhiblerinin veyâhûd müstâ'cirlerinin menfa'atine olarak zabt

olunabilecektir. Meğerki şıkk-ı evvelde sefine sâhibleri ile ve şıkk-ı sâniye müstâ'cirler ile 'aksine bir mukâvele-i mahsûsa ola.

'Akd-i icrâ tamam olduktan sonra gemicilerin birinci vazîfesi geminin sefere kıyâmından evvel gemide hâzır bulunmak ve hıdmete mübâşeret etmek kaziyyesi olup işbu madde-i kanûniyyede muharrer olduğu üzere sefine sâhibinin ve gemi toptan isticâr olunmuş ise müstâ'cirlerinin rızâsı olmaksızın kendi hesâbları içün gemiye emti'a tahmîl idemezler. Fakat 'örf ve 'âdât-ı bahriyye iktizâsınca bunlar (kasle[?]) denilan ve esvâbları vaz'a mahsûs olan evfak sandûklarının isti'âb edebileceği kadar kendi hesâbları içün gemiye mâl tahmîl [179] edebilirler ve bunun içün izn ve ruhsat istihsâline hâcet yokur. Bu mikdârdan fazla olarak bilâ-izn mâl tahmîl etmedikleri hâlde eğer sefine ıskarça olarak ya'nî toptan isticâr edilmiş ise emti'a-i mahmûle müstâ'cir ve ol-vechle toptan bir veyâ müte'addid müstâ'cirler için idilmediği sûrette sahib-i sefine menfa'atine olarak zabt olunabilir. İşbu 'ibâre-i âhîrede istinbât olunduğu vechle zabt husûsu sâhib veyâ müstâ'cir sefinenin ihtiyâr ve talebine mu'allaktır. (54 ve 55'inci maddelere mürâca'at oluna)

Altmış yedinci madde seyr ü seferin icrâsı geminin kıyâm ve hareketinden evvel sâhiblerinin ve kapudânının veyâhûd müstâ'cirlerinin sebebiyyetinden dolayı terk ve ta'tîl olunmuş ise bir sefer etmek üzere veyâhûd mâhiyye ile tutulmuş olan tâ'ifenin rü'esâ ve neferâtına geminin donadılması içün işlemiş oldukları eyyâm gündeliklerinin te'diyesinden başka tazmîn olarak mâhiyye ile tutulmuşlar ise bir aylık ma'âşlarını ve sefer tâm üzere tutulmuşlar ise bunun içün meşrût olan ücretlerinin bir rub'unu alacaklardır. [180] Fakat ma'âş veyâ ücretlerine mahsûben peşinât almış oldukları takdîrince buna kanâ'at etmek veyâhûd bunun tenzîliyle ber-vech-i muharrer aylık ma'âşlarını veyâ ücretlerinin bir rub'unu almak şıklarından birinin tercihiinde muhayyer olacaklardır. Seyr ü seferin icrâsı sefinenin kıyâm ve hareketinden sonra men' olunmuş ise merkûmun istihdâm olundukları vakte isâbet eden ma'âş ve ücretlerini ve bundan başka tazmîn olarak kendülerine fıkra-i sâbıkada verilen mikdârın iki kâtını ve geminin kıyâm ve hareket itdiği mahale 'avdet etmeleri içün diğer bir sefineye konuldukları hâlde icâb eden masârif nakliyyeleri te'diye ve îfâ kılınacaktır. Ancak zikrolunan ücret ve tazmînâtın mikdârı hitâm seferde verilmesi meşrût olan akçeden hiçbir vakt

ziyâde olmayacaktır. Gerüye i'zâm olunan tâ'ifenin masârif-I [181] nakliyyesi her birinin sıfat ve haysiyyetine göre tahsîs ve i'tâ olunacaktır.

Seyr ü seferin icrâsı esbâb-ı mücbireden olmayarak mahzâ 'alâ-kadâr olanlardan birisinin sebîle terk ve ta'tîl olunmuş olduğu hâlde işbu madde-i kânûniyyede muharrer olduğu üzere tâ'ifeye tazmînât i'tâsı lâzım gelür. ma'lûmdur ki tâ'ifeler ekseriyâ fakîr kimseler olduğundan ileride kesb-i istihkâk idecekleri ücrete mahsûbu icrâ olunmak üzere sâhib-i sefineden veyâhûd vekîli bulunan kapudândan ta'vîzen bir miktâr pâra alarak ihtiyaçlarına sarf ederler ki buna gemici ıstîlâhınca (pulâtka) denir. Seyr ü sefer terk ve ta'tîl olunmuş olduğu takdîrde tâ'ifelerin pulâtka nâmıyla almış oldukları pâra kânûnen mu'ayyen olan tazmînât mikdârından fazla ise nesne i'âdesine mecbûr olmazlar ve bi'l-'akis pulâtkanın mikdârı alacakaları tazmînâtdan dûn olduğu sûretde bununla kanâ'at etmeyerek mahsûbu ve üst tarafının kendülerine i'tâsını taleb ve iddi'â edebilirler. Bunun sebebidde tâ'ifelerin nazar-ı kânûnda muhtâc-ı sıyânat ve mu'âvenet-i 'aczedden bulunmaları kaziyyesidir. Fakat işbu müsâ'ade-i kânûniyye sâhib-i sefîne içûn hadd-i i'tidâli tevâvüz itmamek maksadıyla işbu maddenin son fıkrasında muharrer olduğu vechle hadd-i tazmînâtın kasr ve tahdîdi lüzûm görünmüştür.

[182] Altmış sekizinci madde bidâyet seferfen evvel sefînenin gideceği mahal ile emr-i ticârete dâ'ir veyâhûd geminin îcâr olup nakl ideceği emvâl ve emti'anın memleketden ihrâcına mütedâ'ir devletce menû'îyyet vukû' bulur veyâhûd devletin emriyle gemi tevkîf olunur ise o hâllerde izn ve ruhsat verilen gemi tâ'ifesinin zâbitân ve neferâtına yâlnız geminin hıdmetinde bulundukları günler içûn îcâb eden ücret yevmiyyeleri verilecektir.

«Sefere başlanmazdan evvel» emr-i ticâret men' olunur veyâ (anbargo) vesâ'ire gibi sâ'ir esbâb-ı mecbûreden dolayı gemi tevkîf olunmuş olursa bu misillû ahvâlde cârî olan kâ'ide-i 'umûmiyyeye tevfikân tazmînât i'tâsına mahal olmayıp yâlnız mesbûk olan emeklerine mukâbil bir ücret ta'yîn ve i'tâsıyla iktifâ olunabilir. Ahvâl-i mezkûre sefer esnâsında vâki' olur ise 69'uncu maddenin ahkâmı cereyân eder.

Altmış dokuzuncu madde emr-i ticâretin men'i veyâhûd [183] geminin tevfiği husûsları esnâ-yı seyr ü seferde vukû' bulur ise men'i vukû'unda sefîne tâ'ifesinin zâbitân ve neferâtına istihdâm olundukları günlerin ücretiyle

mahallerine avdetleri masârif ve tevkîfi takdîrinde mâhiyye ile tutulmuş olanlara geminin müddet tevkîfi esnâsında mâhiyyelerinin nısfı ve sefer-i tâmm üzere tutulmuş olanlara dahî müddet tevkîfi içün bir şey' virülmeyüb yâlnız sefer-i tâmm içün meşrût olan hakk ve ücretleri te'diye olunacaktır.

İşbu maddenin bahs ve beyân olunan «*tevkîf*» geminin bir müddet muvakkate içün tevkîfi demek olup seyr ü sefer kat'ıyyen men' olunmuş olduğu hâlde birinci fıkra ahkâmına ve muvakkaten tevkîf ve te'hîr vukû'u takdîrinde ikinci fıkra muhteviyyâtına tevkîf-i mu'âmele idilmek îcâb eder. Ahvâl-i mebhûsa geminin hareketinden evvel vâki' olmuş ise madde-i sâbıkâ ahkâmı cereyân eder.

Yetmişinci madde sefinenin seferi kasten tatvîl ve tezyîd olunduğu hâlde tezâyüdüne göre sefer-i tâmm üzere [184] istihdâm olunan tâ'ifenin ücretleri dahî tezâyüd idecektir.

İşbu madde-i kânûniyyede muharrer olan «*kasten*» kelimesinden dahî anlaşıldığı üzere kasten ya'nî esbâb-ı mücbireden nâşî olmayarak tatvîl-i sefer olunduğu hâlde tezyîdi îcâb eden ücret yolun keyfiyyet tatviline ve mehâlik-i müteferri'aya nisbetle lede'l-îcâb nasb olunacak ehl-i hibre ma'rifetiyle ta'yîn ve takdîr olunur.

Yetmiş birinci madde sefine nevl mukâvelesinde beyân olunan mahalden dahâ yakîn bir mahalde kasten tahliye olunur ise bundan dolayı sefer-i tâmm üzere istihdâm olunan tâ'ifelerin meşrût olan ücreti tenezzül etmeyecektir.

İşbu maddede beyân olunan «*tahliye*» dahî kasten ya'nî esbâb-ı mücbireden nâşî olmayarak vukû' bulmuş olmasına mebnî tâ'ifelerin mukarrer olan ücretlerinin tenzîl ve taksîri îcâb itmamesi umûr-ı tabî'îyyedendir. Gerek işbu maddede ve gerek madde-i sâbıkâda ücret-i şehriyye ile müstahdem olan tâ'ifeden bahs olunması tatvîl veyâ taksîr [185] seferden bulunanların maddeten zarar-dîde olması kâbil olmaması mülâhazasına mübtenîdir.

Yetmiş ikinci madde geminin nevine veyâhûd seferinden hâsıl olacak kâra hisse-dâr olmak üzere istihdâm olunan tâ'ifelere sebep-i mücbirden dolayı kat' ve fesh veyâ te'ehhür veyâhûd tezâyidi içün ücret-i yevmiyye ve bir günâ tazmînât i'tâsı câ'iz olmayacaktır. Seferin kat' ve feshi ve te'ehhür ve tezâyidi geminin mahmilleri yüzünden vâki' olmuş olur ise bunun içün

taraflarından sefîneye verilmesi hükm olunarak zarar ve ziyân tazmînâtından tâ'ifeler dahî hisse-dâr olacaklardır. İşbu tazmînât sefîne sâhibleriyle tâ'ifenin kâr ve nevlinden her ne mikdâr hisse almaları meşrû olmuş ise hisseye kıyâsen beyenlerinde tevzî' ve taksîm olunacaktır. Seferin kat' ve feshi veyâ te'ehhür ve tezâyidi geminin kapudânı veyâhûd sâhiblerinin [186] yüzünden vukû' bulur ise bunlar tâ'ifeden her birine şart ve mukâvelelerine göre münâsibü'l-mikdâr zarar ve ziyân virmeğe mecbûr olacaktır.

İşbu maddede gösterilen sûretle istihdâm olunan tâ'ifelerin sâhibi veyâ mücehhiz sefîne ile mün'akid olan mukâveleleri 'akd-i şirketden ma'dûd olmasına ve bir şirketin mu'âmelâtından kâr ve temettu' hâsıl olmadığı hâlde şerîklerin 'amelî sebak etmiş olmasından nâşî tazmînât i'tâsı lâzım gelmeyeceği tabî'î bulunmasına nazaran esbâb-ı mücbireden dolayı ta'tîl veyâ te'hîr sefer gibi ahvâl vâkî' olduğu takdîrde tâ'ifeye tazmînât i'tâ olunması muvâfık hikmet ve ma'deletdir. Son fıkrada i'tâsı lüzûmu beyân olunan tazmînâtın mikdârının kânûnen ta'yîni kâbil olmadığından seferin ehemmiyyetine ve herkesin mertebesiyle mu'ayyen olan hissesi tesbitine göre ehl-i hibre ma'rifetiyle takdîr itdirilmesi îcâb eder.

Yetmiş üçüncü madde sefîne zabt ve müsâdere veyâhûd darb ve şikest veyâ gark olunup gerek gemi ve gerek hamûlesi bütün bütün zâyî' ve telef olunmuş olduğu hâlde [187] Tâ'ifenin zâbitân ve neferâtı ol seferden dolayı bir gûna ücret mutâlebesine sâlih olmayacaktır. Ancak mukaddemâ ücretlerine mahsûben kendülerine bir şey' verilmiş ise ânın dahî i'âdesine mecbûr olmayacaklardır.

Mevâdd-ı berriyyede me'cûrun bilâ-ta'addî zıyâ'ı takdîrinde ecîrin ücreti sâkıt olmadığı hâlde işbu maddede kâ'ide-i mezkûre hilâfında olarak geminin zabt ve müsâdere veyâ gark ve şikest olması hâlinde tâ'ifelerinin ücretinin sukûtu muharrerdir.

Bunun esbâb-ı mücibesine gelince: Bir geminin seyr ü seferinin ikmâli ve ândan maksûd olan menâfî'in istihşâli emrinde birçok kimseler – meselâ sâhib-i sefîne mukarriz ve mahmiller ve sigortacılar – müşterek ve 'alâka-dâr olduklarından ve bu menâfî'-i müşterekenin muhâfazası tâ'ifelerin ihtimâmına mütevakkıf olup eğer gemi gerek gark olsun ve gerek müsâdere idilsün her hâlde

tâ'ife ücretlerini tamâmen alacaklarından emin olmak lâzım gelse işbu menâfi'-i müşterekenin muhâfazası husûsunda dikkat ve i'tinâları pek de derece-i matlûbede olamayacağından bu bâbdaki dikkatleri bir kemâl olmak içün işbu kâ'ide vaz' olunmuştur. Birde yüz yigirmi dördüncü madde îcâbınca bu gibi bir hâl vukû'unda sâhib-i sefinenin mahmillerden nevl almak hakkı sâkıt [188] olduğu cihetle tâ'ifelerinde sâhib-i sefineden ücret istemeğe hakk ve salâhiyyetleri olmamak lâzım gelür. Hattâ mülâhazât-ı meşrûhaya mebnî 161 ve 192'nci maddeler ahkâmınca tâ'ifelerin ücretlerinin istikrâz-ı bahriyyeye mukâbil terhîni ve sigortaya vaz'ı memnû'dur. Zîrâ istikrâz-ı bahrî veyâ sigorta tarîkiyle menfa'atlerinin te'minine müsâ'ade edilmiş olsa tâ'ife ücretlerinin istifâsından emîn olarak menâfi'-i müşterekenin muhâfazası zımnında lâzım gelen ihtimâm ve dikkati îfâ etmezler.

Bu maddenin hükmü gemi ve hamûlenin kâmilen gark ve telef olması sûretine masûstur eğer bir mikdârı tahlîs olunmuş ise mevâdd-ı âtiyyeye tatbîk-i mu'âmele olunur. Ve birde « *zabt ve müsâdere* » gibi mu'âmele-i zecriyye bir deynden dolayı vâki' olmuş ise işbu madde-i kânûniyyenin tatbîk hükmüne mahal yoktur. Korsan cânibinden gasb veyâ bir devlet tarafından esnâ-yı muhârebede zabt ve müsâdere olunmuş ise bu hâller gark ve şikest gibi mesâ'ib-i mühimmeden 'add edilerek işbu maddenin hükmü tamâmıyla cereyân eder.

Son fıkranın esbâb-ı mücibesi içün alınmış yedinci maddenin şerhine mürâca'at oluna.

Yetmiş dördüncü madde gemi ve teferru'âtından ba'z parâları [189] gark ve telefdan tahlîs olunduğu hâlde mâhiyye ile veyâ sefer-i tâmm üzere istihdâm olunan tâ'ifeler tahlîs ettikleri kıt'a ve parçaların hâsılât-ı sâfiyyesinden ücretlerini istihsâle hakları olacaktır. Eğer hâsılât-ı mezkûre ücretlerinin îfâsına kifâyet etmez veyâhûd emti'adan başka bir şey' kurtarılmamış olur ise ol hâlde tâ'ifelerin kusûr kalan ücretlerini işbu kurtarılmış olan emvâl ve emti'a nevlinden almağa salâhiyyetleri olacaktır.

«Hâsılât-ı sâfiyye» 16'ncı maddede gösterilen ücret yevmiyyeleri ve masârif-i tahlîsiyye bi't-tenzîl bâkî kalan Osmân-ı sâfiyye demektir. Ya'nî eşyâ-yı müstahliseden evvel-be-evvel lâzım gelen masârif ve ücret tesviye olunmalıdır. (125'inci maddeye bak)

Yetmiş beşinci madde evline hisse-dâr olmak üzere istihdâm olunan tâ'ifenin zâbitân ve neferâtını ma'âş ve ücretlerini yalnız geminin nevlinde olarak kapudânın veyâ [190] müstâ'cirin alacakları hisselerle kıyâsen istihsâl edebileceklerdir.

Tâ'ife mâhiyye veyâ sefer-i tâmm üzere müstahdem iseler 74'üncü maddeye tatbîk mu'âmele olunacağı gibi eğer neville hisse-dâr olmak üzere müstahdem iseler zabt ve gark hâlinde bu maddeye tevfiğ-i mu'âmele edilir. Bu maddede muharrer «müste'cir» kelimesinden maksad *Armateur* ya'nî mücehhizdir. Yoksa mahmil demek değildir.

Yetmiş altıncı madde gediklü ve 'âdî tâ'ifeler her ne şart ve mukâvele üzere tutulmuşlar ise gark olan sefinenin parçalarını ve eşyâ-yı sâ'ireyi kurtarmağa sarf eyledikleri eyyâmın ücretlerini başkaca almağa sâlih olacaklardır.

İşbu maddede tâ'ifeye i'tâ olunacağı gösterilen ücret-i tahlîsiyye yoksa tâ'ifenin meşrût olan ücretleri değildir. Zîrâ gemi gark olunca 'akd-i icrâ münfesih ve ücret sâkıt olur. Bu hâlde tâ'ifeler âherin mâlını tahlîs içün çalışmış olacaklarından bundan dolayı kendülerine ücret-i tahlîsiyye verilmek îcâb eder. [191] Evvelleri gemilerde ba'z kudemâ bulunub 'âdetâ ol gemide gedik sâhibi gibi 'add olunur, sâhib-i sefine o gibi tâ'ifeyi kolayca gemiden çıkaramaz idi. Lakin haylî zamândan berü bu usûl mülğâ olduğundan bu maddede mestûr «gediklü tâ'ife» sözünü müttehizân tâ'ife deyû tefsîr etmek iktizâ eder.

Hamûleden hâsıl olacak kârdan hisse almak üzere gemide müstahdem bulunan tâ'ife ücûrâtının zabt ve gark vukû'u takdîrinde sûret-i tesviyyesine dâ'ir sarâhat-i kânûniyye tesâdüf olamadığından mevâdd-ı berriyyede cârî ve 'ale'l-husûs umûr-ı şirketde mer'îyyü'l-icrâ olan kavâ'id tevfiğ-i mu'âmele idilmek îcâb eder. Meselâ hâricden sefine sâhibi veyâ mücehhizi ve kapudân ile müstahdemin hesâbına olarak iştirâ ve gemiye tahmîl ve diğere mahale nakl olunan kömürden inde'l-bey' temettu' hâsıl olursa tâ'ifenin meşrût olan payları vechle kârdan hisse verilür ise de gemi gark olupta kömürde tamâmen telef olmuş olduğu sûretde kâr yerine zarar küllî vukû'a gelmiş olduğundan müsterekü'l-menfa'a olan tâ'ifeye nesne verilememesi umûr-ı tabî'îyyeden bulunmuş ve bu misillü tâ'ifeden aslâ bahsolunması bundan neş'et eylemiştir.

Yetmiş yedinci madde tâ'ifelerin her biri esnâ-yı seyr ü seferde hasta olur yâhûd gerek geminin hıdmetinden [192] ve gerek düşman ve korsan kavgâ ve muhârebesinden dolayı paralanur veyâ sakatlanur ise ücretlerini kemâ-kân aldıktan başka hasta ve mecrûh oldukları müddetce tabîb ve cerrâh masârifinin ve sakat kaldıkları takdîrde masârif-i mezbûre ile beraber tazmîn nâmıyla dahî münâsib bir mikdâr akçenin âhzına ve işbu tazmîn husûsunda tarafeyn uyuşamadıkları hâlde Meclis-i Ticâret-i Bahriyyede ta'yîn olunacak mikdâr-ı meblağın istihsâline sâlih olacaktır. Hekîm ve cerrâh masârifıyla sakatlık tazmînâtı hastalık ve mecrûhiyyet ve sakatlık husûsları geminin hıdmetinden nâşî olmuş ise gemi ve nevlinden i'tâ ve sefînenin emr-i muhâfazası içün olunan kavgâ ve muhârebe de vukû' bulmuş ise büyük avârya sûretiyle ya'nî hasârât-ı bahriyye-i cesîmeden ma'dûd olmak üzere gemi nevlinden ve hamûlesinden garâmeten tesviye ve îfâ olunacaktır. [193]

Bu maddede beyân olunan hâller icrâat-i 'âdiyye hilâfında ber-kâ'ideye mutazammındır. Zirâ ecîr-i hâs hastalanur ve hattâ hastalığı veyâ sakatlığı hıdmetinden ilerü gelmiş bulunursa bile bundan dolayı hastalığı imtidâd ettiği müddetce ücret veyâ tazmînât verilmek lâzım gelir. Tâ'ifeler haklarında işbu madde ile tefvîz olunan müsâ'adât-i istisnâ'iiyenin sebebi gemi gark ve telef olduğu hâlde kendülerinin ücret alamaması gibi haklarında vaz' olunan külfet ve şiddete mukâbil bir ni'metdir (Mecelle'nin 88'inci maddesine bak).

Yetmiş sekizinci madde hasta ve mecrûh ve sakat olan mellâh hatar ve tehlikeden ihtirâzen sefere devâm idemediği hâlde kapudân yola çıkmazdan evvel mellâh merkûmu sefineden lâyıkiyla bakılabileceği bir hastahâneye veyâ sâ'ir mahale çıkarmağa ve hastalık ve nafaka masârifıyla şifâ bulur ise avdeti ve vefât eder ise defni içün lâzım gelen masârifi tedârik ve îfâya mecbûrdur. Bunun içün kapudân Memâlik-i Mahrûse'de ise ticâret kaçıllaryasının müdürine [194] olmadığı yerde hükûmet beldenin büyük me'mûruna ve memâlik-i ecnebîyyede ise Devlet-i 'Aliyye şebbenderine ve bulunmadığı mahalde hükûmet-i mahalliyyenin bâş me'mûruna kâfi'l-mikdâr akçe emânet sûretiyle i'tâ veyâhûd edâsını müte'ahhid bir kefil irâ'e idecektir. Bununla birebir mellâh-ı merkûmun ücretleri şifâ bulduğu güne kadar işledikten başka her kangî limandan gemi ile sefere çıkmış ise ol limana avdet

etmiş olabileceği güne değin kendüsüne bi'l-hesâb i'tâ ve masârif-i râhiyyesi dahî îfâ olunacaktır.

Bu maddede bahsolunan husûs hakkında Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun başlıca me'hûzu olan Fransa Kânûnu'nda münderic olan ahkâm pek muhtasar olmasından dolayı kâfi görülmeyerek işbu yetmiş sekizinci madde ile madde-i sâbika Hollanda ya'nî Flemenk Devleti Kânûnu'ndan alınmıştır. Bu maddenin ahkâmı intizâm ve inzibât-ı 'umûmîye (Ordre Puplic) müte'allik olması cihetiyle bunun mugâyiri olarak tarafeyn 'akd-i mukâvele etmiş olsalar bile mu'teber olmaz. Zîrâ bu ahkâma ri'âyet olunmadığı sûrette bundan iki dürlü mazarrat tevliid eder ki; (1) gemide mâ-ilcâât [195] ve levâzım sâ'irenin 'adem-i vücûdundan dolayı hasta ve sakat bulunan tâ'ifenin lâyıkıyla tedâvî olunamaması ve ikincisi tâ'ifenin mübtelâ olduğu hastalık sârî olduğu hâlde sâ'ir tâ'ife ve yolculara sirâyet etmesidir. Binâ'en-'aleyh işbu madde ahkâmına tevfiik-i hareket mecbûrîdir.

Bu maddenin hükmü gerek mâhiyye veyâ sefer-i tâmm üzere ve gerek nevl ve kârdan hisse almak üzere müstahdem bulunan her dürlü tâ'ife hakkında cârîdir.

Yetmiş dokuzuncu madde mellâh sefine derûnunda veyâ ruhsât ile dışarı çıktığında kavgâ ederek mecrûh veyâhûd nâ-be-câ uygunsuz hareketden dolayı hasta olmuş ise yine ber-vech-i bâlâ geminin masârifîyle bakılub ancak işbu masârif kendüsünden istirdâd olunmak üzere da'vâ olunabilecektir. Mellâh bilâ-ruhsat gemiden dışarı çıkub kavgâ ve mu'ârazasından veyâhûd harekât-ı nâ-be-câsından nâşî mecrûh veyâ sakat ve hasta olmuş olduğu takdîrde ke-zâlik hekîm ve cerrâh masârifî kendü üzerine kalur.[196] Ve belki kapudân tarafından tard olunup o hâlde ücretleri dahî yâlnız istihdâm olunduğu güne kadar hesâb olunarak kendüsüne i'tâ olunur.

Tâ'ifeler hakkındaki müsâ'adât-ı kânûniyye işbu madde ile dahâ ilerüye götürülmüştür. Uygunsuz ve yolsuz harekâtından dolayı hastalanmış olan tâ'ifenin bile madde-i sâbıkada gösterildiği vechle esbâb-ı tadâvîsi istihsâl olunmak îcâb ideyor. Evvelki madde ile işbu maddenin şu farkı vardır ki sebep-i vukû'a nazaran masârif-i müteferri'a tâ'ifeye 'â'id ve şikk-ı sâbıkda ise masârif sâhib-i sefineye 'â'id oluyor. – Bir de bu maddelerde beyân olunan ahvâl tâ'ifenin hıdmetden ihrâcını müstevcib ve 87'nci maddede mestûr olan esbâb-ı kânûniyyeden

bulunmağla bi'l-fi'l îfâ-yı hıdmet itdiği güne kadar ücret veyâ nevlden hisse alabilür.

Seksânıncı madde esnâ-yı seferde vefât eden mellâhın ücreti ber-vech-i âtî vârislerine te'diye olunur. Şöyle ki mâhiyye üzere istihdâm olunmuş ise yevm-i vefâtına kadar ma'âşları verilür. Ve sefer-i tâmm üzere istihdâm [197] olunupta esnâ-yı seferde veyâhûd gidilecek olan limanda vefât eder ise ücretinin yâlnız bir nısfı verilür. Fakat vefâtı hîn-i avdetde vukû' bulur ise ücret-i meşrûtası kâmilten îfâ olunur. seferden hâsıl olacak kâr ve nevl sefîneye hisse-dâr olmak üzere istîcâr olunup sefere bed'en olunduktan sonra vefâtı zuhûr eder ise ol hâlde ke-zâlik hisse-i meşrûtası kâmilten verilür. Her ne sûretle müstahdem olur ise olsun mellâh sefinenin selâmeti uğruna düşman ve korsana karşı muhârebe ederek telef olur ise geminin selâmet ile limana muvâsalat itdiği hâlde yine muvâsalatı gününe kadar vefât itmamış nazarıyla bakılarak ücretleri kâmilten verilür.

Bu madde dahî intizâm ve inzibât-ı 'umûmîye müte'allik mevâdd-ı kânûniyyedendir. Kâra veyâ nevl-i sefîneye hisse-dâr olmak üzere istîcâr olunmuş olan tâ'ifenin vefâtı vukû'unda hitâm seferde kâr hâsıl [198] olmamış veyâ nevl kesb-i istihkâk olunamamış olduğu takdîrde bi't-tab' veresesine bir şey' verilmez. Zîrâ bu sûretlerle tutulan tâ'ife şerîk demek olduğu cihetle hisse verilmesi ber-hayât olup hitâm sefere kadar bi'l-fi'l i'fâ-yı hıdmet etmiş olan dîğerk müşârikler içün mâldan zarar veyâ nevlden mahrûmiyyeti müstelzim bir hâlin vukû' bulmamış olmasına vâ-bestedir. Tâ'ifenin vefâtı seferin bed'inden evvel vâki' olmuş ise Mecelle-i Celile'nin 1452'nci maddesi mücebine şirket-i mün'akide müteveffâ hakkında münfesi olacağından işbu maddenin tatbîk ahkâmına mahal yoktur.

Seksân birinci madde derûn-ı sefînede iken esîr tutulan mellâh âzâdlığı bedelinin te'diyesi içün kapudândan ve sefîne sâhiblerinden ve gerek müste'cirlerinden nesne talebine sâlih olmayacaktır. Ve ücretlerini dahî yâlnız esîr tutulduğu güne kadar istihsâle hakkı olacaktır.

Tâ'ifeden birinin esnâ-yı seyrü seferde esîr düşmesi seferin müstelzim olduğu muhâtarâdan ma'dûd olduğundan sefîne derûnunda bulunduğu hâlde esîr tutulan gemiciye esâreti târîhinden sonra bir güne ücret i'tâsı lâzım gelmeyeceği hakkında işbu madde ile [199] mü'esses olan kâ'idenin muvâfık maslahat olduğu

ba‘z müfessir tarafından beyân olunmakta ise de bu sûretin 77 ve 78 ve 79 ve 80'inci maddelerde gösterilen müsâ‘idât-ı istisnâ’iyye ile kâbil-i tevfiğ bulunmamasına nazaran gerek Fransaca ve gerek düvel-i sâ’irece işbu maddenin ta‘dili tasvir olunmaktadır.

Seksân ikinci madde geminin hıdmeti içün gerek bahre ve gerek karaya irsâl olunan mellâh esîr tutulduğu hâlde ücretlerini kâmilten istihsâle hakkı olacağından başka gemi selâmetle limana vâsıl olur ise âzâdlık bedeli içün dahî tazmîn istemeğe salâhiyyeti olacaktır.

Gemi derûnunda iken esîr düşmüş olanlara ücret i‘tâsı lâzım gelmezse de geminin hıdmeti içün karaya çıkmış veyâ sandâlda bulunmuş olan tâ’ifeler diğerlerinden ziyâde muhâtaraya dūçâr olmuş olacaklarından dūçâr oldukları bu muhâtara nisbetinde mazhar-ı mükâfât olmaları muvâfık-ı hikmet görülerek ücretlerinin tamâmen i‘tâsı lüzûmu işbu madde-i kânûniyye ile takarrür eylemiştir. Tazmînâta gelince bunu sâhib-i sefineden talebe kesb-i istihkâk [200] geminin semt-i maskûde selâmetle vâsıl olmasına mütevakıf olup gemi korsan veyâ bir devlet tarafından zabt olunmuş veyâhûd külliyyen gark ve telef olmuş olduğu hâlde esîr düşen tâ’ifeye tazmînât verilmez. Zirâ evvelce de beyân olunan kâ‘ide-i külliyye îcâbınca mevâdd-ı ticâret-i bahriyyeden dolayı mes’ûliyyet-i mâliyye seyr ü seferdeki ‘alâka ve menfa‘atin derecesini aslâ tecâvüz idemez (30'uncu maddeye bak).

Seksân üçüncü madde tazmîn mezkûr mellâh geminin bir hıdmeti içün bahre veyâ karaya irsâl olunmuş ise yâlnız gemi sâhibleri tarafından i‘tâ ve gemi ile hamûlesinin lüzûmu içün gönderilmiş ise hem geminin ve hem de hamûlesinin sâhibleri cânibinden îfâ olunmak lâzımedendir.

Mellâhın karaya i‘zâmı yâlnız geminin hıdmeti içün olduğu hâlde verilecek tazmînât Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsîyye'den ‘add olunarak yâlnız sâhib-i sefine tarafından ve gemi hamûlesinin hıdmet-ı müşterekesi içün olduğu sûretde Hasârât-ı Bahriyye-i [201] ‘Umûmiyye'den ma‘dûd olmakla nisbet-i kânûniyye dâ’iresinde hem gemi hem de hamûle sâhibleri cânibinden îfâ ve tesviye olunmak lâzım gelür.

Seksân dördüncü madde tazmîn mezkûr bedeli otuz mecîdiye yüzlük altundan ‘ibâret olacaktır.

Bu maddenin hümkü korsana otuz lîrâdan fazla fîdye-i necât verilmiş olsa bile fazlasının sefine veyâ hamûle sâhiblerine tahmîlî câ'iz olamayacağı ma'nâsı mutazammın olup yoksa esîr tutulan şahs tarafından korsana ol mikdâr fîdye-i necât verilmesi îcâb ideceği merkezinde olmadığı bedîhîdir.

Seksân beşinci madde tâ'ifelerin müddet-i istihdâmlarında sefine fûrûht olunur ise âher güne bir mukâveleye râzı olmayan mellâh sefinenin masârifîyle mahaline götürülmeğe ve ücretlerini dahî kâmilten almağa haklı olacaktır.

Bu madde Fransa Kânûnu'nda mevcûd olmayıp Flemenk Kânûnu'ndan alınmıştır. (*Âher güne mukâveleye râzı olmayan*) deyû muharrer olan fıkra «*geminin âhere fûrûhtunda sâhib-i lâhiki tarafından teklîf olunan şerâ'it ile hıdmete müdâvemeti kabûl etmeyen*» demektir. [202] (22'nci madde ile 29'uncu maddenin fıkra-i râbî'asına mürâca'at oluna).

Seksân altıncı madde enâ-yı seferde kânûnen makbûl bir sebebe mebnî hıdmetden tard olunan gediklü ve 'âdî tâ'ifelere kapudân yâlnız tard olundukları güne kadar ücret-i meşrûtalarını ne kadar yol alınmış ise ânâ göre bi'l-hesâb i'tâyâ mecbûrdur. Seferin bidâyetinden evvel tard olunan tâ'ifelere hıdmetde bulundukları eyyâm gündelikleri te'diye olunup bundan ziyâde bir şey' i'tâsı lâzım gelmez.

Seksân yedinci madde tâ'ifenin tardına kânûnen makbûl 'add olunan sebebler evvelâ hıdmete 'adem-i ehliyet sâniyyen itâ'atsizlik sâlisen bekrîlik râbî'an derûn sefinede mu'âmele-i cebriyye ve darbiyye ile sefinenin intizâmını ihlâlâ bâ'is olan sâ'ir bi'l-cümle ahlâk-ı kabîha hâmsen bilâ-izn ve ruhsat gemiyi bırakub savuşmak sadisen esbâb-ı [203] mücbire ile veyâ kânûnun tecvîziyle seferin kat' ve feshi husûslarıdır.

86'ncı madde her ne sûretle olur ise olsun müstahdem olan gemiciye ve 87'nci madde dahî yâlnız tâ'ife defterinde esâmîsi mukayyed olan mellâha müte'allikdir.

Seksân sekizinci madde tâ'ife defterine kayd olunmuş olan mellâhânın her biri kânûnen makbûl olmayan bir sebep içûn hıdmetden tard olduğunu isbât edebilir ise kapudândan tazmîn da'vâsına hakkı olacaktır. İşbu tazmîn keyfiyyeti mellâh seferin bed'inden evvel tard olunmuş ise seferden

kazanacağı melhûz olan ücretlerinin sülûsünden ‘ibâret olup tardı husûsu esnâ-yı seferde vâki’ olmuş ise tardı gününden seferin nihâyetine kadar tard olunmamış olduğu hâlde her ne mikdâr ücret alacak idiyse ol mikdâr ile berâber avdet masârifinden mürekkeb [204] olacaktır. Mârrü'z-zikr tazmînât ile mahkûm olan kapudân beyân olunan şıkların hiçbirisinde tazmînât-ı mezkûreyi sefine sâhiblerinden istirdâda hakkı olmayacaktır. Meğer tardı husûsuna bunların tarafından me’zûn olmuş ola.

«Tard olunduğunu isbât edebilirse» deyû muharrer olan fıkradan anlaşıldığına nazaran tâ’ifenin gemiden ihrâcî husûsunun esbâb-ı makbûleye istinâdı asl olmak hasebiyle ‘aksî ya’nî bilâ-sebeb çıkarıldığı tâ’ife tarafından isbât idilmek lâzımdır. Metn-i Kânûn’da muharrer olduğu vechle kapudân tarafından verilecek tazmînât sefine sâhibinden istirdâd olunamaz. Zîrâ tâ’ife bilâ-sebeb izn verilmesi ekseriyâ kapudânın münâsebetsizliğinden ve kendi fi’linden ilerü gelmiş olur. Sâhib-i sefinenin tâ’ifenin bi-gayri hakk tardı husûsunda izni olmadıkça verilecek tazmînât bi’t-tab‘ hesâbına geçirülemez.

Seksân dokuzuncu madde gediklü ve â’dî tâ’ifeler tâ’ife defterine kaydolunduktan sonra zîrde beyân olunan [205] beş nev‘ vukû’âtdan başka hiçbir vechle gemiyi ve hıdmetini terk ve istifâ idemezler. vukû’ât-ı mezkûre evvelâ istihdâmına müte’ahhid oldukları seferin bed’inden evvel kapudân sefineyi gitmesi meşrût olan limandan başka bir limana götürmek murâd eylemesi sâniyyen yine seferin bed’inden evvel Devlet-i ‘Aliyye’nin bir muhârebe-i bahriyyesi zuhûr idüb veyâhûd sefine bir limana yanaşmış olduğu hâlde Devlet-i ‘Aliyye ile sefinenin gitmesi meşrût olan mahalin devleti beyninde bir muhârebe vukû’ bulubda bundan sefinenin bir tehlike-i karîbeye uğrayacağı ihtimâlden gayr-i ba’id olması veyâhûd gidilecek limanın abluka olunmuş olması sâlisen ke-zâlik seferin bed’inden evvel veyâhûd sefinenin bir limana yanaşmış olduğunda asl gideceği mahalde tâûn veyâ sârî humma veyâ sâ’ir bu misillû emrâz-ı sâriyye olduğuna dâ’ir bir haber-i sahîh alınması râbî’an seferin bed’inden evvel sefinenin kâmilan âher sâhiblere [206] geçmesi hâmsen yine seferin bed’inden evvel kapudânın vefât etmesi veyâhûd gemi sâhibleri tarafından kendüsüne ruhsât verilmesi husûslarıdır.

Bu madde Fransa Kânûnu’nda mevcûd olmayıp Flemenk Kânûnu’ndan alınmış ve vüzûh-ı mûndericâtı hasebiyle muhtâc-ı tefsîr bir ciheti görülememiştir.

Doksanıncı madde sefîne ve nevli tâ'ifelerin ücret ve tazmînâtı ile avdet masâriflerinin tevdiyesine rehn-i mahsûs makâmında tutulur.

Tâ'ifelerin hıdmetleri o sefîne üzerinde sebk etmiş ve tazmînâtı mûceb olacak hâl hıdmet-i mezkûreye müteferri' bulunmuş olacağından ücret ve 67 ve 77 ve 82'nci maddelerde gösterilen tazmînâtın mahal-i istîfâsı sefîne ve nevlidir. Ya'nî tâ'ifelerin sefîne ve nevl üzerinde imtiyâz-ı husûsîleri vardır. Binâ'en-'aleyh bu imtiyâz yalnız sefîne ve nevliden istîfâ-yı hakka münhasır olup emvâl-i sâ'ireye sirâyet etmez. Metn-i Kânûn'da « *rehn-i mahsûs* » dinilmesi de bu bâbdaki imtiyâzın imtiyâz-ı husûsî olduğuna işâretidir. [207] (*100'üncü madde ile 5'inci maddenin fıkra-i sâdisesine mürâca'at oluna*).

Doksân birinci madde sefîne ve nevli gediklü ve 'âdî tâ'ifenin 'adem-i sadâkatinden veyâ hatâlarından nâşî hamûle sâhiblerine terettüb eden zarar ve ziyânın tazmînine ke-zâlik rehn makâmında tutulub fakat işbu tazmînâtın istirdâdı zımında sefîne sâhiblerinin kapudândan ve bunun dahî tâ'ifelerden da'vâya salâhiyyetleri olacaktır.

Sefîne sâhibinin kapudânın ef'âl ve harekâtından mes'ûliyyeti otuzuncu maddenin ahkâmı iktizâsından bulunmasına mebnî tazmîni îcâb eder. Bir zarar terettüb itdiği hâlde mahmiller sâhib-i sefîneye ve o dahî velev ki bu zarar tâ'ifelerin kusurundan ilerü gelmiş bulunsun yine kapudâna mürâca'at eder. Zîrâ otuz yedinci maddede gösterildiği vechle ba'z kere sâhib-i sefînenin 'ilm ve ma'rifeti munzam olmaksızın kapudân tarafından tâ'ife istîcâr ve istihdâm olunabileceğinden bunların mûceb zamân olan hâllerinden dolayı sâhib-i sefîne 'indinde kapudân mes'ûldür. İşbu madde Fransa Kânûnu'nda bulunmayub Flemenk Kânûnu'ndan nakl olunmuştur.

[208] (ALTINCI VE YEDİNCİ VE SEKİZİNCİ FASL)

(Sefâ'inin İcâr ve İsticârı İle Ol Bâbda Tanzîmi İcâb İden)

(Senedâta ve Husûsât-ı Mütferri'aya Dâ'ir Ahkâma Hâvîdir)

(İhtâr) mârû'l-beyân üç faslda münderic olan mevâdd-ı kânûniyyenin kâffesi bir mebhasa ya'nî sefâ'inin icâr ve isticârına müt'e'allik olduğundan her üç faslın mevâdd-ı mündericesi icâbına göre takdîm ve te'hîr ile birlikde tedkîk ve tefsîr idilecektir.

Sefâ'in-i ticâriyyenin icâr ve isticârı hakkında mün'akid olan mukâvelâta ve tanzîm olunan senedâta nevl kontoratosu (*charle partie, contrat d'affrètement*) denir. İcâre-i sefâ'in husûsu hem sefine ile teferru'âtının tahmîl ve nakl içün isti'mâlî ve hem de kapudân ile tâ'ifelerin istihdâmı kazıyyelerine şâmindir. Mevcûd sefine emti'a ve eşyâ ve yolcu taşımak ve sayd-ı mâhî etmek ve inde'l-muhârebe-i harb sefinesi makâmında kullanılmak üzere sefinesini icâr edebilir ve bedel-i icâr nevl tesmiye olunur. Mûcer 'akd-i icrâ ile evvelâ eşyâ ve yolcunun sefineye tahmîliyle yerleştirilmesini ve sâniyyen bunların semt-i maksûde nakl ve îsâlini der-'uhde eder. Şu kadar ki 'akd-i icrâ sâhib-i sefine veyâ mücehhiz [209] ile mahmiller arasında ise bu ve tâ'ifenin îfâsı sâhib-i sefineye veyâ mücehhize 'â'id olur. Amâ 'akd-i icrâ sâhib-i sefine ile mücehhiz arasında ise sâhib-i sefine yalnız tekneyi bulunduğu hâlde mücehhize teslim ile vazîfesini îfâ etmiş olur. Sefineyi techîz ve seyr ü sefere kâbil bir hâlde tehiyye etmek mücehhize 'â'ididir.

Sefinenin icârı mecmû'î veyâ bir kısmı üzerine 'akd olunur. Bir kısmının icârından maksad bir mahal-i mu'ayyeni icâr demek olup yoksa sefinenin rub' ve sülüs gibi cüz'ü şâyî'î-icâr demek değildir. Sefinenin mecmû'î üzerine vâki' olan icrâ bir sefer veyâ bir müddet-i mu'ayyene veyâ müşâhereten ya'nî şehriyye ile vâki' olur. Sefine mecmûen icâr olunduğu sûrette müste'cirin gemiye emti'a ve eşyâ koymağa salâhiyyeti varsada işbu emti'a ve eşyâyı 'örf ve 'âdet iktizasınca ancak geminin eşyâ konulması mu'tâd olan mahallerine koyabilüb yoksa 'âdet olmayan meselâ mâkineye veyâ kapudân ve tâ'ifenin ikâmetine mahsûs olan yerlere tahmîl idemez.

Sefinenin kısmen icârı maktû'an veyâ emti'anın ağırlığına veyâ tonilatosuna ya'nî derûn sefinede işgâl ideceği mahalin mikdâr-ı isti'âbına veyâhûd emti'anın

‘adedine meselâ denک başına veyâhûd fuçî başına şu kadar gurûş nevl verilmek üzere mün‘akid olur. [210] Bir de sefine kırk anbâr sûretiyle îcâr ve istîcâr olunabilir ki bu nev‘ îcârdan ileride bahsolunacaktır.

Doksân ikinci madde: Bir sefinenin îcâr ve istîcârına dâ’ir olup nevl kontoratosu ta’bîr olunan her mukâvele tahrîren olmak ve derûnunda evvelâ; sefine ismiyle tonilato vekîl i’tibâriyle mikdâr tahmîli ve kangî devlet sancağı tahtında bulunduğı saniyen; süvâr olmak kapudânın ism ve şöreti sâlisen; mûcir ve müste‘cirin ke-zâlik ism ve şöretleri râbî‘an; tahmîli ve tahlîyyesi içün meşrût olan mahal ve müddet hâmsen; icâre ya’nî nevl bedelinin mikdâr ve kemmiyyeti sâdisen; mukâvele geminin mecmû’i veyâ ne mikdâr yeri üzerine veyâhûd ne kadar hamûle tahmîl etmek üzere ‘akd olunduğı sâbî‘an; hamûlenin tahmîli ve tahliyesinde vukû‘ bulacak te’ehhürden dolayı verilmesi meşrût olan tazmînât husûsları zikr ve beyân olunmak lâzımedendir. [211]

Nevl kontoratosunun bir veyâ iki nüsha olarak tanzîmi îcâb idüb etmeyeceğı hakkında müfessirler beyninde birçok mebâhisât cereyân etmiş ise de Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun otuzuncu maddesinde gösterildiğı vechle ticâret şirketleri mukâvele-nâmelerinden başka sâ’ir mukâvele-nâmeler ‘âkдинin ‘adedine nisbetle iki veyâ dahâ ziyâde nüsha üzerine tanzîmi hakkında kavânîn-i mevcûdemizde bir işâret olmadığından ol bâbda tereddüd ve mübâhiseye mahal olmayıp nevl kontoratoslarının bir nüsha olarak tanzîminde bir günâ be’s ve mahzûr olmamak gerekdir. ‘akd-i îcâr senede rabt olmamış veyâ tanzîm olunan mukâvele-nâme zâyî‘ olmuş ise ol bâbda tahaddüs idecek da’vâ esbâb-ı sübûtiyye-i sâ’ire ile dahî isbât olunabilir. Şu kadar ki Usûl-ı Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun seksânıncı maddesi mücebince meblâğ-ı müdde‘â-bih beş bin gurûşa mütecâviz ise şühûd-ı şahsiyye ile isbât olunamaz. Âmâ nevl kontoratosu zâyî‘ olmuş ve keyfiyyet-i ziyâ’î emârât-ı kaviyye ve karâ’in-i makbûle ile sâbit bulunmuş ise Kânûn-ı mezkûrun seksân ikinci maddesi medlûlunca müdde‘â-bihin mikdârına bakılmayarak esbâb-ı sâ’ire ile de isbât müdde‘â olunabilir; ancak işbu maddenin ahkâmına muvâfık sûretde mukâvele-nâme tanzîm olup olunmamakda şu fark-ı mühîm vardır ki muvâfık-ı kânûn olan mukâvele-nâmenin hükmü ‘âkideyninden başka şahs-ı sâlis ya’nî geminin seyr ü seferinde ‘alâkası olan eşhâs-ı sâ’ire hakkında dahî cârî ve nâfizdir muvâfık-ı kânûn olmayan [212] mukâvele-nâmenin veyâ senede rabt olunmuş mukâvelâtın hükmü ise ‘âkideynden başkasına sirâyet etmez.

İşbu maddenin dördüncü fıkrasında «mahal-i tahmîl ve tahliyyenin» gösterilmesi lüzûmu beyân olunmuştur. Zîrâ her vakit mahal-i tahmîl ile mahal-i ‘akd bir olmaz. Meselâ Dersaâdet’ten tahmîl ile Marsilya’ya nakl ve tahliye olunmak üzere İzmir’de bir sefîne îcâr ve ol bâbda ‘akd-i mukâvele idilebilir.

İşbu maddede ta’dât olunan şerâ’itden başka inzibât ve âsâyiş-i ‘umûmiyyeyi mehl veyâ kavânîn-i esâsiyyeye mugâyir ve ‘âdâb-ı ‘umûmiyyeye muhâlif olmayan her nev‘ şerâ’itin mukâvele-nâmeyle derci câ’izdir. Meselâ barut ve esliha gibi emvâl-i memnû‘a yahûd tuz ve tütün misillû eşyâ-yı münhasıra veyâ üserâ-yı zenciyye ve eşkiyâ nakl etmek gibi husûsât-ı memnû‘a içûn gemi istîcâr ve bu yolda ‘akd-i mukâvele idilmek ise ke-en-lem-yekûn hükmündedir.

Îcâr-ı sefîneye mütedâ’ir olan ‘akd nevl kontoratosundan mâ-‘adâ birde tahmîliyye senedine rabt olunmak ahkâm-ı kânûniyeden ve muktezîyyât-ı ‘örfiyyeden bulunduğu cihetle doksân üçüncü madde ile mevâdd-ı âtîyyenin şerh ve îzâhına başlamazdan evvel tahmîliyye senedlerine dâ’ir olan yüz birinci maddenin tedkîki muvâfık maslahat görülmüşdür. [213]

Yüz birinci madde tahmîliyye senedi bir şahs-ı mahsûsun ismine veyâ ânın emrine veyâhûd hâmiline olarak bi’t-tanzîm derûnunda tahmîl olunan emti‘a ve eşyânın cins ve mikdârı ve nev‘ ve çeşitlerinin beyânı ile berâber evvelâ mahmilin ism ve şöhreriyle mahal-i ikâmeti sâlisen kapudânın ke-zâlik ism ve şöhret mahal-i ikâmeti râbi‘an sefînenin ismi ve tonilato veyâ keyl i’tibâriyle mikdâr tahmîli ve kangî devlet sancağı tahtında olduğu hâmsen kıyâm ve hareket ideceği mahal ile vâsıl olacağı mahalin beyânı sâdisen bedel-i nevlın mikdârı derc ü tahrîr ü kenârında dahî nakl olunacak emti‘a ve eşyânın marka ve numeroları sebt ve tastîr olunacaktır.

Nevl kontoratosu tanzîm olunduktan sonra birde tahmîliyye senedine lüzûm vardır. Zîrâ tahmîliyye senedi nevl kontoratosuyla [214] gemiye tahmîli musammem ve mukarrer olan emti‘anın tahmîl kılındığı ve nevl kontoratosunun kuvveden fi‘le götürüldüğüne müsbet olmak üzere tanzîm olunması îcâb eden bir sened olup nevl kontoratosu mâlın tahmîlinden mukaddem yapılır ve tahmîliyye senedi mâlın tahmîlinden sonra tanzîm olunur. Nevl kontoratosu yapıldıktan sonra mâlın külliyyen veyâhûd kısmen tahmîl idilmeyüb geri bırakılması vâki‘ olabilir. Binâ’en-‘aleyh mâlın sefîneye tahmîl olunduğunu isbât içûn birde tahmîliyye

senedine lüzûm ve ihtiyâc vardır. Kapudânın bu senede mecbûriyeti otuz altıncı maddede zikrolunmuştur.

Sevâhil-i mütecâvizeye âmed ü şûd eden veyâ liman dâhilinde nakl-i eşyâya mahsûs olan merâkib-i bahriyye-i sagîrenin îcârı takdîrinde nevl kontoratosu veyâ tahmîliyye senedi tanzîm olunmamakda olduğu gibi ba'z icârât-ı kısmiyyede meselâ cesîm vapurlara 50 – 100 denk emti'a tahmîlinde nevl kontoratosu tanzîm olunmayub yâlnız tahmîliyye senedi tanzîmiyle iktifâ olunur. Bu hâller 'örf ve 'âdet ile takarrür eden usûl iktizâsındandır.

Mârû'l-beyân 101'inci maddede muharrer olduğu üzere tahmîliyye senedi mütesellim ismine veyâ mahmilin emrine veyâ hâmiline olarak üç sûretle tanzîm olunabilir. Hâmiline olmak üzere yazılan senede yine mahmilin ismi zikrolunur ise de mütesellimin ismi [215] gösterilmez ve binâberîn tahmîliyye senedini mahal-i tahliyyede her kim îbrâz eder ise hamûlenin teslîmi ânâ îcâb eder.

Tahmîliyye senedinin emre veyâ hâmiline muharrer olarak tanzîm olunabilmesi hakkındaki cevâz-ı kânûnî emti'a-i hamûlenin esnâ-yı seferde fûrûhtu istenildiği takdîrde müşteri tarafından kabz ve teslîmini ve sigorta ve istikrâz-ı bahrî gibi cereyân idecek mu'âmeleyi teshîl maksadına müsteniddir çünkû mezkûr sened yâlnız bir ism-i mu'ayyene muharrer olmak lâzım gelse mahmûl olan emti'a ve eşyâ başka bir kimse tarafından kabz olunamayub senedde mütesellim olmak üzere her kimin ismi mûnderic ise tahliye ve teslîm sırasında ânın bi'z-zât hâzır bulunarak kabz ve tesellüm etmesi iktizâ eder. Bu ise mu'âmelât-ı ticâriyyenin te'ehhürât ve müşkilâta düşmesine mûceb olur.

Emre muharrer olarak tanzîm olunan senedlerin cirosu icrâ olunacağı sırada Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun 94'üncü maddesinde mûnderic şerâ'ite ri'âyet olunmak îcâb eder. Fakat cironun senedât-ı berriyyede müstelzim olduğu kefâlet hamûlenin bir günâ hasârâta uğramayarak mahal-i tahliyyeye vâsıl olmuş olmasına vâ-beste olmayıp seyr ü sefer esnâsında kazâ'en hasârâta uğramış veyâ külliyyen zâyî' olmuş ise emr-i teslîmde asîl olan kapudân kısmen veyâ külliyyen [216] berî'ü'z-zimme olduğu gibi kefil sıfatına hâ'iz olan cirantalar dahî mes'ûliyyetden ol derecede berî olurlar.

Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kânûnu'nun 274'üncü maddesinin dokuzuncu fıkrası ve Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 106'ncı maddesi hükmünün

emre veyâ hâmiline muharrer olarak yazılan tahmîliyye senedlerine de şümûlû vardır. Binâ'en-'aleyh emre muharrer veyâ hâmiline teslîm ile meşrût olan tahmîliyye senedi hacz olunamaz. Ve ziyâ' ve iflâs sebeblerinden başka bir sûretle icrâ-yı hükmüne i'tirâz ve muhâlefet dahî olunamaz.

Mahmilin ism ve şöhretinin tahmîliyye senedine derci lüzûmu işbu maddede musarrahdır. Mahmil ister asl mâl sâhibi ister komisyoncu olsun her hâlde isminin zikri lâzımdır. Binâ'en-'aleyh tahmîliyye senedinde mahmilin vekîl veyâ resûl veyâ me'mûr olduğu mezkûr olmadıkça, mâl sâhibi nazarıyla bakılarak bunun hilâfını iddi'â edenler isbât-ı müdde'â etmeleri icâb eder.

Her bir kapudânın fenn-i bahrîde derece-i mahâret ve iktidârları ve beyne't-tüccâr şöhret ve i'tibârları müsâvî olamayacağından kapudânın şahsî seyr ü seferde 'alâkası bulunanların ma'lûmu olmak lâzımeden bulunmağla kapudânın isminin dahî tahmîliyye senedinde mûnderic bulunması bu mülâhazaya mebnîdir.

Mikdâr-ı nevl tahmîliyye senedinde tasrîh olunmadığı sûretde eğer [217] sefine muntazam bir vapur kumpanyasına mensûb ise ta'rife-i mahsûsa senedde gösterilen ecrin ve ahvâl-i sâ'irede erbâb-ı vukûf ma'rifetiyle mahal-i tahmîldeki piyâçaya nazaran takdîr itdirilecek ecr-i mislin i'tâsı lâzım gelür.

Nevl contractionary hakkında cârî olan kâ'ide vechle kânûna muvâfık olarak tanzîm olunan tahmîliyye senedi 'âkideynden başka sigortacı ve mukarriz-i bahrî gibi seyr ü seferde 'alâkası olanlar hakkında dahî ma'mûlun bih mu'teber ise de senedât-ı mezkûre mugâyir kânûn bir sûretde tanzîm olunmuş olduğu sûretde hükmü 'âkideynden başkasına sirâyet edemez.

Yüz ikinci madde her bir tahmîliyye senedi lâ-akall dört nüsha olarak tanzîm olunup biri mahmile ve biri hamûlenin irsâl olunduğu adama ve biri kapudâna ve diğeri dahî geminin sâhibine veyâhûd mutlakâ techîz edene verilür. Sened-i mezkûrun işbu dört nüshası hamûlenin tahmîlinden nihâyet yigirmi dört sâ'ate kadar mahmil ile kapudân taraflarından imzâ olunmak lâzımdır. Ke-zâlik müddet-I [218] mezkûre zarfında mahmîl-i tahmîl olunan emti'a ve eşyânın gümrük cânibinden verilen edâ tezkirelerini kapudâna teslîm ve i'tâyâ mecbûrdur.

Tahmîliyye senedine mahsûs şerâ'itden biri de işbu maddede gösterildiği vechle lâ-akall dört nüsha olarak tanzîmi kaziyyesidir. Mukaddemâ dahî beyân

olunduğu vechle nevl kontoratarlarının ol bâbda sarâhat olmaması hasebiyle bir nüsha olarak da tanzîmi câ'iz ise de 'âkideynin her birinin yedinde bir nüsha olunmak üzere birden ziyâde nüsha tanzîmi dahâ ziyâde muvâfık maslahat olacağı der-kârdır. Tahmîliyye senedinin ise sarâhat-i kânûniyyeye nazaran her hâlde nesh müte'addid olarak tanzîmi elzemdir.

İşbu maddede gösterildiği üzere dört nüsha olarak tanzîm olunacak tahmîliyye senedinden biri mahmilde bulunacaktır ki lüzûm görüldüğü hâlde mâlın tahmîl olunduğunu isbât edebilsün. Ve ikincisi kapudân da bulunacaktır ki ke-zâlik hîn-i hâcetde o kadar mâlın gemisine tahmîl olunduğunu sigortacı ve mukarriz-i bahrîyye ve rûsûmât ve me'mûrlarına karşı isbât edebilsün. Üçüncüsü mütesellim yedinde bulunmalıdır ki mahal-i tahliyyede irâ'esiyle kabz ve tesellüme isbât-ı istihkâk eylesün. Ve dördüncüsü sâhib-i sefine veyâ mücehhizde [219] bulunacaktır ki kapudân ile rû'yet olunacak sefine muhâsebesinin tedkîk-i sıhhâtine medâr olabilsün. (*mutlakâ techîz eden*) 'ibâresi sûret-i müstakilede mücehhiz olan şahs demektir. Zîrâ sâhib-i sefine gemisini mücehhez ve seyr ü sefer ettirmek üzere bir mücehhize îcâr ve teslîm etmiş ise tahmîliyye senedinin sâhib-i sefineye zerre kadar lüzûmu olmayıp nef' ve zararından müstefid veyâ mütehammil olan mücehhiz yedinde bulunması îcâb eder (kırk birinci maddenin altıncı fıkrasına dahî mürâca'at oluna).

Yüz üçüncü madde ber-vech-i muharrer tanzîm olunan tahmîliyye senedi hamûlede hisse ve 'alâkaları olan bi'l-cümle eşhâs beyninde olduğu misillû bunlar ile sigortacılar meyanında dahî ihticâca sâlih olacaktır. Fakat sigortacılar bunun fesâd üzere olduğunu iddi'a ederler ise bu da'vâlar mesmû'dur.

Ta'rifât-ı kânûniyyeye muvâfık sûretde tanzîm olunan senedâtın 'akd-i îcâr hâricinde bulunan her nev' 'alâka-dârlar beyninde mu'teber olacağı 92 ve 101'inci maddelerin tefsîri sırasında söylenmiş idi. Sigortacıların tahmîliyye senedinin fesâdını iddi'â ide- [220] bilmeleri esbâbına gelince sigorta faslında bundan mufassalan bahsolunacaktır.

Yüz dördüncü madde bir hamûlenin tahmîliyye senedlerinin nüshaları beyninde mübâyenet olduğu hâlde kapudânın yedinde olan nüshanın beyâz yerleri mahmilin veyâ komisyoncusunun hatt-ı yeddiyle doldurulmuş ise ânâ

ve mahmil veyâ mütesellim tarafından ibrâz olunan nüshanın beyâz mahalleri kapudânın hatt-ı yeddiyle yazılmış ise buna i'tibâr olunur.

Tanzîm olunan tahmîliyye nüshaları beyinde mübâyet ekseriyâ tahmîliyye senedlerinin matbû' bulunmasından ve yâlnız açık olan yerlerine sonradan îcâbına göre yazı ile doldurulmakta olmasından ileri gelir. Bu hâle nazaran işbu madde-i kânûniyye ile mu'ayyen olan sûretin maslahata muvâfakati hakkında tatvîl-i makâle hâcet yoktur.

Yüz beşinci madde tahmîliyye senedlerinde veyâ nevl kontoratolarında mûnderic emvâl ve emti'ayı alan komisyoncu veyâ mütesellim âhzını meş'ar kapudâna talebi [221] üzere bir kıt'a 'ilm ü haber virmeğe ve virmediği sûrette kendüsüne bundan ve gerek te'ehhüründen dolayı terettüb idecek zarar ve ziyânın tazmîmiyle masârif-i vâkı'asının i'tâsına mecbûr olacaktır. Ke-zâlik kapudan teslim eylediği emti'anın makbûz 'ilm ü haberini mütesellimden istemeğe ve ândan alamadığı hâlde emti'anın tahmîliyye senedi mûcebince gemiden ihrâc olunduğunu mübeyyen gümrükten bir kıt'a şahâdet-nâme istihsâline mecbûr olup istihsâl etmediği takdîrde bundan dolayı vâki olabilecek zarar ve ziyânın tazmînine mecbûr olacaktır.

Teslîm hamûleye müte'allik husûsâtından dolayı Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 66 ve Ticâret-i Bahriyye'nin 127 ve 128 ve 129'uncu maddelerine mürâca'at olunmak îcâb eder. – işbu maddenin birinci fıkrasıyla müretteb olan mecbûriyyet mütesellime ma'tûf olmak hasebiyle kapudân 'ilm ü haber taleb ve istihsâlinde muhayyirdir gibi bir tefsîre mahal bırakılmamak içün ikinci fıkrada böyle bir mecbûriyyetin kapudân içün dahî vârid olduğu tasrîh olunmuştur. Zîrâ bir hamûlenin [222] sâlimen ve tamâmen mahal-i maksûde nakl ile teslim olunup olunmadığı kaziyesinin sigortacı ve mukarriz-i bahrî gibi eşhâsın hukûkuna te'siri olmadıktan nâşî emr-i teslimin 'ilm ü haberiyle müsbet olması elzemdir. – Tahmîliyye senedinin emre muharrer veyâ açık bulunmasından ve mahal-i tahliyyede kimesnenin mürâca'atı vukû' bulmasından nâşî mütesellim kim olduğu mechûl ise kapudân vesâ'it-i i'lâniyye ile ihtâr-ı keyfiyyet ve ta'yîn müddetle kimesne zuhûr etmez ise nevl ile masârifî ve teferru'at-ı sâ'ireyi te'mînden sonra hamûleyi gümrüğe veyâ emîn bir mahale çıkarmağa me'zûndur.

Doksân üçüncü madde ıstarya günleri ya'nî sefinenin tahmîl ve tahliyesinin müddeti tarafeynin mukâvele-nâmesinde ta'yîn ve tahsîs olunmadığı hâlde mahalinde bunun içün 'âdet-i câriyye var ise ol 'âdete mürâca'at olunur. Ve yoğusa kapudânın tahmîl veyâ tahliyyeye hâzır olduğunu beyân itdiği günden i'tibâren ta'tîl günlerinden mâ-'adâ 'ale't-tevâlî on beş gün müddet olacaktır.

Şerâ'it-i mebsûtaya tevfikân nevl kontoratosuyla tahmîliyye [223] senedi tanzîm olunduktan sonra 'âkideynden mahmilin vazîfesi emti'ayı tahmîl etmek ve mûcirin vekîl veyâ me'mûru olan kapudânın vazîfesi gemiyi sefere hâzır bulundurmaktır. Mahmil tarafından ifâ-yı ta'ahhüde te'ehhür gösterildiği hâlde – nevl kontoratosunun hâvî olacağı şerâ'itden biriside müddet-i tahmîlin zikri kaziyyesi olduğundan – ol müddetin nihâyetine kadar kapudân beklemeğe mecbûrdur. Lakin eyyâm-ı ta'tîliyye ya'nî gerek tarafeynin mensûb oldukları deyn ve mezhebin eyyâm-ı resmiyyesi veyâ havânın 'adem-i müsâ'adesi hasebiyle emri i tahmîl ve tahliyyeye hıdmet idilemeyecek günler çıkarılmak lâzımdır.

Doksân dördüncü madde hamûlenin bir mikdârı bir yerde ve kusûru dîğher mahalde tahmîl veyâ tahliye olunması mukâvele olunduğu hâlde sefine birisinden dîğherine gidinceye dek mürûr eden zamân tahmîl veyâ tahliyesi içün meşrût olan müddete mahsûb olunmaz.

Mahal-i tahmîl mûte'addid olduğu hâlde meselâ hamûlenin bir mikdârı Varna'da bir mikdârı İnebolu'da ve bir mikdârı Dersaâdet'te tahmîl ise kâffesinin Triyeste limanına götürülmesi meşrût bulunduğu veyâ mahal-i [224] tahliyye ma'dûd olduğu takdîrde mahal-i tahmîl veyâ tahliyyeye varıncaya kadar icrâ olunacak sefer esnâsında güzerân eden günler ıstarya müddetinin hesâbına dâhil olmaz. İşbu doksân dördüncü madde Fransa Kânûnu'nda mûnderic olmayıp görülen lüzûma mebnî Hollanda Kânûnu'ndan alınmıştır.

Doksân beşinci madde sefine mâhiyye üzerine icâr olunupta bedel-i icâre hakkında âher güne bir mukâvele olmadığı takdîrde mâhiyyesi sefinenin kıyâm ve hareketi gününden işleyecektir.

Eğer mukâvele-nâmede icâre-i şehriyyenin mebde'i tasrîh kılınmış ise ânâ ve kılınmamış ise geminin kıyâm ve hareketi gününe i'tibâren cereyân eder. Bunda tahliyeden bahsolunmamış ise de gemi mahal-i maksûde varub hamûlesini

tamâmen tahliye ettiği güne kadar icârenin işlemesi umûr-ı tabî'iyyedendir. Müddet-i icrâ gemi seferde iken münkaziye olmuş ise Mecelle-i Celile'nin 480'inci maddesi medlûlunca sâhil-i emniyyete vâsıl oluncaya değin mümted olur ve müddet-i zâ'ide içün ecr-i misl lâzım gelir.

Doksân altıncı madde geminin kıyâm ve hareketinden evvel [225] gideceği meşrût olan mahal ile emr-i ticârete dâ'ir memnû'iyet zuhûr eder ise nevl mukâveleleri münfesihip olup tarafeynin birbirinden tazmîn-i zarar iddi'âsına hakkı olmayacaktır. Ve mahmil olan kimesne emvâl ve emti'asının tahmîl ve tahliyesi içün vâki' olan masârifin te'diyesine mecbûr olacaktır.

İcâr mukâvelesinden kat'iiyen veyâhûd muvakkaten ferâgat edilmek ya tarafeynden birinin kusûrundan veyâhûd esbâb-ı mücbireden ileri gelir. Esbâb-ı mücbire envâ'î müte'addid olup ya bir hükûmetin emriyle vâki' olur veyâhûd bora ve furtına gibi ahvâl-i mücbireden neş'et edebilir ve sefinenin yola çıkmasından evvel veyâ sonra vâki' olur. Esbâb-ı mücbireden ileri gelen fesih ve ferâgat husûsunun tevliid ideceği zarar ve ziyân mutazarrır olana 'â'id olup yek-dîğere rücû'a hakkı olamaz. Zîrâ zeyl Kânûn-ı Ticâret'in ve Usûl-ı Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûn-ı Muvakkatinin zarar ve ziyân fasıllarında gösterildiği vechle bir mukâvelenin ahkâmı icrâ olunmaz veyâ düçâr-ı te'ehhürât olur ise zarar ve ziyân i'tâsı lâzım gelmez.

[226] Doksân yedinci madde esnâ-yı râhda geminin gideceği limana duhûl veyâhûd hamûlesinin ihrâcı hakkında bir mâni' zuhûrunda kapudân âher güne emr ve ta'lîmâtı yoğunada yanaşması memnû' olmayan dîğerk liman-ı karîbe gidûb keyfiyyeti îcâbına göre mahmil yâhûd mütesellim ile bi'l-muhâbere cevâba muntazır olacaktır.

Mahmil veyâ mütesellimden gelecek ta'lîmâtda mahal-i maksûdden dahâ yakîn veyâ dahâ uzak bir mahale gidilmesi gösterilecek olur ise nevl mikdârının tenzîl ve tezyîdine talibe salâhiyyet olamaz. Zîrâ bu hâl esbâb-ı mücbireden ilerü gelmiştir.

Doksân sekizinci madde def'i elden gelmeyen bir sebep-i mücbir geminin limandan çıkmasına muvakkaten mâni' olur ise îcâr mukâveleleri bâki' olup fakat seferin işbu te'ehhüründen dolayı zarar ve ziyân talebine kimesnenin hakkı olmayacaktır. Ke-zâlik öyle bir sebep-i mücbir esnâ-yı

seferde [227] zuhûr eder ise îcâr mukâvelelerinin feshini ve bedel-i îcârın dahî zamm olunmasına müceb olmayacaktır.

İşbu maddede muvakkaten te'ehhür hareketinden bahsolunuyor. Sefîne ücret-i şehriyye ile îcâr olunmuş ise müddet-i tevakkuf içün nevl verilmek lâzım gelmez. 122'nci madde ile 245'inci maddenin dokuzuncu fıkrası mücebince tâ'ifenin bu müddetdeki masârif-i ekliyyesi hasârât-ı 'umûmiyyeden olmak üzere garameten tesviye olunur. Mâni'-i vâki'nukât mürtefi' olacağı ma'lûm olamaz ise fesh-i icâre tarafına gidilebilir.

Doksân dokuzuncu madde geminin ber-vech-i bâlâ esbâb-ı mücbireden nâşî tevkîfî müddetinde mahal-i emvâl ve emti'asını kendü masârifîyle gemiden çıkarmağa me'zûn ve muhtâr olup fakat gemi işbu tevkîfden halâs olduktan sonra tekrar tahmîline veyâhûd lâzım gelen icârenin i'tâsına mecbûr olacaktır.

Mahal-i seferi te'ehhür etmiş olan gemiden isterse mâlî ma'ârifi [228] kendüye 'â'id olmak üzere çıkarabilir. Ve birde bir mahmilin mâlını gemiden çıkarmış olmasından dolayı diğer mahmillerin mâllarına bir zarar gelürse masârif-i vâkî'aya ve mezkûr mâllara terettüb eden zararı mâlını çıkaran mahmilin tazmîn etmesi iktizâ eder. Müste'cir mâlını çıkardıktan sonra tekrâr tahmîl etmezse 108 ve 110'uncu maddelerde gösterildiği vechle ta'yîn olunacak nevli te'diye mecbûrdur.

Yüzüncü madde sefîne ve tâkım ve âlâtlarıyla nevl bedeli bir taraftan ve emti'a-i mahmûle diğer taraftan tarafeynin icrâ-yı mukâveleleri içün birbirlerine rehn makâmındadır.

Şimdiye kadar verilen îzâhât ve görülen kavâ'id-i külliyye hamûlesinden olduğu vechle îcâr mukâvelesinde 'âkideyn bir taraftan mûcir ve diğer taraftan müste'cir-i sefîne olup bunların emr-i îcârdan dolayı yek-diğerinde olan alâcakları imtiyâz-ı husûsiyle mümtâz ve düyûn-ı 'âdiyyeden müreccehdur. Binâ'en-'aleyh alacak mûcirin ise emti'a-i hamûleden ve müste'cirin ise gemi ve teferru'âtından sûret-i mümtâzede istîfâ olunur. Lakin bu imtiyâzın hîn-i isti'mâlinde beşinci maddenin hükmüne hiçbir vechle hâlel gelmez ya'nî mezkûr maddede gösterilen tertîbe her hâlde ri'âyet olunmak îcâb eder.

[229] Yüz altıncı madde gemilerin vesâ'ir merâkib-i bahriyyenin icrâsına nevl dinüb tarafeynin mukâveleleri ile takdîr ve nevl kontoratosu veyâ tahmîliyye senedi ile isbât olunur. Nevl geminin mecmû'î veyâ bir mikdâr yeri üzerine veyâ sefer-i tâmm veyâhûd bir mu'ayyen müddet içün ve tonilato veyâ keyl veyâhûd kantar hesâbıyla götürü Pazar veyâ kırk anbâr olarak ta'yîn olunabilir. Ve her hâlde nevl kontoratosunda geminin tonilato ya keyl i'tibâriyle mikdâr tahmîli beyân olunmak lâzımdır.

İşbu faslın mukaddimesi makâmında verilen îzâhât sırasında sefâ'inin suver ve envâ' îcârından dahî bahs olunmuş idi. Burada yâlnız şurasının 'ilâveten beyânı muktezîdir ki nevlin mikdârı nevl kontoratosunda veyâ tahmîliyye senedinde gösterilmemiş olduğu takdîrde mahal ve vakt-i 'akde ve piyâça ahvâline nazaran erbâb-ı vukûf ma'rifetiyle takdîr itdirilür. Tonilato mikyâs-ı mesâha olarak kırk iki kadem mik'ab (*takrîben 13 metro mik'ab*) ve mikyâs-ı vezn olarak 979 kilo derecesindedir. Bir de «götürü pazâr» [230] sûretiyle îcâr-ı hamûle bir mahalde mevcûd ve müctemi' olduğu hâlde kapudân veyâ acentaya gösterilerek vezn ve 'adedi her ne olur ise olsun maktû' bir nevl ile îcâr olunmak demektir. Buna Fransızca (à forfait) denilir.

Yüz yedinci madde nevl-i sefinenin mecmû'î içün olupta müste'cir tekmi'l hamûlesi virmediği hâlde kapudân ruhsatını tahsîl etmedikçe sâ'ir emti'a tahmîl idemez. Müste'cirin mecmû'en istîcâr itdiği sefinenin ikmâl hamûlesi zımnında tahmîl olunan sâ'ir emti'anın icâresi kendüsüne 'â'id olur.

Sefinenin mecmû'en îcârına ıstîlâhât-ı müsta'mele-i bahriyyece «*uskarça*» denilir. Bu sûretle 'akd-i îcâr mün'akd oldukda müste'cir her ne mikdâr mâl tahmîl eder ise etsin tamâmen nevl vermesi îcâb edeceğinden cüz'ıyyü'l-mikdâr bir mâl tahmîl etmekte de muhtâr olması tabî'î ise de emti'a-i mahmûle mü'cirin istîfâ-yı hukûkuna medâr ve bir nev' rehn kâbilinden olduğundan mü'cir nevl ile hukûk-ı müteferri'asını te'mîne kâfi eşyâ tahmîl etmesi içün müste'ciri icbâr edebilir ve etmediği takdîrde hareket-i sefineden evvel fesh-i [231] mukâveleye sâlih olur. Mü'cir müste'cirin rızâsıyla başkasının emti'asını tahmîl idecek oldukda ol emti'a müste'cirin tahmîl eylediği emti'anın cinsinden olmamak lâzımdır. Meğerki ol bâbda muvâfakatine hâvî bir varaka istihsâl etmiş ola. Zîrâ mahal-i tahliyyede ol cinsten emti'anın kesretle çıkarılmış olacağı cihetle revâc ve i'tibârına halel gelmek ihtimâli vârid-i hâtırdır. (54 ve 66'ncı maddelere bak).

Yüz sekizinci madde müste'cir nevl kontoratosunda veyâ işbu Kânûn-nâme'de ta'yîn olunan müddet zarfında bir şey' tahmîl etmemiş olduğu hâlde mü'cir iki şıkkın birini ihtiyâre ya'nî ya te'ehhürî içün nevl kontoratosunda meşrût olan ve olmadığı sûretde ehl-i hibre ma'rîfetiyle tahsîs olunan tazmînâtı veyâhûd nevl kontoratosunu fesh ile müste'cirden nevlin vesâ'ir menâfi'-i meşrûtasının nısfını talep etmeye haklı olacak ve ke-zâlik müste'cir müddet-i mezkûrda bir şey' tahmîl etmediği takdîrde nevlin ve mezkûr kontoratoda meşrût olan menâfi'-i sâ'iresinin [232] nısfını seffinenin mü'cirine veyâhûd kapudâna i'tâ etmek şartıyla kontra-i ıstarya günlerinin bed'inden evvel olarak kontoratoyu fesh edebilecektir.⁴⁷

Bu maddenin hükmü gemi külliyyen îcrâ olunupta müste'cir hiç mâl tahmîl itmamiş olduğu hâlde îfâsı lâzım gelen mu'âmeleyi göstermektedir. Lakin bir mikdâr mâl tahmîl idecek oldukda îfâsı îcâb eden mu'âmele 109'uncu maddede gösterilmiştir.

Yüz dokuzuncu madde müste'cir ta'yîn olunan müddet zarfında nevl kontoratosunda mukâvele olunan emti'anın yâlnız bir mikdârını tahmîl edip kusûrunu etmediği hâlde mü'cirin ke-zâlik iki şıkkdan birini ihtiyâre hakkı olup şöyle ki ya madde-i ânifenin birinci fıkrasında mestûr tazmînâtı istemeğe veyâhûd tahmîl olunmuş olan [233] mikdâr-ı emti'a ile kıyâm ve hareket ederek seferini bi'l-icrâ tekâmîl nevlini almağa salâhiyyeti olacaktır.

Yüz yedinci maddenin taksîri sırasında mü'cirin te'mîn-i hukûku içün der-miyân olunan mütâla'a burada dahî vardır.

Yüz onuncu madde müste'cir mukâvele olunan mikdârdan ziyâde emti'a tahmîl ettiği hâlde nevl kontoratosunda mukarrer olan icâreye kıyâsen ziyâdesinin nevlini dahî vermeğe mecbûrdur.

Tarafeyn beyninde yapılan mukâvelede bir mikdâr mu'ayyen emti'anın tahmîli gösterilmiş ise ol mikdârdan ziyâde mâl yüklenmek mü'cirin rızâsına menûtdur ve birde mukâveleden fazla olarak tahmîli müste'cir tarafından arzuolunan mâl geminin mikdâr isti'âbına tecâvüz itmamelidir. 107 ve 108 ve

⁴⁷ Istarya-i eyyâm tevakkuf demek olup hamûlenin tahmîl ve tahliyesi içün bilâ-ücret mu'ayyen olan günlerden i'bârettir. Kontra-i ıstarya zamîme-i eyyâm-ı tevakkuf demek olup ıstarya günlerinin mürûrundan sonra ücretli olarak ta'yîn olunan günlerdir. Minhu

109'uncu maddelerin ahkâmı «*ıskarça*» olarak müna'kid olan mukâvelâtta ve işbu maddenin hükmü kısmen îcâr vukû'unda cârîdir.

Yüz on birinci madde sefinenin mü'ciri veyâ kapudânı [234] sefinenin asl mikdâr tahmîlinden ziyâde büyük olduğunu beyân ettiği sûrette görünen fark ve tefâvüte göre nevlin tenzîliyle berâber müste'cire zarar ve ziyân i'tâsına dahî mecbûr olacaktır. Ancak beyân ettiği mikdârıyla sefinenin asl mikdâr tahmîli beynindeki fark ve tefâvüt yüzde üçten ziyâde olmadığı veyâhûd sancak berâtında mestûr mikdâra muvâfık olduğu takdîrde görünen farkdan sarf-ı nazar olunacaktır.

Nevl kontoratosunun hâvî olması lâzım gelen şerâ'itden birisi de geminin mikdâr-ı istî'âbının gösterilmesi idi. Gemi mecmû'en veyâhûd bir mahal-i mu'ayyene meselâ bâş taraf anbârı îcâr olunduğu hâlde geminin mikdâr-ı istî'âbını ne kadar ziyâde ise müste'cir içün ziyâde mâl yükletmek içün suhûlet ve imkân vardır.

Binâberîn mü'cir gemisini mikdâr-ı istî'âbdan ziyâde göstermiş olursa bundan müste'cer-i sefine mutazarrır olur. Çünkû hem kendüsünün tedârik ve tahmîl ettiği eşyâ meydânda kalır hem de mikdâr-ı nevl gayr-i mevcûd olan bir cisâmete nisbetle ta'yîn olunmuş [235] olur. İşte böyle bir hâl vukû'unda ziyâde gösterilen mikdâr-ı istî'âba nisbetle nevlenden mikdâr-ı münâsebetin tezîli lâzım gelmekle berâber tahmîl olunamayan mâlın mahal-i maksûde sevk olunamamasından veyâ ol bâbda te'ehhürât vukû'undan veyâhûd meydânda veyâ ma'ûnalarda kalmasından vukû'a gelen masârif ve zarar ve ziyânın mü'cire tazmîn itdirilmesi îcâb eder. Mikdâr-ı istî'âb mikdâr-ı hakîkîden noksân olarak haber verilmiş ise müste'cir ya hâlî olan yerlerde dahî mâl tahmîl ile nevl mukarrer nisbetde nevl virmek veyâhûd mikdâr-ı istî'âb olarak haber verilen mikdârdan ziyâde mâl tahmîl itmamekte muhayyirdir.

Yüz on ikinci madde bir sefine kırk anbâr olarak îcâr olunupta mûcir veyâ kapudân geminin tahmîl olunması içün durmasına bir müddet ta'yîn etmiş olduğu hâlde mahmiller ile diğêr bir müddet beklemeye mukâvele etmemiş ise mârrü'z-zikr müddetin inkizâsından sonra ilk müsâ'id havâ ile kıyâm ve harekete mecbûrdur.

Yüz on üçüncü madde kırk anbâr olarak icâr [236] olunupta tahmîli içün bir müddet mu‘ayyene ta‘yîn olunmadığı hâlde mahmillerin her biri kapudân tarafından imzâ olunmuş tahmîliye senedlerini i‘âde ve bunlardan ba‘zıları mahaline irsâl olunmuş ise ânlar içün dahî bir kefil irâ’e ile emvâl ve emti‘alarının tahmîl ve tahliyesi ve bu sebeble anbârdan güverteye ve belki gemiden taşraya çıkarılması lâzım gelen sâ’ir emti‘anın tekrâr yerlerine vaz‘ olunmaları içün vâki‘ olan masârifden mâ-‘adâ meşrût olan nevlin nısfını te’diye ve ifâ ederek emti‘asını girüye almağa me’zûn olacaktır. Fakat sefinenin alacağı hamûleden üç rub‘î kadar tahmîl olunduğu sûretde kapudân mahmillerin ekserîsi kalkmasını taleb ederler ise bunun içün vâki‘ olacak tekliflerinin kendisine resmen teblîğ olunduktan sekiz gün sonra müsâ’id havâ [237] ile kıyâm ve harekete mecbûr olup mahmillerin hiç birisi emti‘asını geriye almağa muktedir olamayacaktır.

Bu maddelerde kırk anbâr deyû gösterilen icârât ‘âdetâ tolmuş kayıklara binmek mu‘âmesine müşâbihdir. Bu sûretle mün‘akid olan mukâvelâtda mûcer sefine muhayyir olur. Birinci müste‘cirden başka diğerleri tarafından dahî mâl tahmîl olunarak hamûlenin mecmû‘î geminin mikdârı istî‘âbına karîb bir derece gelürse ol hâlde harekete icbâr idilebilür ve hamûle ol mikdâra bâliğ olmaz ise bir güne tazmînât verilmeyerek kapudân tarafından fesh-i mukâvele idilebilür fakat müste‘cir sefinenin ol vechle hakk-ı ihtiyârî yoktur. Kırk anbâr mukâvelâtına Fransızca *Affrètement à cueillette* denir.

Kırk anbâr sûretle ‘akd olunan mukâvelâtda ya hîç bir vakit ve müddet gösterilmez veyâhûd bir müddet ta‘yîn olabilür meselâ on beş güne kadar tahmîl olunacak mâl geminin mikdâr-ı istî‘âbına kâfi olmadığı hâlde bile kapudân hareket ideceğini ta‘ahhüd etmiş olursa ol hâlde 112 madde mûcebince harekete icbâr olunur. Mu‘ayyen müddet olmadığı takdîrde kapudânı harekete icbâr ancak mikdâr-ı istî‘âbın üç rub‘una müsâvî emti‘a tahmîl olunmasına menûtdur.

[238] Yüz on dördüncü madde mû‘cirin veyâ kapudânın haberi olmaksızın gemiye emti‘a tahmîl olunduğu hâlde kapudân hâlâ tahmîl mahalinde iken mahmillere ol emti‘ayı girü almaları zımında icrâ eylediği teklîfini resmen teblîğ itdirdikten sonra mahal-i mezbûrda karaya çıkarmağa veyâhûd ol mahalde ol cinsten olan sâ’ir emtiânın en yüksek fi‘âtı üzere nevlini almağa kadar olacaktır. Ancak emti‘a-i mezbûrenin gemide olduğunu yalnız

sefinenin kıyâm ve hareketinden sonra duymuş olur ise kapudân ol malları artık irsâl olundukları mahalden başka bir mahale çıkarmağa me'zûn olmayıp fakat mârrü'z-zikr fî'ât üzere nevlini istihsâle hakkı olacaktır.

Bu misillû habersiz ve rızâsız tahmîl olunan emvâlin tahmîliyye senedi bulunmaması tabî'î idiğünden Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye vukû'unda iki yüz altmış ikinci madde mücebince îfâ-yı mu'âmele olunur. Birde habersiz tahmîl olunan emvâl geminin mikdâr-ı tahmîlini tecâvüz [239] edecek ve bu yüzden 'âmmenin selâmeti ve menâfî'i dûçâr-ı muhâtara idilecek olur ise esnâ-yı seferde çıkarılmaması hakkındaki memnû'ıyyete i'tibâr olunmaz. Bilâ-'akd ecr-i misl i'tâsı lüzûmu Mecelle'nin 596'ncı maddesi ile dahî mü'eyyidir.

Yüz on beşinci madde esnâ-yı seferde emvâlini girüye alan mahmil ol emvâlin nevlini tamâmen i'tâ ve tahliyesinden dolayı vâki' olan bi'l-cümle masârifi îfâ etmeye mecbûr olup ancak emvâl ve emti'anın bu vechle girü alınması kapudânın sebebiyyet ve hatasından îcâb etmiş ise merkûmun nevl istihsâline hîç bir güne hakkı olmayacağından başka bi'l-cümle masârif-i vâki'a ile berâber îcâb eder ise nevl kontoratosunun 'adem-i icrâsından dolayı tertib idecek zarar ve ziyâna dahî zâmin olacaktır.

Kapudânın veyâ müvekkili bulunan sâhib-i sefinenin kusûrlarından başlucası 119'uncu maddede gösterildiği vechle sefinenin sefere kâbiliyyeti olmamasıdır. Bu misillû kusûrlar ister hareketten evvel ister esnâ-yı seferde zâhir olsun mahmiller mâllarını bi-hakkın girüye [240] Alabilirler ve nevl vermedikten başka dûçâr oldukları zararı kapudâna tazmîn ettirirler.

Yüz on altıncı madde sefine hîn-i kıyâmında veyâ esnâ-yı seferde veyâhûd tahliye olunacağı mahalde müste'cirin veyâ mahmillerden birinin hatâ yahûd tekâsülünden dolayı tevkîf olunur ise sebep olan müste'cir veyâ mahmil te'ehhüründen neş'eteden masârif ile zarar ve ziyânın mücer sefineye veyâ kapudâna veyâ sâ'ir mahmillere îfâsına mecbûrdur. Sefine gidip gelmeye îcâr olunupta bilâ-hamûle veyâhûd noksân bir hamûle ile 'avdet eder ise kapudân tamâmen nevlini ve gemi te'hîr olunmuş ise te'ehhüründen neş'eteden zarar ve ziyânı istihsâle haklıdır.

Bir geminin müste'cirin hatasından dolayı tevkîfine sebep olan ahvâl resm-i gümrük ve hamûlenin sıhhiyye tezkerelerinin müste'cer sefine tarafından

kapudâna verilmemiş yahûd eşyâ-yı memnû‘a tahmîl olunmuş olması gibi şey’lerdir.

[241] Yüz on yedinci madde ke-zâlik sefine hîn-i kıyâmında veyâ esnâ-yı seferde veyâhûd tahliye olunacağı mahalde mûcirin veyâ kapudânın hatâ yâhûd tekâsülünden dolayı tevkîf ve te’hîr olunmuş ise bundan terettübeden zarar ve ziyânın müste‘cire tazmînine mûcir veyâ kapudân mecbûrdur. Gerek bu maddede ve gerek madde-i ânifede mezkûr olan tazmîn keyfiyeti ehl-i hibre ma‘rifetiyle takdîr ve tahsîs olunur.

Muhtâc-ı îzâh bir cihet yoktur.

Yüz on sekizinci madde esnâ-yı seferde sefinenin ta‘mîrine eşedd-i lüzûm görüldüğü hâlde müste‘cir veyâ mahmil ta‘mîrini beklemeğe veyâhûd tâmm nevlini ve hasârât-ı cesîme var ise ânı dahî te’diye ederek emvâl ve emti‘asını girü almağa mecbûrdur. Fakat sefinenin müddet-i ta‘mîriyesi [242] içûn mâhiyye ile îcâr olunmuş ise nevl virmeğe ve sefer-i tâmm üzere mukâvele olunmuş ise ziyâde nevl te’diyesine mecbûriyeti yoktur. Sefinenin ta‘mîri mümkün olmadığı hâlde hâmil olduğu emti‘anın gitmesi meşrût olan mahale nakli içûn kapudân masârif-i vâkı‘asını virmek ve ziyâde nevl istememek şartıyla bir veyâ müte‘addid sefine isticâr etmeye mecbûr olup idemedği sûretten mukarrer olan nevlden yalnız kat‘ olunan mesâfenin hissesine isâbeteden mikdârı kendüsüne verilir. Sefâ’in-i sâ’irenin isticârıyla emti‘a-i mahmûle nakl olunamadığı takdîrde nakli husûsu artık mahmillerin her birine bırağılıb fakat kendülerine vukû‘ hâlin beyânıyla ol esnâda hamûlenin vekâyesi zımında tedâbîr-i lâzîminin ittihâzı kapudânın vâcibe-i zimmetidir. Ancak işbu beyân olunan ahkâmın hamûlesi tarafeynin âher güne mukâveleleri olmadığı hâlde [243] mer‘îyyü’l-icrâ olup olmadığı takdîrde mukâvelât-ı vâkı‘aya mürâca‘at olunur.⁴⁸

İşbu madde esbâb-ı mücbireden dolayı vukû‘a gelen bir hâlin netâ’icini mû‘cir ile müste‘cir içûn ‘âdilâne ta’yîn ve tahmîli sûreti mutazammındır. Tâmirât masârifıyla geminin masârif-i sâ’iresi müstakilen mû‘cire ‘â’id ve hamûlenin

⁴⁸ Asl nevlden kat‘ olunmuş olan mesafenin hissesini ta’yinde yalnız bu‘d-i mesâfe nisbetine kâfi olamayub kat‘ olunan mesâfe ile bâkî mesâfenin yek-dîğere nisbetinde mikdâr-ı masârif ve zamân ve tehlike ve zahmet-i ‘âdiyeler dahî bi’l-muvâzene hesaba idhâl olunmak lâzımdır.

te'ehhür naklinden dolayı vukû'a gelecek zarar ile lede'l-îcâb karaya ihrâc veyâ merâkib-i sâ'ireye aktarma idilmesinden dolayı vukû'a gelecek masârif müste'cire râci'dir.

Ta'mîri îcâb ettiren hâl kapudânın taksîrâtdan ileri gelmiş ise 117 ve 119'uncu maddeler ve esbâb-ı mücbireden neş'et etmiş ise işbu madde ahkâmına tevfiğ-i mu'âmele olunur. Müddet-i ta'mîr ne kadar olur ise olsun hitâmına kadar beklemek veyâ 115'inci maddede dahî gösterildiği vechle tâmm nevl ile hamûlesinin masârif-i vâkı'asını ve Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye'den hissesine 'â'id olan mikdârı te'diye etmek mahmil içün vâcibdir. Bir de şurâsı şâyân-ı ihtâdır ki başka gemi istîcâr olundukda nevl-i mukarrerden [244] fazla verilecek nevlin mahmile 'â'id olmayacağı cihetle evvelkinden dîn nevl ile îcâr olunduğu takdîrde bunun fâ'idesi mû'cire râci' olmak tabî'îdir. Son fıkranın 'ilâve olunması mahzen işbu maddede gösterilen ahkâm-ı kânûniyyenin inzibât ve intizâm-ı 'umûmiyye ta'alluku olmadığını ve binâberîn ahkâm-ı mezkûre hilâfındaki şurût-ı mukâvelenin mer'îyyü'l-icrâ olduğunu ifhâm maksadına mübtenîdir.

Yüz on dokuzuncu madde müste'cir sefinenin hîn-i kıyâmında sefere kâbiliyyeti olmadığını isbât edebildiği hâlde kapudân nevlinde mahrûm kalacağından başka müste'cire zarar ve ziyân i'tâsına dahî mecbûr olacaktır. İşbu isbât keyfiyyeti sefinenin hîn-i kıyâmında keşf ve mu'âyene ile sefere kâbil olduğuna mübeyyen şahâdet-nâme alınmış olsa dahî istima' ve kabûl olunacaktır.

40'ıncı maddede gösterilen sûrete tevfiğ kable'l-hareke sefinenin mu'âyenesi bi'l-icrâ mazbatası istihsâl kılınmış ise kapudân vazîfe-i kânûniyyesini îfâ etmiş olmaktan nâşî berâ'et-i zimmetin asl olması kâ'idesinden istifâde ve ol vechle müdâfa'a eder. [245] Bu hâlde mazbatanın hilâfını ya'nî sefinenin hîn-i hareketinde sefere 'adem-i kâbiliyyetini müste'cir isbât etmekle mükellefdir (45 ve 43'üncü maddelere bak).

Yüz yigirminci madde sefinenin kumanyası ve ta'mîri vesâ'ir eşedd-i lüzûmu olan eşyânın tedârîki içün kapudânın fûrûht etmeye mecbûr olduğu emti'anın nevli îfâ etmek lâzımedendir. Fakat işbu fûrûht olunan emti'anın hesabını sefine selâmet ile limana vâsıl olduğu hâlde kusûr kalan emti'anın veyâ sâ'ir ol cins ve nev'den olan emvâlin satıldığı fi'ât üzere virmek

kapudânın borcudur. Bi'l-âkis sefine gark ve telef olduğu sûretde kapudân mârrü'z-zikr emti'anın hesâbına satmış olduğu fi'âtı üzere virüb geminin varabildiği yere kadar isâbet eden nevlini alıkoymağa sâlih olacaktır. Bununla berâber mârrü'z-zikr iki sûretde işbu Kânûn-nâme'nin otuzuncu maddesinin ikinci [246] fıkrası mücebince sefine sâhiblerine verilen hakk-ı salâhiyyete hâle götürülmeyüb ancak bunların istid'âlarıyla salâhiyyet-i mezbûreye nâ'il olmalarından emti'aları fûrûht veyâ terhîn olunmuş olan kimesneler içün bir zarar neş'et eder ise zarar-ı mezbûr işbu emti'anın ve selâmetle mahallerine vâsıl olan emvâlin veyâhûd fûrûht veyâ terhîn keyfiyetlerine sebep veren kazâ-yı bahrîden sonra vukû' bulan gark husûsundan kurtarılmış bi'l-cümle emti'anın bahâları üzere garâmeten tevzî' ve taksîm olunmak lâzime-i hâldendir.

Bu maddenin mazmûn-ı hakîkîsi anlaşılmak içün 49'uncu maddeye mürâca'atle mündericâtına nazar-ı tedkîkden geçirmek îcâb eder. 40'ıncı maddenin ikinci fıkrasında bahsolunan salâhiyyet gemiyi terk etmek salâhiyyetidir. İşbu salâhiyyet ise bir sefinenin seyr ü seferinde 'alâka-dâr olanların ol seferde mevki'-i muhâtaraya konulan menâfi'-i maddiyyelerinden fazla bir mes'ûliyyet-i hukûkiyyeye tâbi' olamamaları kâ'ide-i külliyyesinin netîce-i tabî'îdir. Bu kâ'ideye ve işbu madde [247] mündericâtından müstefâd olan hâle nazaran sâhib-i sefinenin hasbe'l-îcâb sefine ile nevli terk eylemesiyle esnâ-yı seferde terhîn veyâ bey' edilmiş olan emti'anın kıymeti tamâmıyla tesviye kılınmamış olduğu hâlde ol emti'anın mâliki olan mahmil işbu maddenin fıkra-i âhîresinde gösterildiği vechle istîfâ-yı hukûkunu imkân derecesinde te'mîn edebilecektir.

Yüz yigirmi birinci madde geminin gitmesi meşrût olan mahal ile emri-i ticârete dâ'ir memnû'îyyet vâki' olupta hamûlesiyle berâber girüye 'avdet eylemesi lâzım geldiği hâlde gidip gelmeye istîcâr olunmuş olsa dahî kapudânın yalnız gitmesi içün lâzım gelen nevlini istihsâle hakkı olacaktır.

Gerek işbu maddede ve gerek madde-i âtiyyede beyân olunan ahvâl esbâb-ı mücbireden zuhûreden mevânî'dir. Bu misillû hâllerden zâten 96 ve 97 ve 98 ve 99'uncu bahsolunmuş ve îzâhât-ı kâfiyye verilmiş idi. Ez-cümle gemi sefer-i tâmm üzere îcâr olunupta gideceği mahalde hükûmetin emriyle ticâret men' olunmuş olduğu hâlde kapudânın en yakîn mahale yanaşubda mahmilin emrine intizâr [248] ideceği gösterilmiş idi. Binâ'en-'aleyh geminin 'azîmet ideceği mahalden mahmil

mâl tahmîl idemeyeceği cihetle ‘avdet için nevl verilmek lâzım gelmez ve eğer ta’yîn olunan nevl hem ‘azîmet ve hem de ‘avdet seferine câmi‘ ise ol nevlin yâlnız nısfı i’tâ olunmak iktizâ eder.

Yüz yigirmi ikinci madde esnâ-yı seferde sefîne bir devletin emriyle yâlnız bir müddet-i tevkîf olunduğu hâlde müddet tevkîfi için mâhiyye ile istîcâr olunmuş ise asl nevl verilmesi ve sefer-i tâmm üzere istîcâr olunmuş ise ziyâde nevl i’tâsı lâzım gelmez. Tâ’ifenin müddet-i tevkîfde olan ta’ayyüş ücretleri hasârât-ı bahriyyeden ‘add olunur. Müddet-i mezkûre zarfında mahmil emti‘asının kendü masârifîyle gemiden ihrâcına me’zûn olup fakat ihrâc ettiği sûrette yine masârifîyle tekrâren tahmîline veyâhûd îcâbeden tazmînâtı seffinenin mû’cirine veyâ kapudânına virmeğe mecbûrdur. [249]

İşbu maddenin ikinci fıkrasında muharrer olan (*ta’ayyüş ücretleri*) i’bâresi me’hûzda mûnderic olan (*La nourriture et les loyers*) i’bâresinden istidlâl olunduğu ve tabîa’t maslahat iktizâsından bulunduğu vechle (*me’kûlât ve ücretleri*) ma’nâsında olmak gerekdir. İşbu me’kûlât ve ücretler sefîne müşâhereten îcâr olunmuş ise 245’inci maddenin 9’uncu fıkrası mücebince Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyye’den ve sefer-i tâmm üzere îcâr olunmuş ise 246’ncı maddenin 5inci fıkrası mantûkunca Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsiyye’den ma’dûddur (69 ve 99’uncu maddelere dahî mürâca‘at oluna).

Yüz yigirmi üçüncü madde ‘âmmenin selâmeti için bahre atılmış olan emti‘anın nevli kapudâna verilüb ‘ammenin üzerine garâmeten tevzî‘ ile tesviye olunur.

Selâmet-i ‘umûmiyye için denize bir mâl atılacak olursa 245’inci maddenin ikinci fıkrası mücebince Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyye’den ma’dûd olmak hasebiyle mezkûr mâlın fi’atını ashâb-ı ‘alaka beyninde tevzî‘ olunur. Fakat işbu tevzî‘ keyfiyyeti ol mâlın denize atılmasıyla muhâtaranın men‘ olunmuş ve işbu fedâkârlıktan maksûd olan netîce ya’nî menâfî-i ‘umûmiyyenin muhâfazası için hâsıl [250] olmuş bulunmasına mütevakkıftır. Yoksa gemi yine gark olursa taksîm-i guremâyâ mahal yoktur. Bu bâbda fasl mahsûsunda îzâhât-i mukteziyye verilecektir.

Yüz yigirmi dördüncü madde gark ve şikest olmaktan dolayı zâyî‘ ve telef ve korsan ve düşman tarafından gasb ve zabt olunan emti‘a için hiç bir

nevl verilmesi lâzım gelmez ve ol emti'anın nevli içün ber-vech-i peşin almış olduğu akçeyi kapudân 'aksî bir mukâvele olmadığı hâlde i'âdeye mecbûrdur.

Bu maddede gösterilen ahvâlin vukû'u takdîrinde tâ'ife ücretlerinin sâkıt olacağı 73'üncü maddede beyân olunmuş idi. Bu maddede dahî nevl i'tâsı lâzım gelmeyeceği gösteriliyor çünkû seyr ü seferde 'alâkası olanların menfa'atleri ne ise ânın hâricinde bir zarar ile mükellef olmamaları şimdîye kadar def'aâtle zikrolunan kâ'ide-i külliyye-i bahriyye'dendir. Mâdemki seyr ü seferde sefîne sâhibi gemisini ve diğer taraftan ashâb-ı hamûle mâllarını külliyyen gâ'ib etmişlerdir. Eğer ashâb-ı hamûleye nevl verdirmek lâzım gelse mezkûr kâ'ide hilâfında hareket edilmiş olur. Bunun içün gark olan mâlın [251] nevlini vermeye sâhipleri icbâr olunamaz. Sefîne sefer-i tamm üzere icâr olunupta 'avdet seferinde gark veyâ gasb ve zabt gibi hâllere dûçâr olacak olursa nevl mukârrerden 'azîmet seferine isâbeteden mikdâra istihkâk-ı kesb edilmiş olup mikdâr-ı mezkûr peşinen i'tâ olunmuş ise istirdâd olunmaması müfessirlerin kavli icâbındandır.

Yüz yigirmi beşinci madde kapudânın ikdâm ve gayret ve mu'âvenetiyle akçe i'tâ veyâhûd ta'ahhüd olunarak sefîne ve emti'a düşman elinden tahlîs olunup veyâhûd emti'a gark ve telefdan kurtarılıpta götürülmesi meşrût olan mahale nakl olunmaz ise kapudân gasb ve zabt ve gark olundukları mahale kadar nevllerinin istihsâline haklıdır. Fakat emti'anın tahlîsine mu'âvenet etmesiyle berâber götürmeye müte'ahhid olduğu mahale dahî naklini icrâ ederler ise ol hâlde kapudân masârif-i tahlîsiyyenin i'tâsına hisse-dâr olmak üzere nevlini tamâmen istihsâl edebilir. Kaldı ki [252] emti'anın gark ve telefdan kurtarılmasına kapudânın sa'y ve gayreti muntazam olmadığı sûretde deniz üzerinde veyâ leb-i deryâda kurtarılubda mu'ahharan sâhiblerine redd ve teslîm olunan emti'adan dolayı kapudâna aslâ nevl verilmesi lâzım gelmez.

İşbu maddenin son fıkrasında gösterildiği vechle deniz üzerinde veyâ sâhilde metrûk emvâl ve eşyânın başkaları tarafından tahlîsi takdîrinde kapudâna bir şey' verilmez. Zîrâ bundan dolayı verilecek olan ücret ve mükâfât erbâb-ı tahlîse 'â'iddir. (*Droit de sauvetage*) ya'nî hakk-ı tahlîs husûsu öteden beri ulemâ-yı hukûk ve düvel ve efrâd beyinde dâ'î-i ihtilâf olup ekser düvel-i garbiyye kavânînninde nizâmât-ı mahsûsa var ise de bizde henûz bir nizâm-nâme kaleme alınmamıştır.

Fransa Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nda husûs-ı mezkûre dâ'ir bir madde yoğunsa da (*Ordonnance de la marine*) denilen ve ba'z ahkâmı el-yevm cârî olan 'atık nizâm-nâme icâbınca sefine gark ve şikest veyâ kazâ-zede olupta kapudânı ve tâ'ifesi tarafından terk olunmuş ve başkası tarafından kurtarılmış olan [253] emvâl kıymetinden nâşî tahlîsedene ve sülûsânı mâl sâhibine 'â'id olur.

İngiltere'de dahî bu bâbda nizam-ı mahsûs mevcûd değilse de ihtilâfât-ı vâkı'ada hükkâm çekilan meşakkate ve kurtarılan eşyânın ehemmiyyetine ve muhlisin dûçâr olduğu muhâtaraya nazaran münâsib bir şey' takdîr etmekte ve memâlik-i sâ'irede dahî ayrı ayrı usûl cereyân eylemekdedir. Bir de ne türlü mu'âmele edilmek lâzım geleceği bahsine gelince irâde-i seniyyesinin târîhine ma'lûm olmayıp Bahriyye Nezâreti kapudândan istihrâc olunan bir fıkra-i nizâmiyye mûcebince (*ka'r-ı deryâda bulunan eşyâ dalgıç vâsıtası ve hükûmet-i seniyyenin emriyle çıkarılacak olursa mezkûr eşyânın sülûsü çıkarana ve bâkîside Tersâne-i 'Âmire'ye 'â'id olur.*) bir de düstûrun dördüncü cildinin 623'üncü sahîfesinde mûnderic ve taşra liman re'îslerinin sûret-i hareketine mübeyyen olan ta'lîmâtın 27 ve 28'inci maddeleri dahî hak-ı tahlîse müte'allıktır. İşte bunlardan başka birde mevâdd-ı nizâmiyye olduğundan ve bunların hakemide pek mahdûd bulunduğundan hakk-ı tahlîs hakkında ahkâm-ı kat'ıyyede yok demektir. Zîrâ mezkûr 27 ve 28'inci maddeler ta'lîmât olmak üzere Bahriyye Nezâreti'nden sudûr idüb irâde-i seniyye ile musaddık olmaması ve mer'ıyyeti hakkında irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne şeref-ta'alluk etmeyen tahrîrât ve ta'lîmâta tevfiğ-i mu'âmele mahâkim [254] içün mecbûrî bulunması hasebiyle hakk-ı tahlîsden dolayı münâza'a zuhûrunda müşkülât-ı adîdeye tesâdüf olunacağı bedîhîdir.

'Ale'l-husûs tahlîseden ile kurtarılan sefinenin sancakları ayrı ayrı olduğu takdîrde hakk-ı tahlîse müte'allık nizâ' ve ihtilâfın fasl ve tedkîki içün kangî devletin nizâmâtı mâ-bihi't-tatbîki itithâz olacağı mes'elesi müşkülât-ı vâkı'ayı bir kât daha tezyîd eder. İşte bu sebebe mebnî tahlîs hakkındaki kavâ'id ve nizâmât-ı mütenevi'anın tevhiidine düvel-i mütemeddine erbâb-ı hukûku nezdinde lüzûm kavî görünmekle bir müddetden berü bu misillü mevâdd içün tecemmu'eden kongrelerde hakk-ı tahlîs hakkında dahî müzâkerât cereyân eylemiştir. Ez-cümle geçen 1888 sene-i mîlâdisinde Bürüksel'de ictimâeden ve Saltanat-ı Seniyye cânibinden dahî bir murahhas bulundurularak iştirak idilen kongrede hakk-ı tahlîs husûsu ber-vech-i âtî kararlaştırılmıştır. «*hakk-ı tahlîs izâ'a olunan vakte ve*

istihdâm olunan eşhâsın ‘adedine ve masârif ile zâyî‘ât-ı vâkı‘aya muhâtarât-ı mesbûkaya ve tahlîs olunan eşhâsın ‘adediyle eşyânın kıymetine nazaran ve kâ‘ide-i ‘adâlete tevfiķan takdîr ve ta‘yîn olunur» bu misillû fennî kongreler mukarrerâtı hakkında cârî olan usûl îcâbından bulunuduğu vechle karar-ı mezkûrun hükûmet-i seniyyece tasdîki cihetine gidilür ve merâsim-i kânûniyyeti îfâ’ buyurulur ve düvel-i sâ‘irece de ol vechle îcâbî icrâ idilürse tahlîs hakkındaki [255] nizâmât tevhið olunmuş ve münâza‘ât-ı müteferri‘anın rü‘yeti teslîm edilmiş olur.

İşbu 125'inci maddede bahsolunan emr-i tahlîs kapudân ve tâ'ife tarafından icrâ olunacağından bilâde bast ve tafsîl kılınan mülâhazâtın kapudâna ve tâ'ifeye şümûlû olmadığı ya'nî kapudân ile tâ'ifenin himmet ve gayretiyle kurtarılan eşyâdan dolayı işbu madde mücebince îcâbî icrâ kılınacağı der-kârdır. Kapudânın tahlîs emvâle sarf-ı mesâ‘î eylemesi hem vazîfe-i memûriyyeti ve hem de menfa‘at-i şahsiyyesi îcâbındandır. Zîrâ madde-i sâbıka hükmünce emvâl ve emti‘a-i mağrûka ve mağsûbeden hiçbir şey’ kurtarılamaz ise nevl ve ücret almaktan külliyyen mahrûm olur.

Yüz yigirmi altıncı madde emit‘anın korsan ve düşman elinden tahlîsine sarf olunan akçeden gerek emti‘a ve gerek sefîne ve nevl hisse-dâr olup fakat işbu masârifden tâ'ifenin ma‘âş ve ücretleri hisse-dâr olmayacaktır.

Mârrü'z-zikr akçe emti‘anın tahliye olunacağı mahalde cârî [256] olan fi‘atı üzere bedeli her ne ise ândan masârif-i vâkı‘ası ba‘de't-tenzîl bâkîsinin ve birde sefinenin yine ol mahalde değeri üzere nısf bedeliyle nısf nevlinin üzerlerine garâmeten tevzî‘ ve taksîm olunur.

Tâ'ifenin ma‘âş ve ücretlerinin dâhil guremâ olmaması bunların fakr ü hâline ve zana‘atlerinin be-gayet muhâtaralı olmasına nazaran tefvîz olunan bir müsâ‘ade-i kânûniyyedir. İkinci fıkrada gösterilen sûret-i tevzî‘ her dürlü Hasârât-ı Bahriyye-i Umûmiyye hakkında mü‘esseses olan kâ‘ideye ve 257 ve 258'inci maddeler ahkâmına muvâfıktır.

Yüz yigirmi yedinci madde mütesellim emti‘ayı almakdan istinkâf eylediği hâlde kapudân almasını resmen dahî ba‘de't-teklîf bi'l-istid‘â Mahkeme-i Ticâretin hükmü üzere emti‘a-i mezkûreden nevlinin ve hasârât-ı bahriyye'nin ve masârif-i vâkı‘a-i sâ'irenin istîfâsına kadar bir mikdârını veya hamûlesini satdırub kalur ise bâkîsini bir emîn mahale emâneten vaz‘

ettirmeye kadar olacaktır. Emti'anın hamûlesi ol vechle [257] sattırılıp tamâmen nevl vesâ'irenin istîfâsına vefâ etmediği takdîrde kapudân kusûr matlûbunun istihsâli zımında mahmillere mürâca'at salâhiyyetinden mahrûm kalmayacaktır.

Bu madde-i kânûniyye mütesellim ma'lûm olup da mâlî kabz ve tesellümden imtinâ' ettiği hâlde ne yapılacağını gösteriyor (*ma'lûm olmadığı mütesellim veyâ kabz hamûle içün hiçbir kimse isbât-i vücûd etmediği takdîrde 105'nci maddenin tefsîri sırasında beyân olunduğu vechle evrak-ı havâdis veyâ sâ'ir vesâ'it-i i'lâniyye ile i'lân keyfiyyet ve ba'dehu işbu 127'nci maddede gösterilen mu'amele ifâ edilecektir*). Metn-i maddede muharrer olan «*masârif-i vâkı'a*» i'bâresi mütesellime 'â'id emti'a içün vâkı' olan masârif-i mutazammın ve (hasârât-ı bahriyye) 'ibâresinden maksad seyr ü sefer esnâsında vukû' bulan Hasârât-ı Bahriyye-i Umûmiyye'den 'inde'l-guremâ mütesellimin hissesine isâbeteden mikdâr demektir. Yoksa Hasârât-ı Bahriyye-i Umûmiyye'nin kâffeten bir mütesellime 'â'idiyyeti ve ânın tarafından mecmû'en tesviye mecbûriyyeti kâbil-i tasavvur değildir. Kâffe-i emvâl satılubda Osmânî hukûk-ı mezkûrenin tesviyesine kâfi olmadığı hâlde mütebâkîsi mahmilden talep olunur (*134'üncü maddenin birinci fıkrasına mürâca'at oluna*). [258] gerek bu maddenin fıkra-i âhîresi ve gerek yüz otuz dördüncü maddenin fıkra-i evvelîsi kapudânın hukûkuna mukâbil emti'a-i mahmûlenin terk olunacağına mü'eyyiddir. Bu hâl mu'âmelât-ı bahriyyedeki kâ'ide-i menâfi gibi görünürse de bu gibi ahvâlde kâ'ide-i külliyyenin tatbîkine mahal yoktur. Çünkû kapudân emti'ayı sâlimen mahal-i maksûde götürmekle ikmâl vazîfe etmiş olduğundan kâ'ide-i mebhûsanın başlıca şart cereyânı olan hâl ya'nî irâde esbâb-ı mücbireden dolayı bir zarar gayr-i vâkı' idüğünden kapudânın müvekkili bulunan sâhib-i sefinenin hukûk-ı müktesebesine hâlel gelmamek muktezâ-yı 'adâlettir.

Yüz yigirmi sekizinci madde kapudân nevlinin ve hasârât-ı bahriyye-i cesîme ile masârif-i sâ'irenin 'adem-i te'diyesinden dolayı emti'ayı sefînesinde tevfiğ etmeye kadar olamayub fakat te'diyesi içün mütesellim tarafından bir kefil irâ'e olunmadıkca te'diye olununcaya değin emti'anın hîn-i tahliyyesinde âher bir kimesnenin yedine emâneten vaz' [259] ve teslîmini veyâhûd vakt-i mürûruyla fenâ-pezîr ve telef olur nev'den olduğu hâlde fûrûhtunu iddi'âya haklıdır. Hasârât-ı bahriyye-i cesîmeden olupta kemmiyyet ve keyfiyyeti der-

‘akab takdîr ve tesviye olunamadığı takdîrde kapudân bunun için mahkeme-i ticâret ma‘rifetiyle tahsîs olunacak bir mikdâr-ı meblağın mahkeme sandığına emâneten vaz‘ veyâ bir mu‘teber kefil irâ’e olunmasını iddi‘â edebilir.

Mütesellim Hasârât-ı Bahriyye-i Umûmiyye'den hissesini vermediği hâlde kapudân eşyâyı gemide tevkîf idemeyeceği bu maddede sûret-i kat‘iyyede beyân olunuyor. Bunun sebebi bir sefînede yâlnız kapudân ile mütesellimin ‘alâkası olmayıp birçok kimseler dahâ ‘alâka-dâr olduğundan emti‘anın gemide tevkîfi takdîrinde geminin yüklü kalacağı ve belki de başka bir yere gidemeyeceği ve bundan diğer alâka-dârların mutazarrır olması melhûz bulunduğu cihetle bu gibi hâlleri men‘ etmek maksadına mebnîdir. İşbu maddenin gösterdiği tedâbîr-i te’mîniyyenin ittihâzı nevlın teslim sırasında tesviyesi şart kılınmış olduğu takdîrde hâ’iz olup eğer nevl kontoratosunda mâlın tesliminden sonra mu‘ayyen bir müddet zarfında nevlın verileceği gösterilmiş ise [260] bu maddede ki mu‘âmelenin îfâsına mahal olmayıp hulûl âcile kadar beklemek îcâb eder. «*Hasârât-ı Bahriyye-i Umûmiyye takdîr ve tesviyesi*» ‘ibâresinin mazmûnu 256, 258, 259'uncu maddelerde gösterilen mu‘âmelenin îfâsı demektir.

Yüz yigirmi dokuzuncu madde madde-i ânifeden beyân olunduğu üzere emti‘a gemiden ihrâc ile emâneten vaz‘ olunmayarak sâhibine teslim olunduktan sonra âher bir kimesnenin yedine geçmediği hâlde on beş gün mürûruna kadar kapudânın nevl ve hasârât-ı bahriyye ve masârif-i sâ’ireden dolayı olan alacağı içûn sâ’ir bi'l-cümle ashâb-ı matlûbun alacağına tercîhen rehn makâmında olacaktır.

Yüz otuzuncu madde ber-minvâl-i sâbık on beş gün mürûr etmezden evvel emti‘anın mahmil veyâ mütesellimlerinin iflâsı vukû‘unda kapudân nevl ve âvârya ve masârif-i [261] sâ’ireden dolayı olan alacağın istihsâli içûn bi'l-cümle ashâb-ı matlûbun alacağına tercîhen emti‘a-i mezkûre üzerine olan imtiyâz hakkından mahrûm kalmaz.

Evvelce de mükerreren söylenildiği ve 100'üncü maddenin sarâhati iktizâsından bulunduğu üzere nevlın ve hukûk-ı müteferri‘anın mahal-i istîfâsı emti‘a-i mahmûledir. Ya’nî bunda bir imtiyâz husûsu var demektir. emti‘a kapudânın yedinde bulundukca veyâhûd kefil alınmayubda evvel ki maddede beyân olunduğu üzere emîn bir mahale vaz‘ ile orada bulundukca bu imtiyâz bâkîdir. İstîfâ

veyâ temîn-i hukûk olunmazdan evvel emti‘a mütesellime teslim olunmuş ise ‘uhde-i temellükünde bulundukca on beş güne kadar imtiyâzına bâkî kalursa da mütesellimin ‘uhde-i temellükünden çıkmış ve başkasına geçmiş olursa imtiyâz sâkıt olur. «*Ecr bir kimesnenin yedine geçmediği*» ‘ibâresinden maksad intikâl-i mülkiyyet olup vekîl veyâ emîn yedinde bulunmasına ‘itibâr olunmaz.

Yüz otuz birinci madde nevl-i emti‘anın ‘adedi veyâ ölçüsü veyâ veznî üzerine meşrût olduğu hâlde hîn-i tahliyyesinde kapudân ta‘dâd ve tekyîl veyâhûd vezn [262] olunmasını iddi‘â etmeye haklı olup etmediği takdîrde mütesellim emti‘anın ol emti‘a olduğunu ve ‘adedini veyâ ölçüsünü veyâhûd veznini isbât etmeye sâlih olacaktır. İşbu isbât husûsu hamûlenin tahliyyesinde istihdâm olunmuş olan kimesnelerin yemîn tahtında olarak şahâdet-nâmeleriyle dahî olabilir.

Yüz otuz ikinci madde emti‘anın bozulduğuna veyâ sirkat veyâhûd taklîl olduğuna dâ‘ir bir zan kuvvî vâki‘ olduğu hâlde kapudân ve mütesellim veyâhûd bundan ‘alâkası olanlar her birisi ol emti‘anın tahliye olunmasından evvel derûn-ı seffinde olarak mahkeme-i ticâret ma‘rifetiyle keşf ve mu‘âyene birle vâki‘ olan zarar ve ziyânın takdîr olunmasını taleb edebilir. Emti‘aya uğradılan ziyân ve kesr ve noksân husûsları sûret-i zâhirede görünemez [263] ise keşf ve mu‘âyeneleri mütesellimlere teslim olunduktan sonra dahî icrâ olunabilüb ancak teslimleri târîhinden kırk sekiz sâ‘atden ziyâde vakt geçmemek ve emti‘anın dahî ol emti‘a olduğunu madde-i ânifede beyân olduğu vechle veyâ kânûnen sâ‘ir makbûl bir sûret ile isbât etmek lâzımedendir. Mütesellim bulunanlar emti‘anın âhızıyla tahmiliyye senedini ibrâ ve i‘âde veyâhûd ayrı bir makbûz ‘ilm ü haberi i‘tâ etmiş olsalar dahî eğer ibrâda yâhûd makbûz ‘ilm ü haberinde emti‘anın bozulmuş veyâ sirkat veyâhûd taklîl olunmuş olduğuna dâ‘ir zann-i kavî olduğuna derc etmişler ise ol emti‘ayı kendülerine teslim olunduktan sonra kırk sekiz sâ‘at mürûruna kadar keşf ve mu‘âyene ettirmeye der-kâr olan haklarını zâyî‘ etmezler.

Bu maddeler Fransa Kânûnu'nda mefkûd olup Hollanda Kânûnu'ndan alınmış ve mûndericâtı kâffe-i taksîr ve îzâhdan müstağni bulunmuştur. [264] Yalnız şurası şâyân-ı ihtârdır ki kapudân hîn-i tahmilde mahmilin ifâde-i vâkî‘asına emniyyet ederek hamûlenin ‘aded ve mikdâr ve kemmiyyetini tahkîk eylemez. İfâde-i vâkî‘anın mahzâ az nevl verilmek maksadıyla mukârin kizb olduğuna

kapudân zâhib olur ise 131'inci maddede gösterilen mu'âmeleyi bi'l-îfâ nevli tebeyyün idecek mikdâra göre istîfâ eder.

132'nci maddede kırk sekiz sâ'at müddet ta'yîn olunmasının sebebi 281 ve 282'nci maddelere mürâca'at ile anlaşılabilir.

Yüz otuz üçüncü madde sefîne mû'ciri ve kapudân taraflarından nevl kontoratosunun kendülerine 'â'id olan ahkâmı tamâmıyla icrâ olundukda müste'cir veyâ mahmil meşrût olan nevlinden nesne tenzîl olunmasına taleb ve da'vâ edemez.

Yüz otuz dördüncü madde tabî'atiyle veyâ bir kazâdan dolayı bozulmuş veyâ geri tenezzül bulmuş olan emti'ayı mahmil nevine bedel olmak üzere terk edemez. Ancak hamr [265] ve rûgan, zeyt ve asel vesâ'ir bu misillû mâyi'âtdan olan eşyâya hâvî fuçılar boş kalmış veyâ hemân boş kalma derecesine kadar akmış olur ise ol fuçılar nevre bedel terk olunabilir.

127'nci maddenin şerhi sırasında der-miyân olunan mütâla'a-i âhîreye mürâca'at oluna. Mâyi'âtın müstesnâ tutulması esbâbına dâ'ir müfesserlerden der-miyân olunan mütâla'at pek de müceb kanâ'at olmadığından bunlardan bahse lüzûm görünmemiştir.

DOKUZUNCU FASL

[266] (Yolcular hakkındadır)

İşbu fasl Fransa Kânûnu'nda mevcûd olmayıp tamâmen Hollanda Kânûnu'ndan alınmıştır. Sâhibi veyâ mücehhiz-i sefine veyâhûd kapudân ve acenta gibi me'mûr vekiller ile yolcu beyninde mün'akid olan mukâvele yolcunun bir mahalden diğ̃er mahale nakli ve seyr ü sefer esnâsında mukâvelede gösterilen derece ve sınıfa mütenâsib bir mahal istirâhat ve iskân irâ'esi şurûtuna câmi'dir. Yolcunun infâk ve it'âmı ol bâbda şart-ı mahsûsun takarrür etmiş olmasına mütevakkıftır.

Yüz otuz beşinci madde posta vapuru gibi yolcu taşımağa mahsûs olmayan sefine hamûlede hîçbir alâkası olmayan yolcuları kabûlüne kapudân icbâr olunamaz.

Posta vapurları gibi yolcu taşımağa mahsûs olmayan vapurlar yolcu kabûlüne icbâr olunamazsa da mahmil gibi doğrudan doğruya veyâ sigortacı ve mukarriz-i bahrî misillû dolayısıyla hamûlede 'alâkası olan kimselerin kabûlü mecbûrî olmak gerektir. [267] Bu maddenin mefhûm-ı muhâlifinden yolcu taşımağa mahsûs olan vapurlar mürâca'ateden her yolcuyu kabûle mecbûr olduğu anlaşılmadıkda ise de bu mecbûriyyet mutlâk olmayıp vapur kumpanyalarının bu bâbda ba'z şurût ve hudûd vaz' ve ta'yinine salâhiyyetleri kâbil-i tereddüd olamaz.

Meselâ sekr veyâ cinnet hâlinde bulunân veyâ hasta olan yolcuları kabûl etmekden veyâ mu'ayyen olan mikdâr-ı istî'âbı doldukda dahâ ziyâde yolcu kabûl eylemekden bi-hakkın imtinâ' edebilirler.

Yüz otuz altıncı madde derûn-ı sefineye kabûl olunmuş olan yolcu sefinenin umûr-ı zâbitasına dâ'ir kapudânı cânibinden vâki' olan emr ve tenbîhlere tâbi' olmak lâzımedendir.

Bu bâbda yolcunun sıfatına bakılmaz. Sefinenin mensûb olduğu kumpânyanın müdürü ve hattâ mer'ıyyü'l-hâtır ba'z zevât gemide bulunsa seyr ü sefere müte'allik husûsâtda kapudâna tâbi' ve evâmir ve tenbîhâtına imtisâlen mecbûrdur. Zîrâ sefinenin idâresi ve alâka-dâr olanların hayât ve mâllarının muhâfazası kapudâna 'â'id olduğu misillû seyr ü sefer esnâsında sefine derûnunda mevcûd ve müctemi' tâ'ife ile yolcuların zabt ve rabtı dahî kandüsünün hamûle-i

vezâ'ifinden [268] bulunduğundan kapudân evâmirine yolcular tarafından itâ'atsızlık vukû'a nüfûs ve emvâlce birçok zâyî'ât ve hasârâtı müstelzim olabilir.

Yüz otuz yedinci madde nevlin mikdârı yolcunun kendü nâmına veyâ açık olarak hâmiline verilmek üzere tanzîm olunmuş olan bir kontorato veyâ bilet ile ta'yîn eder. Eğer yolcu bedel-i nevli mukâveleye rabt olunmaksızın sefîneye binüb gitmiş ise nevl-i misl itâ'sı lâzım gelüb bu dahî tarafeyn uyuşamadıkları hâlde mahkeme tarafından ehl-i hibre ma'rifetiyle ta'yîn olunur.

İşbu maddenin son fıkrası içün 114'üncü maddeye mürâca'at oluna. Yolcu biletsiz vapura girdiği hâlde sefîne mu'addin'ül-istiglâl olduğundan ecr-i misl i'tâsı lâzım gelür. Bu ecr-i mislde vapûr muntazam bir kumpanyaya mensûb olduğu takdîrde kumpanyanın ta'rifesi mücebince mu'ayyen olan nevliden i'bâretidir. Ol vechle ta'rife bulunmadığı hâlde işbu madde-i kânûniyyede gösterildiği üzere ecr-i mislin mikdârı ehl-i hibre ma'rifetiyle takdîr ettirilecektir. [269]

Yüz otuz sekizinci madde kontorato veyâ bilet yolcunun nâmına tanzîm ve i'tâ olunduğu hâlde kapudânın rızâ ve muvâfakati olmadıkça yolcu hakkını şahs-ı dîğere devredemez.

Belît yolcunun nâmına olmayıp açık olduğu takdîrde kapudânın rızâsı istihsâl olunmaksızın başkasına i'tâ ve devr olunabilir. İdâre-i Mahsûsa'nın adalara ve mahal-i mütecâvizeye âmed ü şüdeden vapurlarıyla şirket-i hayriyye vapurlarının biletleri bu kâbildendir.

Yüz otuz dokuzuncu madde sefînenin kıyâm ve hareketi içün ta'yîn olunan vakt ve sâ'atde yolcu seferin bed'inden evvel sefîneye gelmez ve esnâ-yı râhda dahî taşraya çıkûb 'avdet etmez ise kapudân beklemeğe mecbûr olmayarak hareket edebilir ve yolcu dahî nevl bedelini tamâmıyla te'diyeye mecbûrdur.

Eşyâ tahmîlindeki ıstarya müddeti yolcu hakkında cârî değildir. [270] Zîrâ yolcuların gemiye duhûl ve hurûcu hamûle misillü haylî zamâna ve birçok vesâ'ite mürâca'atle masârif-i kesîre ihtiyârına mütevakkıf olmadığından bunun içün bir müddet tevakkuf ta'yînine lüzûm yoktur yalnız sefînenin vakt-i hareketinde yolcunun sefînede hâzır bulunması lâzım gelür. Eğer hâzır bulunmaz yâhûd yolda bir iskeleye çıkıp vakt ü zamânıyla 'avdet etmezse vapur bi't-tab' bunu

beklemeyeceğinden ve kapudâna bu bâbda bir günâ kusûr ‘azv ve isnâd olunamayacağından tamâm nevl i’tâ olunmak iktizâ eder.

Yüz kırkinci madde yolcu seferin bed’inden evvel kontoratosunun feshi murâdında bulunduğunu beyân ettiği yâhûd bunu beyân etmeyipte vefâtı veyâ hastalığı cihetiyle yâhûd şahsına ‘â’id diğer bir özr meşrû‘ zuhuruyla sefîneye gelemediği tebeyyün eylediği hâlde bedel-i nevlin yâlnız nısfını te’diyeye mecbûr olur. Ve eğer bu hususlar esnâ-yı râhda vâki‘ olur ise nevl bedelini tamâmıyla îfâya borçludur.

Bu maddenin hükmü 115 maddeye muvâfıktır. Esbâb-ı mücbire [271] haylûleyiyle kable'l-hareke fesh-i mukâvele olduğu takdîrde vapur sâhibi veyâ acentası ol yolcunun yerine diğerini bindirmeğe muktedir olabileceğinden nısf nevlin îfâsı derece-i kifâyededir. Amâ esnâ-yı râhda icâre-i fesh eylediği hâlde ol yolcuya tahsîs kılınan mahal başkasına îcâr olunmak kâbil olmadığı cihetiyle mu‘attal kalacağından tamâm nevl verilür.

Yüz kırk birinci madde sefîne bir kazâ-yı bahrîden dolayı zâyî‘ ve telef olduğu hâlde yolcu kontoratosu tamâmıyla fesh olunur.

Bu maddenin hükmü 124'üncü maddeye müşâbihdir. «fesh olunur» ta‘bîrinden maksad yek-diğerine tazmînât virmeğe mecbûr olmaksızın ‘akd-i icâre münfesihtir. Zîrâ iki taraftada kusûr olmayıp infisâh vâki‘ esbâb-ı mücbireden ilerü gelmiştir. Mez-kûr 124'üncü maddenin fıkra-i âhîresine kıyâsen eğer yolcu nevli peşînen virmiş ise istirdâda salâhiyyeti olmak gerektir.

Yüz kırk ikinci madde bir muhârebe vukû‘uyla sefîne zabt olunmak tehlikesine dûçâr olarak ser-best nazarıyla [272] bakılamaz olduğu veyâhûd kapudânın ya tâbi‘ olduğu kumpanyanın ‘uhde-i iktidârından hâric olan esbâb-ı mücbireden nâşî seferin bed’inden evvel veyâ sonra seyr ve hareketi bütün bütün mu‘attal kalmış veyâ te’hîr olunmuş olduğu hâlde yolcu kontoratosunu fesh etmeye me’zûndur. Ke-zâlik kapudân ya tâbi‘ olduğu kumpanya zikrolunan hâllerin biri vukû‘unda seferi terk eylemeğe mecbûr olduğu veyâhûd sefîne hâsseten emti‘a nakline münhasır olupta kendisinin hatâ ve tekâsülü olmaksızın emti‘anın nakli mümkün olamadığından dolayı seferin terkine lüzûm görüldüğü hâlde ol dahî kontoratosunun feshine me’zûn olur.

«*ser-best nazarıyla bakılamaz*» kelimâtı düvel-i mütehâribeden birinin sancağına hâmil olmak hasebiyle gasb veyâ zabt olunmak gibi muhâtarât-ı münzammeye tâbî' ve «*makâle-i evvelî*» de gösterildiği üzere [273] ser-bestî-i ticâret-i bahriyye kâ'idesine hâlel-dârı olmuş olması ma'nâsınadır.

Yüz kırk üçüncü madde ânifü'z-zikr iki maddede beyân olunan hâllerden biri vukû'yla kontorato fesh olunmuş olduğu hâlde tarafeynden hiçbirî dîğerine zarar ve ziyân i'tâsına mecbûr değildir. Ma'a-mâ-fih kontoratonun feshi seferin bed'inden sonra vâki' olur ise yolcu nevlini kat' itdiği mesâfeye göre virmeğe mecbûr olup bunun mikdârı dahî yüz on sekizinci maddenin hâmişinde gösterildiği vechle hesâb ve ta'yîn olunur.

Muhtâc-ı îzâh değildir.

Yüz kırk dördüncü madde esnâ-yı seferde sefine ta'mîre muhtâc olduğu hâlde ta'mîrin hitâmına kadar beklemek istemese bile nevlin tamâmen îfâsına mecbûrdur. Fakat ta'mîrin [274] hitâmını beklemeye râzı olur ise kapudân tekrâr sefere kıyâm edinceye kadar kendüsüne meccânen bir mahal-i ikâmet i'tâsına ve kontoratoda yâhûd biletde yiyüb içmek ta'ahhüd olunmuş ise cümleten îfâsına mecbûrdur. Ma'a-mâ-fih kapudân yolcu o misillü dîğer bir sefine ile meşrût olan mahale nakl ettirmeyi vesâ'ir mukâvelât ve ta'ahhüdâtını icrâ eylemeği teklîf idübde bunu yolcu kabûl etmediği sûrette tekrâren sefere kıyâm olununcaya değin yolcunun mahal-i ikâmet ve me'kûlât talebine hakkı kalmaz.

Müddet-i ta'mîrde yolcu beklerse kapudânın o yolcu sûtret-i münâsibde it'âm ve iskân etmesi lâzım gelir. Fakat bu da yolcunun aldığı biletin derecesine göre takdîr olunur. Meselâ birinci kamâra bileti almış ise o yolcu kapudân birinci sınıf otelde iskân ve it'âm ettirir (118'inci maddeye bak).

Yüz kırk beşinci madde me'kûlât hakkında bir güne [275] mukâvele ve ta'ahhüd olmadığı takdîrce yolcu kendi ta'ayyüşü içün muhtâc olduğu şey'lerin tedârikine mecbûrdur. Fakat evvelce hiss olunamamış bir kazâdan veyâhûd seferin uzadılmasından dolayı yolcunun nafakası kalmadığı hâlde altmış dördüncü madde mücebince kendü nafakasının fazlasını sefineye terk etmeye yolcu mecbûr olduğu gibi kapudân dahî bir bedel-i münâsib ile lüzûmî mikdârı ânâ nafaka virmeğe mecbûrdur.

Böyle nafaka tedârikine mecbûriyyet vücûd bulabilmek içün evvelce hiss olunamamış bir hâl veyâ imtidâd sefer gibi bir sûret vukû‘ bulmuş olmalıdır. Yoksa infâkı kapudân içün ‘akden mukarrer ve mecbûrî olmayan yolcu vapurun hareketinden evvel seferin nihâyetine kadar lâzım olan me’kûlât ve meşrûbâtını evvelinden veyâ vapurun arada uğradığı iskelelerden istihzâr ve tedâriğe mecbûr olup etmediği hâlde kapudânı ve ma‘iyyet me’mûrlarını iz‘âc ve icbâra salâhiyyeti yoktur (64’üncü maaddeye bak). [276]

Yüz kırk altıncı madde yolcunun kontoratosu mücebince berâberce sefinde götürmeğe me’zûn olduğu eşyâ içün nevl virmeğe mecbûr değildir. Meğerki bunun nevl i’tâsı hakkında başkaca bir mukâvele ola.

Yolcunun eşyâ-yı şahsiyyesi ki « *Bagage* » denir, bunlar içün nevl verilmez, meğerki hilâfına bir mukâvele ola yâhûd bu eşyânın mikdârı vapurun ta’rifesinde gösterilen mikdârdan ziyâde buluna fakat bu eşyâ her hâlde yolcunun seyr ü sefer esnâsındaki ihtiyâcâtı derecesine mütecâviz olmamalıdır. Meselâ ‘örfen ve ‘âdeten ihtiyâcât-ı şahsiyye derecesine mütecâviz olmak üzere bir iki çuvâl kahve ve birkaç veyâ üç dört fuçı yağ ve pekmez gibi me’kûlât ve meşrûbât ve iki üç yüz bin gurûşluk mecîdiye veyâ metâlik gibi meskûkât « *Bagage* » 'den ma’dûd omayub bunlar ecr-i misl derecesinde nevl tâbî‘ olmak gerektir.

Yüz kırk yedinci madde yolcu sefinde berâber götürdüğü eşyâ hakkında mahmil nazarıyla bakılır. Binâberîn [277] ol eşyâyı kapudâna teslim ettiğinde kapudân âhzını meş‘ar ânâ bir makbûz senedi i’tâsına mecbûr ve işbu Kânûn-nâme’de mahmiller hakkında beyân olunan mevâdın hâvî olduğu hukûk ve mecbûriyyet ol yolcu ve eşyâ hakkında dahî cârî olur fakat eşyâ-yı mezkûreyi kapudâna veyâ kendisi içün tesellüme me’mûr olan diğer kimesneye teslim etmeyipte kendi nezdinde alıkoyduğu takdîrde zâyî‘ ve telefdan veyâ hasâr-dîde olmasından dolayı kapudandan hiçbir zarar ve ziyân tazmîni iddi‘âsına hakkı olmaz. Meğer işbu telef ve hasâr kapudânın veyâ tâ’ifesinin sebebiyyet ve hatâlarından nâşî vâki‘ olmuş ola.

Bu maddeden anlaşıldığı üzere yolcu madde-i sâbıkada muharrer olan eşyâsını vesâ’ir emvâlini kapudâna veyâ kamarot veyâ zenci gibi me’mûrlara teslim etmeyübde kamarasında veyâ nezdinde hıfz eder ise mahmil nazarıyla bakılacağından esbâb-ı mücbireden başka bir sebepten dolayı hamûlenin zıyâ‘ı

üzerine mü'esses olan kavâ'id [278] tazmînine mâ-bihî't-tatbîk ittihâz olunamaz; bi'l-akîs eşyâ ve emvâl-i mezkûreye ber-minvâl-i muharrer teslîm olunmuş olur ise hamûleden ma'dûd olup ol bâbdaki ahkâm-ı kânûniyyeye tevfi-k-i mu'âmele olunur. Muhâfazası kapudân ile me'mûrîn-i mahsûsasına 'â'id olup hasârât-ı bahriyyeden başka bir sebebden dolayı zâyî' veyâ hasâr-dîde olmadığı meselâ sirkat ve itlâf ve ihrâk olduğu takdîrde kapudân ve mensûb olduğu kumanya tazmîn eder.

Yüz kırk sekizinci madde yolcunun esnâ-yı seferde vefâtı vukû'unda derûn-ı sefine de bulunan eşyânın muhâfazasıyla veresesine i'tâsı içün kapudân vakt ü hâle göre tedâbîr-i lâzîmenin ittihâzına mecbûrdur.

Kapudân sefine deki hey'et-i beşeriyyenin zâbit muvakkatidir. Seyr ü sefer esnâsında ba'z ahvâl vukû'a gelir ki tedâbîr-i müteferri'anın ilerüye ta'likinde mazarrat olabilir. İşte bu ahvâl kabilinden olarak yolculardan birisinin vefâtı vukû' buldukda kapudân sefine derûnundaki emvâl-i metrûkesini hemân sebt-i defterle muhâfaza ve veresesine teslîm etmekle mükellefdir. Fakat kapudân şahs-ı müteveffânın veresesini bilemeyeceğinden ve maksadda metrûkâtı muhâfaza ile yedd-i gasba geçmesini [279] men' etmeye ma'tûf olduğundan eslem mu'âmelât-ı sefinenin muvâseletinde metrûkât-ı mezkûreyi hükûmete teslîm cihetidir.

Yüz kırk dokuzuncu madde henûz te'diye olunmamış nevl ve nafaka bedelinin istihsâli içün yolcunun sefine derûnunda olan eşyâsı üzerinde kapudânın hakkı tevkîf ve imtiyâzı olup fakat bu hak ve imtiyâz yâlnız eşyâ-yı mezkûre sefine de tevkîf veyâ kapudân tarafından bir mahale emâneten vaz' ile hıfz olduğu müddetce bâkî olup bir takrîb ile sâhibi tarafından ahz-i ihrâc olduğu gibi bu hak ve imtiyâz sâkıt olur.

127 ve 128 ve 129'uncu maddelerde görüldüğü üzere mü'cir sefinenin alacağı hukûk-ı mümtâzeden olup bu imtiyâz emti'a-i mahmûle üzerinde cârî olduğu gibi bunâ müşâbih olarak mü'cir sefinenin yolcunun eşyâsı üzerinde de bir imtiyâzı vardır ve sâhib-i sefinenin yolcularda olan hukûkunun başlıcası nevl ve me'kûlât masârifidir. İşte bu hukûkunu ol eşyâdan istîfâ eder. Fakat [280] eşyâ gemiden çıkmış olursa imtiyâzı sâkıt olarak hukûkunu sûret-i 'âdiyyede taleb ve istîfâya salâhiyyeti kalur. Ya'nî alacağı matlûbât gayr-i mümtâzeden ma'dûd olur.

Yüz ellinci madde yolcunun talebine yâhûd menâfi'-i zâtiyyesine mebnî kapudânın esnâ-yı seferde meşrût olmayan bir limana girmeğe veyâ ziyâde

müddet beklemeğe mecbûriyyeti yoktur. Fakat ‘illet-i sâriyyeye dūçâr olmuş olan yolcuyu en evvel yanaşması mümkün olan limana dūhûl ile taşraya ihrâca me’zûn ve muktedirdir.

Bir sefinenin kangî mahallere uğrayarak nereye gideceği evvelden mu‘ayyen olur. İşte bunların hâricinde yolcuların birisi veyâ ba‘zısı veyâhûd ekserisi meşrû olmayan bir mahale gidilmek üzere kapudânı icbâr idemez. Hattâ yolcuların hamûlesi bi'l-ittifâk ol vechle başka bir mahale gidilmesini talep itseler bile kapudân tarîk-i mu‘ayyenden inhirâf itmamekte haklıdır. Meğerki tebdîl-i tarîk eglemeğe esbâb-ı mücbire lüzûm kuvvî göstere. Esbâb-ı mezkûreden birisi işbu maddenin fıkra-i âhîresinde muharrer olan hâldir. Evvelce dahî def‘âtle beyân ve îzâh edilmiş olduğu vechle kapudân [281] sefine ile seyr ü seferinde ‘alâka ve menfa‘ati olan eşhâs-ı müte‘addidenin muhâfız-ı hukûk ve menâfi‘i olduğundan ve nevl kontoratosunda veyâ yol ta‘rifesinde veyâhûd sâ‘ir senedât-ı bahriyyede gösterilen yerlerden başka mahallere gitmesi veyâ tebdîl-i tarîk etmesi veyâhûd müddet-i mu‘ayyeneden ziyâde bir limanda tevakkuf eylemesi a‘lâka-dâr olanlar içûn mucib mazarrat ve kendüsü hakkında câlib mes’ûliyyet olabileceğinden kapudânın esbâb-ı mücbireden başka bir sebeble yolundan şaşmaması umûr-ı tabî‘iyyeden ve lüzûm-ı me’mûriyyetindendir.

[282] ONUNCU FASL

(İstikrâz-ı bahrî hakkındadır)

Yüz elli birinci madde istikraz-ı bahrî kontoratosu sefine veyâ hamûlesi veyâhûd bunların ikisi üzerine yapılan istikrâz mukâvelesi olup bu vechle terhîn olunan sefine ya hamûle bir kazâ-yı bahrîden dolayı zâyî‘ ve telef olur ise istikrâz olunmuş olan akçe edâ olunmaz. Ve selâmetle varur ise temettu‘ bahrîsiyle ya‘nî mukâvele olunmuş olan güzeştesiyle kânûnen mukarrer mikdârdan ziyâde ise bile yine tamâmıyla verilir.

İşbu maddenin muhteviyyâtından anlaşıldığı üzere seyr ü seferin levâzım ve ihtiyâcâtı için pâra tedârikine lüzûm görünür ve şurût ve ahkâmı müstakriz için dahâ nâfi‘ ve ehven dîğer bir sûretle tedârîki kâbil olamaz ise gemi ile tâkım ve âlâtı veyâ eşyâ-yı mahmûle [283] mukarrize külliyyen veyâ kısmen rehn gösterilerek istikrâz-ı bahrî ‘akd olunur. Demek olur ki istikrâz olunan akçenin te‘mîn tesviyesine medâr olarak rehn gösterilecek eşyâ seyr ü sefer muhâtarâtına tâbi‘ emvâlden olmak lâzımdır yoksa seyr ü sefer etmeyecek ve muhâtarât-ı bahriyyeye dûçâr olmayacak eşyâ istikrâz-ı bahrî için rehn olamaz. Meselâ müstakriz mutasarrıf olduğu sefineyi rehn etmeyipte evini terhîn idecek olsa ve buna libreto defterine kayd ve resmen tanzîm veyâ tasdîk gibi mu‘âmelât-ı resmiyye îfâsıyla istikrâz-ı bahrî nâmı verilse bile bu ‘akd istikrâz-ı ‘âdî kabilden olup işbu faslın tatbîk ahkâmına mesâğ olamaz. İstikrâz-ı bahrî ‘akd olunduktan sonra terhîn olunan emvâl ve eşyâ selâmetle semt-i maksûde vâsıl olduğu hâlde istikrâz olunan akçe fâ‘iz bahrîsiyle berâber te‘diye olunur. Terhîn olunan eşyâ esbâb-ı mücbireden dolayı kısmen veyâ külliyyen zâyî‘ veyâ telef olduğu hâlde müstakriz edâ-yı deynenden kısmen veyâ külliyyen mu‘âf olur. Ya‘nî müstakrizin emvâl-i sâ‘iresine mürâca‘atle istifâ-yı deyn edilemez. Bu iki şart mukâvele-nâmede mûnderic bulunmamış olsa bile tarafeyn beyninde mün‘akid ve mukarrer gibidir.

İstikrâz-ı bahrî ile istikrâz-ı ‘âdî beynindeki farka gelince istikrâz-ı bahrîde her hâlde te‘mîn-i deyn için bir rehn gösterilmiş olmak sâniyyen emvâl-i merhûna muhâtarât-ı bahriyyeye tâbi‘ eşyâdan [284] bulunmak sâniyyen ‘akd vâki‘sinde merbût olmak râbi‘an mezkûr sened-i resmî bulunmak veyâ tarafeyn beyninde tanzîm edilmiş ise tarîk ‘akden i‘tibâren on gün zarfında bir makam-ı resmîden tasdîk ve kayd edilmek hâmsen verilecek fâ‘izin haddi murâbaha nizâm-nâmesine

tâbi‘ bulunmak sâdisen emti‘a ve emvâl-i merhûna rehn-i ‘âdîde olduğu gibi mürtehinin yedinde kalmayarak yine râhinin yedinde kalmak kazıyyeleridir. İşbu son şarta nazaran istikrâz-ı bahrîde hem ‘akd-i rehn ve hem de ‘akd-i i‘âre müctemi‘dir. Zîrâ eşyâ-yı merhûna ba‘de't-terhîn ‘ariyyeten yine râhin yedinde îfâ olunuyor. Mezkûr farklardan başka bir de râhinin kazâ‘en zıyâ‘ı takdîrinde deynin sâkit olması kazıyyesi müfesserlerce müttefakun-‘aleyh ise de Mecelle-i Celile'nin 399 ve 1108'inci maddelerine nazaran bu hâl rehn-i ‘âdîde dahî cârî olduğundan fark-ı mezkûrun bizde gayr-i vâki‘ olduğu der-kârdır.

İstikrâz-ı bahrîde müstakriz sıfatına hâ‘iz olan şahs terhîn olunan eşyânın mâliki olmak îcâb eder lakin kapudân tarafından dahî ‘akd-i istikrâz olunabilir ki bunlardan 48 ve 49'uncu maddelerde bahsolunmuş idi.

İstikrâz-ı bahrî ezmine-i kadîmeden berü ticâret-i bahriyye ile me‘lûf olanlar beyinde cârî ve ma‘rûf olan bir mu‘âmeledir. Bunun mücidleri fenn-i bahrîde kesb-i ittihâz etmiş olan Fenikeliler olmak [285] üzere yâd olunur. Ma‘a-hazâ Hindistan ve Yunanistan kadîmde bu nev‘ istikrâz usûlünün cârî olduğu kuyûd-ı târîhiyye ile müsbet ettiği gibi Roma Kavânîni'nde (*nautrium fœnus*) veyâ (*pecunia nautria*) nâmıyla istikrâz-ı bahrî hakkında bir takım ahkâm-ı nizâmîyye mevcûddur. İstikrâz-ı mezkûre İtalyanca (*ipoteca*) veyâ (*eambio maritim*) ve Fransızca (*contrat à la grosse*) denir. (*à la grosse*) kelimesinden sonra birde (*aventure*) kelimesi olmak lâzım gelir ise de ihtisâr kâ‘idesine ri‘âyeten kelime-i mezkûrenin zikrinden sarf-ı nazar olunmaktadır. Fransızca ber-minvâl-i muharrer tesmiye olunması mukarriz içün verdiği akçeyi istirdâda salâhiyyeti kalmamak gibi be-gâyet vahîm ve mühim bir hâl ve neticenin melhûz olmasından ileri gelmiştir.

Yüz elli ikinci madde istikrâz-ı bahrî kontoratosu sûret-i resmiyyede veyâhûd yâlnız tarafeyn beyinde tanzîm olunup derûnunda olan istikrâz olunan akçe ile meşrût olan güzeştenin mikdârları sâniyyen mebâliğ-i müstakrizeye mukâbil rehn edilen şey’lerinden i‘bâret olduğu sâlisen sefinenin ismiyle sâhibinin ve kapudânının [286] ikrâz ve istikrâzenlerin ism ve şöhretleri râbi‘an bir sefer veyâ bir vakt-i mu‘ayyen içün vâki‘ olan ikrâz ve istikrâzın kangî sefer veyâ ne müddet içün olduğu hâmsen istikrâz olunan meblâğ ve güzeştesinin ne vakt te’diye olanacağı sâdisen istikrâz husûsu ne târihinde ve ne mahalde vâki‘ olduğu zikr ve beyân olunur.

İstikrâz-ı bahrî be-heme-hâl senede merbût olmak lâzım geleceğinden şühûd-ı şahsiyye ile isbât edilemez. Vâkı‘â sened olmaksızın mukarriz ile müsstakriz beyninde istikrâz-ı bahrî vukû‘u müttefakun-‘aleyh olupta bi‘r-rızâ tesviye-i maslahat ederler ise ânâ bir diyecek yoktur. Lakin kânunun hilâfına olarak senedsiz ve tasdîksiz cereyânenen mu‘âmelenin gayrin hukûkuna hiçbir vechle te’sîri olmaz (158'inci maddeye bak). İşbu 152'nci maddede gösterilen husûsâtın istikrâz-ı bahrî mukâvele-nâmesinde ‘adem-i zikri ba‘zân ‘akd-i vâki‘in istikrâz-ı ‘âdî menzilesine tenezzülünü müceb olur. Ve ba‘zan dahî meskûtün-‘anh bırağılan mevâddın ehemmiyyetsizliği takdîrinde ‘akd-i vâki‘in meziyyetine hâlel gelmez. Fakat mevâdd-ı mahsûsa-i kânûniyyede muharrer olduğu vechle mukâvele-nâmede muharrer olan mevâddın hîle ve desîse ile hakikat-i hâle muhâlif olarak gösterilmesi [287] müstakriz hakkında ‘akd-i vâki‘in külliyyen hükümsüzlüğünü ve lede‘l-îcâb mücâzât ve tazmînât-ı mukteziyye ile mahkûmiyyeti müstelzim olur.

Yüz elli üçüncü madde istikrâz-ı bahrî kontoratosunun sûret-i resmiyyede tanzîmi murâd olundukta Memâlik-i Osmâniyyede ise mahalinin ticâret mahkemesi veyâ kañçılaryası olmadığı hâlde memleket huzûrunda ve memâlik-i ecnebiyyede ise Devlet-i ‘Aliyye şebbenderi ve bulunmadığı takdîrde hükûmet-i mahalliyye-i îcâbiyye huzûrlarında usûlü vechle ‘akd ve tanzîm olunacaktır.

İstikrâz-ı bahrînin sened-i resmîye rabt ettirilmesinden maksad sefîne ve hamûlesi üzerine hakları ta‘allukeden sâ‘ir alâka-dârların i‘tirâzât- melhûzasını men‘ etmek husûsuna ma‘tûf olmasına ve Usûl-ı Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'yla Mukâvelât Muharrerleri Nizâm-nâmesi ahkâmınca senedât-ı resmiyyenin tanzîmi veyâ tarafeyn beyninde yapılan senedât tasdîki mukâvelât muharrerliklerine muhavvel mevâddan bulunmasına nazâran ‘akideynin bu bâbda mahkeme-i ticârete veyâ mukâvelât muharrerliğine mürâca‘atde muhtâr olmaları ve hattâ ticâret mahkemesi bulunmayan mahallerde [288] mukâvelât muharrerliğine mürâca‘ata mecbûr tutulmaları muvâfık maslahat olur. Yoksa (*Memleket Meclisi'ne*) i‘bâresine yanlı ş ma‘nâ verilerek idâre veyâ belediye meclislerine mürâca‘at idilmesi muvâfık hâl ve maksad olamaz.

Yüz elli dördüncü madde istikrâz-ı bahrî kontoratosu yâlnızca tarafeyn beyninde tanzîm olunmuş ise ikrâzeden kimesne târîh kontorâtodan nihâyet

on gün zarfında mahal ve îcâbına göre ânîfü'z-zikr mahallerin birisinde tasdîk ve kayd ettirmeye mecbûrdur.

İşbu maddede gösterilen mu'âmele madde-i sâbıkada beyân olunan maksada müsteniddir. ve mezkûr mu'âmelenin îfâsıyla senede bir (*Date certaine*) verilmiş ya'nî senedin târîhini resmen tasdîk olunarak iktisâb-i resmiyyet eylemiş olacağından vukû'u melhûz olan sû-i isti'mâlâtın önü alınmış ve hukûk-ı gayr dahî imkân derecesinde muhâfaza edilmiş olur.

Yüz elli beşinci madde işbu ânîfü'z-zikr iki maddenin ahkâmı icrâ olunduğu takdîrde olunan [289] kontorato istikrâz-ı bahrî haysiyyetinden düşüb istikrâz-ı 'âdi kâbilinden 'add olunur. Binâberîn ikrâzeden kimesne terhîn olunmuş olan şey'ler hakkında imtiyâzını zâyî' ideceği gibi istikrâzeden dahî akçeyi ve fâ'iz kânûnisini kendüsüne şahsen ve meâlen te'diye etmeye mecbûr olacaktır.

Mevâdd-ı sâbıka ahkâmına muvâfık olarak tanzîm ve tasdîk olunmayan senedâtın hukûk-ı gayre te'sîri olamayacağından 'akd-i vâkı'a istikrâz-ı 'âdi nazarıyla bakılarak istikrâz-ı bahrî hakkındaki ahkâm-ı istisnâ'îyye-i kânûniyye cereyân eylemez ve 'akd-i vâki' müdâyene-i 'âdiye 'add olunur.

Yüz elli altıncı madde istikrâz-ı bahrî senedi ikrâzeden zâtın emrine edâ olunmak üzere tanzîm olunabilüb o hâlde poliçe usûlünce ciro tarîkiyle devri câ'iz olur ve ciro olundukda üzerine devr olunan kimesne kâr ve zarar husûsunda devreden kimesnenin [290] yerine geçüb fakat selâmetle varulur ise devreden zâtın poliçe cirosu usûlünce olan kefâleti temettu' bahrînin ya'nî güzeste-i meşrûatın îfâsı içûn olmayıp yalnız asl mâlın edâsına 'â'id olacaktır. Meğer 'aksi bir mukâvele 'akd olunmuş ola.

Bu maddeden anlaşıldığı üzere istikrâz-ı bahrî senedi mukarrizin nâmına veyâhûd emrine olarak tanzîm olunmasına mesâğ gösterilmiş ise de açık olarak tanzîm olunmasına dâ'ir bir güne işâret olmadığından ve ileride vireceğimiz izâhâtde buna mâni' olduğundan açık olarak tanzîm olunamaz. Emre muharrer olursa devr ve havâlesi poliçelerin cirosu hakkında Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun 94'üncü maddesinde muharrer olan ahkâma tâbi'dir. Fakat eşyâ-yı merhûna kazârâ külliyyen zâyî' ve telef olursa hâmil ahîr müstakrizden bir şey' talep edemeyeceği gibi hâmil-i evvele hakk-ı rücû'u dahî yoktur. Zîrâ ciro tarîkiyle hâmil-i sâni olan

şahsın hâmil-i evvelden dahâ ziyâde hukûku hâ'iz olması kavâ'id-i kânûniyyeye muhâlifdir. Vâsıl-ı sâkıt oldukda fer'ın dahî sâkıt olması ve asîlin (*müstakrizin*) berâ'eti kefilin (*cirantanın*) berâ'etine müceb olması hakkındaki [291] kavâ'id-i kânûniyye bunu îcâb eder (Mecelle-i Celile'nin 50 ve 662'nci maddelerine bak).

Eşyânın ziyâ'nı müceb olan kazâ cirodan evvel bile vâki' olmuş olsa yine ol vechle îcâbî icrâ kılınur. ya'nî hâmil-i evvele hakk-ı rücû' yoktur. Meğerki hâmil-i evvel vukû' ziyâ'ı bilerek ciro eylediği sâbit ola. Kazâ vukû'unda akçenin i'âdesi hâmil-i evvel ile hâmil-i sâni beyninde mukâvele olursa bile bu mukâvele hükümsüzdür. Zîrâ bu şart istikrâz-ı bahrî 'akdinin esâsından butlânına mücebtir.

Bir de mâl merhûn bir günâ hasâra uğramayarak sâlimen ve tamâmen mahmil-i maksûde vâsıl olmuş ise hâmil-i ahîrin hâmil-i mukaddemlere hakk-ı rücû'u var ise de bu hakk sâkıt olmamak içün 'adem-i te'diyeden dolayı protesto idilmesi ve on beş gün zarfında da'vâ 'arzuhalî i'tâ kılınması gibi Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun 119 ve 121 ve 122'nci maddelerinde mu'ayyen olan kavâ'id ve mu'âmelâtın îfâsı lâzımedendir.

Yüz elli yedinci madde istikrâzât-ı bahriyye geminin teknesi veyâ âlât ve takımları veyâ donanması ve kumanyası veyâ hamûlesi veyâ bunların mecmû'ı yâhûd her birinin [292] tahsîs olunan bir parça ve hissesi üzerlerine ya'nî bunların terhîniyle olabilir.

İstikrâ z-ı bahrîye mukâbil terhîn olunması câ'iz olan eşyâ burada ta'dâd olunup 160 ve 161'inci maddelerde dahî terhîn olunması câ'iz olunmayan eşyâ gösterilmiştir.

Yüz elli sekizinci madde rehn edilen şey'lerin kıymetinden ziyâde mikdâr-ı akçe içün istikrâz-ı bahrî idilmesine memnû' olup edildiği sûrette ikrâzeden şahsın istid'âsı üzerine istikrâzeden taraftan hîle ve desîse vâki' olduğu isbât olunur ise kontoratonun feshine ve akçenin fâ'iz-i kânûnisiyle te'diyesine hükm olunabilir.

Yüz elli dokuzuncu madde istikrâzedenin hîle ve desîsesi olmayarak ber-vech-i muharrer istikrâz-ı bahrî vâki' olmuş ise rehn edilen şey'lerin tarafeyn beyninde [293] maksad olan yâhûd ehl-i hibre ma'rifetiyle takdîr kılınan kıymetine kadar kontorato mer'î ve mu'teber olup akçenin fazlası kânûnen lâzım gelen güzeştesiyle berâber istirdâd ve istihsâl olunur.

İşbu iki maddenin tedkîk mündericâtından müstefâd olduğu üzere mâl merhûnun kıymetinden ziyâde akçe istikrâzı gayr-i câ'iz olup bu memnû'iyet hilâfındaki mu'âmelenin hîle ve desîse eseri olduğu sâbit olur ise «*hîleden fâ'ilinin müstefîd olamaması*» kâ'ide-i külliyyesine tevfikân 158'inci madde mücebince iktizâsı îfâ olunur. Şurası şayân-ı dikkattir ki ol vechle mu'âmele îfâsını talep etmek mukarrize 'â'id bir salâhiyyet olup mukarriz ol bâbda ihityâr-ı sükût eylediği takdîrde istikrâz-ı bahrî kontoratosu mer'îyyü'l-icrâ olur ve müstakriz infisâh hükmünü talep eder. Memnû'iyet hilâfında mu'âmele vukû'u eser hîle ve desîse olmayıp cehl ve gafletden ilerü gelmiş olduğu veyâ azv ve isnâd olunan hîle ve desîse sâbit olamadığı takdîrde 159'uncu maddenin hükmü mevki'-i tatbîka vaz' olunur.

Yüz altmışıncı madde sefinenin henûz kazanılmamış [294] olan nevli ve hamûlesinden melhûz bulunan temettû'u üzerine istikrâz-ı bahrî olunmak memnû'dur. Olunduğu hâlde ikrâzedenin virdiği akçesini bilâ-güzeşte almaktan başka bir hakkı olmayacaktır.

«*Henüz kazanılmamış olan nevl ve temettû'*» üzerine istikrâz-ı bahrî 'akdinin câ'iz olmaması seferin hitâm bulmamasından dolayı nevl ve temettû'a henüz kesb-i istihkâk idilmeyerek ma'dûm hükmünde olduğu ve Mecelle-i Celile'nin 205 ve 209'uncu maddeleri ahkâmınca ma'dûm olan şey' ne bey' ne de terhîn olunamayacağı ve 'ale'l-husûs sefine seyr ü sefer esnâsında gark ve şikest veyâ zabt ve gasb olunarak yüz yigirmi dördüncü madde îcâbınca nevl istihsâline salâhiyyet kalmamak veyâ mukteziyyât-ı ticâriyyeden olduğu vechle emti'a-i mahmûleden kâr ve temettû' yerine zarar vukû' bulmak gibi ba'z ahvâlin zuhûru melhûz bulunduğu kaziyyelerine mübtenîdir.

Bu memnû'iyet intizâm ve inzibât-ı 'umûmîye müte'allik olduğundan 'âkideyn 'aksini mukâvele ve hattâ huzûr-ı hâkimde ikrâr etmelerine mu'teber olmaz.

Yüz altmış birinci madde ke-zâlik tâ'ife tarafından [295] ma'âş ve ücretleri üzerine istikrâz-ı bahrî olunmak memnû' olup olduğu takdîrde akçenin bilâ-fâ'iz istirdâdından ziyâde nesne talep olunamaz.

Bunun esbâb-ı mûcibesi içün 73 ve 124'üncü maddelerdeki tafsîlâta mürâca'a ola. Esbâb-ı mezkûreden dolayı madde-i sâbıka ile işbu maddede

gösterilen hukûk ve menâfi‘ 192'nci maddede muharrer olduğu vechle sigorta tahtına dahî aldırılmaz.

Yüz altmış ikinci madde sefine üzerine karz-i bahrî cihetiyle verilen akçeye ve güzeştesine gemi ve takım ve âlât ve donanma ve kumanyası ve kazanılmış olan nevl dahî imtiyâz vechle merhûndur. Ke-zâlik hamûle üzerine karz-ı bahrî olmak üzere verilen akçeye ve güzeştesine hamûle rehn ‘add olunur. Eğer istikrâz-ı bahrî geminin veyâ hamûlesinin ayru bir parçası üzerine vâki‘ olmuş ise zikrolunan imtiyâzın yâlnız ol parça üzerine ve istikrâz mikdârına kadar hükmü olacaktır. [296] Bu maddede bahsolunan imtiyâz bi't-tab‘ imtiyâz-ı husûsîdir. Son fıkrada «*geminin veyâ hamûlesinin ayru bir parçası*» deyu muharrer olan ‘ibâreden maksad meselâ hamûlenin bir kısm mu‘ayyeni veyâhûd sefinenin sülûs ve nısf gibi bir hisse-i şâyi‘ası üzerine istikrâz-ı bahrî ‘akd olunmuş ise ol kısm mu‘ayyen veyâ hisse-i şâyi‘ada mukarrizin virmiş olduğu akçeden dolayı imtiyâzı vardır demektir. Beşinci maddenin fıkra-i âhîresinde musarrah olduğu vechle imtiyâz mezkûr sefine üzerinde olan imtiyâzât-ı sâ‘ireye müreccah tutulacağı der-kâdır.

Yüz altmış üçüncü madde kapudân tarafından olunan istikrâz-ı bahrî sefine sâhiblerinin veyâ vekîllerinin mahal-i ikâmetlerinde vâki‘ olupta bunların ruhsatları sûret-i resmiyyede istihsâl olunmadığı veyâhûd ‘akd-i mukâveleye tavassut etmedikleri hâlde ve mahal-i ikâmetlerinin hâricinde icrâ olunupta bilâde kırk dokuzuncu maddede beyân olunan şerâ‘itden îfâ kılınmadığı takdîrde ikrâzeden kimesne kapudânın sefinede ve nevinde bulunan hissesi [297] üzerine davaya ve imtiyâza hakkı olup bundan ziyâde nesne talebine salâhiyyeti olmaz.

İstikrâz-ı bahrîde esâsen ‘akideyn mukarriz ile sâhib-i sefine veyâ mahmil olmak lâzım gelürse de ekseriyâ istikrâz-ı bahrîye ihtiyâc esnâ-yı seferde ve ashâb-ı hamûle ve sefinenin bulunmadığı mahallerde hiss olunacağından kapudânın 49‘uncu maddede gösterilen mu‘âmelâtın îfâsından sonra ‘akd-i istikrâz edebilmesine cevâz-ı kânûnî vardır. Amâ sefine ve hamûle sâhiblerinin bulunduğu mahalde ânların rızâsı olmaksızın kapudânın istikrâz-ı bahrî ‘akd edebilmesi ancak kırk sekizinci maddede gösterilen hâlin vukû‘una ve şerâ‘it-i müteferri‘anın îfâ‘ına mütevakkıftır.

Yüz altmış dördüncü madde bilâde muharrer kırk sekizinci madde iktizâsınca geminin kıyâm ve hareketine müteheyyi' içün hisse-i musîbelerini virmeleri sâhiblerine resmen tekîf olunduktan yigirmi dört sâ'ate kadar virmedikleri hâlde mahal-i ikâmetlerinde dahî geminin ta'mîri ve kumanyası içün [298] İstikrâz olunan akçeye merkûmların gemide olan hisseleri rehn olacaktır.

Madde-i sâbika ile 48'inci maddenin tefsîri zımnında verilen îzâhâte mürâca'at oluna.

Yüz altmış beşinci madde geminin bir sefer-i sâbıkı içün vâki' olan istikrâz akçeleri bir sefe-i dîğerde dahî isti'mâl oluncağı mukâvele olunmuş olsa bile yine ol akçelerden ol geminin sefer-i ahîri içün istikrâz olunan meblağ müreccaha te'diye olunur. Esnâ-yı seferde vâki' olan istikrâzât geminin hareketinden evvel olunan istikrâzât müreccah tutulur. Ve eğer bir seferin esnâsında bir kaç istikrâz vâki' olmuş ise istikrâz ahîr ândan evvel vâki' olanlara müreccahtır. Geminin bir seferinde olarak bir limana zarûrî yanaşub orada durduğu müddetde istikrâz olunan akçeler derece-i mütesâviyyede te'diye olunur. [299]

Son sefer içün geminin terhîniyle vâki' olan istikrâzât-ı bahriyye beşinci maddenin dokuzuncu fıkrası ile hâtimesinde mestûr olduğu üzere bir siyâk ve derecede mümtâz gibi görünür ise de mezkûr beşinci maddenin şerhinde gösterildiği ve işbu 165'inci maddede muharrer olduğu vechle târîhince mu'ahhar olan istikrâz mukaddemine tercîh olunur ya'nî beşinci maddenin son fıkrasında gösterilen garâmeten taksîm kâ'idesinden bu maddede münderic matlûbât hâric tutularak mu'ahharı mukaddemine tercîh olunur. Amâ geminin seyr ü sefer esnâsında zarûrî olarak yanaşdığı limanda edilen müte'addid istikrâzât garâmeten tesviye olunur. Zîrâ istikrâzât-ı mezkûrenin kâffesi geminin durduğu ya'nî muhâzarât-ı bahriyyenin henûz arkası alınmadığı bir zamânda 'akd edilmiş olduğundan beynlerinde sebep-i tercîh yoktur. Bu maddede sefîneden bahsolunupta hamûleden bahsolunmamasının hikmeti beşinci maddede ta'dâd olunan düyûnât-ı mümtâzenin sefîneye mahsûs ve münhasır olmasına mübtenîdir. Zîrâ bir hamûle üzerine müte'addid istikrâz-ı bahrî 'akd eylediği hâlde hakk tercîhi ta'yîn içün bi't-tab' sened târîhlerine i'tibâr olunacağından ve ez-cümle dördüncü maddede beyân olunan hakk-ı ta'kîb sefîne esmânına münhasır olduğundan emti'a-i mahmûle

üzerine mün'akid istikrâzât-ı bahriyyede hakk takdîm ve tercih içün tereddüd ve ihtilâf vukû'u ender kabîldendir. [300]

Yüz altmış altıncı madde derûn kontoratoda mezkûr sefinedeki hamûle üzerine istikrâz-ı bahrî vâki' olupta mu'ahharan ol hamûle dîğer bir sefineye nakl ve tahmîl olunarak kazâ-yı bahrîden veyâ cihet-i sâ'ireden zâyî' ve telef olsa eğer nakl ve tahmîl keyfiyyeti bir sebep-i mücbirden neş'et eylediği kânûnen isbât olunmaz ise mârrü'z-zikr hamûlenin zâyî' ve telef olmasından ikrâzeden kimesneye zarar gelmez.

İşbu maddenin hükmü hamûle üzerine vâki' olan istikrâzât-ı bahriyyeye maksûrdur. Şurası şâyân-ı dikkattir ki sonraki gemi kontoratoda zikrolunan sefineden dahâ cesîm ve metîn olsa bile yine bu maddenin hükmü tamâmıyla cereyân eder. Zirâ hamûlenin bilâ-zarûreten dîğer sefineye nakl ve tahmîli 'âkideynden birisinin ya'nî mukarrizin re'y ve 'ilmî munzam olmaksızın icrâ kılınmış bir mu'âmele olduğundan ikinci sefinede mahmûl iken vukû' bulan hasârât esbâb-ı mücbireden neş'et etmiş olsa bile bundan dolayı mukarrizin mutazarrır olmaması ya'nî ikrâz olunan meblağı istirdâda salâhiyyeti olması istikrâz-ı bahrî hakkında mü'esses olan ahkâm ve kavâ'id iktizâsındandır. Fâ'ize gelince eğer dîğer sefineye nakl ve tahmîl kontoratoda [301] gösterilen veyâ 170'inci madde ile ta'yîn olunan müddetten evvel vâki' olmuş ise 'âdî fâ'iz ve eğer mezkûr müddetten ya'nî muhâtarât-ı bahriyyenin zamân bed'inden sonra vukû' bulmuş ise fâ'iz-i bahrîye kesb-i istihkâk edilir.

Yüz altmış yedinci madde üzerine istikrâz-ı bahrî olunan şey'ler külliyyen zâyî' ve telef olup veyâhûd korsan veyâ düşman tarafından gasb ve zabt olunupta zâyî' ve telef olmuş ve gasb ve zabt olunmak husûsları bir kazâdan veyâ esbâb-ı mücbireden neş'et etmiş ve istikrâz-ı bahrî senedinde münderic olan vakt ve mahalde vukû' bulmuş ise ikrâz olunan akçenin istirdâdı câ'iz değildir. Fakat mezkûr şey'lerden bir mikdârı kurtarılmış ise ikrâzeden kimesne işbu kurtarılmış olan eşyâ üzerine hukûkunu zâyî' etmez.

«hukûkunu zâyî' etmez» 'ibâresinden maksad eşyânın bir mikdârı tahlîs olunmuş ise ândan 169'uncu madde mücebince masârif [302] talîsiyye ba'de't-tenzîl alacağının re'sü'l-mâlini ve fâ'iz meşrûtunu alur demektir. Ve kurtarılmış olan eşyânın kıymeti kifâyet etmez ise mukarriz hukûk-i mütebâkiyyesini zâyî' eder.

Yüz altmış sekizinci madde eşyâ-yı merhûne-i mezkûrenin cinsen[?] fenâ ve çürük olduğundan dolayı vâki‘ olan tenezzül fi‘ât ve tenâkus mikdâr ve telefât ile istikrâzedenin sebebiyyetinden veyâhûd kapudân veyâ tâ‘ifenin hatâsından neş‘eteden hasârât mukarize tahmîl olunamaz.

Bu maddede gösterilen hâllerin hiçbir şey’ esbâb-ı mücbireden ilerü gelmiş dinilemez. Esâsen mukarrizin hukûktan mahrûmiyyetini istilzâmeden şey’ler esbâb-ı mücbireden ilerü gelen hasârât-ı bahriyyedir. Yoksa ‘âkideynden birisinin veyâ vekîl ve me’mûrlarının taksîrâtından münba‘is zararı dîğêr ‘âkdin mütehammil olması ‘adlen ve kânûnen karîn cevâz olamaz.

Yüz altmış dokuzuncu madde gark ve şikest vukû‘unda [303] eşyâ-yı merhûne-i müstahlisenin masârif-i tahlîsiyyesi ba‘de’t-tenzîl kıymet bâkiyyesiyle düyûn -ı bahriye kapatılır.

Masârif ve ücret-i tahlîsiyye her şey’den ikdâm ve müeccah olarak tesviye olunmalıdır. 125'inci maddenin tefsîri sırasında hakk-ı tahlîse dâ‘ir verilen tafsîlâtâ mürâca‘at ola. İşbu madde-i kânûniyye ‘ibârâtının «*eşyâ-yı merhûneden istihlâs olunanların esmânından masârif ve ücret-i tahlîsiyye ba‘de’l-edâ üst tarafı ile düyûn-ı bahriye tesviye olunur*» sûretinde tefsîr ve tatbîki dahâ ziyâde muvâfık maslahat olur.

Yüz yetmişinci madde tehlike-i bahriyye zamânı istikrâz-ı bahrî kontoratosunda ta‘yîn olunmadığı hâlde seffine ve tâkım ve âlât ve donanma ve kumanyası içûn seffinenin kıyâm ve hareketinden i‘tibâren gitmesi meşrût olan liman veyâ mahalde lenger endaht idince veyâ palamar bağlayıncaya kadardır. Ve emti‘a içûn dahî emti‘anın seffineye tahmîl veyâ seffineye götürölmek üzere ma‘unalara vaz‘ olunduğundan [304] ve birde istikrâz-ı bahrî tahmîl olunmuş emti‘a üzerine esnâ-yı seferde vâki‘ olmuş ise kontoratosu târîhinden bed‘en ile götürölmesi meşrût olan mahalde fıkraya tahliye olununcaya kadar i‘tibâr olunur.

Bu madde mukâvele-nâmede sarâhat olmadığı hâlde tehlike-i bahriyyenin ne vakt başlayacağına ve ne zaman hitâm bulacağına ve bunun mebde’ ve intihâsı ne sûretle ta‘yîn idileceğine ve mebde’ mukâvele-nâmede ta‘yîn olunmadığı hâlde kangî günlerden bed‘en ideceğine dâ‘irdir. Gerek istikrâz-ı bahrîde ve gerek sigortada tehlike-i bahriyyenin zamân vukû‘unun bilinmesi pek mühimdir.

Mebde'den evvel ve intihâdan sonra vukû'a gelen hasârât mukarriz içün zararı ve sigortacı içün i'tâ-yı tazmînâtı müceb olmaz.

Yüz yetmiş birinci madde istikrâz-ı bahrî kontoratosu bir sefer-i mu'ayyen içün olupta ol sefere gidilmediği hâlde ikrâzeden kimesne temettu' meşrûtunu alamayub yâlnız virdiği akçe ile fâ'iz-i kânûnîsini imtiyâz vechle istirdâd [305] edebilir. Fakat tehlike-i bahriyye zamânı kendü hesâbı içün madde-i ânifede beyân olunduğu üzere başlamış ise o hâlde mukâvele olunmuş olan temettu'-i bahrînin istihsâline haklı olur.

İstikrâzât-ı 'âdiyye içün mu'ayyen olan hadd-ı kânûnîden fazla olarak istikrâzât-ı bahriyyede fâ'iz istihsâline kânûnen gösterilmiş olan müsâ'ade mukarriz içün vukû'a melhûz olan mazarrata mukâbil olduğundan seferden ferâgat olunduğu hâlde mukarriz içün zarar ve muhâtara vukû'u 'adîmü'l-imkân olmakla istikrâz-ı bahrî mukâvelesi bi't-tab' münfesihi olup fâ'iz-i meşrûtun i'tâsı lâzım gelmez ve fâ'iz i'tâsı 'akden tarafeyn beyninde mukarrer olmak hasebiyle târîh senedden i'tibâren yâlnız fâ'iz-i kânûnî verilür. Şurası dahî şâyân-ı ihtârdır ki bu maddede beyân olunan hâl ferâgat vâki' olmayarak sefere çıkılmış olsa muhâtârât-ı bahriyyenin hitâmından sonra eyyâm-ı te'ehhür içün alınacak güzeşte fâ'iz-i bahrî olmayıp fâ'iz-i kânûnîdir.

Yüz yetmiş ikinci madde emti'a üzerine istikrâz-ı [306] bahrîeden kimesne geminin hamûlesi meyânında istikrâz itdiği meblağa kadar kendü mâl olduğunu isbât etmedikçe gemi ve hamûlesinin zâyî' olmasıyla borcundan halâs olmaz.

Meblağ müstakrizle tekâbül idecek hamûlenin hîn-i vukû' kazâda mevcûd olduğu şerâit-i kânûniyyeye muvâfık olarak tanzîm olunmuş tahmîliyye senedinin irâ'esi ve fikdânı takdîrinde sâ'ir esbâb-ı sübûtiyye îrâdiyle isbât olunur.

Yüz yetmiş üçüncü madde ikrâz-ı bahrîeden kimesneler 'aksî bir mukâvele olunmuş olsa dahî vâki' olan hasârât-ı bahriyye-i cesîmeden hisse-dâr olup ânlar hisse-i musîbeleri mikdârı müstakrizler dahî borçlarından halâs olur. Mukarrizin merkûmun 'aksî bir mukâvele olmadığı hâlde 'âdî hasârât-ı bahriyyeden dahî hisse-dâr olurlar. mârrü'z-zikr hisse-dârlık ikrâz olunan re'îsü'l-mâl [307] ile meşrût olan temettu'-i bahrînin mecmû'î üzerine hesâb olunacaktır.

Hasârât-ı bahriyye hakkındaki faslda gösterileceği vechle Hasârât-ı ‘Umûmiyye’nin sefine ve hamûlede ‘alâkası olanlar beyninde tevzî’ ve taksîmi icâb eylediğinden ve vâki’ olan hasârâtın eşyâ-yı merhûnenin sâhibi olan şahsın makâmına kâ’im olan mukarrize ‘â’id olması istikrâz-ı bahrî şerâ’it-i esâsiyyesi cümlesinden bulunduğundan bunun hilâfındaki şurût mukâveleye i’tibâr olunmaz. Zîrâ böyle olmamak lâzım gelse mukarriz içün bir güne muhâtara ve zarar melhûz olmadığı hâlde fâ’iz-i bahrî almak gibi bir netice hâsıl olur ki bu hâl şerâ’it-i mezkûreye külliyyen muhâlif olmakla berâber hadd-ı zâtında istikrâz-ı bahrî olmamak lâzım gelen bir müdâyenenin ol vechle tavsîf idilerek mukarrize tefvîz-i imtiyâz olunmuş olacağından Grek hukûkunu dahî ihlâl eder. Hasârât-ı husûsiyyede ise mülâhaza-i ahîre gayr-i vârid olduğundan tarafeynin şurût mukâvelesine i’tibâr olunmakda bir mahzûr yoktur. «*‘âdî hasârât-ı bahriyyeden dahî hisse-dâr olur*» ‘ibâresi pek de muvâfık maslahat değildir. Zîrâ hasârât-ı ‘âdiye ya’nî husûsiyye vukû’unda ta’yîn hisseye mahal olmayıp külliyyen hasâr-dîde olan mâlın mâlikine ‘â’iddir. Binâberîn «*‘âdî hasârât mukarrize ‘â’id olur*» denilse maksada ve hükm-i kânûna dahâ ziyâde muvâfık düşer.

[308] Yüz yetmiş dördüncü madde bir sefine veyâ bir hamûle üzerine rehn istikrâz-ı bahrî ve hem de sigorta vâki’ olduğu hâlde mu’ahharan sefine gark ve şikest olupta bundan ba’z şey’ler kurtarılabilür ise kurtarılmış olan şey’lerin semeni bilâde beşinci maddede zikr ve beyân olunan imtiyâzlara halel gelmemek şartıyla mukarrizin yâlnız re’s mâl ile sigortacının sigorta itdiği mikdâr-ı meblağa göre beynlerinde garâmeten taksîm olunur.

Sefinenin veyâ hamûlenin mecmû’î veyâ bir kısmı üzerine hem sigorta hem de istikrâz-ı bahrî ‘akd edilmiş olduğu hâlde evvel-emrde masârif-i tahlîsiyye ve sâniyyen beşinci maddenin dokuzuncu fıkrasına kadar olan imtiyâzlı alacaklılar var ise ânlar tesviye olunduktan sonra eşyâ-yı müstahlisenin esmân bakiyyesi mukarriz-i bahrî ile sigortacı beyninde garâmeten taksîm olunur. Ancak bu hâlde mukarriz yâlnız re’sü’l-mâlini dâhil hesâb idüb fâ’iz meşrûtunu dâhil hesâb ettiremez. Şurası dahî şâyân-ı ihtârdır ki ileride 178 ve 192’nci maddelerin tafsîri sırasında beyân olunacağı üzere bir mâlın hem istikrâz-ı bahrî [309] mukâbilinde terhîni ve hem de sigortaya vaz’ı kânûnen gayr-i câ’iz ise de mâl-i mezkûrun kıymeti elli bin gurûş olupta yâlnız yigirmi bin gurûş istikrâz olunmuş ise ol mâlın kıymet-i mütebâkiyyesi olan otuz bin gurûş içün sigorta olunması kâbil ve câ’izdir. İşte bu

maddede bahsolunan şey' bu misillû bir hâl olup eşyâ-yı müstahlise bi'n-nisbe mukarriz ile sigortacı beyinde taksîm olunur.

[310] (ON BİRİNCİ FASL)

(Sigorta Hakkındadır)

Ma'lûmât-ı 'umûmiyye – Fransızca *Assurance* tesmiye olunan sigorta kelimesi İtalyanca'dan me'hûz olup te'mîn ma'nâsını mutazammın ve berrî ve bahrî olmak üzere iki kısma münkasımdır. Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'unda bahsolunan sigorta emvâl-i bahriyye üzerine mün'akid olan sigorta mukâvelâtına mütedâ'ir olduğundan karada bulunan mâllardan dolayı cereyânedan mu'âmelât kavâ'id-i mahsûsaya tâbi'dir. ma'a-hazâ emvâl-i berriyye sigortası hakkında nizâmât-ı mahsûsa mefkûd olduğundan berrî sigortadan dolayı bir güne ihtilâf tahaddüs ve tekevvün itdiği hâlde Kânûn-ı 'Umûmî Ahkâmı'nın sigorta denilen 'akd-i istisnâ'iyeye tatbîki mahâzîrden sâlim olmamasına nazaran o mukâvele ihtilâfât ve münâza'âtı 'âkideyn beyninde tanzîm kılınan mukâvele-nâmenin ahkâm-ı mündericesine ve 'inde'l-'akd meskûtün-'anh birağılmış olan cihetlerden dolayı Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nda münderic olan kavâ'id-i 'umûmiyyeye tevfiķan fasl ve tesviye etmek muvâfık hâl ve maslahat olur.

Sigorta denilen 'akdin ahvâl-i târihiyyesine gelince ezmîne-i [311] kadîmede kesb-i iştihâr etmiş olan Rodos Cezîresi Nizâmât-ı Bahriyyesi'nde ve Roma Kanûnlarında 'akd-i mezkûre mütedâ'ir mevâdd-ı nizâmiyye gayr-i mevcûd olup ol bâbdaki nizâmât en evvel İtalya memâlikinde mîlâdın on dördüncü 'asrında mevki' intişâr ve mer'îyyete konularak pey-der-pey Avrupa'nın memâlik-i sâ'iresine dahî idhâl olunmuştur.

Lisân-ı kânûnda sigorta tahtına aldırılan mâlın sâhibine veyâ ânâ vekâleten (*müvekkile izâfet olunup olunmamasında bir be's yoktur*). 'akd-i mukâveleedene sigorta ettiren (*Assure*) ve te'mînedan tarafa sigortaeden (*Assureur*) ve sigortacıya verilmesi icâbeden ücrete dahî bedel (*Prime*) tesmiye olunur.

Sigorta mu'âmelâtı ekseriyâ anonim ve ba'zân komandit şirketler tarafından ifâ olunmakta olup kollektif sûretiyle teşekküleden şirketler veyâ meşâriki olmayan bir şahs-ı vâhid tarafından ifâ olunması ender kabildendir. Zîrâ mu'âmele-i mezkûrenin mevkûfün-'aleyhi olan kilitlü sermâyenin cem' ve tedâriki anonim veyâ hisseli komandit şirketi sûretiyle dahâ ziyâde kâbil-i imkândır.

‘Ale'l-‘umûm sigortanın iki nev‘i olup birincisi (*Assurance à prime*) ya‘nî «*ücret mukâveleli*» tesmiye olunan ve Kânûn'da mevzû‘-i bahsolan mu‘âmeledir. Dîğeri dahî eşhâs-ı müte‘addidenin mutasarrıf oldukları emvâl ve emlâk ve arazînin [312] uğrayacağı hasârâtın yek-dîğeri tem‘mîn etmekten ‘ibâret bulunan ve Fransızca'da (*Assurance mutuelle*) ya‘nî «*sigorta-i mütekâbile*» tesmiye edilen mu‘âmeledir. Bu iki nev‘ mu‘âmelenin beynlerindeki farka gelince birincisinde sigorta ettiren ve sigortaeden başka başka şahslar olduğu hâlde ikincisinde ‘âkid olanların her biri hem sigortaeden hem de sigorta ettirenin sıfatına hâ‘izdir. Bu ikinci nev‘ mu‘âmele Memâlik-i Şâhâne’de ender kabilden olduğundan bunun hakkında tafsîlât i‘tâsına lüzûm yoktur.

Sigorta-i bahrî gemi ile nefer‘âtı ve gemide mahmûl ve mevcûd olan her dürlü emvâl hakkında cârî olur.

‘Ale'l-ıtlâk sefîne üzerine ‘akd-i mukâvele idilürse ‘ukûd-ı sâ‘ire-i bahriyyede olduğu gibi sefinenin âlât ve edevâtı ve nefer‘ât-ı sâ‘iresi bi’t-tab‘ dâhil ‘akd olur. Meğerki mukâvele-nâmede bir kayd-ı istisnâ’î mûnderic ola.

Tarafeyn ‘âkideyn beyninde sigortaya dâ‘ir tanzîmi icâbeden senede sigorta kontoratosu veyâ mukâvele-nâmesi (*Police d'assurance*) denir ve sûret-i tanzîmi 176'ncı maddede gösterilmiştir.

Yüz yetmiş beşinci madde sigorta kontoratosu [313] sefer-i bahrî tehlikesine uğramalarından ihtirâz olunan şey’ler kazâ-yı bahrîden dolayı vukû‘a gelebilecek zâyî‘ât ve mazarrâtın bir mikdâr-ı mu‘ayyene kadar sigortaeden tarafından alınan bedel sigortaya mukâbil sigorta ettiren tarafa tamâmen te‘diye-i tazmîninden ta‘ahhüdünü mutazammın bir mukâvele-i bahrîden ‘ibârettir.

Sigorta kontoratosu sigorta eden ile ettiren beyninde ‘akd olunur. ‘Akdin şurût sıhhati sigorta ettirenin veyâ emr ve mü‘vekkilinin bir mâlî olmak ve bu mâl, mâl-i mütekavvim olmakla berâber muhâtarât-ı bahriyyeye tâbi‘ emvâlden bulunmak ve seyr ü sefer esnâsında kazâ vukû‘a melhûz olan hasârâtı te‘mîn ettirmek maksadıyla sigortacıya mürâca‘at edilmiş olmak ve bedel-i sigorta olarak bir ücret ta‘yîn olunmak ve sigortacının dahî sigorta olunan mâlın zıyâ‘î takdîrinde tarafeyn beyninde takarrür etmiş olan bedeli sigorta ettirene i‘tâ etmek kaziyyelerinden i‘bârettir.

Bunlardan başka muhâtarât-ı bahriyyeden dolayı ‘âkideynden birinin veyâ âmir ve mü’vekkilinin doğrudan doğruya veyâ dolayısıyla mâlen mutazarrır olması ihtimâli bulunmak ve sigortacı tarafından verilecek [314] tazmînât mukâvele-nâmede ta‘ahhüd olunan mikdârı ve her hâlde sigorta ettirenin mazarrat-ı hukûkiyyesini tecâvüz etmemek lâzımdır. Sigorta olunan mâlın denizde vukû‘a melhûz olan muhâtarâta tâbi‘ olması şartı ol derecede lâzım ve mühimdir ki eğer sigorta tahtına alınan mâl her ne sebebe mebnî olur ise olsun sefere çıkarılmamış olur ise sigorta kontoratosu ke-en-lem-yekûn hükmünde kalur. Müfessirlerin kavlince sigorta vesîle-i iktisâb olmayıp bir vâsita-i muhâfaza olduğundan sigortacı tarafından verilecek tazmînât mazarrat-ı hukûkiyyeyi tecâvüz idemez. Eğer fazla verilmesine mesâğ olsa sigorta ettirenlerin mâlın ziyâ‘ı halinde sâlimen sâ‘at-i maksûde muvâsalatı takdîrinde görecekları menfa‘atden dahâ ziyâde müstefîd olmaları gibi sû-i isti‘mâle ve menâfi‘-i ma‘delet olan bir hâle meydân verilmiş olur ki bu sûret sigorta ‘akdinin hikmet te’sîsiyle kâbil-i tevfi‘k olamaz.

İleride sırası düştükçe verilecek îzâhâtten müstefâd olacağı vechle sigorta kontoratosu tarafeyn ‘âkdinin kavllerine emniyyeten mün‘akid olan ve Fransa ilm-i hukûk erbâbınca (*Contrat de bonne foi*) tesmiye edilen mukâvelâtta ma‘dûddur. Bir de sigorta kontoratosunun ‘ukûd-ı ‘âdiyye veyâ ticâriyyeden olup olmadığı mes‘elesı münâza‘ât-ı müteferri‘anın tedkîk merci‘ rû‘yeti ve tarafeyn ‘âkdinin ta‘yîn-i evsâf ve ehliyyetini nokta-i nazarınca hâ‘iz ehemmiyyettir. [315]

Sigorta mu‘âmelâtının îfâsıyla iştigâl ve bunu san‘at ittihâzedenlerin tüccârdan olması ve zâten bu mu‘âmelanın mu‘âmele-i ticâriyyeden ma‘dûd bulunması cihetiyle sigorta ‘akdinde sigortacının ‘ukûd-ı sâ‘irede hâ‘iz olması lâzım gelen evsâfdan başka tâcir içün lâzım gelen evsâfı dahî hâ‘iz bulunması îcâb eder. Sigorta ettirene gelince: bu her hâlde tüccârdan olması ve ‘akd-i vâki‘deki mu‘âmelesi mu‘âmele-i ticâriyyeden bulunması lâzım gelmeyip tüccârdan olmayan bir kimesnenin dahî bahren nakl ettireceği emvâli sigorta altına aldırması vâki‘ olabilir. Lakin tüccârdan olupta ticâret kasdıyla satın almış oldukları emvâli bahren nakl ve sigorta ettirenlerin mu‘âmelesi mu‘âmele-i asliyyeye tebâ‘an umûr-ı ticâriyyeden olduğundan bunların dahî ‘ukûd-ı sâ‘ire-i ticâriyyede cârî olan kavâ‘ide ri‘âyetle berâber Kânûn-ı Ticâretce tüccâr içün lâzım gelen ehliyyeti dahî hâ‘iz olmaları iktizâ eder.

Binâberîn bahrî bir sigortadan dolayı münâza'a tekevvün ettiği hâlde tarafeynin sıfatlarına bakılmayarak Dersââdet'te ise Ticâret-i Bahriyye Mahkemesi'nde ve taşralarda ise ticâret mahkemelerinde veyâ bidâyet mahkemelerinin ticâret kısmında rü'yet-i da'vâ edilir.

Yüz yetmiş altıncı madde sigorta kontoratosu ya'nî mukâvele senedi sûret-i resmiyyede veyâhûd yâlnızca [316] tarafeyn beyinde açık mahal bırağılmayarak tanzîm olunup derûnunda olan imzâ ve temhîr olduğunun sene ve ây ve gün ve sâ'ati sâniyyen sigorta ettiren kimesnenin sâhib-i mâl veyâ komisyoncu olduğunun beyânıyla berâber ism ve şöhret ve mahal-i ikâmeti sâlisen sigorta olunan emvâl ve eşyânın cins ve behâsı veyâ takdîr olunmuş olan kıymeti ile ne mikdâr akçe içün sigorta olduğuna râbi'an sigortacının der'uhde ettiği tehlikeler hâmsen işbu tehlikelerin sigortacı içün bed'en ve intihâsı vakt ve târîhleri sâdisen sigorta bedeli sâbi'an kapudânın ismiyle geminin nâm ve nev'i sâminen emti'anın tahmîl olduğuna veyâ olunacağı mahal tâsi'an sefinenin hareket itdiği veyâ ideceği liman aşeren geminin mâl alub çıkaracağı veyâ götürüb ve yanaşacağı liman ve iskeleler hâdî-âşer nizâ' vukû'unda işbu nizâ'ın mümeyyizleri ma'rifetiyle hükm ve tesviyesi tarafeyn beyinde mukâvele [317] olunmuş ise işbu mukâvele sâni' âşer 'ale'l-'umûm tarafeynin mukâveleye rabt ettikleri bi'l-cümle şerâ'it zikr ve beyân olunur.

Sigorta kontoratosunun sûret-i 'akdine dâ'ir olan bu maddenin mukaddimesinden anlaşıldığı üzere sigorta 'akdî tahrîri olmak lâzımdır. Şu hâlde münâza'un-fih olan akçe ne mikdâr olur ise olsun şühûd-ı şahsiyye ile isbât müdde'â olunamaz.

Sigorta senedi ya resmî veyâhûd gayr-i resmî olarak tanzîm olunur. Gayr-i resmî olarak tanzîm olduğuna hâlde istikrâz-ı bahrî senedâtı hakkında 154'üncü madde mücebince mu'ayyen olan şart-ı tasdîk bunda gayr-i vâki'dir çünkü sigortadan dolayı tanzîm olunan senedâtın 'âkideynden başkasının hukûkunu ihlâl etmesi kâbil ve mütesavvir değildir. Gerçi sigortacıya verilecek ücret beşinci maddenin 10'uncu fıkrası mantûkunca matlûbât-ı mümtâzeden olmak hasebiyle dîğher ashâb-ı matlûb hakkında bu yüzden bir zarar vukû'a melhûz ise de ücret-i mezkûrenin ekseriyâ cüz'üyyât mukâvelesinden olmasına ve istikrâz-ı bahrî tarîkiyle alacaklı olanların matlûbatı ba'zân semen sefinenin mecmû'nu işgâl

idecek derecede [318] ehemmiyetli olması melhûz bulunmasına nazaran resmen tasdik külfetine ihtiyâç görünmemiştir.

İkinci fıkra da gösterildiği vechle târîhinden başka sâ'atin dahî zikr ve terkîmi lüzûmunun esbâb-ı mûcibesi ileride verilecek tafsîlât dan ve 'ale'l-husûs 110 ve 111, 112'nci maddelerin mütâla'asından nümâyân olacaktır.

Sigorta olunan mâla üçüncü fıkra da gösterildiği vechle takdîr-i kıymet idilmesi o mâlın telef ve ziyâ'ı hâlinde takdîr-i kıymet olunmuş ise sigortacının bedel-i mikdârdan ziyâde bir şey' ile mes'ûl olmaması ve 'aksî hâlinde 203'üncü madde mûcebince lede'l-hâce ehl-i hibre ma'rifetiyle takdîr olunacak bedeli tazmîn etmesi maksadına mübtenîdir.

Dördüncü fıkra mûcebince nev' tehlikât takyîd olunmayarak 'ale'l-ıtlâk sigorta vâki' olmuş ise denizde vukû' bulan ve 196'ncı maddede ta'dâd olunan bi'l-cümle hasârât sigortacı tarafından tazmîn olunur. demek olur ki sigortacı böyle bir mes'ûliyyet 'azîme-i gayr-i mahdûdeden ihtirâz eder ise kendüsüne 'â'id olacak muhâtarât-ı bahriyyeyi takyîd ve tahsîs etmelidir. [319]

Beşinci fıkra da gösterildiği vechle ta'yîn-i müddet kılınmamış ise 170 ve 186'nci maddeler ahkâmına tevfiğ-i mu'âmele olunur.

Yedinci fıkra da gösterildiği üzere geminin ve kapudânın nâm ve nev'i ma'lûm olmazsa 181'inci madde mûcebince iktizâsı îfâ olunur.

On birinci fıkra da hakemlere mürâca'at tarîkinin irâ'esi tarafeyn 'akdine bu sûret-i ihtâr ve kendülerini ol tarîka tergîb maksadına müsteniddir. Zîrâ mahâkim rü'yet-i de'âvîde ba'zân birçok zamâna ve masârif-i kesîre ihtiyârına muhtâc olan Usûl-ı Muhâkeme Kavâ'id-i ni mevki'-i tatbîka koymağla mükellef olduğundan ve hakemler ise ilcâât-ı vicdâniyyeye ve âdât-ı ticâriyyeye nazaran fasl-ı münâza'aya mezûn idilebileceğinden hakemler ma'rifetiyle rü'yet-i münâza'a mûceb sür'at ve suhûlet olmakla berâber ağır masârif vukû'una sebebiyyet virmez. Sigortadan dolayı hakemlere havâle-i keyfiyyet şirketler hakkında Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun kırkıncı maddesinde gösterildiği vechle mecbûrî olmayıp ihtiyârîdir.

Bir de şurası cây-ı dikkatdir ki teba'a-i Devlet-i 'Aliyye ile ecnebî sigorta kumanyaları beyinde tanzîm olunan mukâvele-nâmelerin ba'zısında zuhûru melhûz olan münâza'anın kumpanyanın mensûb olduğu devletin konsolosu

tarafından fasl ve rû'yeti [320] şartı mûndericidir. Şart-ı mezkûr Saltanat-ı sefînenin hukûk hükûmrânı ve hâkimiyetine menâfi' olduğundan ve bu misillû şurûtun intizâm ve inzibât-ı 'umûmiyyesi (*Ordre public*) mûte'allik olmak hasebiyle mevzû'ât-ı 'ahdiyye ve kânûniyyeyi tagayyüre medâr olamayacağından şart-ı mebhûsün-'anh ıslâh ve kat'en i'tibâr olunmayarak Mahâkim-i Ticâriyye-i Osmâniyye'nin hey'et-i muhtelitesinde rû'yet-i da'vâ olunmak îcâb eder. Birde sigorta mukâvele-nâmesi tanzîm ve imzâ olunduktan sonra şurût-ı asliyyeyi ta'dîlen veyâ 'ilâveten tarafeyn beyninde bi'r-rızâ her ne takarrür eder ise bunlar (*Avenant*) denilen bir zeyle derc ve terkîm olunur. Resm-i Tamga Kânûnu mûcebince mukâvele-nâmelere sigorta ücretinin mikdârına göre nisbî olarak tamgâ pulu vaz' ve ibtâl olup sigortacı tarafından verilecek tazmînât mikdârına nisbetle pul isti'mâline lüzûm yoktur.

Yüz yetmiş yedinci madde bir sigorta senedi emti'anın tenevvü'ne ve sigorta bedelinin tefâvüt mikdârına ve sigortacıların ta'addüdüne göre birkaç sigortaya hâvî olabilir.

Bir sigorta mukâvelesinin 'akd-i vâhidi veyâ 'ukûd-ı mûte'addideyi mutazammın olup olmadığının ta'yîni maddesi vehle-i evvelide ehemmiyyetden [321] hâlî gibi görünür ise de 'âkideynin 'ukûd ve vezâ'îfi tahdîd ve ta'yîn idileceği ve 'ale'l-husûs hasârât vukû' bulup da herkesin derece-i mes'ûliyyeti takdîr olunacağı sırada bu bahs-i ehemmiyyet-i 'azîmeyi hâ'iz olur. tafsîlât-ı mukteziyyesi ileride mevâdd-ı mahsûsanın tefsîri sırasında i'tâ olunacaktır.

Yüz yetmiş sekizinci madde sigortanın mebnî 'aleyhi ya'nî kâbil-i sigorta olan şey'ler evvelâ yüklü yüksüz donatılmış veyâ donatılmamış ve sefere sâ'ir sefîneler ile berâber veyâhûd yâlnız gidecek olan sefînelerden sâniyyen sefînenin tâkım ve âlâtı sâlisen sefînenin donanması râbi'an kumanyası hâmsen usûl-ı bahriyye üzere istikrâz-ı olunan akçelerden sâdisen hamûlenin cinsi ve nev'inden sâbi'an tehlike-i bahriyyeye uğrayabilen sâ'ir bi'l-cümle akçe eder şey'lerden i'bâretidir.

Sigorta altına alınması câ'iz olmayan eşyâ 192'nci maddede gösterilmiştir. Evvelce dahî mükerreren beyân olduğu üzere [322] 'ale'l-ittlâk sefînenin sigortaya vaz' olduğu ve bir kayd-ı istisnâ'î gösterilmediği takdîrde kâffe-i tâkım ve âlâtı dahî dâhil 'akd olur.

Beşinci fıkra (usûl-ı bahriyye üzere istikrâz olunan akçeler) deyû muharrer olan ‘ibâre yerine (usûl-ı bahriyye üzere ikrâz olunan akçe) dinilmiş olsa sahih ve maksad-ı kânûniye dahâ muvâfık olur. Çünkû meâ’izde münderic olan (*Les sommes prêtées a la grosse*) i’bâresi usûl-ı bahriyye üzerine ikrâz olunan mebâliği mutazammındır ve yüz doksan ikinci maddede istikrâz olunan akçelerin kâbil-i sigorta olmadığı musarrahdır.

Fîl-vâki’ merhûnun ziyâ’ı takdîrinde deyn sâkıt olacağı cihetle müstakrizin karzen aldığı akçeden dolayı bir günâ muhâtara melhûz olmayıp muhâtara mukarrize ‘â’iddir. Zîrâ mâl-i merhûnun ziyâ’ı takdîrinde mukarriz virdiği akçeyi kimesneden istihsâl edemez.

Altıncı fıkra «*hamûlenin cins ve nev’inden*» deyû münderic olan fıkradan maksad her nev’ hamûlenin kâbil-i sigorta olduğunu beyândan i’bâret olup yoksa sigorta altına alınan şey’ hamûlenin cins ve nev’i olamayacağı bedîhîdir.

Seyr ü sefer esnâsında mağrûken vefât etmek veyâ korsân eline [323] esîr düşmek gibi ba’z tehlike ve muhâtaralar vardır. Bunlar dahî sigorta tahtına aldırılması ‘örf ve ‘âdet icâbından olup sigorta ‘akdinin şerâit-i sıhhatine mugâyir bir ciheti yoktur. Zîrâ bu sûretle sigorta tahtına aldırılan şey’ler hadd-ı zâtında mâldan ma’dûd olmayan hayât ve ‘adem-i esâret hâlleri değildir. Bunların sigorta itdirilmesi fidye-i necât olarak korsana verilmesi melhûz olan akçeye ve mağrûken vefâteden bir şahsın ber-hayât olduğu zamânda evlâd ü ‘iyâlinden hâ’iz ve nâ’il oldukları bir sebep-i ma’îşetden vukû’ vefât ile hâsıl olacak mahrûmiyyete mukâbil bir tazmînât i’tâsı demektir.

Yüz yetmiş dokuzuncu madde sigorta keyfiyeti ânifü’z-zikr şey’lerin tamâmı veyâ bir mikdârı mecmû’î veyâhûd ayru ayru her biri üzerine olur. Ve birde müsâleme veyâ muhârebe zamânında ve sefînenin bed’en seferinden evvel ya esnâ-yı seferinde olabilüb bu dahî geminin gidib gelmesi veyâhûd yalnız gitmesi veyâ gelmesi ve sefer-i tâm bir vakt-i mu’ayyen içûn bahren ve nehren ve cedvelen vâki’ olan her dürlü seyr ü sefer ve eşyâ nakli husûsları ve’l-hâsıl denizde ve nehr [324] ve göl ve kanallarda vukû’a gelen bi’l-cümle tehlikât-ı seferiyye üzerine olur.

Sulh zamânında vukû’a gelecek muhâtarât yalnız âfât-ı semâviyyeye münhasır olduğu hâlde esnâ-yı muhârebeye bunlardan fazla hâl-i harbin müstelzim

olduğu bir tâkım hasârât dahî zuhûr edebileceğinden sigorta bedelinin hakkıyla takdîri mukâvelenin esnâ-yı müsâlemede veyâ muhârebe zamânında ‘akd olunduğu pîş-i nazara alınmasına muhtâcdır –188'nci maddeye mürâca‘at oluna.

Yüz seksanıncı madde sigorta olunan emvâl ve eşyânın takdîr-i kıymetinde hîle olduğu veyâ mikdâr ve kemmiyyetinde ifâdât-ı kâzibe eylediği veyâhûd tahmiliyye senedinde sâhtekârlık zuhûr itdiği hâlde sigortacının ol emvâl ve eşyâyı keşf ve mu‘âyene ve takdîr-i kıymet ettirmeye hakkı olduğundan başka sigorta ettiren kimsenin ‘aleyhine lâzım gelen gerek tazmîn-i zarar ve gerek cünha ve cinâyetden dolayı te’dib ve cezâ da‘vâsını etmeye salâhiyyeti vardır. [325]

Sigorta mukâvelesi tarafeynin ve ‘ale'l-husûs sigorta ettirenin sözüne emniyyeten mün‘akid mukâvelâtıdan bulunduğundan ve ekser ahvâlde sigorta olunan mâl mahal-i ‘akdde mevcûd bulunduğ veyâ bulunubda mu‘âyene idilmemekde olduğu hâlde in‘ikâd eylediğinden işbu maddede gösterildiği vechle mahal-i emniyyet-i hâlâtın subûtu takdîrinde sigorta ettirene hem zarar vâki‘ tazmîn itdirinür ve hem de emniyyeti sû’-i isti‘mâl veyâ sâhtekârlık veyâ dolandırıcılık ef‘âlinden birisi ile taht-ı istintâk ve muhâkemeye alınarak mücâzât-ı kânûniyye tertîb idilür – 202'nci maddeye mürâca‘at oluna.

Yüz seksan birinci madde sigorta ettiren kimsenin memâlik-i ecnebiyyeden beklediği emvâl ve eşyânın kangî sefîneye tahmîl olunduğunu bilmediği hâlde sefînenin ve kapudânın nâm ve isimlerini beyândan mu‘âf olup fakat derûn senedde bunları bilmediğini ve geleceğinden haberi veyâ emri olduğuna dâ’ir son mektûbunun târîh ve imzâsını zikr ve beyân ettirmeye mecbûrdur. Ol hâlde sigortanın bir vakt-i mu‘ayyen içûn olması lâzımdır. [326]

İşbu maddede gösterilen sûretle edilen sigorta mukâvelesi büsbütün emniyyete müstenid bir ‘akddir. Bu misillû bir sigortanın 176'ncı maddenin 7 ve 8 ve 9 ve 10'uncu fıkralarında muharrer olan husûsâtın zikr ve ta‘yîniyle ‘akdî gayr-i kâbil olduğundan sigortacı içûn nokatdan [?] bed’en ile mes’ûliyyet terettüb edeceği mukâvele-nâmede zikr ve tasrîh olunmak lâzımedendir.

Yüz seksen ikinci madde sigorta ettiren kimsenin kendisine irsâl veyâ teslîm olunacak emvâl ve eşyânın cins ve kıymetini bilmediği takdîrde ol emvâl

ve eşyâ-yı senedde dîğer sûretle zikr ve beyân ettirmeyerek yâlnız emti‘a nâm-ı ‘umûmîsiyle sigorta ettirmeye muktedirdir fakat o hâlde sigorta senedinde emvâl ve eşyânın kime irsâl olunduğı veyâ teslîm olunacağı zikr ve beyân olunmak lâzım gelir. Meğr derûn senedde ‘aksî bir mukâvele derc olunmuş ola. Böyle nâm-ı ‘umûmî ile olan sigortanın altûn ve gümüş sikke ve külçesine ve elmâs ve incû ve mücevhere ve mühimmât-ı harbiyeye şümûlî olamaz. [327]

«*emti‘a*» nâm-ı ‘umûmîsi ile sigorta olunan emvâl ve eşyâ telef olursa sigortacı esbâb ve delâ’il-i kânûniyye ile isbât olunacak kıymet-i hakîkiyyeyi tazmîne mecbûrdur. Emvâl-i ‘âdiyye kıymeti ticâret odaları cedvellerine ve ehl-i vukûfun ma‘lûmâtına mürâca‘atle takdîr olunabileceğinden ve işbu maddenin fıkra-i ahîresinde gösterilen emvâlden bir kısmı ise begâyet kıymet-dâr olduğundan ve bir kısmı ise nefâset ve nedretine ve tâliblerinin derece-i râğbetine göre kıymetleri tahavvûlât-ı ‘azîmeye tâbî‘ idiğünden takdîr-i kıymetinde ve ta‘yîn-i mikdâr tazmînâtında müşkûlâta tesâdüf olunmamak veyâ sigortacı hadden ve me‘mûlden ziyâde bir mes‘ûliyyet giriftâr idilmemek üzere bunların emti‘a nâm-ı ‘umûmîsi altında sigorta tahtına alınması men‘ olunmuştur. Âsâr-ı ‘atîka ve masnû‘ât-ı nefîse dahî bu fıkranın şâmil olduğu memnûniyyet tahtında bulunmak gerekdir. ma‘a-hazâ ta‘yîn nev‘ ve kıymet olunmuş olduğu takdîrde mahâzîr-i meşrûha gayr-i vârid olmakla bu sûretle sigorta tahtına aldırılması câ’izdir.

Yüz seksan üçüncü madde sigorta kontoratosunda ecnebî sikkesiyle takdîr-i bahâ olunan emvâl ve eşyânın Devlet-i ‘Aliyye sikkesince değeri kontoratonun imzâ olunduğı [328] târîh ve mahalin râyic fî‘âtı üzere hesâb ve ta‘yîn olunur.

Bu bâbda borsa cedvellerine veyâ köşe sarrâflarıyla dellâlların kuyûd-ı defteriyyesine ve ma‘lûmâtına mürâca‘at olunur.

Yüz seksan dördüncü madde emvâl ve eşyânın kıymeti sigorta kontoratosunda ta‘yîn olunmadığı hâlde emti‘a kâ’imesi ve defâtir ile isbât olunur. Kâ’ime ve defâtir dahî bulunmadığı takdîrde verilen resm-i gümrük ve gemiye nakl olununcaya kadar vâki‘ olan masârif-i sâ’ire ile berâber tahmîl olunduğı vakt ve mahalde eşyâ-yı mezkûrenin râyic fî‘âtı üzere takdîr ve takdîm olunur.

Emti'a kâ'imesi «*fatura*» denilen sâtış cedveli ma'nâsınadır. Kâ'ime ve defâtir mevcûd olupta her nasılsa şâyân kabûl görülemediği takdîrde son fıkra mûcebince mu'âmele olunur.

Yüz seksan beşinci madde seffine yâlnız trampa ile [329] Icrâ-yı ticâret olunan bir memleketden 'avdet eder iken sigorta vâki' olupta tahmîl olunduğu emvâl ve eşyânın kıymeti derûn senedde beyân olunmamış ise mübâdeleye verilen emvâl ve eşyânın kıymetine masârif-i nakliyyesi dahî zamm ile her ne mikdâra bâliğ olur ise ol mikdâr bahâsına nisbetle sâlifü'z-zikr emvâl ve emti'anın kıymeti dahî takdîr ve tesviye olunur.

Muhtâc-ı îzâh bir cihet yoktur.

Yüz seksan altıncı madde sigorta kontoratosunda tehlike-i bahriyyenin vakt ü zamânı ta'yîn ve beyân olunmamış ise bilâde yüz beşinci maddede istikrâz-ı bahrî kontoratoları içûn ta'yîn ve tahsîs olunan vakt ü zâmanda tehlike-i bahriyye dahî başlayub tamâm olacaktır.

İşbu maddenin mündericâtından münfehim olduğu vechle mûceb-i tazmîn olan tehlike-i bahriyyenin müddet-i cereyânı zarfında [330] vukû' bulup bulmadığını tedkîk içûn evvel-be-evvel mukâvele-nâme mündericâtına mürâca'at olunacak ve ol bâbda her nasılsa bir günâ kayd ve işâret derc ve terkîm kılınmamış ise 170'inci madde ahkâmına tevfiğ-i mu'âmele olunması îcâb edecektir.

Yüz seksan yedinci madde tekmîl kıymeti sigorta olunmuş olan emvâl ve eşyânın bir kere sigortasını ettirmiş olan kimesne tekrâr ol eşyâ üzerine ol zamânda ve ol tehlikeler içûn sigorta ettiremez. Ve itdirir ise itdirmemiş gibi sayılır. Fakat sigortacı olan kimesne sigorta etmiş olduğu eşyâyı dîğerk bir sigortacıya her hâlde sigorta ettirebilir. Sigorta ettiren âdem sigorta bedelini sigorta ettirebilir. Sigorta-i sâninin bedeli sigorta-i evvelin bedelinden dûn veyâ ziyâde dahî olabilir.

Madde-i kânûniyyede musarrah olduğuna ve «*ol zamânda*» 'ibâresinin mutazammın olduğu ma'nâyâ nazaran bir kere sigorta olunmuş olan [331] emvâl ve eşyânın yine ol zamânda ve ol tehlikeler içûn sigorta altına alınması memnû' olup şu kadar ki birinci sigorta müddeti nihâyet bulduğu hâlde sâhibi emti'asını tekrâr sigorta ettirebilir. Bir sigortacının sigorta ettiği eşyâyı başka sigortacıya sigorta ettirmesi iki sebebdendir ileri gelebilir. Ya ikinci sigorta içûn verilecek ücret

kendüsünün alacağı ücretden dûn olurda beynlerindeki fark ve tefâvüden kendisi için bir günâ muhâtara kalmayarak müstefid olmak veyâhûd sigorta kontoratosu ile iltizâm eylediği ta‘ahhüdâtın derece-i iktidârını mütecâviz olduğunu sonradan anlarda sigorta ettirenin fesh-i ‘akde muvâfakati kâbil-i istihsâl olamayacağından ücretin âzlığına veyâ çokluğuna bakmayarak hemân başka bir sigortacı ile ‘akd-i mukâvele ederek iktidârı mâ-fevkinde bulunan bir ta‘ahhüden kendisini kurtarmak maksatlarından birisine mübtenî olur.

Sigorta ücretinin sigorta tahtına aldırılması ehemmiyyetsiz ve fâ‘idesiz bir mu‘âmele gibi görünür ise de âtîde gösterilecek misâl bunun fâ‘ideden hâlî olmadığını isbâta kâfîdir. Şöyle ki elli bin lirâ kıymetinde bir gemi beş bin lirâ sigorta ücreti mukâbilinde sigorta idilecek olur ise sefinenin ziyâ‘ı takdîrinde sâhibi yalnız kırk beş bin lirâ almış olacaktır. Arâda zuhûr idecek beş bin lirâ zararı (*ya ‘nî sigorta ücretini*) ya evvelkine [332] veyâ diğer bir sigortacıya sigorta ettirecek olur ise bu zararı yalnız beş yüz lirâ râddesinde kalur. Bu beş yüz lirâ dahî sigorta itdirilerek zarar melhûz dahâ ziyâde hafifleştirilir. Minvâl-i meşrûh üzere sigorta ücretlerinin müteselsilen sigorta itdirilmesi mukâvelesi evvelki sigortacı ile vâkî‘ olur ise mukâvele-nâme (*et la prime des primes à l’infini*) ‘ibâresi ya ‘nî (*emvâl-i ma‘lûme ile sigorta bedelleri nihâye*) kelimâtı derc ve terkîm olunmak ‘örf ve ‘âdet icâbındandır.

Yüz seksan sekizinci madde hengâm-ı müsâlemede mukâvele olunmuş olan sigorta bedeline muhârebe zuhûr itse dahî nesne zamm olunması câ‘iz değildir. Ke-zâlik hîn-i muhârebede mukâvele olunan sigorta bedeli mu‘ahharan musâlaha vukû‘uyla taklîl olunmaz meğr tarafeynin bu husûslara dâ‘ir ‘aksî bir mukâveleleri ola. Eğer sigorta kontoratosunda sigorta bedelinin zamm veyâ taklîl olunabileceği mukâvele olunupta mikdâr-ı zamm ve taklîl tasrîh ve tahsîs kılınmamış ise tehlike-i vâkî‘a ile vakt ü hâle ve kontoratonun [333] şerâ‘itine nazaran mahkeme-i ticâret veyâ mümeyyizler ma‘rifetiyle ta‘yîn olunur.

Muhtâc-ı îzâh değildir.

Yüz seksan dokuzuncu madde kapudân sûvâr olduğu sefîne üzerine kendüsü için veyâ geminin hesâbına olarak tahmîl idüb sigorta ettirmiş olduğu emti‘a zâyî‘ ve telef olduğunda emti‘a-i mezkûreyi sâtûn aldığı

sigortacıya isbât ve tâ'ifenin başlucalarından iki neferin imzâsıyla tahmîliyye senedini ibrâz etmeye mecbûrdur.

Kapudân tarafından ta'rîfât-ı kânûniyyeye muvâfık olarak tanzîm ve i'tâ olunan senedât-ı tahmîliyye 103'üncü maddede mestûr olduğu vechle sigortacı hakkında dahî mu'teber ve nâfiz olmak lâzım gelür ise de işbu maddede beyân olunan hâlin vukû'unda kapudân emr-i tahmilde ecnebî olmadığından ve menfa'at-ı şahsîyyesini veyâ mü'vekkili bulunan sâhib-i sefinenin menâfi'ni vekâyeten hakikat hâlde tahmîl [334] olunmayan emti'a içün sonradan tahmîliyye senedi tanzîm etmesi muhtemel olduğundan bu misillû sû'- isti'mâlâta meydân verilmemek içün yâlnız kapudândan mumzâ senede i'tibâr câ'iz olmuyor.

Yüz doksanıncı madde tâ'ifeden ve yolculardan her biri Memâlik-i Osmâniyye'de sigortasını ettirip memâlik-i ecnebîyyeden getirdikleri emti'anın bir tahmîliyye senedini tahmîl olunduğu mahalde Devlet-i 'Aliyye mu'teberân tüccârından birine veyâ hükûmet-i mahalliyyeye terk ve i'tâyâ mecbûrdur.

Kapudân tâ'ifenin âmiri ve yolcuların seyr ü sefer esnâsında zâbiti olup beynlerinde irtibât ve ma'ârife hâsıl olmuş olmak hasebiyle bunların tahmîl ettikleri emti'a içün berây-ı hâtır sened vermesi ihtimâli vârid-i hâtır olduğundan bu yolda bir sû'-i isti'mâle meydân verilmemek maksadıyla tahmîliyye senedinin işbu madde-i kânûniyyede zikrolunan makâmât ve eşhâsa kable'l-hareke tevdî'i tensîb edilmiştir. Memâlik-i 'Osmâniyye'de tahmîl olunacak emti'anın tahmîliyye senedâtının ber-minvâl-i muharrer tevdî'ne lüzûm yoktur. Zîrâ eşyânın tahmîl olunduğu [335] gümrük tezkîresi ve manifesto misillû esbâb ve delâ'il-i kânûniyye ile isbât olunabilir.

Yüz doksan birinci madde sigortacı tehlike-i bahriyye-i meşrûtanın hitâmından evvel izhâr-ı iflâs eder ise vâcibe-i zımmetlerinin îfâsına bir kefil irâ'e eylesini veyâ kontorato ahkâmının feshini talebe sigorta ettiren kimesnenin hakkı vardır. Ke-zâlik sigorta ettirenin sigorta bedelini henûz te'diye etmediği hâlde iflâsı vukû'unda sigortacının ber-vech-i muharrer kefil arâmağa veyâ kontorato ahkâmının feshini talep etmeye salâhiyyeti vardır.

Ticâret-i Berriyye Kânûnu'nun 154'üncü maddesinde muharrer olduğu vechle bir tâcirin iflâsı vukû'unda ândan alacaklı bulunanlar hulûl-i va'deye

bakılmaksızın hemân mutâlebeye istihkâk ve lede'l-îcâb kefil istemeğe salâhiyyet kesb ederler. Bu kabîlden olarak sigortacının veyâ sigorta ettirenin iflâsı vukû'unda işbu maddede gösterildiği vechle kefil talebine ve hilâfî takdîrinde fesh-i mukâveleye [336] salâhiyyetleri oluyor. Tehlikât-ı bahriyye zamânı hitâm bulmuş ise artık ol vechle ifâ-yı mu'âmeleye mahal ve imkân yoktur. Zîrâ infisâhdan maksûd olan netîce ya'nî sigorta ettiren içûn hâl-i muhâtara bâkî iken mu'teber dîğerk bir sigortacıya mürâca'at ve te'mîn menfa'at etmek ve sigortaeden içûn 'ivazı alınamaz hâle gelmiş olan bir ta'ahhüdden kurtulmak maksadı fevt olmuş olur.

Yüz doksan ikinci madde derûn-ı sefînde bulunan emti'anın nevli ve emti'adan melhûz olan ticâret ve mellâhânın ücret ve ma'âşları ve istikrâzât-ı bahriyye akçeleri ve bu akçelerden hâsıl olan temettu'-i bahrî üzerlerine sigorta olamaz ve olur ise olmamış gibi 'add olunur.

İşbu maddede muharrer olan memnû'îyyetin esbâb-ı mûcibesi 160 ve 161'inci maddenin tefsîri sırasında der-miyân olunan esbâb-ı mûcibeye mutâbıktır. Hele kapudân ve tâ'ifenin ma'âş ve ücret ve pâylarının ve'l-hâsıl hitâm seferde tahakkuk idecek olan menfa'atlerinin sigorta tahtına aldırılmasına mesâğ gösterilmiş olsa bunlardan menfa'atleri bu sûretle taht-ı tem'mîne alınmış olacağından 'uhde-i sadâkat ve gayretlerine mevdû' olan sefine ve yolcularla hamûlenin [337] muhâfaza ve sâhil selâmete îsâl olunması emrinde lâzım gelen sa'y ve ihtimâmları derece-i matlûbede olmamak ihtimali vardır. —Birde 178'inci madde mûcebince mukarriz-i bahrî alacağı sigorta tahtına aldırabilür ise de müstakriz içûn bir günâ zarar vukû'u melhûz olmadığından istikrâz eylediği akçeyi sigorta tahtına aldırnaması bu mülâhazaya mübtenîdir.

Yüz doksan üçüncü madde sigorta kontoratosunda sigorta ettiren şahs tarafından beyân olunması lâzım gelen şey'ler meskûtün-anh kalmış yâhûd hilâf veyâ tahmîliyye senedinde gösterildiğinden farklı olarak ifâde kılınmış olupta işbu sükût yâ ifâdeden vukû'u maznûn olan dereceye kadar tehlike olmamak veyâhûd ol tehlike-i maznûneden başka bir tehlike olmak lâzım gelerek vukû'-i hâl sahîhi sigortacı tarafından bilinmiş olsa olunan kontoratonun hiç olunmaması veyâhûd şerâ'it aheri ile 'akd olunması melhûz bulunduğu [338] takdîrde olunan kontorato sigortacı hakkında ke-en-lem-yekûn hükmünde tutulur. Vâki' olan işbu sükût yâhûd hilâf yâ farklı ifâde

sigorta olunan şey’in hasârına ve zâyî‘ ve telef olmasına sebep olmamış olsa dahî yine sigortanın hükmü sâkıt olur.

180 ve 200 ve 202'nci maddelere mürâca‘at oluna.

(KISM-I SÂNÎ)

(‘Âkideynin Hukûk ve Vezâ’ifi Hakkındadır)

Yüz doksan dördüncü madde bilâde muharrer yüz yetmişinci madde mûcebince tehlike-i bahriyyenin cereyâna bed’enden evvel sigorta ettiren kimesnenin sebebiyyetle olsa bile seferden ferâgat olunduğu hâlde sigorta kontoratosu fesh ve bedel-i sigorta te’diye olunmuş ise istirdâd olunur. [339] şu kadar ki sigortacının tazmîn-i zarar makâmında sigorta olunan eşyânın kıymetinden yüzde yârim almağa ve eğer yüzde birden aşâğı sigorta olunmuş ise sigorta bedelinin nısfını istihsâle hakkı vardır.

Sigortanın kavâ'id-i esâsiyyesinden birisi mâlın hakîkaten tehlikât-ı bahriyyeye uğraması maddesidir. Tehlike zamânı başlamazdan evvel her ne sebebdan dolayı olur ise olsun neferden ferâgat olunursa ‘âkideynden hîçbirisi hakkında hasârât-ı bahriyye ve zarar vukû'u gayr-i melhûz olduğundan sigorta kontoratosu dahî bi't-tab' münfesihi olur ve sigortacının emkine mukâbil işbu maddede gösterilen tazmînât-ı cüz'üyye verilir. Amâ tehlike zamânı başlamış ise arâdan geçen vaktin veyâ kat' olunan mesâfenin medîd veyâ kasîr olmasına bakılmayarak 'akd-i vâki'in hükmü bâkîdir. Meselâ bir ây içün mün'akid olan sigortanın seferden ferâgat vukû'uyla feshi kable'l-hareke câ'iz ise de hareketden bir gün geçmiş olsa bile sigortacı ecr-i müsemâyâya tamâmen istihkâk kesb etmiş olur. Ke-zâlik Dersaâdet'ten Amerika Sevâhili'ne icrâ olunacak seferden Kal'a-i Sultâniyye'de ferâgat olunsa yine tamâm ücret lâzım gelir. Tehlikenin 'adem-i vukû'undan dolayı mukâvelenin infisâh hükmüne (*Ristourne*) denilir. [340]

Yüz doksan beşinci madde furtına ve gark ve şikest maddelerinden ve kazâ-i karaya uğramak ve çatmak ve bi'z-zarûre tarîk veyâ sefer veyâ gemi tebdîl ve tahvîl idilmek ve denize eşyâ atılmak ve yangın olmak ve zabt ve gasb olunmak ve devlet emriyle tevkîf ve i'lân-ı harb ve hısmın itdiği husûmete mukâbele idilmek husûslarından vesâ'ir mehâlik ve muhâtarât-ı bahriyyeden dolayı sigorta olunan şey'lere vâki' olan kâffe-i zâyî'ât ve hasârât sigortaedenlere 'â'id ve râci' olur.

Bu maddede sigortacı tarafından tazmînât i'tâsını müstelzim olan ahvâlin başlucaları ta'dâd edilmiş olup bunların gayr-i kazâ'en ya'nî esbâb-ı mücbireden ileri gelmiş ve hatâ ve desîse eseri bulunmamış olan ahvâlin her biri tazmîn zararı

mûcibdir. «Kazâ'en» kelimesinin madde-i Kânûniyye'de derc ve tasrîh kılınmasından müstedel olduğu ve tabî'at maslahat îcâbından bulunduğu vechle müsâdeme sigorta ettiren veyâ vekîli bulunan kimsenin hatâsından ilerü gelmiş ise sigortacı tazmîn-i zarar ile [341] mükellef tutulmaz. ma'a-hazâ sigorta mukâvele-nâmesinde her ne dürlü muhâtarât ve hasârât der-'uhde edilmiş veyâ istisnâ edilmiş ise ol bâbdaki şurût-ı mukâveleye tamâmıyla ri'âyet olunur. Hattâ kapudânın ve tâ'ifenin taksîrâtından ilerü gelen hasârât bile sarâhaten mukâvele-nâmede mezkûr ise sigortacıya 'a'iddir (198'inci maddeye bak). Şurası dahî şayân-ı ihtârdır ki mukâvele-nâmede bir kayd-ı istisnâ'î derc idilmeyerek 'ale'l-ıtlâk sigorta vâki' olmuş ise işbu maddede gösterilen hasârâtın kâffesi sigortacıya râci'dir.

Yüz doksan altıncı madde bilâ-zarûret tarîk veyâ seferin veyâ geminin değışdirilmesinden ve sigorta ettiren kimesnenin sebebiyyetinden dolayı vukû' bulan zâyi'ât ve hasârât sigortaeden kimesneye mûceb zarar olmaz. Ve tehlike-i bahriyye kendüsü içün cereyâna başlamış ise bedel-i sigortayı dahî kazanmış olur.

Yüz doksan yedinci madde sigorta olunan eşyâ cinsen fenâ ve çürük olduğundan nâşî vukû' bulan tenezzül [342] fî'ât ve tenâkus mikdâr ve zâyi'ât ile sâhib-i eşyâ ve müste'cir sefine veyâ mahmil olan kimesnelerin sebebiyyet ve hatâsından neş'eteden hasârât sigortacılara zarar ve ziyânı mûceb olmaz.

Sigortacıya 'â'id olan hasârât esbâb-ı mücbireden neş'eteden zararlardan i'bâretidir. Yoksa sigorta ettirenin hatâsından veyâ sebebiyyetinden veyâhûd kapudân ve komisyoncu gibi vekîl ve me'mûrlarının taksîrâtından mütevellid hasârât sigortacı içün mûceb zarar olmaz. İşbu iki maddede beyân olunan ahvâl bu kabîldendir.

Yüz doksan sekizinci madde gemi kapudânın ve tâ'ifesinin baratoryasından ya'nî gemiyi veyâ emti'ayı kazâyâ uğradı deyûbde sâtmak ve âşurmak gibi hîle ve fesâdından vesâ'ir töhmetden dolayı sigortacı mes'ûl olmaz. Meğerki bunun 'aksî olarak mukâvele olunmuş ola. Bununla berâber sigorta olunan şey' gemi olupta kapudân [343] ol geminin kâmilten sâhibi veyâ hisse-dârı olduğu hâlde gemide olan hissesi mikdârınca mârrü'z-zikr mukâvelenin hükmü sâkıt olur.

51'inci maddenin tefsîri sırasında beyân olunduğu vechle barataryanın ikinci ya'nî hîlelû nev'inden olarak bir fî'l-i ikâ' olunduğu takdîrde bunun fâ'ili olan kapudân zâten sigorta ettirenin vekîl me'mûru olmak hasebiyle bu misillü ef'âlden mütevellid hasârât ve tazmînâtın sigortacıya â'id olmaması umûr-ı tabî'iyedendir. Zîrâ hiç kimsenin kendû hîlesinden gayrin mutazarrır ve fâ'ilinin gayr-i müstefîd olamaması hakkındaki kâ'ide-i külliyye bunu îcâb eder. Fakat bu misillü hasârât ve tazmînâtın dahî sigortacıya 'â'idiyyeti hakkında mukâvele-nâmede şart-ı sarîh var ise memnû'iyet-i meşrûhaya i'tibâr olunmaz. Şu kadar ki eğer sigorta gibi gemi ve teferru'âtı üzerine mün'akid olupta kapudân külliyyen veyâ kısmen sefîneye mutasarrıf ise hisse-i tasarrufu nisbetinde şart-ı mezkûr hükümsüz kalarak yine kâ'ide-i külliyye-i mezkûre muhâfaza edilür. 'Âdî barataryadan mütevellid hasârâtın meselâ kapudân ile müstahdemîn sefinenin 'adem-i takayyüd ve taksîrâtından münba'is olan hasârât dahî mukâvele-nâmede bir şart-ı sarîh yoğusada bunlar dahî esbâb-ı mücbirede ilerü gelmemiş olmak hasebiyle sigortacıya â'id olmaz. [344]

İşbu maddenin fıkra-i âhîresi Fransız Kânûnu'nda mevcûd değilse de mahâkim tatbîkâtı ve müfesserlerin arası fıkra-i mezkûre mefhûmu merkezinde olduğundan metn-i maddeye derc ve i'lâvesi tensîb buyurulmuştur.

Yüz doksan dokuzuncu madde kılağoz ve yedekçiler ve liman ve nehrlerde istihdâm olunan rehberlerin ücretleri ile gemi ve hamûlesinden tahsîl olunmakda olan sâ'ir bi'l-cümle rüsûmâtın sigortacı tarafından îfâsı lâzım gelmez. Meğer esbâb-ı mücbireden nâşî vâki' olmuş ola.

İşbu madde-i kânûniyyenin fıkra-i evvelîsinde muharrer olan rüsûm ve masârifât-ı 'âdiyye 248'inci maddede musarrah olduğu vechle masârif-i 'âdiyyeden olup hasârâtın ma'dûd olmaması cihetiyle sigortacı tarafından tesviyesi lâzım gelmez. Meğerki esbâb-ı mücbireden ileri gelmiş ola.

Meselâ bir limana veyâ nehre girilmek veyâhûd cedvelden geçmek zâten mütesavvir olmadığı hâlde furtınadan veyâ korsândan ihtirâzen ihtiyâr edilmiş bir tedbîr ise sebebe tebe'an masârif-i müteferri'a dahî [345] esbâb-ı mücbire hasârâtın 'add ile sigortacıya tazmîn ettirilir. Son fıkra Fransız Kânûnu'nda yoktur.

İki yüzüncü madde hinta ve tuz misillü kendü tabî'atıyla bozulur veyâ azalur veyâhûd hamr ve 'asel gibi akâr gibi şey'ler tahmîliyye senedinde ol cinsden olduğu tasrîh ve beyân olunmak lâzım gelüb olunmadığı takdîrde bu şey'lere 'ârız olan hasârât ve zâyî'âtdan sigortacı mes'ûl olmaz. Meğer sened-i mezkûrün hîn-i tanzîminde hamûlenin ne cins mâldan 'ibâret olduğunu sigorta ettiren şahs bilmemiş ola.

Eşyânın cins ve evsâf-ı sâ'iresi sigorta kotosunda gösteilmek icâb itdiğinden bu maddedeki «*tahmîliyye senedinde*» fıkrasının yerine «*sigorta senedinde*» yazılmak münâsip olur. Zâten Fransa Kânûnu'nun bu maddeye mukâbil olan maddesinde sigorta mukâvele-nâmesi ma'nâsında olan (*police*) kelimesi muharrer olmasına nazaran «*tahmîliyye senedinde*» 'ibâresinin sehvi-i kâlemden ileri geldiği [346] nümâyân olur. Bu maddenin fıkra-i ahîresi içün 182'nci maddeye mürâca'at oluna.

İki yüz birinci madde sigorta maddesi geminin gidip gelmesinde tahmîl olunacağı emvâl üzerine vâki' olupta gitmesi meşrût olan mahale vardıkdan sonra 'avdeti içün mâl tahmîl olunmamış veyâhûd olunmuş ise de hamûlesi tâm olmamış olduğu hâlde sigortacı mukâvele olunan harcının fakat sülûsânını almağa haklı olur. Meğer 'aksine bir mukâvele olunmamış ola.

Hem 'azîmet ve hem de 'avdet seferlerini câmi' olmak üzere mün'akid olan sigorta mukâvelesine (*Assurance à prime liée*) denilir ve her ikisi sefer ve ahd hükmünde tutulur. Binâberîn 'avdet seferinde hamûle mefkûd veyâ noksân olduğu takdîrde muhâtarasız sigorta ücreti lâzım gelmeyeceği hakkındaki kâ'ide-i külliyyeye nazaran 194 maddeye kıyâsen ücretin sülûsânı verilir.

İki yüzüncü madde gemiye tahmîl olunan eşyânın [347] kıymetinden ziyâde meblâğ üzerine sigorta kontoratosu vâki' olupta bu husûsda sigorta ettiren şahs tarafından bir güne hîle ve desîse olduğu tahakkuk itdiği hâlde olunan kontorato kendüsü hakkında ke-en-lem-yekûn hükmünde olur.

Esâsen sigorta kontoratosu nâfiz olmak içün sigorta ettirilen mâl mevcûd olmak ve kıymet-i hakîkiyyesi üzerine sigorta itdirilmiş bulunmak şarttır. Bir mâlî kıymet-i hakîkiyyesinden ziyâdeye sigorta altına aldirmek ya sigorta ettirenin hîlesinden veyâhûd cehlinden ileri gelmiş olur. Hîle ve desîseden ileri gelirse işbu madde-i kânûniyyede muharerr olduğu vechle kontorato sigorta ettiren hakkında

hükümsüzdür. Bu hükümsüzlüğü iddi'â edip etmemekte sigortacı muhtârdır. Binâ'en-'aleyh emti'a-i mahmûle telef olsa sigortacı aslâ mes'ûl olmaz. Amâ emti'a-i mahmûle bir günâ kazâya uğramaz ise ücretini tamâmen alır. Sigorta ettiren kimsenin emti'a-i mahmûlenin kıymet-i hakîkiyyesinden fazlası içün ücret vermem demeye salâhiyyeti yoktur (180 ve 193'üncü maddelere mürâca'at oluna).[348]

İki yüz üçüncü madde ânifü'z-zikr sigorta maddesinde sigorta ettirenin hîle ve desîsesi olmadığı takdîrde olunan kontorato tahmîl olunmuş olan eşyânın rızâ-yı tarafeyn ile karâr verilen veyâhûd ehl-i hibre ma'rifetiyle takdîr olunan kıymetine kadar mer'î ve mu'teber olup fazlası içün fesh olunur. Ve eşyâ-yı zâyî' ve telef olmasında ol eşyâyı sigorta etmiş olan kimesnelerin her biri sigorta etmiş olduğu meblağın mikdârına nisbetle vâki' olan zâyî'âtının zararına hisses-dâr olacaktır. Bununla berâber eşyânın kıymetinden ziyâde olan meblağ içün sigorta bedelini istihsâl idemeyüb fakat bilâde yüz doksân dördüncü maddede tasrîh ve beyân olunan tazmîni almağa hakları olacaktır.

Bu maddenin birinci fıkrasında sigortacı bir ve ikinci fıkrasında müte'addid olmak [349] fıkrasında müte'addid olmak üzere tasvîr mes'ele edilmiştir: meselâ ayrı ayrı denkerin numeroları tasrîh idilmeksizin gerek bir senedle ve gerek müte'addid senedlerle fülân gemide mahmûl yüz denk mâlî dört sigortacı yüzde iki bedel sigorta ta'yîn ederek elli bin gurûşa sigorta etmiş olupta bi'l-ahire mâl külliyyen telef olsa ve kıymet-i hakîkiyyesinin otuz bin gurûş olduğu anlaşılrsa yigirmi bin gurus hakkındaki sigorta münfesi olup tazmîni icâbeden otuz bin gurusdan sigortacılardan her biri yedişer bin beşer yüz gurûş tazmîn ve fuzûlî sigorta olunmuş olan yigirmi bin gurûş içinde 194'üncü madde mücebince mecmûan alınması lâzım gelen yüz gurûşdan her biri yigirmi beşer gurûş ücret istihsâl edecektir.

İki yüz dördüncü madde bir hamûle üzerine hîle ve desîse vâki' olmayarak müte'addid sigorta kontoratosu olupta eşyâ-yı mahmûlenin bütün kısmı birinci kontorato ile sigorta olunmuş olduğu hâlde yâlnız işbu kontorato mer'î ve mu'teber olarak dîğerlerini imzâeden sigortacılar tebriye-i zimmet idüb ancak [350] mârrü'z-zikr yüz dokdan dördüncü madde mücebince bir tazmîn almağa haklı olacaklardır. ve eğer birinci kontorato ile eşyâ-yı

mahmûlenin bütün kıymeti sigorta olunmamış ise ol hâlde diğer kontoratoları imzâeden sigortacılar kontoratolarının târîhleri tertîbince kıymet-i eşyânın fazlası için sırasıyla mes'ûl olacaklardır.

Bir hamûle üzerine cehlen veyâ gafleten müte'addid sigorta 'akd olunduğu hâlde bunlardan kangisinin birinci ve kangisinin ikinci 'add olunmasını tefrîk için mahal-i tahmîl ve tahliyeye bakılmayub kontoratoların târîhlerine nazar ve târihî mukaddem olan birinci i'tibâr olunur ve eğer târîh 'akdları bir ise sâ'atlerine nazaran vech takdîmi ta'yîn olunur. sâ'atleri dahî bir olduğu sûrette artık birinci ve ikincinin ta'yîni mümkün olamayacağından iki sigorta mukâvelesi dahî mer'î ve mu'teber olup menfa'at ve mazarratından iki sigortacı dahî nisbeten müntefî' veyâ mutazarrır olur. Lakin işbu madde-i kânûniyyede tafsîl olunan ahkâm sigorta ettirilen mâlın ta'yîn ve evsâf-ı mahsûsa ile tefrîk ve temeyyüz olduğu sûrette cârî olup amâ [351] her bir sigortacıya sigorta itdirilan mâllar meselâ denkler veyâ sandıkların marka ve numerolarının tavsîfiyle ta'yîn ve tefrîk olunur ise her bir sigortacı ol sûretle tefrîkan sigorta itdiği mâlın hasârâtından mes'ûl olup birlikte mahmûl ve yine ol sigorta ettiren şahsa 'â'id olan emvâl-i sâ'ire-i mümâsileden dolayı berrû'z-zimmedir.

İki yüz beşinci madde sigorta olunduğu kadar eşyâ tahmîl olunmuş olupta ol eşyâdan birazı zâyî' olup kusûru kalmış ise vâki' olan zâyî'âtın tazmîni bi'l-cümle sigortacılar taraflarından birerlerinin hisselerine isâbeteden mikdâr üzere te'diye ve îfâ olunacaktır.

Meselâ birinci sigortacı bir sefîneye tahmîl olunan yigirmi bin kîle hintanın on bin ve ikinci sigortacı beş bin ve üçüncüsü beş bin keylini sigorta etmiş ise mezkûr hintanın dûçâr olacağı hasârâtın nısfını birinci ve birer rub'unu ikinci ve üçüncü sigortacı tazmîn ederler. [352]

İki yüz altıncı madde sigorta 'aded ve esâmîsi tasrîh ve ta'yîn olunan sefînelere tahmîl oluacak emvâl için olup ve bunların her birine ne mikdâr için sigorta olunduğu dahî beyân kılınubda bütün hamûle bunlardan yalnız birisine veyâhûd ancak birkaçına vaz' olunduğu sûrette meşrût olan bi'l-cümle sefîneler zâyî' olsa bile sigortacı yalnız eşyânın vaz' ve tahmîl olunduğu sefîneler her birisi için ne mikdâr üzerine sigorta etmiş ise ol mikdâreden

mes'ûl olup fazlası içûn sigorta kontoratosu fesh olunarak bilâde mezkûr yüz doksân dördüncü maddede mestûr olan tazmînin istihsâline haklı olacaktır.

Meselâ yigirmi bin hintadan on bin keylini «sür'at» nâm sefîneye beş bin keylini «sühûlet» nâm sefîneye ve diğer beşinin keylini «sa'âdet» nâm gemiye tahmîl etmek veyâ mahmûl olmak üzere sigorta itdirilmiş olupta mâlın kâffesi «sür'at» nâm [353] sefînede mahmûl olduğu hâlde hasâr-dîde olur ise sigortacı hasârât-ı vâkı'anın yâlnız nısfından mes'ûl olup nısf-ı diğerinden aslâ mes'ûl olmaz ve nısf-ı mezkûrden dolayı 194'üncü maddede gösterilen tazmînâtı istihsâl eder. Fakat ol vechle tahmîl kazıyyesi esbâb-ı mücbireden neş'et eylemiş ise hasârâtın kâffesinden mes'ûl olur (195'inci maddedeki «bi'z-zarûre gemî tebdîl» 'ibâresine bak).

İki yüz yedinci madde kapudân hamûlesini ikmâl veyâ tebdîl etmek zımnında müte'addid limanlara girmeğe me'zûn olduğu hâlde sigorta olunmuş olan eşyâ derûn-i sefînede olmadıkça veyâhûd sefîneye götürmek veyâ sefîneden karaya çıkarmak üzere ma'ûnalara vaz' olunmadıkça vâkı' olan zâyî'ât ve telefâtdan dolayı sigortacı mes'ûl olmaz. Meğer bunun 'aksine bir mukâvele ola.

Emti'a-i mahmûlenin karaya çıkarılması esbâb-ı mücbireden neş'et eylemiş ise sigortacı her hâlde mes'ûliyyetden berî olamaz. [354]

İki yüz sekizinci madde sigorta bir vakt-i mu'ayyen içûn olduğu sûrette işbu vakt-i mu'ayyenin hitâmında sigortacı halâs olup sigortayı ettiren kimesne eşyâsını ileride vâkı' olabilecek tehlikeler içûn müceddeden sigorta ettirebilecektir.

İşbu maddenin 187'nci maddenin fıkra-i evvelîsinin mefhûm muhâlifine muvâfıktır.

İki yüz dokuzuncu madde sigorta ettiren şahs derûn kontoratoda ta'yîn ve tahsîs olunan mahalden dahâ ba'id bir mahale sefîneyi irsâl ettiği sûrette ta'yîn olunmuş olan mahal işbu mahal-i ba'idin yolu üzerinde olsa bile sigortacı mes'ûliyyetden halâs olur ve bedel-i sigortayı dahî kazanır. Eğer seyr ü sefer mukâvele olunan mahalden dahâ yakîn bir mahale vâkı' olur ise sigorta şerâ'iti tamâmen icrâ olunur. [355]

Meselâ geminin Dersââdet'ten Rodos'a gitmesi meşrû olup ta İskenderiye'ye sevk olunur ise Rodos'un İskenderiye yolu üzerinde bulunduğuna bakılmayarak sigortacı mes'ûliyyetden berî ve mukarrer olan ücreti istihsâle haklu olur. Şu kadar ki eğer zâyî'ât İskenderiye ile Rodos'a gidilmek içün mu'ayyen olan hatt-ı bahrî-i müşterek üzerinde vâki' olur ise evvelki misâlindeki mahzûr bu hâlde gayr-i vârid idiğünden sigortacının berû'z-zimme olmaması îcâb eder. Birde sefîne Rodos'a muvâsalatından sonra 'âkideyn orada İskenderiye'ye 'azîmet etmek üzere bi'l-ittifâk tecdîd-i 'akd ederler ise işbu maddenin birinci fıkrasının tatbîk hükmüne mahal yoktur. — seferin taksîri takdîrinde sigortacının derece-i mes'ûliyyeti dûçâr hiffet etmiş olacağından ikinci fıkranın mukteziyyât-ı ma'delete ve sigortanın kavâ'id-i esâsiyyesine muvâfakati bedîhiyyâtıdır.

İki yüz onuncu madde eşyâ-yı mahmûle zâyî' ve telef veyâ mahall-i meşrûta vâsıl olduktan sonra üzerlerine sigorta vâki' olupta zâyî' ve telef olmuş idüğünü sigorta ettiren şahsın bildiği veyâhûd mahaline vusûlünden sigortacının haberi olduğu hâlde veyâ [356] olunan kontoratoya vaz' imzâ etmezden evvel zâyî' ve telef olduğundan sigorta ettirenin mahaline vusûlünden sigortacının ma'lûmâtı olabilecek idüğüne dâ'ir bir zann-i gâlib bulunduğu takdîrde vâki' olan mârrü'z-zikr sigorta ke-en-lem-yekûn hükmünde olur.

İki yüz on birinci madde ba'de mesâfeye ve zehâb ve iyâbın sühûlet ve su'ûbetine göre geminin zâyî' ve telef olduğu veyâ vusûl bulduğu mahalden veyâhûd telef olduğunun veyâ mahaline vusûlünün en evvel haberi vâsıl olan yerden sigorta kontoratosu imzâ olunmazdan mukaddem tanzîm bulunduğu mahale be-heme-hâl haber gelmesi mümkün idüğü tahakkuk eylediği sûrette madde-i ânifede zikrolunan zann-i gâlib hâsıl olur.

Evvelce dahî beyân olduğu vechle sigorta mukâvelesi başlıca emniyyete müstenid bir 'akd olduğundan ve hîn-i 'akdde mâlın [357] tahkîk-i vücudu ve mu'âyene-i hâli gibi mu'âmelâtın îfâsı mu'tâd olmadığından ve olsa bile her hâlde kâbil-i icrâ bulunmadığından işbu emniyyeti mahal-i ahvâlin vukû'una velev zann-i gâlib olsun hâsıl olsa yine 'akd vâki' hükümsüz olur. Ahvâl-i mezkûrenin sübûtu takdîrinde yapılacak mu'âmele dahâ ağır olup 213'üncü maddede gösterilecektir. İmdî 211'inci maddenin ta'rîfâtı vechle hîn-i 'akdde sigorta ettirenin «*fenâ habere*» ya'nî mâlın hasârâta uğradığı haberine kesb vukûf edebilmiş olmasına zann-i gâlib

vâki‘ olduğu takdîrde sigorta mukâvelesi ke-en-lem-yekûn hükmünde kalur. Zîrâ hîn-i ‘akdde mâlının hasârâta uğradığından haber-dâr olmuş olmasına ihtimâm ve imkân olmak hasebiyle sû’-i isti‘mâl vukû‘u mezlhûzdur. Ke-zâlik hîn-i ‘akdde sigortacının «*iyû habere*» ya‘nî mâlın sâlimen semt-i maksûde vusûlü haberine vâkıf olabilmış olmasına zann-ı gâlib olduğu sûretde bilâ muhâtara ücret ahzına teşebbüs etmiş olan sigortacı ücret istihsâlinde mahrûm olur. Meselâ İskenderiyye‘den Trablusgarb‘a müteveccihen yola çıkmış olan bir geminin veyâ ol gemide mahmûl olan emti‘anın sigorta mukâvelesi Dersaadet‘te Mart‘ın onuncu günü sâ‘at beşde mün‘akid olupta mezkûr geminin Mart‘ın sekizinci günü sâ‘at beşde kazâ-zede olduğu tebeyyün eder ise nazar olunur. Eğer mahal-i vukû‘ kazâ veyâ en yakîn olan mahal ile Dersaadet beynindeki vesâ‘it-i muhâbere kırk sekiz sâ‘at zarfında vusûl hibre imkân gösterecek [358] derecede ise zann-i gâlib (*Présomption*) mevcûd olup sigorta mukâvelesi hükümsüz olur. ‘aksî takdîrde ya‘nî kazânın zamân ve mahal ve sûret-i vukû‘una nazaran vusûl haber imkân hâricinde ise ‘akd vâki‘ nâfiz ve lâzımü‘l-icrâdır. İşbu zann-i gâlib sigortacı ‘aleyhinde zuhûr eder ise ya‘nî hîn-i ‘akdde mâlın sâlimen mahaline vardığına haber almış olabilmek sûreti mahsûs olur ise ‘akd vâki‘ hükümsüz ve ücret sâkıt olur. Zann-i gâlib gayr-i vâki‘ ise sigorta ‘akdi bâkî ve ücret lâzım olur. 210‘uncu maddede «*haberi olmadı*» ‘ibâresi sehiv tertîb olup «*haberi olduğu*» deyiş okunması icâb eder.

İki yüz on ikinci madde sigorta iyû veyâ fenâ bir haber üzerine vâki‘ olmuş ise mevâdd-ı sâbıkada mestûr olan zann-i gâlib mu‘teber olmayıp kontorato imzâ olunmazdan evvel sigorta olunan şey’in zâyî‘ olduğunu sigorta ettiren kimesne bilmiş veyâhûd gemi mahaline vardığından sigortacının haberi olmuş olduğu isbât olunmadıkca mezkûr kontorato fesh olunamaz. [359]

ba‘zân sigorta kontoratosunun ‘akdi esnâsında tarafeyn yek-dîğerine sigorta tahtına aldırılmak istenilen mâl hakkında «*iyû veyâ fenâ haber*» olarak almış oldukları ma‘lûmâtı beyân ve bunun üzerine yine ‘akd-i mukâvele ederler. İşte bu hâlde zann-i gâlibe i‘tibâr olunmaz. Zîrâ tarafeyn mahall-i emniyyet bir mu‘âmelede bulunmadılar demektir. Meselâ «*fûlân mahalden fûlân mahale gitmekte olan sefinem hakkında furtınaya tutulduğuna ve muhâtaralı bir hâlde bulunduğuna dâ‘ir şu telgrâfi aldım*» diyerek sigortacıya beyân-ı hakikat eylemiş iken sigortanın ‘akdine sigortacı bi‘r-rıza muvâfakat eylemiş ise (*tabî‘idir ki böyle bir fenâ haber*

üzerine ta'yîn olunacak ücret ahvâl-i 'âdiyyedeki ücretden dahâ ağır olur) ol sûretde 'akd-i vâki' nâfiz ve lâzımü'l-icrâ olur. –Hîn-i 'akdde mâlın kazâ-zede olduğuna dâ'ir sigorta ettiren şahsın haber-i kat'î almış ve binâ'en-'aleyh bilerek sigorta ettirmiş olduğunu sigortacı isbât eder ise kontorato fesh ve madde-i âtiyye vechle mu'âmele olunur.

İki yüz on üçüncü madde bilâde iki yüz onuncu maddede zikri sebkateden keyfiyyet sigorta ettiren kimesne 'aleyhine isbât olunduğu hâlde ol kimesne [360] sigortacıya iki kât sigorta harcını te'diyye ve sigortacının 'aleyhine isbât kılındığı takdîrde sigortacı sigorta ettiren kimesneye mukarrer olan sigorta bedelini iki kât olarak redde mahkûm olur. Bundan başka Cezâ Kânûn-nâmesi hükmünce cezâları tertîb olunmak üzere muhâkeme-i cezâ'iiyelerine bakılır.

İki yüz onuncu maddedeki ahvâlin netîcesi iki nev'dir; (1) netîce-i hukûkiyye (2) netîce-i cezâ'iiyedir. Eğer yâlnız zann-i gâlib husûlüyle sigorta kontoratosu fesh olunursa bundan yâlnız netîce-i hukûkiyye tevellüd eder. Ya'nî yâlnız sigorta kontoratosunun hükümsüzlüğü netîcesi hâsıl olur. Amâ mâlın hasârâta uğradığı veyâ sâlimen semt-i maksûde vardığı haberi ehâd 'âkideyne vâsıl olduktan sonra sigorta 'akd eylediği ispât olunursa bundan dolayı kontoratonun hükümsüzlüğüyle berâber işbu 213'üncü maddede gösterildiği vechle hem sigorta ücretinin tazmînât olmak üzere iki kâtı verdirilir ve hemde fâ'ili hakkında hukûk-ı 'umûmîyye da'vâsı ikâmesiyle mücâzât-ı kânûniyyesi tertîb ve icrâ olunur. Mes'ûliyyet-i cezâ'iiyye fi'lin sûret-i vukû'una ve 'akdın ahvâl-i müteferri'asına göre dolandırıcılık veyâ [361] sirkat veyâhûd emniyyeti sû'-i isti'mâl mücâzâtdan birini müstelzim olur. Birde şurası şâyân-ı ihtârdır ki 210 ve 211 ve 212 ve 213'üncü maddelerde beyân olunan ahvâl ekseriyâ sigorta ettiren şahs tarafından îfâ' olunur. Sigorta ücretinin cüz'üyyet mikdârı hasebiyle bu misillû şey'lerin sigortacı tarafından irtikâb olunması ender kabîlindendir.

(KISM-I SÂLİS)

(Sigorta Olunan Eşyânın Terkine Dâ'irdir)

Îzâhât-i 'umûmiyye: sigorta olunan eşyâ hasâr-dîde oldukda sigorta ettiren şahs sigortacıya avarya veyâ terk-i eşyâ tarîklerinden biriyle mürâca'at edebilir. Ve tarafeyn beyninde bi'l-terâzi tesviye-i maslahat olunamayipta iş da'vâya düşer ise birincisine avarya da'vâsı (*Action en avarie*) ve ikincisine terk-i eşyâ da'vâsı (*Action en délaissement*) denilir. Avarya tarîkiyle mürâca'atda sigorta olunan mâla ne mikdâr zarar vâki' olmuş ise yâlnız ol zarar tazmîn ettirilir. Meselâ sigorta ettirilen yigirmi fuçî şekerin on fuçısı deniz suyu ile ıslanmış olsa hasâr-dîde olan on fuçî şekerin evvelki kıymetiyle mu'ayyeb [362] hâlinde gemi kıymeti beyninde olan fark sigortacı tarafından tazmîn olunarak mâl yine sigorta ettirene 'â'id olur. Terk-i eşyâ sûretinde ise sigorta tahtına alınan emvâl sigortacıya 'a'id olmak üzere 'âlî hâle ve tamâmen terk olunarak sigortacı tarafından sigorta mukâvele-nâmesinde gösterilen ve kıymet-i hakîkiyyeden dolayı ihtilâf vukû'u takdîrinde ehl-i hibre ma'rifetiyle ta'yîn itdirilan mikdâr-ı akçe tazmîn ve i'tâ olunur.

İşte şu iki tarîk-i mürâca'atdan birinin sigortacı hakkında hafif ve diğerrinin ağır olmasına mebnî terk-i eşyâya sebebiyyet viren ahvâl birer birer ta'yîn ve tahdîd olunmuş ve kânûnen mu'ayyen ve musarrah olan ahvâl hâricinde kıyâs ve delâlet tarîkiyle «*işte bu hâl dahî avâl-i kânûniyyeye müşâbihdir*» denilerek bu sûretle 214'üncü maddenin hükmü ahvâl-i mümâsileye teşmîl ettirilerek terk-i eşyâ olunamaması umûr-ı tabî'iyeden bulunmuştur. Terk-i eşyâya salâhiyyet vermeyen ahvâlde sigorta ettiren şahs yâlnız avarya tarîkiyle mürâca'at ve istifâ-yı menfa'at edebilir. Amâ terk-i eşyâya sebebiyyet veren ahvâlin vukû'u takdîrinde sigorta ettiren kimesne muhayyerdir. Dilerse terk-i eşyâ ve dilerse avarya tarîkini tercîh eder. Şu kadar ki bu muhayyerlik sigorta ettirene mahsûs olup sigortacı hakkında cârî değildir. Zîrâ sigortacı dahî muhayyer olmak lâzım gelse dâ'mâ kendi hakkında fâ'ideli olan avarya [363] tarîkini ihtiyâr eder ve 214'üncü maddenin dahî hükmünü netîcesiz bırakır (251'inci maddeye dahî mürâca'at olunması ihtâr olunur).

İki yüz on dördüncü madde geminin bir kazâ-yı bahrîden dolayı gark olduğu veyâ karaya uğrayıp kırıldığı veyâ seyr ü sefere kâbil olmayacak bir hâle geldiği ve düşman ve korsan tarafından gasb veyâ bir devlet-i ecnebiyye

cânibinden zabt yâhûd bed'en seferden mukaddem Devlet-i 'Âliyye'nin emriyle tevkîf olunduğu ve bir de sigorta olunan şey'ler telef olup veyâhûd fenâlaşubda zâyî'ât ve hasârâtın mikdâr ve kemmiyeti her ne mikdâra sigorta olunmuş ise ol mikdârın lâ-akall üç rub'una müsâvî bulunduğu hâlde sigorta olunmuş olan emvâl ve eşyâ sâhibi tarafından sigortacının hesâbına olarak terk olunabilir.

Fakat her hâlde yüz yetmişinci maddede beyân olunan [364] ahkâm vechle tehlike-i bahriyye başlamadıkca gerek sefînenin ve gerek emti'anın terki câ'iz değildir.

Birinci fıkra îcâbınca sefîne bir kazâya uğrayub kırıldığı yâhûd seyr ü sefere kâbil olmayacak bir hâle geldiği takdîrde terk-i eşyâ idilür ise de karaya oturmuş olan bir geminin yüzdürülerek yoluna devâm etmesi kâbil olduğu sûretde terk-i eşyâya mahal olmayıp yüzdürülmek ve ta'mîr olunmak içün vâki' olan masârif hasârât-ı cüz'üyyeden 'add ile avarya tarîkine bi'l-mürâca'a sigortacıya tesviye itdirilür. Lakin karaya oturubda sefere devâm idecek hâlden çıkmış olur ise gemi kırılmış ve dolanmış olup olmadığına bakılmayarak hemân terk olunabilir. Fakat geminin seyr ü sefere kâbiliyyeti olmadığı 52'nci madde mücebince isbât olunmak lâzımdır. Hasârât-ı vâkı'anın sigorta kontoratosunda gösterilen mikdârın üç rub'una müsâvî olması kaydı emti'a ve tâkım ve âlât hakkında cârî olup sefîne içün aranılacak kuyûd «*tevkîf olunduğu*» 'ibâresinden evvelki hâllerden 'ibâretidir.

İki yüz on beşinci madde madde-i sâbıkada muharrer zâyî'ât ve hasârâtdan mâ-'adâsı kâffe-i hasârât-ı bahriyye [365] 'add olup sigorta etmiş ve ettirmiş olan kimesnelerin beyninde menâfi'-i zâtiyyelerine göre tesviye olunur.

İşbu maddeden müstefâd olduğu vechle madde-i sâbıkada ta'dâd ve ta'yîn olunan ahvâl ve hasârâtdan mâ-'adâ hasârât vukû'unda sigorta ettiren terk-i eşyâ edemeyip yalnız avarya tarîkiyle bi'l-mürâca'a zarar vâki'i sigortacıya tesviye itdirir. «*menâfi'-i zâtiyyelerine göre*» i'bâresinin mazmûnu «*mukâvele-i mün'akide mücebince her 'âkdin hâ'iz olduğu hukûk ve menâfi'in derece ve nisbetine göre*» demektir.

İki yüz on altıncı madde sigorta olunmuş olan eşyânın terki tekmîl eşyâ için ve bilâ-şart olur ve sigorta olunmuş ve tehlikede bulunmuş işbu eşyâdan başka veyâ ziyâde eşyâya şâmil olmaz.

Meselâ yüz cuvâl kahve ile on fuçî şekerden i‘bâret olan hamûle ‘akd-i vâhid ile sigorta itdirilübde bunlardan yâlnız kahve hasâr-dîde olsa kahve ile şekerî birlikde kâmilten terk etmek lâzım gelir. Yoksa yâlnız kahve terk olunamaz. — Ke-zâlik [366] emti‘anın fi‘âtı terakkî eder ise istirdâd etmek gibi bir şart veyâ şurût ve kuyûd sâ‘ir ile terakkî câ‘iz değildir. Zîrâ terk olunan eşyâ sûret-i kat‘iyyede sigortacının ‘uhde-i temellûküne intikâl ideceğinden bu misillû şart ile terk etmek Kavâ‘id-i Esâsiyye-i Kânûniyye’ye mugayyirdir. — Sigorta senedinin ‘akd-i vâhidi veyâ ‘ukûd-i ‘adîdeyi hâvî olup olmadığı kaziiyesinin 177’nci maddenin hîn-i tefsîrinde beyân olunduğu vechle hasârât-ı vâkı‘anın terk-i eşyâya salâhiyyet virecek derecede bulunub bulunmadığı mes‘elesinin tedkîk ve takdîrine te’sîri olacağı der-kârdır.

İki yüz on yedinci madde sigortacılara terk-i eşyâ husûsu âtîde zikr ve tefrîk olunan mahallere göre altı mâh veyâ bir veyâ iki sene zarfında icrâ olunmak lâzımedendir. Şöyle ki Avrupa’nın veyâ bahr-i siyâh ve bahr-i sefidde Asya ve Afrika’nın liman ve sâhillerinde gemi zâyi‘ ve telef olduğu hâlde bunun sigorta ettiren kimesneye haberi geldiği günden ve yine oralarda gasb ve zabt kılındığı takdîrde geminin sâlifü’z-zikr liman ve mahallere getirüldüğünün [367] haberi ol kimesneye geldiği günden i‘tibâren altı mâh —ve Azor ve Kanârya ve Mader ve Afrikâ’nın garb ve Amerikâ’nın şark taraflarında kâ’in cezâir-i sâ‘ire ve sevâhilinde gemi zâyi‘ ve telef olmuş ve gasb ve zabt olunmuş olduğu sûretde zâyi‘ olduğunun veyâ zabt ile ol mahallere getirildiğinin haberi alındığından bir sene —ve kerre-i arzın mahâll-i ba‘îde-i sâ‘iresinde sefine zâyi‘ olduğu veyâ zabt olunduğu takdîrde yine zâyi‘ olduğunun veyâ ol taraflara getirüldüğünün haberi ahz kılındıktan iki sene zarfında sigorta olunmuş olan geminin veyâ hamûlesinin terki câ‘iz olup bu müddetlerin mürûrundan sonra sigorta sigorta ettirmiş olan kimesneler cânibinden vukû‘ bulacak terk husûsu kabûle şâyân olmayacaktır.

Sigorta ettiren şahs işbu madde-i kânûniyyede ta‘yîn olunan müddetlerin son gününe kadar beklemeye mecbûr olmayıp mezkûr müddetlerin [368] birinci

gününden bed'en ile son gününe kadar güzerânedan müddet zarfında terk-i eşyâya salâhiyyeti câ'izdir (218 ve 222'nci maddelere dahî mürâca'at oluna).

İki yüz on sekizinci madde sigorta olunmuş olan şey'lerin terkinî mûceb olacak ve tehlikât-ı bahriyye-i sâ'ireden 'add olunup sigortacılara 'â'id olacak her dürlü kazâ vukû'unda ol kazâların haberini ahzından üç gün zarfında sigorta ettiren kimesne sigortacıya resmen teblîğ ettirmeye mecbûr olacaktır.

Gerek terk ve gerek avarya tarîkleriyle sigortacıya mürâca'at olunabilmek içün üç gün zarfında mukâvelât muharrerliği yâhûd liman idâresi veyâ şehbenderlik gibi bir makâm-ı resmî vâsıtasıyla haber-i kazânın sigortacıya teblîği şartdır. Teblîğ vukû'unu sigortacı ikrâr bi'l-kitâbe ile tasdîk eylemiş ise emr teblîğinin resmen icrâ olunmamış olmasına bakılmaz. Zîrâ resmen teblîğinden maksad inkâra meydân vermemekten 'ibâretidir.

İki yüz on dokuzuncu madde geminin kıyâm [369] ve hareketinden veyâ vürûdeden haber ahîrinde beyân olunan günden sonra hiçbir haberi alınmaksızın âtîde beyân olunan müddetler münkaziyye olur ise ol hâlde dahî geminin zâyi' olduğunu isbâta mecbûr olmayarak sigorta ettirmiş olan kimesne sigorta olunan şey'leri sigortacıya terk ve tazmînât-ı meşrûtasını talep edebilir.

İşbu müddetler Memâlik-i Osmâniyye'nin bir limandan dîğere veyâ bahr-i siyâh ve bahr-i sefidde Avrupa ve Asya ve Afrikâ'nın liman ve sâhillerine ve ânlardan bu tarafa vâki' olan esfâr-i kasîre içün altı mâh —ve yine Memâlik-i Osmâniyye'den Afrikâ'nın garb ve Amerikâ'nın şark taraflarında bulunan sevâhil ile Asor, Kanari ve Mader vesâ'ir cezâire ve ânlardan bu tarafa vukû' bulan seferler içün bir sene —ve ke-zâlik Memâlik-i Osmâniyye'den bilâd-ı ba'îde-i sâ'ireye ve ânlardan bu cânibe vukû' bulân [370] seferler içün dahî birçok sene olacaktır. Ve Memâlik-i Osmâniyye'nin hâricinde bulunan iki liman beyninde sefer vâki' olduğu sûretde zikrolunan müddet işbu limanlar bilâde mezkûr liman ve mahallerin her kangisine dahâ yakîn ise ona göre ber-vech-i muharrer müddetlerin biri kadar olacaktır. Her hâlde sigorta ettirmiş olan kimsenin terk husûsunu icrâ edebilmesi içün sigorta olunmuş olan veyâhûd emti'a sigorta olunup üzerine tahmîl kılınmış bulunan sefineden gerek doğrudan doğruya ve gerek bi'l-vâsıta hiçbir hayır almadığına

yemîn eylemesi kâfidir. Meğer sigortacı tarafından ‘aksî isbât oluna. Mârrü’z-zikr müddetler münkaziyye olduktan sonra sigorta ettiren şahs terk husûsunun icrâsıyla berâber sigortacıdan hakkını iddi’âya sâlih olup fakat işbu da‘vâsını yalnız iki yüz on yedinci maddede ta‘yîn olunan müddetlerin hitâmına değîn edebilecektir. [371]

İstikrâz-ı bahriyyede nâdir olmayıp işbu maddede bahsolunan hâlin vukû’unda sigorta tahtındaki emvâlın 214’üncü maddede ta‘dâd olunan hasârât-ı cinsiyyeden dûçâr olduğuna zann-i gâlib (présomption) hâsıl olarak terk-i eşyâya salâhiyyet veriliyor. Şu kadar ki bu misillû zann üzerine terk-i eşyâ olunabilmek içün işbu maddede gösterilen müddetler bilâ-haber mürûr etmiş olmalı ve işbu müddetlerin yevm-i inkızâsı mebde’ ittihâz olunarak 217’nci maddede muharrer olan müddetler geçürülmemelidir. Birde işbu terk mu‘âmelesi bir zann üzerine ifâ olunabileceğinden emniyyeti sû’-i isti‘mâlin men’ vukû’u maksadıyla fıkdan-ı haber kaziyyesinin yemîn ile te’mîn ve tasdîki icâb eder. Ma‘a-hâzâ sigortacı bunun hilâfını isbât eder ise hem terk mu‘âmelesi ibtâl olunur ve hem de yalân yere yemîn etmesinden veyâ emniyyeti sû’-i istimâl ve sirkat ve dolandırıcılık gibi ef’âl-i cürmiyyeden birini irtikâb eylemesinden dolayı sigorta ettiren şahs ‘aleyhine hukûk-i ‘umûmiyye da‘vâsı ikâme ettirilir.

İki yüz yigirminci madde sigorta bir vakt-i ma‘dûd içün vâki’ olduğu hâlde madde-i ânifede esfâr-ı kasîre ve medîde hakkında ta‘yîn olunan müddetlerin inkızâsından sonra sefîne sigortanın vakt-i mahdûdu içinde zâyî’ olmuş [372] i’tibâr olunacaktır. Fakat mu‘ahharan geminin sigorta vaktinin hâricinde zâyî’ olmuş idüğü isbât olunur ise terk husûsu ke-en-lem-yekûn hükmünde olup bunun içün te’diye olunmuş bulunacak tazmînâtın fâ’iz-i kânûnîsiyle berâber redd kılınması lâzım gelecektir.

Meselâ iki mâh içün sigorta ‘akd olunupta esfâr-ı kasîreden bir sefere çıkmış olan bir gemiden aslâ haber zuhûr itmamiş ve 219’uncu madde mücebince altı ây mürûr etmiş ise gemiye sigorta müddetinde ya’nî iki mâh içinde gark olmuş nazarıyla bakılır lakin mu‘ahharan geminin üçüncü âyda zâyî’ olduğu sâbit olursa der-‘uhde eylediği müddetin hitâmından sonra vukû’a gelen hasârât sigortacı içün zâten müceb zamân olmadığından terk mu‘âmelesi ibtâl ve ilgâ olunarak sigortacının virmiş olduğu akçenin ma‘a-fâ’iz kendüsüne i’âdesi lâzım gelir.

Burası şâyân-ı dikkatdir ki kavâ'id-i külliyye îcâbınca fâ'iz i'tâsı ya protesto teblîğ ve istid'â takdîmine veyâhûd mukâvelede şart-ı mahsûs vücûduna mütevakkıf iken 226 ve 228'inci madde ile sigorta ettiren şahsa tefvîz olunan ni'met ve müsâ'ade-i isitsnâ'ıyyeye [373] mukâbil olmak üzere şurût-i mebhûsanın vücûduna bakılmayarak fâ'iz virmek külfet ve mecbûriyeti tahmîl kılınmıştır.

İki yüz yigirmi birinci madde Cebelitarık Boğazı hâricinde ve bahr-i muhîtde Avrupa ve Afrikâ ve Asya'nın bi'l-cümle sevâhil ve cezâirine ve Amerikâ-yı şimâlî ve cenûbîye ve etrâfında bulunan cezâire ve ânlardan bu cânibe vâki' olan seferler esfâr-ı medîdeden 'add olunur.

İşbu maddenin gösterdiği mahalden gayrı muvâka'a vukû' bulacak seferler esfâr-ı kasîreden ma'dûddur. Esfârın ta'yîn nev'i husûsunun sigorta mu'âmelâtında bir günâ ehemmiyeti yoktur. Zîrâ 217 ve 219'uncu maddelerde her dürlü seferler gösterilerek ayrı ayrı müddetler ta'yîn olunmuştur. Fransız Kânûnu'nda 219'uncu maddenin tafsîlâtı gayr-i mevcûd olmaktan nâşi ta'yîn nev' esfâr içûn mahsûs olan lüzûma nazaran derc olunmuş olan madde-i kânûniyye her nasılsa bizim Kânûnu'muzda dahî derc ve terkîm kılınmıştır.

İki yüz yigirmi ikinci madde bilâde muharrer iki yüz on sekizinci maddede zikri sebkateden teblîğ [374] husûsunun varakasında sigorta ettirmiş olan şahs ister derhâl terk husûsunun icrâsıyla derûn kontoratoda ta'yîn olunan müddet zarfında verilmesi meşrût olan tazmînâtın kendisine sigortacı tarafından te'diyesini teklîf ve ister kânûnen mukarrer olan müddetler içinde terk husûsunu icrâ edeceğini beyân edebilir.

Kazâ vukû'unda sigorta ettiren kimse 218'inci madde mücebine sigortacıya teblîğ ideceği varakada terk-i eşyâ itdiğini veyâhûd yalnız ihbâr keyfiyyetle iktifâ ederek terk salâhiyyetini ileride isti'mâl ideceğini beyân eylemekde muhtârdır. Fakat birinci varakada yalnız ihbâr ile iktifâ etmiş ise ikinci bir varaka ile terk-i eşyâ eylediğini beyân ve teblîğ etmek îcâb eder.

İki yüz yigirmi üçüncü madde sigorta ettiren kimesne terk husûsunu icrâ etmekle berâber sefîne veyâ emti'a üzerine etmiş veyâhûd ettirmiş olduğu veyâ ettirmesini [375] emr eylemiş bulunduğu bi'l-cümle sigortalar ile karz-ı bahrî olarak ahz etmiş olduğu mebâliği beyâna mecbûr olur. Beyân ettiği sûrette tazmînât-ı lâzîminin istihsâli içûn terk husûsu târîhinden i'tibâr

olunması lâzım gelen müddet mârrü'z-zikr husûsâtın beyânı târîhine değîn ta'lik ve tevkîf olunur. Fakat bundan terk husûsunun istid'âsı takdîm olunmak içün ta'yîn olunan müddetin temdîdi lâzım gelmeyecektir.

204. ve 217 ve 219 ve 226'ncı maddelere mürâca'at oluna.

İki yüz yigirmi dördüncü madde sigorta ettiren kimesne ânifü'z-zikr husûsâtı hîle-kârana beyân itdiği sûretde sigortadan fâ'ide-mend olamayacağından başka bahren istikrâz etmiş olduğu mebâliği sefîne zâyî' olmuş veyâ gasb ve zabt olunmuş olsa dahî te'diyeye mecbûr olacaktır. [376]

Meselâ sigorta ettiren kimse sigortacıya teblîğ ettireceği varakada yine ol mâl üzerine istikrâz-ı bahrî 'akdi mesbûk olduğunu bildiği hâlde bu hâli meskûtün- 'anh bırakmış veya 'akd etmemiş olduğunu beyân eylemiş olsa veyâhûd sefîne ve emti'anın kâmilten başka sigortacıya dahî sigorta itdirdiğini bildiği hâlde bu hâli ketm etmiş ve diğer sigorta 'akdlerinin târîhlerini hilâf vâki' olarak göstermiş bulunsa zâhir olan hîle ve fesâdı hasebiyle sigortadan aslâ müstefid olamayacağı misillû mücâzâten istikrâz-ı bahrî tarîkiyke almış olduğu akçeyi dahî redd ve i'âde etmek mecbûriyyetinden kurtulamaz. 187 ve 192'nci maddelere mürâca'at oluna.

İki yüz yigirmi beşinci madde gemi gark veyâ karaya uğrayub şikest olduğu takdîrde sigorta ettiren şahs yine vakt ve mahalinde terk husûsunu icrâ edebilmek şartıyla eşyâ-yı mağrûkanın tahlîsine sarf-ı gayret etmeye mecbûr olup masârif-i tahlîsiyyesini yemîn ile te'mîn itdiği sûrtede eşyâ-yı müstahlisenin kıymetine kadar istihsâle haklı olacaktır.[377]

Terk-i eşyâya salâhiyyet viren ahvâlden biriside geminin garkı keyfiyyeti olup bu hâlin vukû'unda sigorta olunan mâl sigortacının 'uhde-i temellüküne geçeceğinden artık buna sigorta ettiren şahs tarafından müdâhale olunmamak icâb ederse de mahal ve vakt kazâda hazır bulunan kapudân hasbe'l-me'mûriyye sigortacının muhâfaz-i hukûkuyla dahî mükellef olmasına kapudân tarafından 'âcilen tedâbîr-i mukteziyyeye teşebbüs ile eşyâ-yı mezkûre kurtarılmak ihtimâli mevcûd bulunmasına mebnî işbu madde ile tahlîs vazîfesi kapudâna ihâle olunmuş ve sigortacının dahî masârif-i tahlîsiyyeyi tesviye etmesi lüzûmu gösterilmiştir.

Fakat bu masârif kurtarılan eşyanın kıymetini tecâvüz itmamek icâb eder. Zîrâ tahlîsden maksûd olan menfa'at yerine mazarrat hâsıl olmuş olur. Masârifin ta'yîn mikdârı kaziyyesinde kapudânın sözüne i'tibâr olunmak lâzımeden olup

lede'l-îcâb yemîniyle tasdîk ettirilir. Zirâ kapudân tahlîs husûsunda emîn sıfatına hâ'iz olduğundan Mecelle-i Celile'nin 1774'üncü maddesine kıyâsen söz ânın olup yemîn ile tasdîk itdirilmesi kifâyet eder. Masârif ve ücret tahlîsiyyeden dolayı her alacaklıdan müreccah olmak üzere tahlîsedenlerin 76'ncı madde mücebince eşyâ-yı müstahlise üzerinde imtiyâz husûsîleri [378] vardır (hakk tahlîs hakkında 125'inci maddenin tefsîri sırasında verilen îzâhâte mürâca'at oluna).

İki yüz yigirmi altıncı madde derûn kontoratoda tazmîn olmak üzere sigorta olunan mebâliğin te'diyesi vakti beyân olunmadığı hâlde sigortacı terk husûsu kendüsüne tebliğ olduğundan üç mâh mürûrunda mebâliğ-i mezkûreyi te'diyeye mecbûr olup te'diye etmediği sûretde ândan sonra mebâliğ-i mezkûrenin fâ'iz-i kânûnîsi dahî virmeğe borçlu olacak ve eşyâ-yı metrûke işbu borçlarına rehn makâmında tutulacaktır.

Vakt-i te'diye 'akden mu'ayyen olmadığı takdîrde işbu maddede gösterildiği vechle terk husûsunun târîh tebliğinden ve 223'üncü maddede gösterildiği vechle lâzım gelen beyânâtın zamân îfâsından i'tibâren üç mâh mürûrunda edâ-yı ta'ahhüd olunmalıdır. Mukâvele-nâmede ol bâbda sarâhat bulunduğu sûretde işbu maddenin tatbîk hükmüne mahal yoktur. Lakin her iki takdîrde sigortacı îfâ-yı ta'ahhüd [379] edinceye kadar sigorta ettirenin eşyâ-yı metrûkeyi rehn makâmında tevkîf ve imsâke salâhiyyeti vardır.

İki yüz yigirmi yedinci madde sigorta ettiren kimesne sigorta olunan mebâliğin istihsâli için sigortacı 'aleyhine da'vâ etmezden evvel hamûleyi ve zâyî'ât vukû'unu isbât eder, senedât ve evrâk-ı sâ'ireyi kendüsüne tebliğ ettirecektir.

Terk-i eşyâ salâhiyyetini mevki' istifâdeye îsâl için îfâsı lâzım gelen mu'âmeleden bu madde ile mevâdd-ı müte'âkibede bahsolunmaktadır. Bir mâlın sigorta altına aldırılmış olması taleb-i tazmînâta kâfi olmayıp ol mâlın kazâya uğramış olduğunun ve hîn-i kazâda tamâmen mevcûd bulunduğunun dahî isbâtı lâzımeden bulunduğu cihetle kable'd-da'vâ evrâk-ı müsbite-i müteferri'anın sigortacıya tebliği îcâb ediyor. Şu hâlde asuluna tevfikân tanzîm olunan tahmîliyye senedi ve Kânûn'un alınmış ikinci maddesiyle mevâdd-ı sâ'iresi mücebince yapılan takrîr ve fatura denilen satış kâ'imeleri ve manifesto ve gümrük tezkireleri ve defter kaydları gibi evrâk-ı sübûtiyye sigortacıya tebliğ olunur. Bu mu'âmeleden maksad

hadd-i zâtında mevâdd-ı müsta‘celeden [380] olan sigorta münâza‘asının sür‘at-i fasl ve hesmini te‘mîn kazıyyesidir.

Metn-i Kânûnda «da‘vâ etmezden evvel» deyû muharrer olan fıkradan anlaşıldığına göre bi'r-rızâ tesviye-i maslahat olunacak olduğu hâlde evrâk-ı sübûtiyyenin teblîğine hâcet yoktur.

İki yüz yigirmi sekizinci madde ânifü'z-zikr senedât ve evrâkın hâvî olduğu mevâdd ve vukû‘âtın hilâfını sigortacı dahî isbâta ibtidâr edebilir ise de buna dâ‘ir olan evrâk ve delâ‘ilini götürmeğe karar verilmesi ile berâber sigorta ettiren kimsenin talep ettiği mebâliğin mu‘ahharan i‘âdesine kefil irâ‘e eylediği sûretde sigortacı hemân mebâliğ-i mezbûreyi muvâkkaten te‘diyeye mahkûm olacaktır.

Kefil-i merkûm irâ‘e olunduğu günden i‘tibâren dört sene mürûruna değîn sigortacı tarafından da‘vâ olunmadığı takdîrde kefâletten halâs olur. [381]

Mu‘âmelât-ı Ticâret-i Bahriyye'nin ‘ale'l-husûs sigorta umûrunun mevâdd-ı müstâceleden ma‘dûd ve medvâdd-ı ‘âdiyyede mahâkimce tevfiğ-i hareket oluna gelan Usûl-i Muhâkeme Kavâ‘idinin ifâsı vaktine muhtâc olunmak hasebiyle tesrî‘ maslahat zımnında ba‘z usûl-i istisnâ‘iyyenin tecvîzine kânûnen lüzûm görünmemiştir. Şöyle ki müdde‘î-‘aleyh olan sigortacı kendüsüne teblîğ olunan evrâkın mutazammın olduğu ahvâl ve vukû‘âtın hilâfını meselâ eşyanın hasârâta uğradığını veyâ hasârât-ı vâkı‘anın terk-i eşyâya salâhiyyet veren hasârât nev‘inden olmadığını veyâ hîn-i kazâda eşyanın mevcûd bulunmadığı veyâhûd iddi‘â olunduğu kadar değeri olmadığını makâm-ı def‘de der-miyân itse def‘-i mezkûrun isbâtı zımnında vâkı‘ olacak istimhâle bakılmayarak sigorta ettiren kimseden bir kefil alınarak talep itdiği mebâliğin hemân kendüsüne i‘tâsına sigortacı mahkûm edilir ve ol bâbdaki hükm Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kânûnu'nun 131'inci maddesinde gösterilen hâle mutâbakatı hasebiyle muvakkaten icrâ olunur. Mu‘ahharan sigortacının def‘ vâkı‘i sâbit olur ise hükm-i mezkûru tenfizen verilmiş olan akçe sigorta ettiren şahsdan istirdâd ve lede'l-îcâb dört sene mürûrundan evvel ikâme-i da‘vâ idilerek kefilinden talep ve istihsâl kılınır.

İki yüz yigirmi dokuzuncu madde terk husûsu [382] ber-vech-i bâlâ teblîğ ile kabûl veyâ hükm olunduğu hâlde eşyâ-yı metrûke terki târîhinden

i'tibâren sigortacıya 'â'id ve râci' olacağı misillû sigortacı dahî kendisine terk olunmuş olan gemi ve emvâl ve eşyâ vukû'u terkinden sonra geri gelmiş olsa bile bunu 'özü ve bahâne ederek sigorta olunan mebâliğin te'diyesinden halâs olamayacaktır.

Evvelce dahî beyân olunduğu vechle terk-i eşyâ salâhiyyetinin müstelzim olduğu netîce mâlın sigorta ettirenin 'uhde-i temellükünden çıkarak sigortacıya geçmesidir. Bu netîce o kadar kat'î ve kavîdir ki terk olunan eşyâ geri gelmiş olsa terk-i eşyâ mu'âmelâtına hâlel gelmez.

Ba'zân gemi ve içindeki hamûlenin gark veyâhûd zâyî' olduğuna dâ'ir bir haber olmaksızın 219 ve 220'nci maddeler ahkâmınca zann-i gâlib ile bunlara sigorta zamânında zâyî' olmuş nazarıyla bakılarak terk-i eşyâ mu'âmelesi îfâ' ve ikmâl olunduktan sonra eşyâ-yı mezkûre zuhûr idiyorsa veyâ gasb ve zabt olunması hasebiyle sigortacıya terk olunan emvâl mu'ahharan istirdâd olunmuş olsa bile sigortacı [383] parayı te'diyeden imtinâ' edemez. Ve ol vechle geri gelmiş veyâ istirdâd ve istihlâs olunmuş olan emvâle artık kendisi vaz'-ı yed tasarruf ve temellük eyler.

İki yüz otuzuncu madde kurtarılmış olan emvâl ve eşyânın nevli ber-vech-i peşîn te'diye olunmuş olsa bile gemi terk olunmasıyla o dahî terk olunmuş ve sigortacının mâlî olmuş olur ise de bundan istikrâz-ı bahrî etmiş olanlar hukûkuna ve esnâ-yı seferde tâ'ife-i sefinenin ücret ve ma'âşlarına ve masârif-i vâkı'anın îfâsına hâlel gelmez.

Sigorta olunan mâl sefine olupta terk-i eşyâyı müstelzim ahvâl vukû' bulduğu hâlde sefine ve âlât ve edevâtı ile hukûk-ı mütererri'adan olan nevlin dahî sigortacıya terk olunması ve eğer nevl peşînen mahmil tarafından te'diye olunmuş ise sâhib-i sefinenin ânı i'âde etmesi îcâb eder fakat kazâya uğramış olan mâlın üzerinde mukarriz-i bahrîlerin hakkı ve tâ'ifelerin ücretleri mârrü'z-zıkr iki maddede gösterildiği vechle müreccah ve mümtâzdır (73 ve 162'nci maddelere *mürâca'at oluna*). [384]

İki yüz otuz birinci madde sefine bir devlet tarafından zabt ve tevkîf olunduğu hâlde bunun haberini aldıktan üç gün zarfında sigorta ettiren kimesne sigortacıya keyfiyeti tebliğ ettirmeye mecbûrdur. Fakat eşyâ-yı mazbûta Avrupa denizlerinde veyâ bahr-i sefidde ve bahr-i Baltık'da zabt ve

tevkîf olunmuş ise altı madde ve zabt ve tevkîfleri bunlardan ba'îd mahallerde vukû' bulmuş ise bir sene müddet-i mürûrunda sigortacıya terk olunabilecektir. İşbu müddetler dahî zabt ve tevkîfin teblîği târîhinden bed'en ve i'tibâr olunacaktır. Eğer eşyâ-yı mazbûta bozulur ve telef olur makûleden ise zikrolunan müddetler şıkk-ı evvelde birçok âya ve şıkk-ı sâinde üç mâha tenzîl olunacaktır.

Birinci fıkrada gösterilen mu'âmele 218'inci madde mücebince her dürlü hasârât vukû'unda yapılması lâzım gelen teblîğ mu'amelesidir. Bir devlet tarafından zabt ve tevkîf vukû'u takdîrinde îfâsı lâzım [385] gelen mu'âmele-i mahsûsa ikinci ve üçüncü ve dördüncü fıkraların gösterdiği sûretdir. Bu da mahall-i tevkîfe göre mu'ayyen olan müddetlerin mürûrundan evvel terk-i eşyâ olunamamak kaziyyesinden i'bâret ve buda 232'nci maddede beyân olunan teşebbüsât ve mu'âmelâtın 'îfâsıyla husûl netîcesine meydân virmek maksadına müsteniddir. Ahvâl-i sâ'irede ise birinci gününden bed'en ile 217'nci maddede muharrer müddetlerin son gününe kadar her vakit terk-i eşyâya muhtâriyyet ve salâhiyyet olduğu der-kârdır. Binâberîn ikinci fıkranın son i'bârâtı yerine «*müddet mürûrundan evvel sigortacıya terk olunamaz*» denilmesi dahâ ziyâde muvâfık maslahat olur (238'inci maddeye dahî mürâca'at oluna).

İki yüz otuz ikinci madde madde-i ânifede ta'yîn ve tahsîs olunan müddetler zarfında sigorta ettiren kimesneler eşyâ-yı mazbûtanın istihlâsı zımnında ellerinden geldiği mertebe her vechle sarf-ı gayret etmeye mecbûr oldukları misillü sigortacılar dahî kendü taraflarında gerek yâlnızca ve gerek sigorta ettirenlerin ittifâkıyla [386] eşyâ tahlîsi içün her dürlü harekât-ı icâbiyyenin icrâsına me'zûndurlar.

225'inci maddenin tefsîri sırasında îrâd olunan mülâhazâta mürâca'at oluna.

İki yüz otuz üçüncü madde gemi karaya oturubda bozduralarak ve ta'mîr olunarak gitmesi meşrût olan mahale varabilecek hâle getirülebildiği sûretde masârif-i ta'mîriyyesi sigorta olunduğu meblağın üç rub'unu tecâvüz etmedikçe sefere kâbil değildir deyû gemi sigortacıya terk olunamaz. Fakat ol vechle ta'mîr olunduğu takdîrde karaya oturmasından neş'eteden masârif ve zarar ve ziyânı sigortacılardan istihsâl zımnında sigorta ettirenin hakkı zâyî' olmaz.

Terk-i eşyâya salâhiyyet viren ahvâlden birisi de 214'üncü maddede beyân olunduğu üzere geminin karaya oturmasıdır. Fakat [387] karaya oturmuş olan bir geminin sefere devâm edebilecek bir hâle ırcâ'ı ba'zân imkân dâhilinde bulunduğundan nazar olunur. Eğer masârif-i mukteziyye sigortacı tarafından ta'ahhüd olunan meblağın üçer rub'u mütecâviz ise terk olunur. Ol mikdârı mütecâviz değil ise masârif-i mezkûre avarya tarîkiyle sigortacıdan istihsâl kılınur.

İki yüz otuz dördüncü madde geminin sefere kâbil olmadığı ehl-i hibre ma'rifetiyle beyân olunduğu hâlde hamûlesini sigorta ettirmiş olan kimesne bunun haberini aldıktan üç gün zarfında keyfiyeti sigortacı tarafına tebliğ ettirmeye mecbûrdur.

Bir geminin sefere kâbiliyyeti olup olmadığının teveccühle ta'yîn edileceği 52'nci maddede gösterilmiştir.

Sigorta altına alınmış olan şey' hamûle ise geminin sefere kâbiliyyeti olmadığını üç gün zarfında sigorta ettiren kimse bu maddede muharrer olduğu vechle sigortacıya tebliğe mecbûrdur. Zîrâ âtideki 235 ve 236'ncı maddeler ahkâmınca sigortacının îfâya salâhiyyeti olan mu'âmelât ve tedâbirin ittihâd olunabilmesi [388] için sigortacının bir ân evvel haber-dâr idilmesi muktezâ-yı ma'delet ve maslahatdır.

İki yüz otuz beşinci madde o hâlde emti'a-i mahmûlenin götürülmesi meşrût olan mahale nakl ve îsâli için kapudân serî'an diğer bir sefinenin tedârikine her vechle sa'y ve gayret etmeye mecbûrdur.

Bu maddenin hükmü 'aynen 118'inci maddede muharrer ise de burada tekrârından maksad âtideki 236'ncı maddenin mefhûmunu lâyıkıyla anlatmak içündür.

İki yüz otuz altıncı madde madde-i ânifede beyân olunduğu üzere emti'a-i mezkûre diğer bir sefîneye tahmîl olunduğu sûrette götürülmesi meşrût olan mahale varıp tahliye oluncaya değîn emti'a-yı mezkûreye ol gemide dahî terettüb edebilecek hatar ve hasâr sigortacıya 'â'id olacaktır. [389]

Bir sefineden diğer sefîneye bilâ-zarûre nakl ve tahmîl olunan eşyâ sigortalı olupta ikinci sefînede iken dûçâr zarar olur ise 196'ncı madde mantûkunca sigortacı

mes'ûl olmaz ise de bu maddede beyân olunan tebdîl-i sefîne keyfiyyeti esbâb-ı mücbireden neş'et etmiş olacağı cihetle kapudân tarafından tutulan ikinci sefinede vukû' bulan zarardan sigortacının mes'ûliyyeti îcâb ediyor.

İki yüz otuz yedinci madde ke-zâlik emti'a ber-vech-i muharrer diğer bir sefîneye tahmîl olunduğu hâlde emti'a-i mezkûrenin hasâr ve ziyânının ve tahliye masârifi ve mağaza kirâsı ve terâr tahmiliyye masârifiyle emr-i tahlîs zımında vukû' bulan sâ'ir bi'l-cümle masârifin îfâsına sigorta olunan meblağ mikdârına kadar sigortacı mecbûr ve zâmindir.

Esbâb-ı mücbireden gerek doğrudan doğruya ve gerek dolayısıyla vukû'a gelen her türlü hasârâtın 'âkideyn beynindeki mukâveleye göre sigortacı tarafından tazmîni lâzım geleceği kâ'idesine tebe'an emti'anın [390] diğer gemiye naklinde vukû' bulan bi'l-cümle masârif ve zarar ve ziyânın sigortacı tarafından te'diyesi işbu madde ile emr ve tertîb olunmuştur.

İki yüz otuz sekizinci madde bilâde mestûr iki yüz otuz birinci maddede ta'yîn olunan müddetler zarfında kapudân emti'ayı yükletip götürülmesi meşrût olan mahale nakl içûn diğer bir sefîne bulamadığı takdîrde sigorta ettirmiş olan kimesne emti'ayı bir sefîneye tahmîl içûn mu'ayyen olan müddetin inkızâsından bed'en ile iki yüz on yedinci maddede tahsîs kılınan müddetler içinde terk edebilecektir.

İşbu maddenin mündericâtıyla 231'inci maddede gösterilen sûret-i mahsûsa-i istisnâ'iyenin dahî esbâb-ı mücibesi nümâyân oluyor. Şöyle ki mârû'l-beyân 231'inci maddede mestûr olan müddetlerin inkızâsından evvel terk-i eşyâ olunamaması hem 232'nci maddede gösterilen teşebbüsâtın husûl-ı netîcesine meydân verilmesi maksadına müstenid ve hemde ol müddetler zarfında sigortacının [391] himmetiyle başka bir gemi tedârik olunarak eşyâ-yı mahmûlenin semt-i maksûde sevk ve irsâli ihtimâli bulunmasına mübtenîdir. — İşbu madde ile 235 ve 236 ve 237. maddelerin ahkâmı sigorta mukâvelesi hamûle üzerine mün'akid bulunduğu takdîrde cârî olup sefinenin sefere 'adem-i kâbiliyyet hâline geldiği takdîrde 233 ve 234'üncü maddelerin ahkâmına tevfik-i mu'âmele edilmek lâzım gelir.

İki yüz otuz dokuzuncu madde sigorta olunan eşyâ korsan tarafından gasb olup sigorta ettiren kimesne sigortacıya haberini veremediği sûrette

emr ve ruhsatının tahsiline beklemeyerek eşyâ-yı mezkûreyi bedel i'tâsıyla tahlîs edebilir. Fakat emr-i tahlîs içün korsan ile uyuşarak her ne meblağ vermeğe mecbûr olmuş ise bunu dahî hemân fırsat bulduğu gibi sigortacıya tebliğ etmeye mecbûrdur.

Gasb vukû'u hâlinde korsan ile bir bedel mukâbilinde istihlâs içün yapılacak her türlü müşâfehe ve mukâveleden akdem sigortacıya icbâr ve tebliğ keyfiyyetle alınacak emr ve ta'limâta tevfik-i mu'âmele edilmek [392] elzem ise de ba'zân o yolda muhâbere ve istizâna vakt ve mahal müsâ'ade olmaz. Bu takdîre korsan ile uyuşmak çârelerini düşünmek her nev' hukûk ashâbıyla sigortacının dahî muhâfız menâfi'i olan kapudânın yedd-i hamîyyet ve ihtiyârındadır. Verilecek bedelin eşyâ-yı mağsûbenin kıymetinden veyâ sigortacı tarafından 'akden ta'ahhüd olunan mikdârdan dûn olması şartı umûr-ı tabî'iyedendir.

İki yüz kırkinci madde keyfiyyet ol vechle kendisine tebliğ olunmadıkta sigortacı ister şu uyuşma husûsunu kendü hesâbına kabûl ister red etmeye haklı olup bu iki şıkdan her kangisini ihtiyâr eder ise ânı uyuşmak keyfiyyeti kendisine tebliğ olunduktan yigirmi dört sâ'at zarfında sigorta ettirmiş olan kimesneye resmen bildirmeğe mecbûrdur. Uyuşma husûsunu kendi hesâbına olarak kabûl ettiğini beyân eylediği hâlde uyuşmanın şerâ'iti üzere bedel-i tahlîsden sigorta olunan eşyâya isâbeteden hisseyi hemân te'diyeye mecbûr [393] olarak ândan sonra dahî sefer-i vâki'nin hatarları sigorta kontoratosu mücebince yine kendisine 'â'id olacaktır. Mezkûr iki şıklardan kangisini ihtiyâr eylediğini müddet-i mezkûrede sigortacı bildirmediği sûretde uyuşmayı kendi hesâbına kabûl etmemiş 'add olunacaktır.

Yigirmi dört sâ'at gibi gâyet kalîl bir müddet zarfında cevâb-ı redd veyâ kabûl verilmek lüzûmu keyfiyyetin hadd-i zâtında mevâdd-ı müstaceleden bulunması mülâhazasına müstenidtir. –(bedel-i tahlîsden isâbeteden hisseyi) i'bârâtının derc ve terkîminin sebebi yedd-i gasıba geçmiş olan emvâlin bir kısmı sigortalı ve dîğer kısmı sigortasız olduğu takdîrde gâsıba verilecek olan bedel-i tahlîs mecmû' emvâl mukâbili olacağından bedel-i mezkûrdan sigorta itdiği mâla isâbeteden mikdârdan başkasının sigortacıya tahmîl olunmaması kaziyyesine müstenîdir. –sigorta tahtında bulunan emvâlin korsanın yedd-i gasbına geçmesi 214'üncü madde mücebince terk-i eşyâya salâhiyyet viren ahvâlden bulunmak hasebiyle gasb hâlinin vukû'uyla berâber sigorta ettiren şahs içün salâhiyyet-i

mezkûre tahakkuk ve takarrür eder. Binâberîn uyuşmak husûsunu sigortacı kabûl etmediği takdîrde sigorta kontoratosunda gösterilen akçeyi [394] tamâmen sigorta ettirene te'diye eder ve mâl-i mağsûbun 'alî hâle hakk temlîki kendüsüne 'â'id olur. Uyuşmak husûsunu kabûl eder ise yâlnız bedel-i tahlîsi avarya tarîkiyle tesviye eder ve sigorta mukâvelesi müddet-i mu'ayyenenin hitâmına kadar devâmen icrâ olunacak sefer muhâtarâtı içûn yine bâkî ve mer'î kalır.

(İhtâr) 250 ve 251'inci maddeler dahî sigorta mu'âmelâtına mütedâ'ir olduğu hâlde her nasılsa hasârât-ı bahriyye faslına derc ve idhâl kılınmıştır.

[395] (ON İKİNCİ FASL)

(Avarya Ya'nî Hasârât-ı Bahriyye Hakkındadır)

(Kısm-ı evvel)

(Hasârât-ı bahriyyenin envâ' ve keyfiyâtıyla suver-i tesviye ve 'â'idiyyetine dâ'irdir)

İki yüz kırk birinci madde bilâde mestûr yüz yetmişinci maddede tehlikât-ı bahriyye hakkında ta'yîn olunan müddetin bed'inden hitâmına değîn gemiye ve emti'a-i mahmûleye terettübeden her dürlü hasâr ve ziyân ve gemi ve hamûlesinin ikisi içün birden yâhûd her birisi içün ayru ayru fevka'l-'âde vukû' bulan cemî' masârif hasârât-ı bahriyyeden 'add olunur.

Seyr ü sefer esnâsında gemiye veyâ eşyâ-yı mahmûleye esbâb-ı mücbireden nâşî doğrudan doğruya vâki' olan zararlara [396] ve bir de masârifât fevka'l-'âde gemi dolayısıyla vukû' bulan hasârâtın kâffesine lisân-ı Kânûn'da avarya denir. Müfessirler beyinde doğrudan doğruya vâki' olan zararlar içün (Avaries-dommages) ve masârif olarak terettübeden ziyânlar hakkında (Avaries-frais) ıslâhâtı ma'rûf ve mukarrerdir.

Hasârın «*tehlikât-ı bahriyye*» zamânında vukû' bulup bulmadığının tedkîk ve tefrîki mukarriz-i bahriyye veyâ sigortacıya müte'allik mu'âmelâtta elzem olup yoksa irâde istikrâz-ı bahrî veyâ sigorta 'akdi bulunmadığı takdîrde hasârâtın zamân ve vukû'unun tedkîkine mahal yoktur. Deniz üzerinde veyâ sefer hâlinde bulunduğu müddetce gerek sefine ile teferru'âtına ve gerek emti'a-i mahmûleye kazâ'en 'arız olan her dürlü hasâr ve ziyân hasârâtıdan ma'dûd ve keyfiyyet 'â'idiyyeti işbu faslda mestûr bulunan kavâ'ide tâbi'dir.

Hasârât-ı bahriyye iki nev' olup bunlardan biri hasâr-dîde olan mâlın sâhibine 'â'id olup bundan dolayı seyr ü seferde 'alâkası olan eşhâs-ı sâ'ireye mürâca'ata aslâ salâhiyyet olmaz. Diğer nev'i dahî yâlnız zarar-dîde olan mâlın sâhibine münhasır kalmayarak nisbet-i kânûniyye dâ'iresinde gemi ve hamûle sâhiblerine dahî tesviye ettirilir.

İki yüz kırk ikinci madde hasârât-ı bahriyye iki [397] nev' olup birine cesîme ve 'umûmiyye ve diğerine dahî 'âdiyye ve husûsiyye itlâk olunur.

İki yüz kırk üçüncü madde tarafeyn beyninde mukâvelât-ı mahsûsa olmadığı hâlde hasârât-ı bahriyye âfide beyân olunan ahkâm ve şerâ'ite tatbîken tesviye olunur.

İki yüz kırk dördüncü madde hasârât-ı bahriyye-i 'umûmiyye gemi ve hamûlesinin selâmeti içün denize atılmış olan emti'a ile berâber bi'l-cümle emti'a-i mahmûle ile nisf gemi ve nisf nevl üzerine her birerlerinin kıymetine göre garâmeten taksîm olunur. Hasârât-ı bahriyye-i husûsiyye ise her hangi eşyâya hasâr ve ziyân terettüb etmiş veyâ fevka'l-'âde masârif vukû' bulmuş ise yalnız ol eşyânın sâhibine 'â'idtir.

Bilâde beyân olunduğu vechle 'alâka-dâr olanlar beyninde garâmeten tevzî' ve tesviyesi îcâbeden hasârâta «Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye» veyâ «Cesîme» (Avaries grosses ou communes) [398] ve münhasıran zarar-dîde olan mâlın sâhibine 'â'id olan hasârâta «Hasârât-ı bahriyye-i 'âdiyye» veyâ «husûsiyye» (Avaries simples ou particulières) ıtlâk olunur ise de hükm-i kânûna ve maslahata dahâ ziyâde muvâfık olan «Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye ve Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsiyye» ıstılâhâtıdır. Zîrâ ileride verilecek îzâhâtden nümâyân olacağı vechle bir hasârın ta'yîn nev'i içün cesâmet ve külliyyetine veyâ killet ve cüz'üyyetine bakılmaz ve hattâ külliyyen gark ve telef gibi bir ziyân mühim hasârât-ı husûsiyyeden ve elli gurûşluk bir zarar hasârât-ı 'umûmiyyeden olabilir. Hasârât-ı bahriyyenin envâ'i 245 ve 246'ncı maddelerde ta'dâd ve tefrîk olunmakla berâber ol bâbda medâr temyîz olmak üzere ba'z kavâ'id-i esâsiyye müfessirlerce müttetfakun-'aleyh ve mukarrer olup 245'inci maddenin tefsîri sırasında bunlardan bahsolunacaktır. Hasârât-ı husûsiyye mâl sâhibine ve sigorta tahtına alınmış ise sigortacısına râci' olmak hasebiyle bunlardan dolayı sâ'ir alâka-dârlara tesîr ve ta'alluku olunabilecek nizâ' ve ihtilâf vukû'u gayr-i melhûz idüğünden ol bâbda tafsîlât ve tatvîlâta mahal yoktur. Hasârât-ı 'Umûmiyye'ye gelince bunlardan dolayı ihtilâf ve nizâ' vukû'unda mukâvelât-ı mün'akide ahkâmına tevfiķan tesviye-i maslahat edilir. Mukâvelât-ı mahsûsa bulunmadığı veyâ hamûle sâhibleri müte'addid olup bunlardan yalnız birisi ile takarrür şurût-i mukâvelenin hamûlesine teşmîli kâbil olmadığı takdîrde 244'üncü maddenin fikra-i evvelîsine tevfiķan tevzî' [399] ve tesviye olunur. Emti'a-i mahmûlenin mecmû' kıymeti ve sefine ile nevlinin yalnız nisfiyla dâhil guremâ olması esbâbına dâ'ir müfessirler cânibinden mülâhazât-ı 'adide der-miyân olunmakta ise de bu sûretin ashâb-ı sefâ'in hakkında

bir müsâ'ade-i kânûniyyeden 'ibâret olduğuna mütedâ'ir olan re'y ve mütâla'a enseb ve evfak ârâdır.

İki yüz kırk beşindi madde evvelâ sefîne ve emti'a-i mahmûlenin korsan yedinde tahlîsi içün uyuşma sûretiyle verilen nukûd ve eşyâ-yı sâ'iredir.

Sâniyyen selâmet-i 'umûmiyye veyâhûd hem gemi ve hem hamûlesinin menfa'at-i mecmû'ası içün denize atılmış olan eşyâ .

Sâlisen yine ol niyetle mahsûsa kat' ve kesr olunmuş olan palamar ve direk ve yelken ve sefinenin sâ'ir tâkım ve âlâtı.

Râbi'an ke-zâlik niyet-i mezkûre ile terk olunmuş olan lenger ve ip tâkımı ve emti'a ve eşyâ-yı sâ'ire. [400]

Hâmsen ol vechle denize eşyâ atılmasından sefînde kalmış emti'aya terettübeden hasâr ve ziyânlar.

Sâdisen denize eşyâ atılması ve geminin tahfîfi ve emti'anın tahlîsi veyâhûd gemiye girmiş olan suyun boşadılması husûslarının teshîli içün gemiye kasten îkâ' edilmiş olan hasâr ile bu mu'âmeleden dolayı emti'aya 'âriz olan ziyânlar.

Sâbi'an derûn sefînde olup düşmana karşı ânı muhâfaza etmek üzere hareketde bulunarak mecrûh olmuş veyâ sakat kalmış eşhâsın tabîb ve cerrâh masârifîyle nafaka ve tazmînât akçeleri.

Sâminen sefîne ve hamûlesinin hıdmeti içün karaya veyâ denize irsâl olunupta düşman tarafından ahz ü girift olunmuş veyâhûd esîr tutulmuş olanların tahlîsi [401] içün kendüleri veyâ sâ'ir kimesneler tarafından verilen bedel.

Tâsi'an bed'en seferden sonra sefîne bir devlet-i ecnebiyyenin emri veyâhûd muhârebe vukû'u ile ahz ve tevkîf olunduğu hâlde sefîne ile hamûlesi birbirine olan ta'ahhüdünden halâs olmadıkca ve yüz yigirmi ikinci madde iktizâsı üzere sefîne şehriyye ile îcâr olunupta nevli içün nesne verilmek mecbûriyyeti olmadıkca esnâ-yı tevkîfinde tâ'ifesine verilen ücret ve masârif-i ekliyye.

'Aşeren selâmet-i 'umûmiyye içün bi'l-kasd ve er-rızâ sefîneye îkâ' itdirilan hasâr ve ziyânın ta'mîr ve termîmi ve gerek bir furtınadan veyâ

düşmanın sû-i niyetle sefîeyi ta'kîb idüb kovalamasından dolayı vukû' bulan bir [402] tehlike-i karîbeden istihlâsı zımında gemi bir limana bi'l-zarûre duhûle mecbûr olduğu hâlde duhûl ve hurûcu içün verilen kılağoz ücretleriyle masârif-i sâ'ire ve birde ol sebeblerden dolayı bir limana veyâ bir kavî mahale veyâhûd nehre girmek içün sefînenin tahfîfi zımında vukû' bulan tahliye masârifi.

Hâdî-'aşer selâmet-i 'umûmiyye içün bi'l-kasd ve er-rızâ gemiye îkâ' itdirilan bir hasâr ve ziyânın ta'mîr ve termîmi zımında emti'a-i mahmûlenin karaya çıkarılması ve mağâza kirâsıyla tekrâren gemiye tahmîl kılınması masârifi.

Sânî-'aşer gemi ve hamûlesi zabt ve tevkîf olunmuş veyâ alınub götürülmüş olupta birlikde kapudân tarafından istirdâdı da'vâ olunduğu hâlde işbu da'vâ içün vâki' olan masârif. [403]

Sâlis-'aşer geminin kâmilten zâyî' olmasından veyâ tutulmasından ihtirâzen kasten karaya uğratıldığı ve mu'ahharan rûy-i deryâyâ çıkarıldığı hâlde bundan dolayı vukû' bulan masârif ile gemi hamûlesine birden veyâ başka başka terettübeden zarar ve ziyânlar.

Râbî-'aşer ve'l-hâsıl bir tehlike vukû'unda esnâ-yı müddet tehlikede gemi ve hamûlesinin menfa'at ve selâmet-i 'umûmiyyesi içün kapudân ve tâ'ife taraflarından bi'l-müzâkere esbâb ve 'ilelini hâvî tanzîm olunan mazbata mûcebince bi'l-kasd ve er-rızâ gemi ve hamûlesine terettüb itdirilmiş ve tehlike-i mezkûreden dolayı doğrudan doğruya vukû'a gelmiş olan hasâr ve ziyânlar ile ol hâlde vukû' bulan masârif Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye'den 'add olunur.

Fransa Kânûnu'nun bu maddenin mukâbili olan maddesinde ancak sekîz fıkra mevcûd olduğu hâlde bizim Kânûn'da Hasârât-ı 'Umûmiyye [404] ve husûsiyyeyi yek-dîğerinden temyîz husûsunda tereddüde mahal kalmamak içün Hasârât-ı 'umûmiyye'den ma'dûd olan bir tâkım ahvâl dahâ 'ilâveten ta'dâd olunmuştur.

Bu madde mündericâtından ve 'ale'l-husûs on dördüncü fıkrasının ta'mîk ve mütâla'asından ber-vech-i âtî ba'z kavâ'id-i esâsiyye istinbât olunur. Şöyle ki Hasârât-ı 'Umûmiyye'den olan hem geminin hem de hamûlenin te'mîn selâmeti

içûn bir mâl fedâ veyâ bir parâ sarf edilmiş olmak ve sâniyyen ihtiyâr olunan fedâkarlık kuvve-i karîbeye gelmiş olan bir mazarrat ve tehlike-i ‘azîmenin men‘ vukû‘u veyâ tehvîn netâyici kasdlarından birine makrûn bulunmak sâlisen kapudân ile mütehayyizân-ı ta‘ife ve hamûlede ‘alakası olan yolcular ile müzâkere edilmiş ve râbi‘an def‘i maksûd olan mazarrat-ı ‘azîme mündef‘i olmuş olmak şartları mevcûd ve müctemi‘ olmak elzemdir. Şurût-i erba‘a-i mezkûre tamâmen mevcûd olmadığı takdîrde taksîm guremâya mahal ve mesâğ yoktur. Kavâ‘id-i Esâsiyye-i mezkûrenin ta‘yîninden sonra işbu madde-i kânûniyyenin fıkârât-ı mûndericesini birer birer tedkîk edelim.

Evvelâ uyuşma tarîkiyle korsana verilen akçe veyâ eşyâ Hasârât-ı ‘Umûmiyye’den ma‘dûd olmak içûn hem sefine hemde hamûlesinin tahlîsi içûn verilmiş olmak iktizâ eder. Yâlnız sefine veyâ hamûlenin tahlîsi içûn verilmiş olduğu sûretde Hasârât-ı Husûsiyye’den olur. [405]

Sâniyyen denize eşyâ atılması yâlnız furtınadan kurtulmak içûn ithâzı icâbeden bir tedbîr olmayıp ba‘zân düşman ve korsanın ta‘kîbinden sefine kesb-i hiffet ve sür‘atle kurtarılabilmek içûn o yolda fedâkarlığa lüzûm görünür. Her iki takdîrde menfa‘at-i ‘umûmiyyenin muhâfazası maksûd olduğundan hasârât-ı vâkı‘a Hasârât-ı ‘Umûmiyye’den olur.

Sâlisen ve râbi‘an «*yine ol niyetle*» ‘ibâresi hem gemi ve hem de hamûlesinin te‘mîn selâmeti niyetiyle demektir. Meselâ gemi lenger-endâz veyâ palamar bend olduğu hâlde korsan veyâ furtına zuhûr ederek derhâl kaçmak lüzumu hiss olunurda palamar ve zincir kesilerek veyâ ba‘z tâkım ve eşyâ bırakılacak olur ise bu hâlin selâmet-i ‘umûmiyye maksadıyla yapılan fedâkârlıktan ma‘dûdiyyeti cihetiyle Hasârât-ı ‘Umûmiyye’ dendir.

Hâmsen «*ol vechle*» demekten maksad te‘mîn-i selâmet-i ‘umûmiyye içûn ‘âcilen denize mâl alınmasından emti‘a-i sâ‘irenin şikest veyâ hasâr-dîde olması gibi hâllere ma‘tûfdur.

Sâdisen evvelki fıkralarda ta‘dâd olunan tedâbirin teshîl ve tesrî‘i içûn geminin bir tarafının kırılıp delinmesi ve bu yüzden emti‘a-i sâ‘irenin hasârâta uğramasına sebebiyyet verilmiş olması ve emsâli hâller. [406]

Sâbi‘an (76'ncı maddeye mürâca‘at oluna).

Sâminen (82 ve 83 ve 84'üncü maddelere mürâca'at oluna).

Tâsi'an 68 ve 69'uncu maddelere mürâca'at oluna. (sefine ile hamûle birbirine olan ta'ahhüdünden halâs olmadıkca) 'ibârâtının ma'nâsı «*sâhib-i sefine ile mahmûl 'akd-i icrâ ile vâki' olan ta'ahhüdlerinden berâ'et-i zimmetleri hâsıl olmadıkca ya'nî 'akd-i icârenin infisâhı icâb etmedikce*» demektir.

'Âşeren işbu fıkra da ta'dâd olunan masârif selâmet-i 'umûmiyye içün ihtiyâr ve ittihâz edilmiş tedbîrin netâyic-i zarûriyyesinden bulunmak hasebiyle sebeb-i asliyye teba'en Hasârât-ı 'Umûmiyye'den ma'dûd oluyor.

Hâdî-'aşer bunda dahî fıkra-i sâbika esbâbı tamâmıyla vâki'dir.

Sânî-'aşer devlet-i mütehâribe süfün-i harbiyyesi cânibinden zabt ve tevkîf olunan geminin ve hamûlenin keyfiyyet iğtinâmı muvâfık kâ'ide olmadığı beyânıyla istirdâdî da'vâsı ikâme olunacağı gibi 'âdî korsan tarafından gasb olunduğu takdîrde istirdâd veyâ istihkâk da'vâsı açılabilir. Her iki takdîrde ikâme olunan da'vânın netîcesinde hem gemi ve hem de hamûle istirdâd ve istihsâl kılınmış ise masârif-i müteferri'a Hasârât-ı 'Umûmiyye'dendir. [407]

Sâli-'aşer 246'ncı maddenin fıkra-i evvelîsi mücebince gemi kazâ'en karaya oturmuş ise ol bâbdaki masârif Hasârât-ı Husûsiyye'den ise de işbu 12'nci fıkra da gösterildiği üzere karaya oturtulması dahâ büyük bir zarar ve hasârın önünü almak içün vâki' olmuş ise maksad-ı asliyye teba'en masârif-i müteferri'a Hasârât-ı 'Umûmiyye'dendir.

Râbi-'aşer işbu maddenin tefsîrât-ı 'umûmiyyesi sırasında der-miyân olunan kavâ'id-i esâsiyyeye mürâca'at oluna.

İki yüz kırk altıncı madde evvelâ gemi ve hamûlesinin zâten fenâ ve bozuk olmalarından ve furtına ve zabt ve gasb ve gark vâki' olmasından veyâhud kazâ-i karaya oturmasından terettübeden hasâr ve ziyânlar.

Sâniyyen gemisi ve hamûlesinin istihlâs ve selâmeti içün vâki' olan masârif.

Sâlisen furtına vesâ'ir bir kazâ-yı bahriyyeden dolayı [408]

halat ve lenger ve yelken ve direk ve ip tākımı ve sandallarca vâki' olan zâyî'ât ve hasârât.

Râbi'an geminin gerek me'kûlât tedârîki ve gerek su almasından veyâhûd sâ'ir sûretle kazâ-i hasâr-dîde olmasından dolayı ta'mîri için bi'z-zarûre bir limana duhûlünün masârifi.

Hâmsen gemi sefer-i tâm üzere isticâr olunupta esnâ-yı seferde bir devletin emriyle zabt ve tevkîf olunduğu hâlde esnâ-yı tevkîfinde tâ'ifeye verilen me'kûlât ve ücret masârifi.

Sâdisen gemi sefer-i tâm veyâhûd mâhiyye üzere isticâr olunupta düşâr olduğu bir hasârın ta'mîr ve karantinası müddetleri esnâsında tâ'ifeye verilen me'kûlât ve ücret masârifi. [409]

Sâbi'an ve'l-hâsıl geminin tahmîl ve hareketinden bed'en ile mahaline varub tahliye oluncaya değîn yâlnız gemiye yâhûd yâlnız hamûlesine vâki' olan bi'l-cümle hasârât ve telefât ve masârif Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsiyye'den 'add olunur.

Bu madde Hasârât-ı Husûsiyye'nin başlıcaları ta'dâd olunmuş ve Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyye hakkında 245'inci maddede ta'yîn olunan ahvâl ve şerâ'it mevcûd olmadığı hâlde vukû' bulan hasârât Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsiyye'den ma'dûd olması tabî'î bulunmuştur.

Bu maddenin fikra-i sâniyyesinde «hamûlesinin istihlâsı için» deyû münderic olan 'ibâreden maksad yâlnız geminin veyâhûd yâlnız hamûlenin istihlâsı husûsuna ma'tûf olup yoksa hem geminin hem de hamûlesinin birlikde istihlâsı için vâki' olan masârif Hasârât-ı 'Umûmiyye'dendir.

İşbu maddenin yedinci fıkrasında mestûr olan îzâhât ile madde-i sâbıka hakkında verilen tafsîlât Hasârât-ı Bahriyye'nin ta'yîn nev'ine kifâyet edeceğinden bu bâbda tatvîl-i mukâvele hâcet yoktur. [410]

İki yüz kırk yedinci madde geminin güvertesi üzerinde olan baca ve kepenk vesâ'ir deliklerin kapudân tarafından lâyıkiyla kapatılmaması veyâ seffinenin palamar bend edilmemesi veyâhûd emti'anın tahmîl ve tahliyesi için isti'mâl olunan ip tâkımlarının sağlam olmaması husûslarından ve gerek kapudânın gerek tâ'ifenin müsâmahalarıyla vukû' bulan sâ'ir bi'l-cümle kazâlardan dolayı emti'a-i mahmûleye terettüb ettirilen hasârât ke-zâlik Hasârât-ı Bahriyye-i Husûsiyye'den 'add olup doğrudan doğruya ashâb-ı

emti'aya 'â'id ise de ânlar dahî zarar ve ziyânlarının kapudân ve gemi nevlinden tazmîni zımnında da'vâya sâlih ve muktedir olacaklardır.

İşbu maddede ta'dâd olunan hasârât esbâb-ı mücbire asârı olmayıp nesîb ve müsâmaha ve taksîrât neticeleridir. 51'inci maddenin tefsîri sırasında beyân olunduğu vechle ef'âl-i mebhûsa 'âdî baratarya nev'inden olmak hasebiyle mutazarrır olanlar mübâşeretten veyâ müsâmahaten müsebbib olan eşhâsa ve bunların kâfil ef'âlî bulunan kimesnelere [411] bi'l-mürâca'a tazmîn-i zarar ettirirler (196'ncı maddeye dahî mürâca'at oluna).

İki yüz kırk sekizinci madde geminin bir limana veyâ nehre duhûl yâ hurûcu içün kılağoz ve yedekçilere verilen ücret ile izn-i sefîne ve ruhsatıyla yoklama ve raporto ve varîl ve sepet ve kazık ve fenâr misillû nişân harcları ve temür resmi vesâ'ir rûsûm-i seferiyye Hasârât-ı Bahriyye'den ma'dûd olmayıp gemiye 'â'id olan masârifden 'ibârettir.

Burada gösterilen masârif hadd-i zâtinde esbâb-ı mücbireden neş'et etmeyüb seyr ü seferin mukteziyyât tabî'iyyesinden olan masârif-i 'akdiyye kabilindendir (199'uncu maddeye dahî mürâca'at oluna).

İki yüz kırk dokuzuncu madde iki gemi birbirlerine câtdıkları hâlde çatma keyfiyeti sırf kazâdan dolayı vâki' olmuş ise terettübeden ziyân hiçbir taraftan istirdâd olunmamak üzere mutazarrır olan sefîneye râci'dir. [412] Çatma keyfiyeti iki geminin kapudânlarından birisinin taksîratıyla vukû' bulmuş ise hâsıl olan ziyân sebep olan kapudân tarafından te'diye olunur. Çatma keyfiyeti iki geminin kapudânları taksîrâtından neş'et etmiş veyâhûd buna kangisi sebep olduğu mechûl bulunmuş ise ol hâlde iki geminin kıymetleri mikyâs tutularak her birinden kıymetine göre masârif-i ta'mîriyye alınır. İşbu iki son fıkraların vukû'u hâlinde hâsıl olan ziyân ehl-i hibre ma'rifetiyle keşf ve tahmîn olunur.

Zeyl Kânûn-ı Ticâret'in 30'uncu maddesinde gösterildiği vechle müsâdemeden dolayı ikâme olunan de'âvînin mahkemece fasl ve hesmi evvel-emrde ehl-i vukûf tarafından müsâdeme esbâbının tahkîkiyle ol bâbda bir takrîr i'tâsına mütevakkıftır.

Müsâdeme yâ kazâ'en men'î kâbil olmayan bir sebep-i mücbireden zuhûra gelmiş veyâhûd kapudânların dikkatsizliği veyâhûd mahâretsizliği sebebiyle

hatâ'en vâki' olmuş ve bu hatâ yâ kapudânların ikisi veyâhûd yâlnız birisi tarafından sâdır olmuş olur. Müsâdeme kazâ eseri [413] olursa metn-i maddede gösterildiği vechle herkesin zararı kendisine 'â'id olup diğer tarafa mürâca'ata mahal ve mesâğ yoktur. Kapudânlardan yâlnız birisi tarafından hatâ'en vukû'a götürülmüş olduğu sûretde müsebbib olan taraf diğer tarafın zararını tamâmıyla tazmîn etmeye mecbûr olur. Ve eğer her iki taraf kapudânları muhtî ise veyâ hatâ eseri olduğu mütehakkık olupta esbâb-ı sübûtiyye-i takdîriyyenin fıkdanından nâşî kangî taraf kapudânı cânibinden vukû'a geldiği erbâb-ı vukûf 'inde kesdirilemez ise kapudânların süvâr oldukları sefinelerin kıymetleri mikyâs tutularak hasârât-ı vâki'a sefinelerin kıymetlerine göre her birine tazmîn ettirilir. Meselâ on bin lirâ kıymetinde bulunan bir vapur ile yüz lirâ kıymetinde bir ma'una beyninde müsâdeme vukû' bulubta her iki taraftan hatâ sudûru erbâb-ı vukûfca tahakkuk etmiş veyâhûd hatânın kangî taraftan sâdır olduğunun tahkîki kâbil olamamış olur ise ma'unanın külliyyen garkı takdîrinde kıymeti olan yüz lirâdan vapurun kıymetine nisbetle ma'unacının hissesine isâbeteden bir lirânın tenzîliyle üst tarafı olan doksan dokuz lirâsı vapur kapudânından istihsâl olunur. Ve eğer vapur dahî hasâr-dîde olmuş ise hasârât-ı vâki'asından nisbet-i meşrûhaya tevfikân yüzde biri ma'unacıya 'â'id olup alacağı tazmînâta mahsûbu icrâ kılınur. Şurâsı bi'l-hâssa ihtâr ve iş'âr olunur ki Fransa Kânûnu'nun bu cihete ta'alluku olan fıkrası bizim Kânûn-ı Ticâret-i Bahriyye'ye [414] gayr-i muvâfık olduğundan Fransız müfessirlerinin cihet-i mezkûreye mütedâ'ir re'y ve mütâla'aları bizim içün kâbil-i tatbîk değildir. –Metn-i Kânûn'da hamûleden aslâ bahsolunmamış olmasına nazaran müsâdemeden zarar-dîde olan hamûle sâhibleri yâlnız hatâ vukû'u takdîrinde muhtî olan kapudâna yâ 30'uncu madde mücebince süvâr olduğu geminin sâhibince mürâca'at edebilir.

Müsâdemât-ı bahriyyenin bi'l-vüvûh hâ'iz-i ehemmiyyet olması hasebiyle ticâret-i bahriyye müfessirleri ol bâbda pek çok îzâhât ve tafsîlâtı hâvî resâ'il-i mahsûsa kaleme alarak neşr eylemiş iseler de tafsîlât ve îzâhât-ı mûndericenin kısm-ı a'zâmı fenn-i bahriyye müteferri' olduğundan ve müsâdemeden mütevellid münâza'anın cihet-i fenniyyesinin erbâb-ı vukûfdan bir hey'ete havâlesi zeyl Kânûn-ı Ticâret'in mârû'l-beyân 30'uncu maddesi iktizâsından olup mahâkim hey'etlerince fenn-i bahri dekâyıkına ıttılâ'a pek de lüzûm olmadığından mârû'l-beyân risâleler mûndericâtından bahse mahal yoktur. Ancak şurâsının ihtârî lâzımdır ki müsâdemât-ı bahriyyenin men' vukû'u içün düvel-i mütemeddinece

‘ahden veyâ iştirâken veyâhûd imtisâlen karâr-gîr olan usûl ve kavâ‘idi hâvî bulunan Nizam-nâme-i Mahsûs-ı Sefâ‘in-i Osmâniyye hakkında dahî mer‘iyyü'l-icrâ olmak üzere tercüme ve tab‘ ettirilerek Bahriyye-i Nezarât-ı Celîlesi cânibinden lâzım gelenlere teblîğ ve tevzî‘ olunmuştur. İşte ehl-i hibre tarafından başlıca mâ-bihi't-tatbîk ittihâz olunacak kavâ‘id-i mezkûre nizâm-nâme-i ‘umûmî ile [415] Dersâadet limanı ve Süveyş Cedvel'i ve Tuna Nehri sularında ve mahal-i sâ‘irede sefâ‘inin sûret-i seyr ve hareketine mübeyyen nizâmât ve ta‘lîmât-ı mahsûsa ahkâmıdır.

Ehl-i hibrenin sûret-i intihâb ve ta‘yîniyle ânlardan vârid olacak takrîr üzerine yapılacak mu‘âmele keyfiyyâtı «*Mu‘âmelât-ı Ticâret-i Bahriyye*» hakkındaki makâlenin nihâyetinde irâ‘e ve îzâh kılınmış olduğundan tekrârına hâcet görülememiştir.

Müsâdeme bahsinin tevlîd eylediği mesâ‘ilden biri de müsâdemeden dolayı vukû‘a gelen da‘vânın kangî mahal mahkemesinde rü‘yet olunacağı mes‘elesidir.

Müsâdemeden gemilerin her ikisi de Osmânî Sancağı'na hamil oldukları sûretde vukû‘a gelen da‘vâ müdde‘î-‘aleyhin mensûb olduğu mahkeme-i ticâretin hey‘et-i gayr-i muhtelitesinde ve biri Osmânî ve dîğeri ecnebî sancağına hâmil oldukları hâlde hey‘et-i muhtelitede tedkîk olunur.

Müsâdeme sâhilde ve kara suları dâhilinde vâki‘ olmuş ise her iki takdîrde dahî mahâkim-i Osmâniyye‘de rü‘yet-i da‘vâ olunacağından merci‘ ve salâhiyyet mes‘elesinin pek büyük ehemmiyeti olamaz. Ancak müsâdeme kara sularının hâricinde ya‘nî hukûk-ı düvel ahkâmınca hîçbir devletin hakk-ı hükümrânı ve hâkimiyeti olmayan bir mahalde vukû‘a [416] gelmiş ise bundan dolayı tekevvüнден de‘âvinin kangî mahal mahkemesinde rü‘yet olunacağı kangî devlet nizâmâtının mer‘î tutulacağı mes‘elesinin ne derece ehemmiyeti hâ‘iz idüğü vâreste-i kâffe-i îzâhdır. Ma‘lûm olunduğu vechle hîçbir devlet hakk-ı hakîmiyyetini bir devlet-i ecnebîyyeye terk tevdi‘ edemeyeceğinden ve Osmânî gemisine çatmış olan bir ecnebî gemisi sevâhi-i Osmâniyye‘ye uğramayarak savuştuğu veyâ uğrayıpta her nasılsa müsâdeme da‘vâsına bakılmaksızın veyâ te‘mînât alınmaksızın diyâr-ı ecnebîyyeye ‘azîmet ettiği ve ol sefine-i ecnebîyye sâhibinin Memâlik-i Osmâniyye‘de bir mâlî veyâ bir vekîlî veyâhûd ticâret-gâhı bulunmadığı takdîrde ol sefinenin mensûb olduğu devletin mahâkiminde ikâme-i

da'vâ olunmak zarûrî olacağına binâ'en buna mahal kalmamak ve da'vâ mahâkim-i Osmâniyye'de rü'yet olunmak için müsâdeme vukû'unda hacz gibi esbâba tevessül ile ecnebî gemisinin firârını men' etmek muktezîdir. Bu yolda mu'âmele edilmemiş veya edilememiş ise mahâkim-i Osmâniyye'de rü'yet-i da'vâya meydân kalmamış olur. Müsâdemeden mütevellid de'âvîde kangî devlet nizâmâtının mâ-bihî't-tatbîk olacağı mes'elesine gelince fi'l-vâki' mahâkim-i Osmâniyyece düvel-i ecnebiyye nizâmâtı infâz ve icrâ edilemez ise de her gemi tâbî' olduğu devlet-i memâlikinin bir kıt'a-i müteharrikesi hükmünde olması cihetle müsâdemeden gemilerden ecnebî sancağına hâmil ola gemi kendi devleti nizâmâtı mücebinece yolsuz harekette bulunmamış olduğunu beyân ve isbât edebilir ise hukûk-ı düvel icâbınca bu misillü ahvâlde [417] cârî olan (*Locus regit actum*) ya'nî ('*ukûd ve ef'âl mahal vukû'una göre takdîr olunur*) kâ'ide-i külliyyeye tevfiқан berîû'z-zimme olması iktizâ eder. Ma'a-mâ-fih müsâdemât hakkındaki usûl ve nizâmâtın ve fenn-i bahrî kavâ'idinin düvel-i mütemeddeninin ekserisince müttehid ve muttarid olmasına nazaran bundan dolayı ihtilâf ve müşkülât vukû'u ender kabîlden ise de buna dahî meydân verilmemek üzere Ticâret-i Bahriyye Kânûnu ahkâmından hakk-ı tahlîs ve sigorta ve tahmiliyye senedlerine müte'allik olanlar ile berâber müsâdeme hakkındaki ahkâm-ı Kânûniyye'nin dahî tevhidî zımında arada sırada tecemu'eden kongrelerde müzâkerât-ı mütevâliye cereyân etmekte ve mukarrerât-ı vâkî'anın her bir devletce merâsim-i kanûniyyeti pey-der-pey ifâ' olunmaktadır.

İki yüz ellinci madde Hasârât-ı Bahriyye'den dolayı olunan istid'â Hasârât-ı 'Umûmiyye'den ise gemi ile hamûlesinin kıymetleri birleştirerek ikisinin yüzde birini ve Hasârât-ı Husûsiyye'den ise hasâr-dîde olan şey'in kıymetinin ke-zâlik yüzde birini tecâvüz etmedikçe makbûl olmaz.

İki yüz elli birinci madde sigorta kontorato [418] sunda hasârâtdan berî olmak şartı dere kılınmış olduğu hâlde terk husûsuna medâr olan kaziyyelerden mâ-'adâ sigortacılar kâffe-i hasârât-ı 'umûmiyye ve husûsiyyeden halâs olur. Ve terk husûsuna medâr olan kaziyyelerde dahî sigorta ettirenler terk husûsuyla hasârât tazmîninde kangisini ihtiyâr ettirirler ise ânı talep etmeye me'zûndurlar.

İşbu iki maddeden 250'nci maddenin yalnız fıkra-i evvelîsi Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyyenin sûret-i tevzî'ne ve binâ'en-'aleyh işbu on ikinci fasla müte'allik olup fıkra-i sâniye ile 251'inci madde mûndericâtı sigortacı ile sigorta

ettiren şahs beynindeki mu‘âmele ve ihtilâfa mütedâ’ir ve münhasır olduğundan sigorta faslına derc ve terkîm olunması dahâ ziyâde muvâfık maslahat olur idi. – 250'nci madde ile mu‘ayyen olan memnû‘iyyet ‘akd-i vâkı‘a nisbetle cüz’üyyât mukâvelesinden olan evfak ve ehemmiyyetsiz bir zarardan dolayı mahâkim işğâl ve ihtiyâr masârif idilmamek mütâla‘asına mübtenîdir. Fîl-vâkı‘ gemi ile hamûlenin kıymet mecmû‘ası on bin lirâya bâliğ ve hasârât-ı ‘umûmiyye-i vâkı‘a yüz lirâdan dûn olduğu takdîrde [419] böyle cüz’üyyât makûlesinden olan bir hasâr içûn defter-i guremâ tanzîmi ve mu‘âmelât-ı müteferri‘anın icrâsı içûn ehl-i hibre ta‘yîni gibi hasâr vâkı‘den ezyed masârif muhtâc olan mu‘âmele îfâsı muvâfık maslahat olamaz. –Ke-zâlik bin lirâya sigorta olunan bir mâl on bin lirâdan dûn bir hasâra uğramış ise ehemmiyyetden hâli olmak hasebiyle bundan dolayı sigortacıya mürâca‘atle taleb tazmînât olunması münâsib görülememiştir.

(KISM-I SÂNÎ)

(Selâmet-i ‘umûmiyye içûn denize mâl atmak husûsunda îfâsı lâzım gelen mu‘âmelâta ve Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyye'nin sûret-i taksîm ve tevzî‘ne dâ‘ir)

İki yüz elli ikinci madde furtına sebebinden veyâ düşman ta‘kîbinden dolayı kapudân selâmet-i ‘umûmiyye içûn gemi hamûlesinden bir mikdârını denize atmak veyâ direk ve halâtlarını kat‘ ve lengerlerini terk etmek veyâ sâ‘ir fevka'l-‘âde bir tedbîr ittihâz eylemek husûslarına mecbûr [420] olduğu takdîrde gemide hâmûleye alâkası olanlardan var ise ânlardan ve tâ‘ifeden başlıcalarının re‘yini alıp ihtilâf-ı ârâ vukû‘unda dahî kendisinin ve tâ‘ifeden başlıcalarının re‘yini tercîh edip ol vechle icrâ-yı îcâbına teşebbüs eder.

Bu maddeden anlaşıldığı vechle denize mâl atmak îcâb ettiği hâlde kapudânın müttehizân tâ‘ife ve emti‘a-i hamûle sâhibleri veyâ adamları mevcûd ise ânları dahî dâhil müzâkere eylemesi lâzımdır. Hamûle sâhibleri veyâ adamları ile kapudân beyrinde bu bâbda ihtilâf zuhûra geldiği sûretde kapudânın re‘yi tercîh olunmak iktizâ eder. Çünkû bunlar kendi mâllarının denize atılmasına izhâr-ı muvâfakatde tereddüd eylemeleri tabî‘î olduğu misillû zâten tehlikenin derece-i ehemmiyyetini fenn-i bahrîye âşinâ olan kapudân kadar takdîr edemezler. Kapudân ise fenn ve tecrîbe sâhibi bulunmakla berâber seyr ü seferde ‘alâkası olanların kâffesinin vekîl ve muhâfız hukûku olmasına nazaran re‘yinin müreccah tutulması hem maslahata ve hem de ‘adâlete dahâ ziyâde muvâfık olur. Mütehayyizân-ı tâ‘ife beyrinde ihtilâf zuhûr etse dahî yine kapudânın bulunduğu tarafın re‘yi müreccah tutulmak iktizâ eder. Zirâ kapudânda ber-minvâl-i muharrer evsâf ve sıfât-ı ‘adîde müctemi‘dir. [421]

İki yüz elli üçüncü madde denize eşyâ atmak lâzım geldiği hâlde kapudân mümkün mertebe evvel-be-evvel eşyâ-yı mevcûdeden en az lâzım ve en ağır ve az kıymetli olanları ve ba‘dehu güverte üzerinde bulunanlardan tâ‘ifeden başlıcalarının re‘yini ba‘de'l-ahz ihtiyâr ideceği eşyâ-yı denize atacaktır.

Emri'l-kâde[?] işbu maddenin ta‘rîfâtına tevîk-i mu‘âmele ile berâber 114 ve 262'nci maddelere nazaran ve menfa‘at-i ‘umûmiyyeyi vikâyeten tahmiliyye senedi veyâ ‘ilm ü haber alınmaksızın bilâ-haber tahmîl olunmuş olan eşyânın

atılması icâb eder. –Güverte üzerindeki mâlların atılmasının sebebi 264'üncü maddeye mürâca'at ile zâhir olur.

İki yüz elli dördüncü madde husûs-i mezkûr içûn olunan müzâkere ile verilen karârı mutazammın bir kıt'a mazbatayı kapudân vakti olduğu gibi hemân tanzîm etmeye mecbûrdur. İşbu mazbata evvelâ eşyânın denize [422] atılması esbâbını sâniyyen denize atılmış ve hasâr-dîde olmuş olan eşyânın tasrîhini sâlisen bunun içûn re'y viren kimesnelerin mühür ve imzâlarını ve imzâ etmekten istinkâfedenler olur ise ânların esbâb-ı istinkâfına hâvî olacaktır. Zikrolunan mazbata ol vechle tanzîm olunduktan sonra geminin yevmiye defterine kayd olunacaktır.

Mahâkimin te'âmülü ve müfessirlerin kavli mücebince işbu maddede beyân olunan mazbatanın denize mâl atmazdan evvel her hâlde tanzîmi elzem olmayıp imkân ve meydân olmadığı takdîrde yalnız müzâkere-i keyfiyyetle iktifâ olunabilir. Mu'ahharan imkân hâsıl oldukda mazbatası dahî tanzîm olunur. fî'l-vâki' denize mâl atmasına müstelzim bir sebep-i 'âcil ve ıztırârî zuhûrunda mazbata tanzîm ve tahtîmi gibi vakte muhtâc mu'âmelâtın îfâsı uğrunda be-gâyet müsta'cil bir fırsatı fevt etmek maksada elverişli olmayacağına der-kârdır.

İki yüz elli beşinci madde geminin ilk yanaşacağı limana vürûdunda yigirmi dört sâ'at zarfında kapudân madde-i âtîde beyân olunan hükûmet huzûrunda geminin [423] yevmiye defterine kayd olunmuş olan mazbata-i mezkûrede mestûr vukû'âtın sıhhatine yemîn ile te'yîd ve te'mîn etmeye mecbûrdur.

İki yüz elli altıncı madde zâyî'ât ve hasârât-ı vâki'anın müfredât defteri kapudânın sa'y ve gayreti ve erbâb-ı vukûfun ma'rifeti ile geminin tahliye olunacağı mahalde tanzîm olunur. Mahal-i mezkûr Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'den ise erbâb-ı vukûf Ticâret Mahkemesi veyâ kançılaryası ve olmadığı sûretde meclis-i belde tarafından nasb ve memâlik-i ecnebiyyeden ise Devlet-i 'Aliyye şebkenderi ve bulunmadığı hâlde hükûmet-i mahalliye cânibinden ta'yîn olunur.

En evvel yanaşılacak limanda (*Pruova di fortuna*) denilen takrîrin i'tâsıyla tasdîk ettirilmesi mecbûriyyeti elli yedinci ve altmışıncı maddelerde gösterilen mecbûriyyete müşâbihtir. Yalnız bundan fazla olarak yapılması icâb eden bir

mu'âmele dahâ vardır ki o da mazbatada ve jurnal defterinde gösterilmiş olan ahvâlin [424] sıhhati kapudânın tahlîfî ve 62'nci maddeye kıyâsen tâ'ife ve yolcuların ma'a'l-kasem ifâdeleriyle te'yîd ve tasdîk ettirilmesidir.

İşbu madde ile mevâdd-ı âtîde (*réglement d'avaries*) denılan ve Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyyenin ta'yîn mikdârı ile taksîm-i guremâ ve tesviye-i hesâbâtı mu'âmelâtından 'ibâret olan ahvâlden bahsolunmuştur (Hasârât-ı Husûsiyye hasâr-dîde olan mâl sâhibine 'â'id idüğünden bunlardan dolayı o yolda külfetli mu'âmele ifâsına mahal olmadığı der-kârdır). Mu'amelât-ı mezkûreden birisi işbu maddede gösterildiği vechle geminin «tahliye» olunacağı mahalde bulunan makam-ı resmîye mürâca'atle ehl-i hibre ta'yînini talep etmektir. Gemi müte'addid mahallere yanaşıpta her birinde ayrı ayrı mâl tahliye ve teslim edecek olduğu takdîrde 127 ve 128'inci maddeler ahkâmınca her bir mütesellime teslim mâl edilmezden evvel hukûk-ı sâ'ire ile berâber hasârât-ı bahriyyeden mütesellime isâbeteden hissenin dahî te'mîni îcâb ideceğine nazaran mu'âmelât-ı mezkûrenin en evvel tahliye-i emvâl olunacak mahalde ifâsı tabî'îdir. Şu kadar ki mu'âmelât-ı mezkûrenin ikmâline kadar tevakkufda mahzûr var ise 128'inci maddenin fıkra-i ahîresine tevfiğ-i hareket olunur.

İki yüz elli yedinci madde hasârât-ı vâkı'a ve denize [425] atılmış olan eşyâ geminin tahliye olunacağı mahalde cârî olan kıymetleri üzere takdîr-i bahâ olunur.

Denize atılmış olan emti'anın cins ve nev'i bulunacak hamûle senedlerinin ve faturalarının vesâ'ir ihticâca sâlih evrâkın ibrâzıyla isbât olunur.

Hasârât-ı 'umûmiyye yalnız denize mâl atmak husûsuna münhasır olmadığından selâmet-i 'umûmiyye içün fedâ edilmiş olan şey' her ne olur ise olsun kıymeti mahal-i teslim ve tahliyedeki değeri üzerine takdîr olunur. Zîrâ ihtiyâr olunan fedâkârlık sâyesinde hamûlenin menâfî'-i müşterekesi muhâfaza edilmiş ve sefine ma'a-hamûle mahal-i maksûde vâsıl olmuş olduğundan fedâ edilen mâlların dahî emvâl-i sâ'ire ile barâber muvâselet etmiş nazarıyla bakılarak ânâ göre takdîr-i kıymet idilmesi muktezâ-yı ma'delettir.

İki yüz elli sekizinci madde takdîr-i bahâ içün ta'yîn olunan ehl-i hibre zâyî'ât ve hasârâtın defter tevzî' ve taksîmini dahî tertîb ve tesviye ederler.

İşbu taksîm-i [426] guremâ denize atılmış ve terk olunmuş ve tahlîs kılınmış olan mecmû‘ eşyâ ile sefîne ve nevlinin nısları üzerine geminin tahliye olunacağı mahalde cârî olan kıymetlerine göre icrâ olunacaktır.

Ehl-i hibrenin birinci vazîfesi 256'ncı maddede gösterildiği vechle hasârât-ı vâkı‘anın takdîri kaziyyesi olup bundan başka birde işbu maddenin ta‘rifâtına tevfiân taksîm-i guremâ defteri tanzîm etmelidirler. – Hamûlenin mecmû‘ kıymeti ile sefîne nevlinin nısf i‘tibârıyla dâhil-i hesâb olunmasının sebebi 244'üncü maddenin tafsîri sırasında beyân olunmuş idi.

İki yüz elli dokuzuncu madde tanzîm olunan guremâ maddesinin icrâsı Memâlik-i Mahrûse'de ise mahalinin Ticâret Mahkemesi ve olmadığı hâlde meclis-i belde tarafından ve memâlik-i ecnebiyyede ise orada bulunan Devlet-i ‘Aliyye şebbenderi ve bulunmadığı takdirde mahalinin icâbeden mahkemesi cânibinden hükm ve tesviye kılınır. [427]

Hasârât-ı ‘umûmiyyenin tesviyesi hakkındaki mu‘âmelâtın ve ehl-i hibre tarafından tanzîm olunan guremâ defterinin merâsim-i tescîliyye ve tasdîkiyyesinin gemi her ne mahalde olur ise olsun Devlet-i ‘Aliyye Nizâmâtı'na tâbî‘ olması ve mu‘âmelât ve merâsim-i mezkûrenin memâlik-i ecnebiyyede bile Saltanat-ı Seniyye me‘mûrları tarafından îfâ olunması sefâ'in hakkında mer‘î olan kavâ'id-i istisnâ'ıyye icâbındandır.

İşbu tasdîk ve tescîl mu‘âmelesine (Homologation) denilir. Metn-i maddede «guremâ maddesinin icrâsı ...hükm ve tesviye kılınur» deyû muharrer olan ‘ibârâtın ma‘nâsı «ehl-i hibre tarafından tanzîm olunan guremâ defteri tasdîk ve tescîl mu‘âmelesi îfâ olunduktan sonra mücebinde iktizâsı icrâ olunur» demektir. Bu misillû mu‘âmele Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 50 ve 220'nci maddeleri ahkâmınca şirket münâza‘âtından dolayı ta‘yîni icâbeden hakemler cânibinden verilen karâr-nâme ve müflis ile alacaklıları beyninde tanzîm olunan konkordato husûsunda dahî câridir. O yolda mu‘âmele-i istisnâ'ıyyenin sebeb-i mücebi ise hasârât-ı ‘umûmiyyenin taksîm-i guremâsı ve şirket münâza‘âtı ve iflâs husûsâtı mevâdd-ı müsta‘cile ve mühimmeden olup ihtilâfât-ı müteferri‘anın bir ân evvel tesviyesi elzem ve ehemm olmaktan ‘ibârettir. –Taksîm-i guremâ husûsuna i‘tirâzenler olur ise ol bâbdaki nizâ‘ ve ihtilâfın hükmen tesviyesine kadar diğer ashâb-ı ‘alâkanın beklemesi muvâfık maslahat [428] olamayacağından mu‘terizler

evvel-be-evvel musaddık olan defter-i guremâda muharrer bulunan hisselerini tesviye veyâ tevdi‘ etmek şartıyla muhâkeme bi'l-mürâca‘a tescîl mu‘âmelesinin ibtâliyle kânûn dâ‘ireinde ıslâh-ı mu‘âmeleyi talebe salâhiyyetleri olması umûr-ı tabî‘iyyedendir.

İki yüz altmışıncı madde emti‘-i mahmûlenin cinsi veyâ nev‘i hamûlesindende sahîhen beyân olunmadığı ve kıymeti dahî beyân olunduğu mikdârdan ziyâde bulunduğ taksîm-i guremâdan kıymet-i sahîhalarına göre hisse-dâr olur. Ve telef olmuş ise hamûle senedinde beyân olunan cins ve nev‘ine göre bedelleri te’diye olunur. Emti‘a-i mezkûre hamûle senedinde beyân kılınan nev‘den aşağı olduğu sûretde tahlîs olunmuş ise senedinde beyân olunan nev‘ine göre hisse-dâr olur. Ve denize atılmış veyâ bozulmuş ise kıymet-i sahîhaları üzere bedelleri te’diye olunur. [429]

İşbu maddede muharrer olan ahkâm hamûle sâhibinin gafleten veyâ kasten vâki‘ olan hatâsının veyâ hîlesinin mücâzâtıdır.

İki yüz altmış birinci madde geminin muhâfazâsı ve tâ‘ifenin ta‘ayyüşü içün evvelâ mühimmât-ı harbiyye ve ekliyye[?] ve tâ‘ifenin ve yolcuların elbisesi denize atılmış olan mâlın tazmîni içün taksîm-i guremâyâ getirmeyip kusûr-i eşyanın kâffesi guremâyâ dâhil olur.

Bu madde ile bundan sonraki diğer iki maddede taksîm-i guremâyâ dâhil olmayan eşyâdan bahsolunmaktadır.

Geminin korsan ve düşmandan muhâfazası ve tâ‘ifelerin ta‘ayyüşü içün gemide bulunan mühimmât-ı harbiyye ve ekliyye[?] taksîm-i guremâyâ dâhil olmayacağı bu maddede muharrer ise de bunların geminin muhâfazasına ve tâ‘ifelerin ta‘ayyüşüne kifâyet idecek derecede bulunması lâzım olup bu dereceyi mütecâviz olduğu sûretde bunların hamûle nazarıyla bakılması tabî‘î olarak emvâl-i sâ‘ire misillû dâhil guremâ olması îcâb eder.

Mühimmât ve eşyâ-yı mezkûre denize atılmış olduğu takdîrde bedeli tamâmıyla ya‘nî denize sa‘ir eşyâ misillû bunlar içün dahî hisse-i [430] musîbe tevkîf olunmaksızın diğer ‘alâka-dârlar cânibinden tesviye ettirilmek muktezîdir.

226'ncı [261'inci] maddeye kıyâsen kapudân ve tâ'ifenin ma'aş ve ücretleri dahî dâhil guremâ olmamak gerektir. İşbu maddede beyân olunan emvâl ve eşyânın dâhil guremâ olmaması esbâbına gelince bunların ekseriyâ değersiz şey'ler olup guremâ defteri böyle cüz'üyât ile doldurulmamak ve mühimmât-ı harbiyyenin gemide bulundurulması zâten selâmet ve menfa'at-i 'umûmiyyenin muhâfazası maksadına mübtenî bulunmak ve gemicilik gibi muhâtaralı ve meşakketli bir san'at ile müteavvâgıl olanlar şâyân-ı sıyânet ve merhamet olmak mülâhazâtından 'ibâretidir.

İki yüz altmış ikinci madde hamûle senedi veyâ kapudânın 'ilm ü haberi olmayan veyâhûd geminin manifestosunda ya'nî hamûlenin kayd defterinde mukayyed bulunmayan eşyâ denize atılır ise bedelleri te'diye olunmaz. Fakat tahlîs olur ise hasârât-ı bahriyye guremâsına dâhil olur.

114 ve 253'üncü maddelere mürâca'at oluna.

İki yüz altmış üçüncü madde güverte üzerine [431] tahmîl olunmuş olan eşyâ tahlîs olur ise guremâyâ dâhil olur. Ve denize atılmış veyâ denize eşyâ atılmasından hasâr-dîde olmuş ise sâhibleri seyâhat-i sâhiliyye-i kasîreden mâ-'adâ eşyâ-yı merkûmenin garâmeten tesviyesini talep idemeyüb kırk dördüncü maddenin ahkâmınca kapudândan tazmînini da'vâ edebilir.

44 ve 253'üncü maddelere mürâca'at oluna.

İki yüz altmış dördüncü madde denize eşyâ ilkâ olunmasından dolayı gemiye ârız olan hasâr yâlnız ilkâ maddesinin teshîli içün vâki' olduğu sûretde garâmeten tesviye olunur.

İşbu maddenin mütâla'asından anlaşıldığına göre yâlnız selâmet-i 'umûmiyyenin muhâfazası maksadıyla emr-i ilkâyı teshîl ve tesrî' içün gemiye îrâs olunan hasâr Hasârât-ı Bahriyye-i 'Umûmiyyeden ma'dûd olup yoksa geminin ba'z mahalleri furtınanın şiddetinden veyâ korsanın topundan kırılmış veyâ bozulmuş olduğu sûretde işbu [432] zarar hasârât-ı husûsiyyeden olup bedelini garâmeten tesviyeye mesâğ yoktur (245'inci maddenin fıkra-i sâdisesine mürâca'at oluna).

İki yüz altmış beşinci madde denize eşyâ atılmasıyla gemi tahlîs olunamadığı takdîrde hiçbir guremâyâ mahal kalmayacağı misillû tahlîs

olunmuş olan eşyâ dahî denize atılmış veyâ hasâr-dîde olmuş eşyânın tazmîni içûn guremâyâ girmez.

Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyye’nin garâmeten tesviyesi yapılmış olan fedâkârlık sâyesinde gemi ile hamûle kurtulmuş olmasına mütevakkıf olup yoksa gemi ihtirâz olunan hasâr-ı ‘azîme uğramış olursa denize atılan veyâ terk ve fedâ olunan mâlların garâmeten tazmînine mahal yoktur. Bu da bir seferde ‘alâka-dâr olanların mütehammil olacakları mes’ûliyyetin menfa‘at-i mâliyyeleri derecesini tecâvüz itmamesi hakkındaki kâ‘ide-i külliyye-i ma‘lûmenin netîce-i tabî‘iyyesidir.

İki yüz altmış altıncı madde denize eşyâ atılmasıyla gemi tahlîs olunupta mu‘ahharan sefere devâm ederek gark [433] ve telef olduğu sûretde eşyâ-yı merkûmenin tazmîni içûn yâlnız tahlîs olunmuş olan eşyâ masârif-i tahlisiyyeleri ba‘de’t-tenzîl hâl-i hâzırlarında olan kıymetlerine göre guremâyâ dâhil olur.

Edilmiş olan fedâkârlık sâyesinde def‘i maksûd olan muhâtara ber-taraf olupta mu‘ahharan sefîne başka bir kazâyâ uğrayarak gark ve şikest oldukdan veyâ zabt ve gasb oldukdan sonra bir mikdâr eşyâ kurtarılmış olur ise ol hâlde işbu maddenin hükmü cârîdir. Yoksa geminin ve hamûlenin zıyâ’nı müceb olan sebebine evvelki fedâkârlık ihtiyâr olunduğu sırada def‘i maksûd olan hâl ise 265’inci madde mücebince garâmeten tesviye-i hasârâta mahal yoktur.

İki yüz altmış yedinci madde geminin alât ve tâkımlarının kat‘ ve kesr edilmesi veyâ gemiye aher güne bir hasâr terettüb ettirilmesiyle gemi veyâ hamûlesi tahlîs olunupta mu‘ahharan emti‘a-i mahmûle zâyî‘ ve telef olur veyâ [434] gasb ve gâret olunur ise işbu emti‘anın sâhib ve mahmil ve mütesellimlerinden mârrü’z-zikr hasârâtdan dolayı guremâdan hisse talebine kapudânın hakkı olmaz.

İki yüz altmış sekizinci madde emti‘a-i mahmûle sâhib ve mütesellimlerinin sebebiyyet ve hatâsıyla zâyî‘ ve telef olduğu sûretde zâyî‘ olmamış gibi ‘add olunup hasârât-ı ‘umûmiyyenin guremâsına dâhil olur.

İşbu iki madde Fransa Kânûnu’nda münderic olmayıp Hollanda Kânûnu’ndan alınmış ve muhteviyâtı taksîr ve tavzîhe muhtâc görülemamıştır. Yâlnız şurası şâyân-ı ihtârdır ki 268’inci maddenin cereyân hükmü evvelki

muhâtaradan kurtarılmış olan emti‘a-i mahmûlenin ahîren zıya‘ ve telefî sâhibinin veyâ vekîlinin hatâ ve teseyyüb ve taksîrâtından ma‘dûd bir hâlinden neş‘et etmiş olmağa münhasır olup ahvâl-i sâ‘irede 268'inci maddeye tevfiğ mu‘âmele olunur.

İki yüz altmış dokuzuncu madde denize ilkâ olunan eşyâ emr-i ilkâdan sonra gemide olupta tahlîs olunan [435] emti‘aya ‘âriz olan hasârâtın guremâsına hiçbir vakt dâhil olmaz. Zâyî‘ ve telef olan veyâhûd sefere ‘adem-i kâbiliyyet hâlini kesbeden geminin tazmîni içün emti‘a-i mahmûle guremâyâ girmez.

Denize atılmış olan eşyânın kâffeten veyâ kısmen kurtarılması ve gemide kalan emti‘anın sonradan bir kazâyâ uğraması melhûzâtıdır. İşte böyle bir hâl vukû‘unda ne yapılmak lâzım geleceği işbu maddenin birinci fıkrasında beyân olunuyor. İkinci fıkrasında gösterilen hasârât ise hasârât-ı husûsiyyeden idüğü der-kârdır.

İki yüz yetmişinci madde iki yüz elli ikinci ve iki yüz elli üçüncü maddelerde beyân olunan kimesnelerin inzimâm re‘yleriyle emti‘a çıkarmak içün geminin güvertesi açılır ise bundan dolayı gemiye ikâ‘ edilen hasârâtın ifâsı içün zikrolunan emti‘a guremâyâ dâhil olur.

265'inci maddeye mürâca‘at oluna. [436]

İki yüz yetmiş birinci madde bir limana veyâ nehre girecek geminin tahfîfi zımnında sandallara vaz‘ olunan emti‘a zâyî‘ ve telef olur ise bunların tazmîni içün vâki‘ olan guremâyâ gemi ile hamûlesi kâffeten dâhil olur. Fakat gemi hamûle-i mütebâkiyyesiyle berâber zâyî‘ ve telef olur ise bunların tazmîni içün sandallara vaz‘ olunan emti‘a selâmetle karaya çıksa bile guremâyâ dâhil olamaz.

İşbu maddenin birinci fıkrasında gösterilen ahvâl selâmet-i ‘umûmiyye içün ittihâz olunmuş bir tedbîr-i mahsûs olmak hasebiyle sandallarda mevzû‘ emti‘aya ‘âriz olan zararın 245'inci maddenin onuncu fıkrası mantûkunca hasârât-ı ‘umûmiyyeden ma‘dûd idüğü der-kârdır.

Ancak bu husûsda sâ‘ir Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyyenin sûret-i tevzî‘ne muhâlif olarak ya‘nî gemi ve nevlinin nısf bedeliyle olmayarak kâffeten guremâyâ dâhil olması gibi bir mu‘âmele-i istisnâ‘iyyenin esbâb-ı mûcibesi hakkında

müfessirler cânibinden beyân olunan mütâla‘ât pek de müceb kanâ‘at değildir. Bir de emti‘ayı hâmil olan sandallar hasâr-dîde olduğu sûrette bu hasârâtın hasârât-ı ‘umûmiyyeden [437] ma‘dûd olup olmayacağı mes‘elesini muhtâc-ı tedkîk olup şöyle ki eğer sandallar geminin teferru‘âtından ma‘dûd ve gemiye merbût ise buna vâki‘ olan hasâr Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyyeden ma‘dûd olmak ve eğer hâricden istîcâr olunmuş ise sâhiblerinin gemi ile hamûlesinde bir güne ‘alâkaları olmaması hasebiyle vâki‘ olan hasâr hasârât-ı husûsiyyeden i‘tibâr olunmak muktezîdir.

İkinci fıkranın esbâb-ı mûcibesini anlamak içün şurası pîş-i nazara alınmak icâb eder ki gemiyi tahfif etmek içün sandallara ve ma‘unalara konulmuş olan mâllar ‘âdetâ selâmet-i ‘umûmiyye uğrunda denize atılmış olan eşyâ gibidir. 269'uncu madde mücebince denize ilkâ olunupta her nasılsa kurtarılan emti‘a münhasıran vâki‘ olan hasârâtın guremâsına dâhil olmayacağı cihetle sandallara konulan eşyâ hakkında dahî ol sûretle mu‘âmele olunmak iktizâ eder. Zîrâ sandallara konulmayarak gemide kalmış olsa idi bunlar dahî sâ‘ir emti‘a ve gemi ile berâber zâyî‘ ve telef olmuş olacak idi.

İki yüz yetmiş ikinci madde bilâde beyân olunan husûsâtın hamûlesinde guremânın istifâsı içün kapudân ve tâ‘ifenin emti‘a-i mahmûle veyâ esmân-ı hâsılası üzerine [438] hakk-ı imtiyâzları vardır. Binâberîn guremânın te‘diyesinden istinkâf olunduğu hâlde istifâsının te‘mîni içün emti‘a-i mezkûreden merkûmların Hasârât-ı Bahriyye-i ‘Umûmiyyelerinden dolayı gerek bi‘z-zât kendileri ve gerek bi‘l-vekâle sâ‘ir ashâb-ı matlûb içün ahz edecekleri hisse-i guremâları mikdârını zabt ve tevkîf ve mahkemenin hükmüyle fûrûht ettirmeye salâhiyyetleri vardır.

Kapudânın işbu madde mücebince muhâfazaya salâhiyyeti olduğu hukûk ve menâfi‘ yalnız şahsına ‘â‘id olanlara münhasır olmayıp bi‘l-cümle ‘alâka-dâr olanların hukûk ve menâfi‘ni dahî muhâfazaya hem salâhiyyeti ve hem de mecbûriyyeti vardır. Ve bu vazîfeyi îfâ etmediği meselâ hukûk-ı mebhûsayı te‘mîn veyâ istîfâ etmeksizin emti‘ayı yedd-i imtiyâzından çıkarmış olduğu takdirde bundan dolayı terettübeden zararları tazmîn eder. —«tâ‘ifenin hukûku» 245'inci maddenin yedinci ve sekizinci ve dokuzuncu fıkralarında ve 261'inci maddede mestûr olan şey'lerden ‘ibâretdir. —Bir de işbu maddenin son fıkrasında münderic «zabt ve tevkîf» ‘ibâresiyle 128'inci maddenin memnû‘iyyet-i sarîhası beyinde bir tenâkus ve mübâyenet var gibi [439] görünür ise de buradaki «zabt ve tevkîf»

‘ibâresinden maksad 127 ve 128 ve 129 ve 130'uncu maddelerde gösterilen mu‘âmelât-ı te‘mîniyye ve istihsâliyyeyi îfâ etmek husûsuna ma‘tûf ve münhasır olduğundan mübâyenet-i mebhûsa gayr-i vâki‘dir.

İki yüz yetmiş üçüncü madde denize ilkâ olunan eşyâ tevzî‘-i guremâdan sonra sâhibleri tarafından tahlîs ve istihsâl olduğu takdirde ilkâ husûsundan dolayı eşyâ-yı mezkûreye terettübeden zarar ve tahlîsi için verilen masârif ba‘de‘t-tenzîl kusûr kalan akçeyi eşyâ sâhibleri kapudâna vesa‘ir ‘alâkası olan kimesnelere i‘âdeye mecbûrdurlar.

Bu halde i‘âde olunan akçe geminin sâhibleriyle hamûleye ‘alâkası olanlar beyninde ilkâ husûsundan terettübeden zarar için virdikleri hisse-i guremâları mikdârına göre tevzî‘ ve taksîm olunur. [440]

Selâmet-i ‘umûmiyye için denize atılmış olan eşyâ külliyyen ve kat‘iyyen zâyî‘ olmuş nazarıyla bakılarak kıymeti hasârât-ı ‘umûmiyye olmak üzere ‘alâka-dâr olanlara tesviye itdirilmiş olduğu cihetle şâyed bu misillü eşyânın kâffesi veyâ bir mikdârı istihlâs olunacak olur ise mevâdd-ı mahsûsada ve tefsîrât-ı müteferri‘ada beyân olduğu vechle eşyâ-yı müstahlise-i mezkûrenin ol hâldeki kıymetlerinden evvel-be-evvel masârif ve ücret-i tahlîsiyye tenzîl ve tevkîf olunarak üst tarafı guremâ defterinde muharrer olan hisseleri vechle ‘alâka-dâr olanlara tevzî‘ ve teslîm olunur. Zîrâ eşyâ-i mezkûre kıymeti guremâ defteri mûcebince evvelce herkesden hisseten istihsâl kılınmış idi.

[441] ON ÜÇÜNCÜ FASL

(Mürûr-ı zamân hakkındadır)

Îzâhât-i ‘umûmiyye: Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun bu faslı mürûr-ı zamana müte‘allik kavâ‘idi hâvî ve son faslı dahî da‘vânın ‘adem-i istimâ‘nı müceb ahvâlden bâhisdir. Mürûr-ı zamân-ı ‘âdî kâ‘idesinin vaz‘ ve ittihâzı esbâbının tedkîki Mecelle-i celîleye müte‘allik mevâddan bulunmakla ticâret-i bahriyye mu‘âmelâtına münhasır olan işbu eserde ol bâbda îrâd-ı makâleye mahal olmayıp yalnız Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'yla mü‘esses olan mürûr-ı zamân-ı istisnâ’iyyenin esbâb-ı mucibesine hasr-ı kelâm edilecektir.

Mu‘âmelât-ı ticâriyye hadd-i zâtında umûr-ı müsta‘cileden bulunmak hasebiyle bir ân evvel ve bilâ-nizâ‘ hitâm-pezîr olması mültezem idüğü gibi hasbe’l-îcâb nizâ‘ ve ihtilâf vukû‘unda bunun sür‘at-i mümkün ile fasl ve tesviyesi muktezîdir. İşte bu sebebe mebnî Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 40'inci maddesinde şirketten mütevellid münâza‘âtın hakemler ma‘rifetiyle tedkîk ve rü‘yeti lüzûmu gösterilmekle berâber hakemler cânibinden verilecek evrâk-ı hakemiyyenin i‘lâm-ı ibtidâ‘î haysiyyetini hâ‘iz olmak üzere hemân tasdîk ve tescîl sûreti dahî ellinci madde ile mu‘ayyendir. Ke-zâlik mülâhaza-i meşrûhaya mebnî Kânûn-ı mezkûrun altmış [442] beşinci ve altmış sekizinci ve yüz on ikinci ve yüz on yedinci ve yüz yigirmi beşinci ve yüz kırk altıncı maddeleriyle iflâs kısmının mevâdd-ı mahsûsasında mürûr-ı zamân-ı ‘âdî müddetinden ekâll olmak üzere ba‘z müddetler ta‘yîn olunmuşdur ki bunların mürûruyla da‘vâ-i müteferri‘a sâkıt ve gayr-i mesmû‘ oluyor.

Ticâret-i bahriyye mu‘âmelâtı ise ticâret-i berriyye umûrundan dahâ mühim ve müsta‘cil olmakla berâber mu‘âmelât-ı mezkûreye müte‘allik müşkülât ve münâza‘ânın bir ân evvel tesviyesiyle ‘âkideyn ile mu‘ârızından başka sefinede ve seyr-i seferinde ‘alâka ve medhalleri olan eşhâs sâ‘ir hukûk ve menâfi‘nin dahî halelden vekâyesi ticâret-i bahriyyenin muktezîyât-ı mühimmesinden bulunmak hasebiyle mutâlebe ve iddi‘â-yı hukûk içün kalîl müddetler ta‘yînine lüzûm kavî görünmüştür. Böyle olmayıpta mevâdd-ı ‘âdiyyede olduğu gibi on beş seneye kadar ikâme-i da‘vâya müsâ‘ade ve meydân verilmiş olsa idi bu müddet-i tavîle zarfında esfâr-ı bahriyyede vukû‘u nâdir olmayan âfât ve mesâ‘ibden birinin vukû‘uyla müdde‘î-‘aleyhin berâ‘et-i zimmetini müsbet evrâk ve edillen mahv ve telef

olmasından nâşî mahal ma‘delet ahvâl ve ahkâm sudûru gibi bir netîce-i gayr-i lââyika hâsıl olur idi.

Mürûr-ı zamân-ı ‘âdî ile mürûr-ı zamân-ı istisnâ’î netîcelerindeki farka gelince mürûr-ı zamân-ı ‘âdî da‘vânın ‘adem-i istimâ’nı müceb olur. Zîrâ Mecelle-i celîlenin mürûr-ı zamân hakkındaki faslında mûnderic [443] ahkâm-ı sarîha iktizâsınca ahkâm bu misillû da‘vâyı istimâ’dan külliyyen ve kat‘iyyen memnû‘ olduklarından hasıma yemîn teklîfî câ‘iz değildir. Hâlbuki mürûr-ı zamân-ı istisnâ’iyyede mu‘ayyen olan müddetin mürûruyla hâsıl olan şey’ taleb olunan hakkın def‘ ve teslîm olunmuş olduğuna dâ’ir bir zann-i gâlibden (*Présomption*) ‘ibâret olup müdde‘î-‘aleyh cânibinden ol sûretle der-miyân olunan def‘ da‘vâyı def‘ ve ibtâl eder. Senedât ve evrâk irâ’e olunduğu veyâ teklîfine mesâğ olan yemînin edâsında istinkâf vâki‘ olduğu takdîrde müdde‘î-‘aleyh ilzâm olunur (276 ve 280’inci maddelere mürâca‘at oluna).

İki yüz yetmiş dördüncü madde mürûr zamân ile kapudân süvâr olduğu sefînenin hîçbir vakt mâlik ve sâhibi olamaz.

Bu maddede kapudân içûn hakk-ı karâr olmadığı beyân olunuyor çünkü kapudân ecîr-i hâs olduğundan bu sıfata muhakkak oldukça tasarruf iddî‘âsında bulunamaz (Mecelle’nin 1673’üncü maddesine bak). Kapudânlara böyle bir hakk-ı karâr verilse idi emniyyeti sû’-i isti‘mâl ile mâl sâhiblerinin rızâsı olmaksızın sefîneyi tûl müddet da‘vâya imkân olmayan sevâhil-i ba‘îde ve ecnebiyyede dolaştırmak mürûr-ı zamân ile hakk-ı tasarrufa nâ’il olmalarına müsâ‘ade gösterilmek gibi menâfi‘ ‘adâlet bir netîce hâsıl olur idi. [444]

İki yüz yetmiş beşinci madde sigortacıya terk-i eşyâ salâhiyyeti iki yüz on dördüncü maddede mu‘ayyen olan vakt ü zamânın mürûruyla sâkit olur.

İşbu maddede 214’üncü maddenin zikrolunması sehv-i kalemden neş’et edip ma‘tûfun-‘aleyh olan madde ise 217’nci maddedir (129’uncu maddeye mürâca‘at oluna). İşbu maddenin 279’uncu madde ile mu‘ayyen olan hakk-ı tahlîfden hâric tutulmasından münfehim olan hâle göre 217 ve 219’uncu maddelerde gösterilen müddetlerin mürûrundan sonra terk-i eşyâ olunamaz ise de 276’ncı maddede mestûr olan beş sene müddetin mürûruna kadar avarya tarîkiyle sigortacı ‘aleyhine ikâme-i da‘vâ olunabilir. Sigortacının yalnız terk-i eşyâyı müstelzim hasârâtndan mes’ûl olması meşrût bulunmuş ve vakt ü zamânıyla terk-i eşyâ mu‘âmelesi îfâ kılınmamış

olur ise avarya tarîkiyle dahî taleb ve mürâca‘ata mesâğ olamaz (251'inci maddeye bak).

İki yüz yetmiş altıncı madde istikrâz-ı bahrî kontoratosu veyâ sigorta senedi târîhinden beş sene mürûrunda bunlardan tevellüdeden da‘vâ müdde‘înin hasmî tarafından mürûr-ı zamân ile def‘ olunur. [445]

İşbu maddenin ta‘mîk mütâla‘asından müstefâd olacağı vechle sigortacı tarafından sigorta ettiren ‘aleyhine veyâ ‘aksine olsun ve gerek mukarriz-i bahrî tarafından müstakriz-i bahrî ‘aleyhine veyâ müstakriz cânibinden mukarriz ‘aleyhine bulunsun vukû‘ bulacak da‘vâ beş sene zarfında ikâme olunmak lâzım gelir. Fakat işbu mürûr-ı zamân-ı istisnâ‘î ‘âkideyn veyâ makâmlarına kâ‘im olanlar beyninde mütekevvîn de‘âvîde cârî olabilüb yoksa sefîne hisse-dârlarından biri tesviye ettiği istikrâz-ı bahrîyi veyâ fâ‘izini veyâhûd sigorta bedelini dîğêr hisse-dârlardan taleb eylemiş olsa bundan mütevellid da‘vâ mürûr-ı zamân-ı istisnâ‘îye tâbî‘ olmaz.

İki yüz yetmiş yedinci madde geminin inşâ ve ta‘mîri içün verilen kereste ve yelken ve lenger ve levâzımât-ı sâ‘ire ile alınan kumpanya bahâlarının îfâsı ve inşâ ve ta‘mîr bedelleriyle istihdâm olunan ‘amele ücretlerinin te‘diyesi da‘vâsı eşyânın verildiğinden ve emr-i inşâ ve ta‘mîrin hitâmından üç sene mürûr etmiş ise mürûr-ı zamân ile def‘ olunur.

Emr-i inşâ ve ta‘mîrin hitâmından ve eşyânın i‘tâsından bed‘en ile [446] üç sene geçtikte mürûr-ı zamân ile def‘ da‘vâ olacağı gösterilmiş olmasına nazaran bir geminin inşâsına mübâşeret olunduğu günden hitâmına kadar bir sene geçmiş olsa ol müddetin nihâyetinden ve evkât-ı muhtelifede verilmiş olan eşyânın emr-i i‘tâyâ nihâyet verildiği günden i‘tibâren mürûr-ı zamân cârî olmak iktizâ eder.

İki yüz yetmiş sekizinci madde sefîne nevlinin ve kapudân ve tâ‘ife ve gemide istihdâm olunan sâ‘ir me‘mûr ve hademelerinin ma‘âş ve ücretlerinin ve bunların îfâsı ve yolcuların borclu oldukları mebâliğin te‘diyesiyle emti‘a-i mahmûlenin teslîmi da‘vâları geminin gitmesi meşrût olan mahale vardığından bir sene mürûr etmiş ise hasım tarafından mürûr-ı zamân ile def‘ olunur. Ke-zâlik tâ‘ifeye ve geminin sâ‘ir me‘mûr ve hademelerine kapudânın emriyle verilân me‘kûlâtın te‘diyesi hakkında olunan da‘vâ ol me‘kûlât i‘tâsından bir sene zamân mürûr etmiş ise mürûr-ı zamân ile def‘ olunur. [447]

İşbu maddenin birinci fıkrasında muharrer «ve bunlar» kelimesi zâ'id ve sehv-i kalem eseridir. Bir de bundan evvelki maddede «kumanya» dan bahsolunmuş olduğu hâlde bu maddenin son fıkrasında dahî «tâ'ifeye vesâ'ir me'mûr ve hizmetlerine verilân me'kûlât» zikrolunmuş olmasından ve bu iki maddedeki mürûr-ı zamân beyninde müddetce fark bulunmasından dolayı maddeteyn-i mezkûrteyn ahkâmından kangisine ri'âyet idilmesi lâzım geleceği vehleten evvelide tereddüdü müceb görünürse de seyr ü sefer esnâsında müstahdemînin kâffesi içün bulundurulması icâbeden ve kumanya denilen me'kûlât ve meşrûbâtıdan dolayı vukû' bulacak de'âvînin madde-i sâbika ve gemi dâhilinde bi-hasebi'z-zarûre bulunmayubda infâkı icâbeden tâ'ifeye ve müstahdemîn sâ'ireye kapudânın emriyle verilmiş olan me'kûlâtıdan (bu hâlin bir misâli 78'inci maddede vardır) mütevellid de'âvînin bu madde ahkâmına tâbi' tutulması ve tereddüd vâki'in bu sûretle izâle idilmesi icâb eder.

275 ve 276 ve 277 ve 278'inci maddeler ile mu'ayyen olan mürûr-ı zamandan mâ-'adâ bir de 228'inci maddenin fıkra-i ahîresinde muharrer olan mürûr-ı zamân olduğu şâyân-ı ihtârdır.

İki yüz yetmiş dokuzuncu madde ânifü'z-zikr iki yüz yetmiş altıncı ve iki yüz yetmiş yedinci ve iki yüz [448] yetmiş sekizinci maddelerde beyân olduğu üzere mürûr-ı zamân bahsiyle def' da'vâ olunur ise de müdde'î olan kimesneler da'valarını bu vechle def'eden hasımlarına deynlerini tamâmen îfâ ettiklerine ve medyûn vefât etmiş ise zevce-i metrûkesine ve vârislerine ve vâris yetîm olduğu hâlde vasîlerine matlûb olan şey' müteveffânın borcu olduğunu bilmediklerine âyînleri üzerine yemîn teklîf edebileceklerdir.

Her ne kadar yemînin tekîbi «deynini tamâmen îfâ' itdiğine» olmak üzere bu maddede ta'yîn olunmuş ise de usûl-i tahlîf hakkındaki ta'limât ahkâmı iktizâsınca nehiy üzerine olarak «borcu kalmadığına» deyû terkîb edilmesi hem ahkâm-ı mezkûreye ve hem de hâl ve maslahata dahâ ziyâde muvâfık olur. Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 146'ncı maddesi dahî bu mülâhazanın isâbete mukârenetini mü'ebbedir. Medyûn olduğu idi'â olunan şahs vefât idübde veresesi meyânında sığâr bulunur ise bunların vasîlerine yemîn verdirilmesi işbu maddede musarrâh olmasıyla mücebince îfâ-yı mu'âmele olunmak icâb ederse de ahkâm-ı fıkhiyye iktizâsınca vasîye yemîn teveccüh etmeyeceğinden Kânûn-ı Ticâret-i Bahriyye'nin

ileride ta'dîlâtı icrâ [449] olunacağı sırada işbu fıkranın dahî Mecelle'ye muvâfık sûretde ta'dîl ve tanzîm buyurulacağı tabî'îdir.

El-yevm cârî olan kâ'ide icâbınca yemînin huzûr-ı hâkimde ve siyâk vâhidde edâ itdirilmekde olması hasebiyle «âyînler üzere» i'bâresi hükümsüz kalmıştır.

İki yüz seksânıncı madde medyûnun deyni olduğunu mübeyyen bir sened veyâ tahvîl veyâ imzâsıyla kabûl eylediği bir hesâb-nâme bulunduğu yâhûd dâ'in tarafından vaktiyle protesto ve 'arzuhâl takdîm ve teblîğ olduğu hâlde borca muharrer mürûr-ı zamân ile def' da'vâ olunamaz. Fakat sened ve tahvîl olmayarak yalnız protesto ve 'arzuhâl takdîm ve teblîğ olunupta üç seneye kadar dâ'in sükût idüb da'vâsını aramamış ve ol vechle olunan protesto ve 'arzuhâl medyûnun istid'âsı üzerine olmamış hükmünde tutulmasına karâr verilmiş olduğu takdîrde [450] yine ber-vech-i bâlâ mürûr-ı zamân ile def' da'vâsı olunur.

Müdde'inin sagîr veyâ müddet-i sefer ba'id olan ahz-ı diyârda mukîm bulunması veyâhûd müdde'î-'aleyhin mütegalibeden olması gibi Mecelle-i celîlenin 1663'üncü maddesi hükmünce mürûr-ı zamânın inkıtâ'nı müceb olan esbâbın mürûr-ı zamân-ı istisnâ'ide dahî cârî olması gerektir. Zîrâ mürûr-ı zamânın taleb ve iddi'âya imkân husûlû zamânından bed'en eylemesi hakkındaki Kâ'ide-i Kânûniyyeyi ta'dîl eder ahkâm-ı mahsûsa yoktur. Binâ'en-'aleyh Avrupa müfessirlerinin bunun hilâfındaki re'yları bizim içün vâcibü'l-ımtisâl olamaz.

İşbu 280'inci maddenin birinci fıkrasında gösterildiği vechle deyn müdde'â-bih senede veyâ mumzâ bir varakaya merbût olduğu takdîrde mürûr-ı zamân-ı istisnâ'îye i'tibâr olunmayıp mürûr-ı zamân-ı 'âdiye tâbi' olur. ikinci fıkrada muharrer olduğu vechle elde ikrâr bi'l-kitâbeyi hâvî ve ilzâmı müceb bir varaka olmayıpta yalnız protesto veyâ da'vâ 'arzuhâli keşîde ve i'tâ kılınmış olduğu takdîrde (*Péremption*) denilen ve Usûl-ı Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun 118 ve 194'üncü ve Usûl-ı Muhâkeme-i Ticâret Nizâm-nâmesi'nin 115'inci maddeleri ahkâmına müşâbih olan mu'âmele cereyân eyler.

[451] ON DÖRDÜNCÜ FASL

(Mesmû' olmayan da'vâlar hakkındadır)

İki yüz seksen birinci madde emti'a-i hamûle hasâr-dîde olupta bilâ-protesto ve i'tirâz teslîm olunduktan sonra zarar ve ziyân içün kapudân ve sigortacıların 'aleyhine da'vâ olunduğu ve hasârât-ı bahriyye vukû' bulubta kapudân bilâ-protesto ve i'tirâz emti'a-i hamûleyi teslîm ve nevlini ahz ettikten sonra hasârât-ı mezkûreden dolayı mahmilin 'aleyhine da'vâ edildiği ve gemi çatmış olupta çatdığı mahalde kapudân şikâyetini beyân edebilecek bir hükümet var iken istid'â takdîmiyle şikâyet etmeyerek mu'ahharan çatma husûsundan dolayı da'vâ açtığı takdîrde ol da'vâlar istimâ' olunmaz. [452]

İki yüz seksen ikinci madde zikrolunan protesto ve i'tirâzât ve şikâyât kırk sekiz sâ'at zarfında 'arz ve tebliğ olunmadıkça ve bunların tebliği târihinden i'tibâren otuz bir gün içinde da'vâ içün dahî 'arzuhal takdîm kılınmadıkça ke-en-lem-yekûn hükmünde olur.

Ticâret-i Bahriyye Kânûnu'nun on dördüncü faslı mesmû' olmayan da'vâ ya'nî da'vânın 'adem-i istimâ'ını müceb olan ahvâl-i istisnâ'ıye hakkındadır.

Da'vânın 'adem-i istimâ'ı hakkındaki i'tirâzât *Fins de nonrecevoir* denir. Bu i'tirâz i'tirâzât-ı ibtidâ'ıyyeden ma'dûd olmak hasebiyle 'inde'l-muhâkeme her nev' müdâfa'adan evvel der-miyân olunması lâzımeden olup mu'ahharan îrâd olduğu takdîrde şâyân-ı iltifât olamaz. Mürûr-ı zamân ile da'vânın 'adem-i istimâ'ı i'tirâzları beynindeki fark şundan i'bâretdir ki mürûr zamân istisnâ'î tahfif etdik de da'vânın 'adem-i istimâ'ı gibi bir memnû'ıyyet-i kat'ıyye vâki' olmayıp yalnız bir müddet ihtiyâr-ı sükût edilmiş olmasından ol hakkın istîfâ olunmuş olduğuna dâ'ir bir zann-i gâlib hâsıl olur [453] ise de zann mezkûru ref' ve cerh eder ise bir hâl ve bî-tahsîs 279'uncu maddede gösterildiği vechle teklîfine mesâğ olan yemînin kabûl ve edâsından istinkâf vukû'unda müdde'î-'aleyh elzem olunur. Hâlbuki işbu faslda mevû'-i bahs olan ahvâlden birisi tahakkuk ettik de hükkâm istimâ'-i da'vâdan memnû' olacağından yemîn teklîfine ve usûl-ı mahkeme ahkâmınca mu'ayyen olan sâ'ir tedâbîr ve mu'âmelenin îfâsına mesâğ olamaz.

281'inci maddenin mündericâtı üç kısma münkasım olup birinci kısmı emti'a-i mahmûleye 'ârz olan hasârâtdan dolayı mahmil veyâ mütesellimler tarafından kapudân veyâ sigortacılar 'aleyhine ikâme olunacak da'vâlara

müte'alliktir. 132'nci maddenin tefsîri sırasında dahî beyân olunduğu vechle emti'anın hasârâta uğradığı 'inde't-teslîm nümâyân veyâ olbâbda iştibâh hâsıl olur ise kırk sekiz sâ'at gibi kalîl bir müddet zarfında îrâd i'tirâz ve keşf ve mu'âyesinin icrâsı taleb olunmakla berâber zarar ve ziyânının tazmînini bâ-protesto ile talep olunmalıdır. Emr-i teslîm bilâ-i'tirâz hitâm-pezîr olduğu ve aradan kırk sekiz sâ'atden ziyâde zamân geçdiği sûretde hasârât-ı merviyeye nev' ve derecesi her ne olur ise olsun seyr ü sefer esnâsında veyâ muhâtârat-ı bahriyye haddi dâhilinde mi yoksa karaya çıkarılıp mütesellimin yedd-i kabzına geçtikten sonra mı vâki' [454] olduğunun keşf ve tedkîki dâ'ire-i imkândan çıkmış olur (Kânûn-ı Ticâret-i Berriyye'nin 65'inci maddesine bak).

281'inci madde mündericâtının ikinci kısmı kapudân tarafından her mahalden hasârât-ı bahriyye-i 'umûmiyye hissesi olmak üzere taleb ve istihsâl olunması lâzım gelen mebâligden dolayı ikâme olunacak da'vâ ve mutâlîbâtâ dâ'irdir. Emti'anın mütesellimlere teslîmi sırasında kapudân tarafından te'mîni vâcib olan hukûkdan birisi de 127 ve 128 ve 282'nci maddelerde gösterildiği vechle hasârât-ı bahriyye-i 'umûmiyyeden her mütesellimin kabz ideceği emti'aya isâbeteden hisse bedelidir. Bu vazîfesini kapudân kable't-teslîm îfâ veyâ 'inde't-teslîm ol bâbda i'tirâz ve protesto etmemiş ve aradan kırk sekiz sâ'atden ziyâde vakt geçmiş olur ise ol bâbdaki da'vâsı istimâ' olunmaz. Zîrâ hasârât-ı bahriyye-i 'umûmiyyenin tesviye-i mu'âmelâtı umûr-ı mühimme ve müsta'celeden olup seyr ü seferde alâka-dâr olanların muhâfız hukûku olan kapudân imkân husûlünü müte'âkib ya'nî her mütesellime teslîm emti'a ettiği sırada hissesini taleb ve istihsâl etmeli veyâ hiç olmaz ise kırk sekiz sâ'at geçmezden evvel protesto keşîde ve teblîğ eylemelidir ki mütesellim dahî kabz itdiği mâl üzerinde seyr ü sefer îcâbâtından olarak ne dürlü ve ne derecede külfet olduğunu [455] vakt ü zamânıyla bilmiş ola ve anâ göre muhâfaza-i menâfi'i emrindeki tedâbîri ittihâz edebile (işbu fıkra da 'ale'l-ıtlâk mestûr olan «hasârât» kelimesi hasârât-ı bahriyye-i 'umûmiyye ma'nâsınadır).

281'inci maddenin muhteviyâtından üçüncü kısmı müsâdemeden mütevellid tazmînât da'vâlarına mütedâ'ir olup 'ibârât-ı mündericeden münkasım olduğu vechle protesto için mu'aayyen olan fark sekiz sâ'atin mebde'i kapudân içün o yolda îfâ'-yı mu'âmele imkân hâsıl olduğu zamândır. Yoksa müsâdemenin zamân vukû'una i'tibâr olunmaz. Bunda dahî kısm-ı evvel ve kısm-ı sâniye müte'allik

esbâb-ı mûcibe olarak der-miyân olunan mülâhazât vârid olmakla berâber şurası dahî bir sebep zâ'iddir ki protesto keşîdesi kırk sekiz sâ'at gibi âz bir müddet zarfında olmayıpta birçok zamân mürûrundan sonra dahî protesto keşîdesine müsâ'ade olursa tazmîni taleb olunan hasârât ol müsâdemeden veyâ mu'ahharan vukû'a gelen dîğer bir müsâdemenin mi yoksa sâ'ir mesâ'ib-i bahriyye veyâ taksîrât-ı vâkı'adan mı neş'et etmiştir? Buraların lâyıkiyla takdîr ve temyîzi kâbil olamayacağı gibi 249'uncu maddede gösterilen ahvâlin erbâb-ı vukûf ma'rifetiyle tahkîki dûçâr müşkülât olur ve muhâlif ma'delet ba'zı ef'âl ve ahvâlin vukû'una meydân açılır. Fakat sefâ'ının sâhilde bulunan ebniye ve rıhtıma vesâ'ir ecsâm-ı gayr-i müteharrikeye çarpmasından [456] dolayı ikâme olunacak da'vâda kırk sekiz sâ'at zarfında protesto keşîde ve teblîğ olunmasına mahal olmadığı Gurre-i Rebi'ü'l-âhîr sene 288 ve 7 Haziran sene 287 târîhli Şurâ-yı Devlet mazbatasında mestûr olmakla esbâb-ı mûcibe-i meşrûhanın mukteziyât ve netâyîc-i tabî'yyesindendir. Bilâde muharrer üç her kısma şümûlû olan bir mütâla'a dahâ vardır ki kapudân ve mahmil ve sâhib-i sefine ve müstâ'cir ve çatmış olan geminin sâhib ve sûvârîsinden mâ-'adâ mukarriz-i bahrî ve sigortacı ve müstahdemîn vesâ'ire gibi erbâb-ı 'alâkanın vakt ü zamânıyla muhâfaza-i hukûku işbu 280'inci maddede gösterilen mutâlibâtın bir ân evvel mevki' ihtâr ve iddi'âya vaz'ına mütevakıftır. Bir de şurâsı şâyân-ı ihtârdır ki işbu 281'inci maddenin mûndericâtı bir hakk-ı kânûnîden mahrûmiyyeti müstelzim ahvâli mübeyyen olmadıktan nâşî mûndericât-ı mezkûrenin sarâhati hâricine çıkılarak kıyâs ve delâlet tarîkiyle ahvâl-i mümâsile-i sâ'ireye dahî teşmîl ve tatbîki câ'iz değildir. Müdde'î-'aleyhe müdde'înin da'vâsını ikrâr ederse artık kırk sâ'at zarfında protesto varakası ve otuz bir gün zarfında da'vâ 'arzuhalî teblîğ ve i'tâ olunmamasından dolayı da'vânın istimâ' olunması icâb etmez. Protestodan maksad hasıma keyfiyyeti ihbâr etmekden 'ibâret olduğu cihetle protesto varakasının yalnız bir makâm-ı resmîye takdîmi ile iktifâ idilmeyerek müddet-i mu'ayyene zarfında müdde'î-'aleyhe teblîğ itdirilmesi dahî lâzımedendir fakat müdde'î-'aleyhe müdde'înin bulunduğu mahalden [457] başka bir yerde mukîm veyâ teb'a-i ecnebiyyeden olursa kırk sekiz sâ'at zarfında emr-i teblîğe nisbet olunmak kâfi olup yoksa müddet-i mezkûrede be-heme-hâl teblîğ edilmiş olması kâbil ve lâzım değildir. Metn-i Kânûn'da muharrer olduğu vechle teblîğe müte'allik mu'âmelâtın ifâ ve ikmâlinden otuz bir gün zarfında ikâme-i da'vâ olunması lâzımeden bulunduğu cihetle işbu da'vâ içûn Usûl-ı

Muhâkemât-ı Hukûkiyye Kânûnu'nun on altıncı maddesi şerâ'itini hâvî bir 'arzuhal i'tâsı umûr-ı tabî'yyedendir. Protesto varakasının tanzîm ve teblîği içün mu'ayyen olan kırk sekiz sâ'at müddetin be-gâyet kalîl olmasına ve vesâ'it-i kânûniyyenin fıkdanından nâşî hukûk-ı nâsın zıyâ'ı muvâfık maslahat ve ma'delet olmamasına nazaran devâ'ir-i resmiyye içün eyyâm-ı ta'tîliyye olarak güzerânedan zamânın müddet-i mezkûre hesâbına dâhil olmaması îcâb eder.

İntihâ

[458] İhtâr-ı Mahsûsa

Zîrdeki tamgâ ile mahtûm olmayan nüshalardan dolayı mü'ellifin bir güne mes'ûliyyeti olamayacağı misillû lede'l-îcâb nâşir ve bâyi'leri 'aleyhine her dürlü hukûk iştikâ ve mutâlebesi mahfûz kalacaktır.

Ticâret-i Bahriyye Kânûnu Şerhi

1313

459] Sehv Tertîb Cedveli

Sahîfe	Satır	Sehv	Savâb
23	6	Cezîresinde	Şibh-i cezîresinde
23	6	Kal'ası	Beldesi
29	13	1611	1681
37	5	Cürafisi	Coğrafisi
46	10	Gibi	Gibi eşyâ
55	9	Göre	Göre icrâ-yı
64	7	Taleb	Taleb etmek
102	11	Mümkün	Câ'iz
110	13	Beşinci	Yigirmi beşinci
122	1	Otuz birinci	Otuzuncu
122	8	Müddet	Ya'nî müddet
130	6	Belediye	Belde
163	8	Ve başka	Veyâ başka
163	8	Zemmâm	Zemmâm
165	12	Tamâm	İtmâm
168	7	Maddede	İşbu maddede
180	10	Konuldukları	Konulmadıkları
192	2	Paralanur	Yaralanur
192	13	Nevlininden	Nevlinden

[460] Sehv Tertîb Cedveli

Sahîfe	Satır	Sehv	Savâb
209	10	Şehriyye	Ücret-i şehriyye
215	16	Hamûlenin	İstikrâz-ı bahrî senedâtında sefîneve hamûlenin
215	17	Olmayıp	Olup
215	16	Ücrâ	Esbâb-ı mücbireden nâşî ücrâ
246	2	İstid‘âlarına	İstid‘âlarıyla
626	3	Vekîlleri	Ve vekîlleri
273	13	Ta‘mîr yolcu	Yolcu ta‘mîr
285	5	Nautrium	Nauticum
285	5	Maritim	Maritimo
288	16	İşbu	İşbu madde ile
296	7 ve 8 ve 9. satırlardaki ‘ibârât külliyyen zâ’id ve hükümsüzdür.		
349	2	Denklerin numeroları	numeroları
354	6	Maddenin	Maddenin hükmü
390	8	Bir sefîneye	Başka bir sefîneye
435	11	İki	İki yüz
443	20	Menâfî‘	Menâfî
445	13	Kumayanya	Kumanya
455	7	Mu‘âmele	Mu‘âmeleye
456	5	Üç her	Her üç

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	CANAN ACAR
Doğum Yeri-Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Gazi Osman Paşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı / Yakınçağ Tarihi
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	22.04.2021